

**Masarykova univerzita
Filozofická fakulta
Ústav archeologie a muzeologie**

Bc. Libor Kalčík

**Povelkomoravské osídlení hradiska Staré
zámky u Líšně**

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Rudolf Procházka, CSc.

2013

*Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval/a
samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.*

.....
Podpis autora práce

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu práce PhDr. Rudolfu Procházkovi za pomoc při psaní práce a podmětné připomínky, Mgr. Adéle Balcárkové, prof. Mgr. Jiřímu Macháčkovi, Ph.D., Mgr. Lucii Valáškové za konzultace ohledně keramiky, Mgr. Šárce Krupičkové, Veronice Laubové a Mgr. Zdeňce Kosarové za pomoc při hledání v dokumentaci, čaj a milou společnost při dlouhých dnech v archívu AV, PhDr. Lumíru Poláčkovi za vstřícný přístup při vypůjčení nálezů a za umožnění měsíčního pobytu na základně v Mikulčicích, PhDr. Mariánu Mazuchovi, Ph.D, Mgr. Marku Hladíkovi, Ph.D., Mgr. Petru Vachůtovi a Mgr. Janě Mazáčkové, Ph.D. za podnětné rady, Marii Cimflové za konzultace ohledně výzkumu a dokumentace, Hedvice Břínkové a Mgr. Hana Palátové za pomoc při hledání literatury, Mgr. Ivaně Vostrovské za digitalizaci sítě čtverců, Mgr. Kateřině Doležalové za opravy textu, Mgr. Michaele Latkové a všech kamarádům za morální podporu. V neposlední řadě bych rád poděkoval svým rodičům a sestře Ivě za nekonečnou podporu, trpělivost a shovívavost, bez kterých by ta to práce nemohla vzniknout.

OBSAH

1.0. Úvod.....	9
2.0. Střední Evropa v 10. a na počátku 11. století	9
2.1. Morava	9
2.2. Čechy	11
2.3. Karpatská kotlina	12
2.4. Polsko.....	13
2.5. Říše	15
2.6. Hradiště v 10. století a 1. polovině 11. století.....	16
3.0. Geomorfologické členění.....	25
4.0. Přehled bádání na Starých zámcích u Líšně	26
5.0. Raně středověká historie lokality.....	29
5.1. Starohradištní a středohradištní osídlení hradiska	29
5.2. Vývoj názorů na povelkomoravský vývoj na hradisku	30
6.0. Metodika výzkumu	33
7.0. Možnost zpětného zpracování systematických archeologických výzkumů	35
8.0. Definice otázek a metoda práce	37
9.0. Seznam stratigrafických jednotek	40
9.1. Seznam uloženin	40
9.2. Seznam svazků stratigrafických jednotek	48
9.3. Seznam částí SSJ. 16	50
9.4. Seznam stykových ploch	50
9.5. Seznam konstrukcí	51
9.6. Seznam kůlových (sloupových) jamek	52
9.7. Popis svazků stratigrafických jednotek.....	55
10.0. Stratigrafická situace.....	110
11.0. Deskripce keramiky	112

11.1. Kvantifikace keramiky.....	118
11.1.0. SSJ. 1	118
11.1.1. SSJ. 2	123
11.1.2. SSJ. 3	126
11.1.3. SSJ. 4	131
11.1.4. SSJ. 5	136
11.1.5. SSJ. 6	140
11.1.6. SSJ. 7	147
11.1.7. SSJ. 13	148
11.1.8. SSJ. 14	157
11.1.9. SSJ. 15	166
11.1.10. SSJ. 16	175
11.2. Vyhodnocení keramiky.....	189
11.2.0. Keramika SSJ. 6.....	189
11.2.1. Keramika ze zemnic nad cestou - SSJ. 1, 2, 3, 4	190
11.2.2. Keramika SSJ. 7, 8 a 9	192
11.2.3. Keramika SSJ. 16.....	192
11.2.4. Keramika SSJ. 5.....	194
11.2.5. Keramika SSJ. 13.....	194
11.2.6. Keramika SSJ. 15.....	196
11.2.7. Keramika SSJ. 14.....	197
11.3. Keramika 10. a první poloviny 11. století na Moravě	198
11.4. Srovnání keramických souborů	206
12.0. Železné předměty.....	212
12.1. Válečná výbroj a výstroj	212
12.1.0. Kopí	212

12.1.1. Ostruha.....	212
12.1.2. Šipky	213
12.1.3. Nákončí.....	213
12.1.4. Průvlečka	213
12.2. Stavební kování.....	214
12.2.0 Skoby	214
12.2.1 Hřeby	214
12.3. Předměty denní potřeby	214
12.3.0. Kování věder.....	214
12.3.1. Nože	215
12.3.2. Nůžky.....	215
12.3.3. Sekera.....	216
12.3.4. Rybářský háček.....	216
12.3.5. Železná miska tzv. slezského typu (talíř).....	216
12.3.6. Klíč.....	217
12.3.7. Kleště	217
12.3.8. Ocílka.....	217
12.3.9. Šídlo	218
12.4. Ostatní předměty.....	218
12.4.0. Kování.....	218
12.4.1. Háčky	218
12.4.2. Tyčinky	218
12.4.3. Hřivny	218
12.4.4. Zlomky želez.....	219
12.4.5. Starožitnosti	219
12.5. Doklady zpracování kovů	219

12.5.0. Suroviny	219
12.5.1. Struska	220
12.6. Mince	220
13.0. Kostěné nástroje.....	220
13.1. Proplétáčky	221
13.2. Šídla	221
13.3. Střenka nože.....	221
13.4. Zděř	221
13.5. Brusle	222
13.6. Jehla	222
13.7. Opracovaný paroh.....	222
13.8. Opracované kosti	222
14.0. Přesleny.....	222
15.0. Kamenné artefakty	223
15.1. Brousky	223
15.2. Křesací kameny.....	223
16.0. Ostatní nálezy	223
16.1. Lidské pozůstatky	223
16.2. Chlebec	224
16.3. Nepovedená nádoba	224
16.4. Pražnice.....	224
16.5. Skleněný korál	224
16.6. Surovina grafitové hlíny	225
17.0. Sídlní struktury.....	226
17.1. Obydlí	226
17.2. Sídlištní jámy	227

17.3. Příkop.....	228
17.4. Kontinuita a diskontinuita sídelního vývoje	229
18.0. Funkce a postavení hradiska v povelkomoravském období	230
19.0. Závěr	230
20.0. Seznam pramenů.....	236
20.1. Seznam použité literatury	236
22.0. Obrazové přílohy	249

1.0. Úvod

Hradisko Staré zámky u Líšně je známou polykulturní lokalitou. Nachází se na severovýchodním okraji města Brna v kopcovitém terénu jižní části Dražanské vrchoviny. Hradisko se rozkládá na trojúhelníkovitém ostrohu a v jeho okolí. Místo bylo osidlováno od neolitu. Poslední obyvatelé máme na hradisku doložené v 11. století (STAŇA 2000, 204–208; PROCHÁZKA - WIHODA - ZAPLETALOVÁ 2011, 497). Od roku 1948 zde s přestávkami probíhal plošný výzkum, který byl ukončen v roce 1965. Výzkum i přes snahu badatelů Josefa Poulika a hlavně Čenka Stani nebyl nikdy v úplnosti publikován.

Předložená diplomová práce si vzala za úkol zkoumat povelmoravskou část osídlení na ostrohu, jejíž materiál byl získán výzkumem v letech 1953–1959. Soubor byl již předběžně publikován ve dvou ročnících Přehledu výzkumů (STAŇA 1958, 1960b) a kratších studiích (STAŇA 1960a, Týž 1972, Týž 2000). Kromě nových informací by práce měla přinést také verifikaci starších poznatků.

Diplomová práce je dělena do několika oddílů. Na úvod jsem zvolil uvedení do historické problematiky v 10. a 11. století v českých zemích a jejich okolí. Pak už se práce věnuje samotné lokalitě, uvedení do problematiky výzkumu, který měl svá specifika. Dále následuje část, kde jsou představeny jednotlivé svazky stratigrafických jednotek, vyhodnocení keramiky, železných, kostěných předmětů a jednotlivých sídelních struktur.

2.0. Střední Evropa v 10. a na počátku 11. století

Období 10. a počátku 11. století bylo dobou velkým změn. Zanikaly nebo se přetvářely staré struktury, měnila se mapa Evropy a v nových podmínkách se začal pomalu rodit nový raně středověký románský svět (WIHODA 2006, 55).

2.1. Morava

V roce 894 zemřel kníže Svatopluk. Jeho nástupce Mojmír II. se musel potýkat s mnoha problémy. Smrt předchozího vládce uvolnila mocenské vazby, které mírnily odstředivé tendence mocných ve velkomoravské společnosti. Od říše se odpojila některá okrajová území, Mojmír II. musel řešit v roce 899 spor se svým bratrem Svatoplukem, vládcem nitranského „údělu“, do něhož se zapojili i Bavoři. Mír mezi znesvářenými stranami byl uzavřen 901 v Řezně. Krátké uklidnění politické situace Mojmír II. využil k nápravě církevní organizace,

kteřá byla narušena událostmi z konce vlády knížete Svatopluka. Při této příležitosti na Moravě působili papežští legáti vyslaní papežem Janem IX. Také byla v letech 904 až 905 dojednána významná obchodní dohoda v Raffelstetten s Východní markou (MĚŘÍNSKÝ 1986, 21).

Na konci 9. století se ve střední Evropě objevil nový politický činitel, a to maďarští válečníci, kteří se zde chtěli natrvalo usadit. Maďaři zasáhli do bojů mezi Moravany a Bavyry jako spojenci obou stran. Následně v roce 902 Maďaři napadli Moravany, ale byli poraženi. Poté nastalo dočasné zastavení maďarské válečné činnosti. V roce 904 byl na hostině v Bavorsku zavražděn maďarský kníže Kusala. Tento čin vyprovokoval maďarské bojovníky k nové aktivitě. V roce 905 nebo 906 se bojovalo v oblasti Nitranska (WIHODA, M. 2006, s. 53). V roce 906 Moravané ještě jednou poráží Maďary. V roce 907 bylo bavorské vojsko vedené markrabím Liutoldem zničeno. Po roce 907 Velká Morava mizí z pramenů a s ní také na nějaký čas i Moravané. Oslabení Bavorska a rozpad mocenských struktur na Velké Moravě umožnil maďarským válečníkům podnikat nájezdy směrem na západ do střední a i západní Evropy a na jih do Itálie. Maďarské nájezdy¹ terorizovaly Evropu až do roku 955, kdy byli tři maďarští vládci Bulču, Lél a Šúr poraženi na řece Lechu německým králem Otou I. (MĚŘÍNSKÝ 1986, 22–23; WIHODA 2006, 53–54).

Maďarští bojovníci nejspíš neobsadili území Moravy. Na střední a jihozápadní Moravě v omezené míře zůstaly regionální mocenské struktury z 9. století. Zničena byla hlavně centrální hradiska Mikulčice, Staré Město – Uherské Hradiště a Pohansko u Břeclavi (GALUŠKA 1991, 75; PROCHÁZKA - WIHODA 2006, 624). Situace na Moravě v 1. polovině 10. století na základě pramenů, které v dnešní době máme, je nejasná. Více informací máme pro 2. polovinu 10. století. V té době přes Olomouc vedla významná obchodní cesta, která spojovala Prahu s Krakovem (WIHODA 2010, 89). Také byla oživena obchodní činnost na jihu Moravy, kde bylo objeveno v roce 2010 na katastru Kostic neopevněné sídliště, kde probíhala intenzivní obchodní činnost s Podunajím a Karpatskou kotlinou (DRESLER – MACHÁČEK – MILO 2011, 293–296). Je velmi pravděpodobné, že některé části Moravy platily tribut různým regionálním mocnostem a také že na Moravě v nějaké míře fungovala církevní organizace (WIHODA 2006, 55–58).

Na přelomu 10. a 11. století se opět Morava dostala do popředí zájmu pramenů. Češi na konci vlády knížete Boleslava II. ztratili své pozice v Malopolsku a Slezsku ve prospěch polských

¹ Mezi lety 899 a 955 bylo zmíněno v různých pramenech 33 maďarských nájezdů (MĚŘÍNSKÝ, Z, 1986, s. 22)

panovníků. Ve snaze odčinit tuto porážku možná došlo k pokusu ustavit českou vládu na jižní Moravě (PROCHÁZKA - WIHODA 2006, 631). Kosmas zmiňuje konec české vlády na Moravě ve spojitosti s obsazením Prahy Boleslavem Chrabrým (PROCHÁZKA - WIHODA, 2006, 623). Na počátku 11. století Moravany a Poláky spojovala těsná pouta. Je možné uvažovat o jisté formě nerovnoprávného spojení (PROCHÁZKA - WIHODA, 2006, 632). Polské posádky prokazatelně sídlily v Přerově, na hradisku Zelená Hora u Vyškova a v Opavě - Kylešovicích. Ostatní hradiska byla v moci místních elit. Moravané byli několikrát zmiňováni jako spojenci polského vládce. Vstup do velmocenské politiky v regionu se Moravanům přestal vyplácet po Budyšínském míru v roce 1018. Oči polského hegemona se obrátily na východní hranice jeho panství a Poláci nechali Moravany osamocené v konfrontaci s přemyslovským státem. K trvalému připojení Moravy k českému státu došlo v letech 1019/1020 nebo v roce 1029 (KRZEMIŇSKA 1986, 74–77; WIHODA 2010, 119–120).

2.2. Čechy

V Čechách se na počátku 10. století konsolidoval státní útvar pod vedením Přemyslovců. Za vlády Svatopluka I. († asi 915) a Vratislava I. († asi 13. února 921) se český stát osamostatnil od závislosti na Velké Moravě a přešel ke spolupráci s bavorským vévodstvím a spojenectví s Polabskými Slovy (Havolané, Srbové) (TŘEŠTÍK 1997, 351, 357; Týž 2002, 127). Když v roce 921 náhle zemřel kníže Vratislav, pozice Přemyslovců byla natolik neotřesitelná, že mohla nějaký čas vládnout za nezletilé Vratislavovy potomky jeho vdova Drahomíra (asi do roku 924). Po tomto intermezzu, kdy byla zavražděna z politických důvodů sv. Ludmila, žena prvního historicky doloženého Přemyslovce Bořivoje, nastoupil na trůn sv. Václav (ŽEMLIČKA, 2002, 152). V roce 929 po společné akci bavorského vévody Arnulfa a německého krále Jindřicha I. Ptáčníka byl Václav donucen se poddat a platit tribut. Pravděpodobně v roce 935 byl zavražděn ve Staré Boleslavi družiníky svého bratra Boleslava (TŘEŠTÍK 2002, 127). Důvodem byl nejspíš jiný pohled na směřování přemyslovského státu. Smrt Jindřicha I. Ptáčníka Boleslavovi umožnila zbavit se opozice a vybudovat doménu schopnou vydržet konfrontaci s německým sousedem, která následovala po upevnění moci nového německého krále Oty I. (TŘEŠTÍK. 2000, 49–50). V roce 950 byl dlouhodobý spor urovnán a Boleslav jako nový spojenec Oty mohl v roce 955 poslat významný kontingent svých bojovníků do bitvy na Lechu a sám odrazit někde na svém území vojsko maďarského

náčelníka Lela (SLÁMA 2002, 154; WIHODA 2010, 94). Díky porážce maďarských bojovníků a novému zájmu krále Oty o italské záležitosti se českému knížeti otevřela cesta k velkorysejší zahraniční politice, v rámci ní mohl mít vliv na obchod na stezce, která vedla z Prahy do Krakova a snad i dál na východ. Jak velký vliv měl, nevíme. Za Boleslavovy vlády započal proces, na jehož konci v Praze bylo založeno (obnoveno) biskupství, v Čechách se objevily první mince ražené českým panovníkem a také byl založen první ženský klášter sv. Jiří na Pražském hradě (SLÁMA 2000, 11, 14; WIHODA 2010, 96-97; ŽEMLIČKA 1997, 160). Jeho nástupce Boleslav II. se pokusil udržet zisky získané za vlády svého otce. Se zhoršující se mezinárodní situací, způsobenou neobratnou politikou směrem k německé říši, nástupem nové polské moci a s narůstajícími vnitrostátními problémy se tento úkol vzdaloval od zdárného cíle. Na konci Boleslavovy vlády Český stát přišel o většinu vlivu na území v Slezsku a Malopolsku ve prospěch Polského státu. Boleslav ke konci života utrpěl nejspíš mrtvici a jeho zdravotní stav mu neumožňoval efektivně vládnout. To vedlo k emancipaci odstředivých sil, která vedla například k vyplenění Libice Vršovci a vyvraždění Slavníkovců (SLÁMA 2002 155). Nástupce Boleslav III. neměl prostředky a také osobní vlastnosti, aby hrozící krizi státu zažehnal, a v eskalaci spirály násilí rozdmýchal jednu z největších krizí raně středověkého Českého státu (ŽEMLIČKA 2002, 152). Krize byla zažehnána až za vlády jeho bratrů Jaromíra a následně Oldřicha, kterému se povedlo ve 20. letech 11. století Český stát opět postavit na nohy a rozšířit o vládu na Moravě (ŽEMLIČKA 2002, 153).

2.3. Karpatská kotlina

Tlakem Pečeněhů a s nimi spojených Bulharů se na konci 9. století z černomořských stepí do karpatské kotliny začaly přemísťovat heterogenní skupiny nomádů, pro něž se vžilo později označení staří Maďaři (KOURIL 2003, 110). Ti se postupně usazují ve východní části karpatské kotliny v povodí řek Kriše, Maruše a Tisy. Na přelomu 9. a 10. století začíná být toto území starým Maďarům malé a podnikají nájezdy na Panonii, Bavorsko, Itálii a směrem na jih. V prvním desetiletí 10. století nomádští vládci ovládli Panonskou pánev (MĚŘÍNSKÝ 1986, 22). Jak celý proces probíhal, přesně nevíme. Ve stejném období probíhaly také nájezdy na západ s cílem získat tribut. Nájezdy nebyly vždy úspěšné, jak ukazuje porážka od Jindřicha I. Ptáčníka na řece Riade u Merseburgu v roce 933 (KONTREL 2002, 38). Další velká porážka na Lechu v roce 955 ukončila éru maďarských nájezdů na střední Evropu (MĚŘÍNSKÝ 1986, 23). Dalších 20 let maďarští bojovníci útočili na své jižní bulharské a byzantské sousedy (MAKK 2002, 81). V karpatské kotlině se podařilo knížatům

z arpádovského rodu upevnit moc nad sedmi maďarskými, třemi chazarsko-kabalskými kmeny (směs bulharských, alanských a íránsko-kaličských kmenů muslimské víry) (GYÖRFFY 2002, 203). V roce 972 velkokníže Gejza se společně s družinou nechal pokřtít Brunem ze Sankt Gallenu a započal tak téměř stoletý proces christianizace země, při kterém se bojovalo mezi latinským nebo byzantským ritem a také se silnou pohanskou tradicí. (VESZPRÉMY 2002, 190–191). Gejza byl jedním ze strůjců moci raně středověkého uherského státu. Podařilo se mu částečně si podrobit předáky a úspěšně dokázal vybírat daně a poplatky. Na konci své vlády ovládal karpatskou kotlinu s výjimkou Sedmihradska, které si podrželo nezávislé postavení. Udržoval dobré vztahy s německou říší, mimo jiné jeho syn Štěpán se oženil s Gizelou, dcerou bavorského vévody Jindřicha II. Svárlivého. Po smrti Gejzy v roce 997 se Štěpán musel utkat s příbuzným Kopáněm, vládcem v dnešním komitátu Somogy. Jeho porážka pomohla upevnit Štěpánovi jeho moc. (KONTREL 2002, 41–42; VESZPRÉMY 2002, 190). Na vánoce roku 1000 byl Štěpán korunován na uherského krále s požehnáním císaře Oty III. a papeže Silvestra II. (KONTREL 2002, 42–43). První desetiletí Štěpánovy vlády bylo ve znamení snahy o upevnění moci proti protivníkům, kteří se bouřili proti jeho způsobu vlády. V roce 1003 porazil strýce z matčiny strany Gyulu a ovládl jeho území v Sedmihradsku. Následně se Štěpán pustil do tvorby církevní správy na svém území. S posílením moci byl spojen také vznik komitátní správy a zákoníku (GERICS 2002, 202–203). Kolem roku 1028 porazil dalšího z řady vzbouřenců Ajtonu, který ovládal Marosvár v Cedanu (dnešní Rumunsko) velké území od Sedmihradského středohoří až k dolnímu Dunaji (VESZPRÉMY 2002, 190).

2.4. Polsko

Proces sjednocování slovanských kmenů v Polsku probíhal od konce 9. století. Jednotlivé kmeny mezi sebou soupeřily o moc nad územím. V roce 960 se v historických pramenech objevil piastovský kníže Měšek I. (* ? - † 992). Jeho legendární předchůdci (Piast, Siemowit, Lestek, Siemomysł), jejichž jména známe z kroniky Galla Anonyma, svému potomkovi předali velké sjednocené území ve Velkopolsku. Centrum prvního polského státu se nacházelo v Hnězdně, které bylo postaveno nejspíš otcem Měška I. na pohanském kultovním místě kolem roku 940. (KURNATOWSKA, 2002, 162; STRZELCZYK 2002b, 186). Měšek I. připojil ke svým držávám území Łędziańské země, Malopolska a Slezska. Také se silně angažoval v Pomořansku a Lubušsku, které se pokoušel podrobit. V Polabí se ukázal jako silný soupeř polské expanze Lutický (Veletský) svaz, který se koncipoval kolem chrámu

Svatoroga v Retře - Rodogosti. Svaz ovládal oblast severního a středního Polabí až do 12. století (BERANOVÁ 1988, 66; LÜBKE 2002, 234; STRZELCZYK 2002b, 158).

Vztahy mezi Měškem I. a západním sousedem – německou říší – byly v pramenech zapsány jen útržkovitě. Od Widukinda z Corvey se dozvídáme, že v roce 963 Měšek musel platit císaři Otovi I. tribut za území nejspíš sousedící s říší a také je zván „císařovým přítelem“, což se dá interpretovat jako jistý druh podřízenosti. V roce 972 markrabí saské Východní marky Hodon napadl Měška, ale Poláci s pomocí Polabských Slovanů Sasy porazili v bitvě u Cedynie. Střet vyostřil vztahy mezi oběma státy. Během vnitřních bojů po smrti Oty I. a Oty II. v Německu Měšek podporoval bavorskou stranu. Jako dobrý politik dokázal zhodnotit situaci tak, aby nakonec skončil na vítězné straně. Díky tomu se dostal do úzkých vztahů s císařovnou Theofano a mladým císařem Otou III. (STRZELCZYK, 2002b, 158, 187).

V roce 965 si Měšek vzal za ženu Doubravku, dceru Boleslava I. Česká princezna zajišťovala Měškovi české spojení proti dřívějším českým spojencům Luticům. S Doubravkou přišli do Hnězdna kněží, kteří pokřtili Měška i jeho dvůr, a tím symbolicky započali christianizaci Polska. Po její smrti v roce 977 vztahy mezi oběma státy ochladly. Měšek nejspíš v roce 979 nebo 980 pojal za choť Odu dceru Dětmara Haldenslebenského, jenž byl markrabí saské Severní marky. Sňatek s Odou byl nejspíš politický a zájem na něm měly saské elity. Oda byla před sňatkem mniška. Rok před smrtí v 991 nechal podle listiny *Dagome iudex* lenní právo na území, které tvořilo jádro jeho státu, Svatému stolci. V poslední vůli svou říši rozdělil mezi čtyři své syny (STRZELCZYK 2002a, 157-158; Týž, J. 2002b, 187).

Nejstarší syn Boleslav I. Chrabrý se nepodřídil poslední vůli svého otce a vyhnal nevlastní bratry i s jejich matkou Odou ze svého území. Měl úzký vztah k císaři Otovi III. a díky jejich spolupráci v roce 1000 byl nad hrobem sv. Vojtěcha položen základ církevní organizace s arcibiskupstvím v Hnězdně a dalšími pěti biskupstvími. Výbojná politika měla spíš negativní efekt a nepřinesla trvalé zisky území. Za Boleslava Chrabrého byly připojeny krátkodobě Lužice, Míšeňsko, Čechy, Morava, Slovensko a Červeňské hrady. Po roce 1000 se odtrhly Pomorany. Dlouhá válka s německým králem Jindřichem II. a jeho spojenci polský stát vyčerpala. Boleslav byl v roce 1025 korunován na krále. Ve stejném roce umírá. Za Boleslavových nástupců dochází k úpadku polské říše (MARSINA 2002, 206; STRZELCZYK 2002a, 157–159, Týž 2002b, 187).

2.5. Říše

Prostor dnešních německých zemí se na počátku 10. století podobal volnému svazku zemských a na „kmenovém“ právu definovaných útvarů, které vznikly za vlády Karla Velikého. Nebylo zde společné právo, pevné struktury ani minulost, která by spojovala. To napomohlo ke vzniku politických národů na zemské úrovni (SCHNEIDMÜLLER 2002, 241; WIHODA 2008, 5-6). V roce 911 vymřela Ludvíkem IV. Dítětem východofranská větev Karlovců. Místní šlechta se rozhodla zvolit nového vládce a tím se stal franský vévoda Konrád. Jeho vláda nebyla dlouhá a příliš úspěšná. (COLLINS 2005, 370–371). Dalším králem s titulem *rex Francorum* se v roce 919 stal saský vévoda z rodu Liudolfingů Jindřich zvaný podle toho, že mu jeho zvolení králem oznámili na lovu ptáků, Ptáčník. S ním je spojen nový vzestup království. První úspěch zaznamenal v roce 921, kdy se západofranský soupeř Karel III. Tlustý vzdal nároku na východofranské dědictví. V dalších letech byl uznán v porýnských částech království a roku 929 poráží u Lenzeny Polabské Slovary. V roce 933 se Jindřichovi podařilo odrazit jeden z maďarských oddílů a následně s nájezdníky uzavřít příměří na dobu deseti let. Jindřichova vláda upevnila královskou moc (WIHODA 2008, 7). Jeho syn Ota I. se v roce 936 musel také podrobit volbě, ale hned první vladařské kroky směřoval k dalšímu upevnění své pozice pomocí personálních změn na důležitých postech v království. To vedlo ke vzpouře zneuznaných velmožů, kteří se koncentrovali pod vedením Otova nevlastního bratra Thankemara a vlastního bratra Jindřicha. Ota se také dostal do konfliktu se syny bavorského vévody Arnulfa, s franským vévodou Eberhartem a také s lotrinským vévodou Gisibertem. Ota vzbouřence postupně porazil. (HAGEN 2004, 24). Království ohrožovaly také vpády zvenčí, jako byla intervence Ludvíka IV. v Lotrinsku nebo nájezdy Maďarů (COLLINS 2005, 373-374). K úplnému uklidnění situace uvnitř království došlo až v roce 955 po bitvě na Lechu. Porážka obávaných Maďarů ověřila Otu gloriolou zachránce křesťanstva před pohany (WIHODA 2008, 7). Klidná situace na východní hranici země umožnila Otovi, aby se angažoval v severní a střední Itálii. V roce 951 získal v Pavii železnou langobardskou korunu a po sňatku s Adelheidou, vdovou po italském králi Lotharovi II., začal uvažovat o renovaci karlovského císařství. Na císaře byl Ota I. pomazán až 2. února 962. S danou situací se smířili i na byzantském dvoře císaře Jana I. Cimiska. Mezi oběma císařskými rodinami došlo ke spojení sňatkem mezi Theofano, neteří císaře Jana, a pozdějším Otou II. Symbolický sňatek byl slaven v Římě (WIHODA 2008, 10). V roce 973 Ota I. zemřel v Memleben. Nový král Ota II. se musel od počátku své vlády potýkat se separatistickými tendencemi v Lotrinsku podporovanými západofranskými Karlovci a

problémy se švagrem Lotharem a bratrancem Jindřichem Svárlivým. Do říše vpadli ze severu Dánové, jež Ota II. porazil, a dánský král Harald Modrozub byl nucen platit tribut. V 80. letech 10. století se zaměřil na italské záležitosti. Tažení na jih skončilo v roce 982 katastrofou u Columna Regia v Kalábrii. V dalším roce Ota II. zaznamenal úspěch, když se mu povedlo prosadit svého nezletilého syna za spoluvládce. Zatím v Sasku vypuklo velké slovanské postání. Při cestě zpět císař náhle zemřel v prosinci 983 v Římě. Poručnictví nad malým Otou připadlo jeho matce Theofano a po její smrti v roce 991 babičce Adelheidě (WIHODA 2008, 11). Ota byl jako tříleté dítě zvolen velmoži ve Veroně za krále severoalpské i italské části říše. Při svém prvním tažení do Itálie roku 996 byl korunován v Římě z rukou svého bratrance Bruna (papež Řehoř V.) na císaře (KÖRNTGEN 2002, 262; SCHNEIDMÜLLER 2002, 244). Od roku 999 začala Otova samostatná vláda, která nebyla dlouhá. Mezi významné činy patří jeho pokus o „obnovení říše římské“ (*renovatio imperii*), jejímž nejhlavnějším výsledkem bylo založení arcibiskupství v Hnězdně, v Ostřihomi a také korunovace Štěpána na prvního uherského krále. Měla být provedena také korunovace Boleslava Chrabrého. Další kroky už nemohly být provedeny, protože roku 1002 Ota III. v Paternu v Laziu zemřel (SCHNEIDMÜLLER 2002, 244). Na jeho místo se prosadil syn bavorského vévody Jindřicha Svárlivého Jindřich II. Doba jeho vlády byla provázena hlavně boji s Boleslavem Chrabrým, ve kterých se také angažovali pražští Přemyslovci. Boje se střídavými úspěchy na obou stranách se táhly až do roku 1018, kdy byl uzavřen Budyšínský mír (WEINFURTER 2002, 290). Jindřich II. zemřel bezdětný v roce 1024. S ním vyhasíná po meči dynastie Otonů.

2.6. Hradiště v 10. století a 1. polovině 11. století

Raně středověká hradiště byla pozoruhodnými stavebními komplexy. Jejich výstavba byla jedním z vrcholů stavební a organizační činnosti raně středověkých lidí. Hradiště představovala centra politického života, správy, náboženského a také hospodářského života. Také sloužila jako obranné body, ve kterých bylo možné soustředit vojenské síly (SLÁMA 1986, 9). Hradiště byla hlavním nástrojem vlády nad lidmi a zemí. (KLÁPŠTĚ 2005, 316; ŽEMLIČKA 1997, 44).

Morava v době 10. a 1. poloviny 11. století prožívá ústup ze slávy oproti předešlému velkomoravskému období. Projevuje se to také menším počtem informací o opevněných sídlech. Na počátku 10. století zanikla hlavní jihomoravská velkomoravská centra. V okrajových oblastech velkomoravské sídelní oblasti se nejspíš nějakou dobu udržela

hradiště, které Č. Staňa definoval jako „provinzialburgwallstädt“ (provinční hradištní města). Kontinuální vývoj ze středohradištního do mladohradištního období byl doložen na střední a severní Moravě. (MĚŘÍNSKÝ 1986, 45, 47, 49-52). Více informací máme pro 2. polovinu 10. století, kdy docházelo k obnovení hradišť (PROCHÁZKA 2009a, 98-99; STAŇA 1985, 167)

Nejvýznamnějším hradištěm povelkomoravského období na Moravě je bezesporu Olomouc. Při výzkumu Tereziánské zbrojnice byly nalezeny dva objekty z období 2. poloviny 9. až 1. poloviny 10. století, nad kterými se nacházely stopy po požáru. Tyto stopy by mohly vypovídat o zániku středohradištního osídlení. Z první poloviny 10. století (nejvýš kolem roku 950) na tzv. Předhradí byla doložena šterková úprava, která se nacházela nad středohradištním horizontem. Nad štetem ležela zřícená košatina, dále vrstva dřev a nad nimi požárový horizont. Podle keramiky všechny tyto stratigrafické jednotky patřily do 10. století. V nadloží požárové vrstvy se nacházela keramika z 10. a 11. století. Od druhé poloviny 10. století lze na Předhradí doložit osídlení příslušníků světské a církevní správy, bojovníků a jejich rodin (BLAHA 2000, 190-191). Stál zde také kostel sv. Petra, který byl v roce 1063 povýšen na katedrálu. Areál byl opevněný dřevěnou palisádou (DOHNAL 2001, 51, 61).

Další významná poloha Dómském návrší byla osídlena také už ve středohradištní období. Nacházelo se zde sídliště opevněné hradbou roštové konstrukce a malé pohřebištěm datované od 2. poloviny 9. do 1. polovina 10. století. Zajímavá situace je doložena ve čtverci D3, kde hroby překrývaly vnější kamennou plentu velkomoravské hradby. Jejich stratigrafický vztah zatím není jasný. Od 2. poloviny 10. století se zde nacházelo sídliště, které bylo opevněno hradbou s kamennými plentami. V osadě fungovala dílna na výrobu tuhové keramiky, byly zde nalezeny železné lupy a ruda. Opevnění bylo zničeno někdy na konci 10. nebo v 1. polovině 11. století. Také v následné období byla Olomouc sídlem mocenských a společenských elit (BLAHA 2000, 192; DOHNAL 2001, 52; FALTÝNEK – ŠLÉZAR 2001, 229-23; ZATLOUKAL. 2002, 281; Týž 2004, 225-226; ZATLOUKAL – ŽIVNÝ 2005, 298-300). V Pekařské ulici se nacházel kupecko-řemeslnický areál. Osídlen byl ve dvou fázích. První osada byla zničena ohněm v 1. polovině 11. století. Druhá fungovala od 2. poloviny 11. až do 12. století. Nálezy ukazují, že zde probíhala kovozpracující výroba, konal se zde místní trh a také se někteří obyvatelé zabývali dálkovým obchodem, který měl v mladší fázi kontakty s Polskem a Ruskem (BLAHA 2000, 188-190).

Dalším významným hradištěm byl Přerov. Středohradištní osídlení z druhé poloviny 9. a 1. poloviny 10. století bylo doloženo na dnešním Žerotínském a Horním náměstí. Dále na

ploše domu č.p. 8, 9 a 21 byly nalezeny organogenní úpravy z průběhu 10. století pod dřevěnými konstrukcemi z přelomu 10. a 11. století. Na parcele domu č. 26 se nacházely splachové vrstvy z 2. poloviny 10. století. Významný byl objev hradby z přelomu 10. a 11. století postavené v Polsku používanou opevňovací technikou. Stavba hradby je spojována s přítomností polské posádky Boleslava Chrabrého. V okolí hradu se nacházela rozvinutá sídelní aglomerace. Na přerovském kopci mohlo žít několik desítek až stovek obyvatel. Sídelní areál měl podobný charakter jako hradiště v nedaleké Olomouci. Těžiště se nacházelo v prostoru dnešního Žerotínova náměstí, Kozlovské ulice, na Šíravě a v Jiráskově ulici. Roštová hradba polské konstrukce byla nefunkční někdy v 2. polovině 11. století. Nacházela se nad ní organogenní vrstva s keramikou 2. poloviny 11 až 12. století. Současný stav výzkumu neumožňuje přesně určit charakter osídlení v Přerově do 2. poloviny 13. století. Vzhledem k přítomnosti v písemných pramenech si Přerov udržel významné postavení (DRECHSLER - PROCHÁZKA - SCHENK 2006, 680, 686-689; PROCHÁZKA 2009, 162; PROCHÁZKA - WIHODA 2010, 634, 638).

Hradiště Kylešovice (okr. Opava) leží na pravobřeží Opavy blízko soutoku s Moravicí v Poopavské nížině. Bylo osídleno už ve středohradištním období. Na přelomu 10. a 11. století došlo k stavbě opevnění, které bylo budováno stejnou technikou jako piastovské hrady v Polsku. Osídlení se na hradišti nacházelo až do 12. století. Není jisté, kdy zanikla hradba a tím funkce hradiště (KOUŘIL 1994, 34-35; PROCHÁZKA 2009a, 150-152).

Hradiště Radslavice-Zelená hora se rozkládalo na 1 ha velké ostrožně nad údolím Pustiměřského potoka. Na obvodu hradiště stála ve středohradištním období dřevohliněná hradba s kamennou plentou. Nad ní vznikla další hradba v mladohradištním období. Její přesná datace není jasná. Nejspíš se tak stalo někdy na přelomu 10. a 11. století. Obě hradby zanikly požárem. Podle písemných pramenů se hradiště stalo v 1. polovině 11. století zeměpanským hradem Pustiměř. Pro 2. poloviny 11. století je na hradišti doloženo pohřebiště (PROCHÁZKA 2009a, 195, 201; STAŇA 1993, 184).

Znojmo-Hradiště bylo výšinné hradiště ležící na ostrožně nad údolím Dyje a jejích přítoků Granice a Pivovarského potoka. Plocha hradiště je členěna na předhradí a akropoli. Podle publikovaných výsledků výzkumu hlavní osídlení hradiště a stavba opevnění pocházely ze středohradištního období. Nacházelo se zde také osídlení z přelomu 10. a 11. století a 1. poloviny 11. století. Zůstává otázka, jestli byla obnovena hradba a mocenské funkce hradiště (PROCHÁZKA 2009a, 246, 247, 254; Týž 2011, 612).

Na počátku 10. století začala v Čechách narůstat moc přemyslovského knížectví. Ve stejné době bylo doloženo plánované zakládání hradišť v pražské kotlině. Od poloviny 10. století Přemyslovci v úspěšném modelu pokračovali také v rámci celých Čech. Hradiště pomáhala přemyslovským vládcům efektivně spravovat zemi (KLÁPŠTĚ 2005, 316). Kromě přemyslovské domény se zde ještě nacházela hradiště lokálních vládců. V 10. století to bylo asi 9 hradišť. V druhé polovině století všechny patřily Slavníkovcům, kteří ovšem byly nějakým způsobem závislé na Přemyslovcích (SLÁMA 1986, 43; Týž 2002a, 156). Proces vzniku správních hradišť byl dokončen v 11. století. Hradiště tvořila páteř státu až do konce 12. století (ŽEMLIČKA 2002a, 132).

Pražský hrad se stal v 10. století sídlem prvních historických Přemyslovců. Jeho poloha uprostřed hustě osídlené oblasti na křižovatce obchodních cest byla ideální pro centrum domény. Na počátku 10. století byla ostrožna upravena a na ní vybudována dřevozemní hradba. Hradiště tvořila akropole a na západní straně předhradí. Opevnění bylo během 10. století dvakrát přebudováno. Kamenná hradební zeď byla postavena až roku 1135. Do té doby měl Pražský hrad dispozice slovanského hradiště. V areálu hradu stály v 10. století tři kamenné kostely. Nejstarší byl jednolodní kostel s presbyteriem P. Marie, v němž se nacházel hrob nejspíš knížete Spytihněva I. a jeho manželky. Kostel fungoval do pokročilého 11. století. Druhý kostel sv. Jiří měl v 10. století dvě fáze. Zbytky zdiva se zachovaly v místech románské přestavby z 12. století. Třetí kostel sv. Víta měl podobu rotundy s jednou apsidou. Další apsidy byly přistavěny v 11. století. Zástavu tvořily až do 11. století srubové domy s jednou místností. Některé stavby měly vymezené plochy plotem. V areálu hradu byla doložena základní řemesla. Nejstarší knížecí palác nebyl zatím objeven, ale podle písemných pramenů se mělo jednat o poschodový dům se síní v patře a snad s pavlačí. Dům biskupa byl identifikován ve stavbě s opukových kamenů spojených jílem z 11. století v sousedství kostela sv. Víta. Před stavbou kamenného domu zde stály dvě stavby jedna srubové a druhá kůlové konstrukce. Na severním předpolí hradu byly také dvě pohřebiště s doklady vyšších společenských vrstev (BERANOVÁ - LUTOVSKÝ 2009, 191-199). K hradu patřilo také opevněné předhradí pod hradem a prostoru dnešního nábreží Starého města. V obou areálech byla roztýlená pyrotechnologická zařízení železářské výroby (ČÍHAŘOVÁ - DRAGOUN - PODLIŠKA 2000, 128-129, 137-138; HAVRDA - PODLIŠKA 2011, 86-87)

Levý Hradec byl významným hradištěm v počátcích přemyslovského státu. Hradiště bylo členěno na akropoli, kde byl postaven v 9. století kostel sv. Klimenta, a předhradí. Obě části byly od sebe odděleny mušlovitě se rozevírající roklí Ve Vikouši. Hradiště bylo opevněno

roštovou hradba s čelní kamennou plentou. Na akropoli se nacházel dvorec a pohřebiště dokazující přítomnost elit. V okolí vedla významná cesta spojující pražskou kotlinu a severozápad Čech. Významné postavení si hradiště udrželo po celé 10. století. Svou funkci Levý Hradec ztratil v průběhu 11. století. (BERANOVÁ - LUTOVSKÝ 2009, 202-203; TOMKOVÁ 2002, 134-135)

Dalším významným hradištěm pražské domény byla Budeč. Dvojdílné hradiště členěné na akropoli a předhradí se nachází na široké ostrožně nad soutokem Zákolanského a Týneckého potoka. Plocha hradiště zaujímala 23 ha. Nejstarší hradba byla budována kolem akropole nejspíš v 2. polovině 9. století. O něco později za vlády Svyatopluka I. byla založena rotunda sv. Petra a Pavla s podkovovitou apsidou a litou maltovou podlahou. Rotunda byla součástí knížecího dvorce, který vymezovalo palisádové ohrazení v jihozápadní části akropole. Dvorec byl zničen novověkým hřbitovem. Mimo knížecí dvorec stála druhá sakrální stavba kostel P. Marie. Byla to obdélná stavba s podkovovitou apsidou datovaná do 2. poloviny 10. století. Opevněné předhradí o rozloze asi 9 ha vzniklo na přelomu 9. a 10. století. Zástavbu hradiště tvořily kromě obvyklých zemnic také více prostorové domy, větší kúlové objekty a stavby s kamennou konstrukcí. V areálu hradiště byla provozována kovo zpracující a textilní výroba. Procházela zde také cesta do severozápadních Čech. Konec hradiště byl pozvolný. Palisáda knížecího dvorce zanikla nejpozději v polovině 11. století. Ve stejné době přestalo být udržováno opevnění předhradí. Zánik opevnění akropole byl datován do 2. poloviny 11. století (BARTOŠKOVÁ - ŠTEFAN 2006, 728, 730, 735-736, 748-749; BERANOVÁ - LUTOVSKÝ 2009, 204, 207).

Žatecké hradiště bylo vybudováno v 1. polovině 10. století na ostrohu z jižní terasy Ohře. Funkcí hradu byla zpočátku ochrana nově získaného území. Hradiště bylo sídlem knížecích družiníků, což by měl také dokládat hrob mohutného muže s mečem, dvěma sekerami, s ostruhami, nůžkami, nožem a vědérkem. Opevnění ohrazovalo plochu 15 ha. Příčné opevnění s plochým příkopem rozdělilo hradiště na akropoli a předhradí. V polovině 10. století stál na akropoli knížecí dvorec. Usedlosti byly zjištěny na předhradí, tak i mimo opevněnou plochu v sousedství hradiště. Poblíž jihozápadního oblouku hradby bylo nalezeno velmožské sídlo s 6 m širokým příkopem. V podhradí se nacházela osada s kovářskou dílnou. Na přelomu 10. a 11. století byl na akropoli doložen knížecí dvorec s patrovým dřevěným palácem a hospodářskými budovami opevněnými palisádou. Severně od paláce stál kamenný kostel. Další kostely byly postaveny v 1. polovině 11. století na předhradí. Kostel sv. Víta stál uprostřed velmožského dvorce v západní části předhradí. Kostel neznámého zasvěcení stál

uprostřed velkého pohřebiště na Chelčického náměstí. Na předhradí a také západně od něj bylo doloženo množství kováren a výrobních objektů (BERANOVÁ - LUTOVSKÝ 2009, 213-214; ČECH 2000, 161).

Významným hradištěm byla Libice. Slavníkovské hradiště stálo na dvou terasových ostrovech u soutoku Labe s Cidlinou. Počátky hradištního osídlení se zde datují kolem roku 800. Plocha hradiště byla asi 26 ha. Na přelomu 9. a 10. století byl vnitřní hrad hustě osídlen. V 50. letech 10. století se zde vydělil areál slavníkovského sídla s reprezentativními budovami. Starší osídlení překryly navážky. V areálu byl postaven raně otonský kostel s příčnou lodí. Jižně od kostela stál roubený palác s maltovými podlahami. Přestavba se týkala také fortifikace. Předhradí se rozkládalo na východním ostrově. Počátkem 10. století zde také byla už hustá sídlištní zástavba. S ní je spojena možná výstavba opevnění. Také zde byla vybudována rozsáhlá budova na kamenné podezdívce někdy interpretovaná jako dům kněží. Hypoteticky zde měl být před polovinou 10. století postaven také kostel. Růst Libice byl spojen s dálkovým obchodem. Slavníkovský areál měl být podle písemných pramenů zničen při útoku Vršovců v roce 995. Dříve jednoznačně přijímaná teze není dnes přijímán bez výhrad. Až do 12. století plnila Libice funkci správního centra v rámci přemyslovské správy. Na přelomu 11. a 12. století bylo sídlo správce přesunuto na předhradí. Na jih a východ od samotného hradiště byla rozsáhlá aglomerace sídlišť a pohřebišť, která tvořila zázemí hradiště (BERANOVÁ - LUTOVSKÝ 2009, 221-222; MAŘÍK - PRINCOVÁ 2006, s. 652, 655; PRINCOVÁ 2002, 136).

Úpadek Velkomoravské a Východofrancké říše společně s nástupem moci Maďarů na začátku 10. století vytvořily v Dolním Rakousku nové poměry. Nebyl zde zaznamenán zlom ve vývoji jako třeba u jihomoravských center. Lze se domnívat, že přežívají tzv. předsunutá karolinská sídla, která se později jako součást babenberské marky rozvíjí. Předpokládá se také vláda bavorských biskupů a jejich hodnostářů nad majetky klášterů. (FELGENHAUER-SCHMIEDT 2001, 104). Opevněná hradiska vzniklá v 9. století zanikla do poloviny 10. století. Na konci 10. století je nahrazují první kamenné hrady. Další komponenty sídelní sítě jako jsou otevřená sídliště a sídliště na bývalých římských městech naproti tomu zůstávají nezměněné (HEROLD 2011, 527).

Hradiště Gars-Thunau se nacházelo na ostrožnovitě vybíhajícím hřbetě nad údolím řeky Kamp. Hradiště se skládalo z poloh Schanze, Obere Holzwiese, Unter Holzwiese a Nordhang. Dvorec obehnaný palisádou v poloze „Obere Holzwiese“ z poloviny 9. století byl dvakrát do poloviny 10. století přestavěn. Lokalita bývá spojována s „ctihodným mužem“ Josefem,

který kolem roku 902/903 daroval biskupství ve Freisingu majetky v Stiefern. V přibližně v polovině 10. století hradisko zaniklo (BAJEROVÁ 2009, 76-79; HEROLD 2007, 84; PROCHÁZKA 2009a, 81-83).

Další významné hradiště Sand se nacházel na ostrožně o velikost 0,7 ha asi 1,5 km od Raabsu na katastru obce Oberpfaftendorf ve Waldviertlu. Na začátku 10. století byla vybudována hradba s kameny provázanými dřevěnou výztuží. Hradiště se interpretuje jako pokus o vybudování panství v neobydleném prostoru. V okolí nebylo zatím nalezeno žádné soudobé osídlení. V areálu hradiště stály srubové domy lichoběžníkovitého půdorysu na vnitřní strany hradby. Na poloze Burghügel byl nalezen také nadzemní dům na kamenné podezdívce. Hradba zanikla někdy v třetí čtvrtině 10. století požárem. Zánik hradiště se spojuje s nájездem Maďarů. Podle zbytků rostlin se tak mělo stát v srpnu (FELGENHAUER-SCHMIEDT 2001, 102-104; PROCHÁZKA 2009a, 83).

Na osídlení hradiště Sand nejspíš navazoval kamenný hrad v nedalekém Raabsu. Výzkumem zde byly nalezeny doklady osídlení z doby kolem přelomu 10. a 11. století. Keramika z toho období je jako v případě hradiště Sand jen tuhová a hliněné nádoby odpovídají tzv. polské keramice. Vzniklo zde významné hradské sídlo, jehož vývoj pokračuje i v 2. polovině 11. století (FELGENHAUER-SCHMIEDT 2001, 104; Týž 2006)

Období 10. a 11. století je málo známou etapou v dějinách Slovenska. Období je spojeno s procesem začleňování Slovenska do Uherského státu, jenž trval až do konce 11. století. Např. Nitra byla centrem údělného knížectví už v od 2. poloviny 10. století. Vládla zde vlivná vazulovská větev Arpádovců. Slibné dokončení procesu bylo přerušeno expanzí polského vládce Boleslava Chrabrého, který obsadil území až po Dunaj. K obnovení došlo až po domluvě mezi ním a uherským králem Štěpánem I. v roce 1018. Část předuherských opevněných sídel se změnila na komitátní hrady (RUTTKAY 2002, 186-188; STEINHÜBEL 2004, 159-164, 227-248).

Nejvýznamnější velkomoravskou sídelní aglomerací byla Nitra. Od první poloviny 9. století byl tzv. Hradný kopec opevněný palisádou. V 2. polovině 9. století došlo k přestavbě do podoby dřevohliněné hradby s kamennou plentou. Někdy v období konce 9. až počátku 11. století bylo opevnění zničeno rozsáhlým požárem. Život na hradišti nezanikl, což dokazují sídlištní objekty, které byly vybudovány do destrukce hradby. Ty byly překryty v 11. století dalšími vrstvami a stavbami. Nejpozději v polovině 11. století byla na troskách velkomoravského opevnění postavena nová hradba. O vnitřní zástavbě hradu víme málo. Musel zde stát palác. Na hradišti se podle písemných pramenů nacházel kostel sv. Jimrama.

Od 2. poloviny 11. století zde stál komitátní hrad (BEDNÁR – SAMUEL 2002, 151-152, 154; RUTTKAY 2002, 187)

Bratislavské hradiště leželo v prostoru dnešního hradu. Ve středohradištní období se zde nacházelo významné hradiště s kostelem a palácem. Po pádu Velké Moravy se nějakou dobu ještě pochovávalo na pohřebišti kolem baziliky. Nejpozději v 2. polovině 10. století osídlení skončilo. Na troskách basiliky bylo postaveno nové opevnění s plnými zděnými věžemi antického charakteru. Opevnění nebylo dokončeno. Opevněné předhradí se nacházelo na východním svahu kopce v dnešní Kapitulní ulici. Při výzkumu tzv. leopoldovského bastionu byla nalezena hradba skořepinové konstrukce s kamennou plentou a vnitřní dřevěnou stěnou, která nebyla držena sloupy, ale v souvislých vertikálních vrstvách kleštinami pomocí hákovitých pahýlů z přelomu 10. a 11. století. Od typických piastovských hradeb podobné konstrukce se liší kamennou plentou. Vznik hradby snad mohl souviset s obsazením Slovenska Poláky. V 11. století byla Bratislava důležitým komitátním a pohraničním hradem. V místě basiliky byl postaven kostel nejsvětějšího Spasitele, který vznikl snad za vlády Štěpána I. (PROCHÁZKA 2009a 56; ŠTEFANOVIČOVÁ 1975, 114, 116-117; ŠTEFANOVIČOVÁ, T. - HENNING, J. - RUTTKAY, M. 2006, 242; ŠEDIVÝ 2012, 327).

Hradiska na území Polska se objevují od 7. a 8. století. Jednalo se o „kmenová“ střediska, která zanikala s procesem utváření piastovského státu od poloviny 10. století až do počátku 11. století. Kmenové hradiště vystřídal hradištní centra, která stejně jako v Čechách vznikla z popudu panovníků. Jádra hlavních piastovských hradů podle dendrodat začala být budována kolem roku 940. Zpočátku jde o malé prstencové hrady opevněné většinou hradbami roštové konstrukce, které byly v průběhu 10 a 11. století zvětšovány. V 11. století už stojí hustá síť hradské zprávy s centry a jim pořízenými hrad (KARA 2009, 290, 308; PROCHÁZKA 2009a, 36, 45) †

Hradisko v Hnězdně bylo postaveno na Lechově hoře uprostřed jezer Jelonek a Świąte. Z východní strany bylo obtékané říčkou Srawou. Na okolních kopcích stála otevřená sídliště, která tvořila zázemí hradiště. Areál hradiště byl osídlen už na konci 8. století. V první fázi své existence se zde nacházelo pohanské kultovní místo. To bylo obeháno příkopy a uvnitř se nacházela architektura z nasucho kladených kamenů. Otevřené sídliště stálo v prostoru dnešní katedrály. Kolem roku 940 došlo ke zničení pohanského kultiště a jeho místo zaujal křesťanský kostel sv. Jiří a také malý knížecí hrad. Otevřené sídliště bylo opevněno dřevohlinitou hradbou s kamennou plentou. V jeho areálu hradu stál také knížecí palác. Kolem roku 980 vzniklo na jižní straně hradiště tzv. předhradí II. Do roku 1026 byla hradba

hradiště dvakrát přestavěna. Také knížecí hrad se zvětšil na dvojnásobně velkou plochu oproti původnímu. Na jižní straně předhradí II u jezera Jelonek vzniklo tzv. předhradí III. V 1. čtvrtině 10. století ho obklopovala palisáda. Uvnitř hradiště stály roubené domy s jednou nebo dvěma místnostmi a hospodářská stavení. Cesty byly od přelomu 10. a 11. zpevněny dřevem. Čtyřdílný areál hradiště zaujímal plochu 4,6 ha. Do roku 1039 v Hnězdně stál kromě kostela sv. Jiří ještě jeden kostel - korunovační katedrála s ostatky svatých. Ten byl pobořen při vpádu Břetislava I. V roce 1064 byla na místě kostela postavena bazilika. Hradiště se po krizi 30. let 11. století zotavilo a zůstává po celý středověk důležitým církevním centrem (KARA 2009, 299 Ryc. 113; PROCHÁZKA 2009a, 46; SAWICKI 2002, 166-167).

Hradiště v Poznani se nacházelo ve střední a jižní části Dómského ostrova (Ostrów Tumski). Kontrolovalo důležitou křižovatku obchodní cest. V 2. čtvrtině 10. století bylo ve střední části ostrova vybudováno sídliště s dřevohlinitou hradbou roštové konstrukce. Vnitřní zástavbu tvořily nadzemní domy a zemnice. Přítomnost elity dokládá množství luxusních předmětů. Přibližně ve stejné době bylo na jižní straně ostrova v poloze Zagórze postaveno druhé hradiště oddělené od prvního bažinatou proláklinou. Nacházelo se zde velké sídliště, které sloužilo jako zázemí pro severní hradiště. Asi ve 3. čtvrtině 10. století bylo hradiště ve střední části ostrova přebudováno. S původní dispozice vznikla akropole a východní dómská část pojmenovaná podle dómu - kostela sv. Petra. Kolem roku 970 bylo opevnění obou částí přestavěno. V areálu sídlily elity piastovského státu, což potvrzují nálezy a také přítomnost kamenné architektury. Doložen byl knížecí palác v západní části, k němuž přiléhá rotunda. Ve východní části bylo nalezeno kvadratické baptisterium, které bylo napojeno na malý pravoúhlý kostel možná s apsidou. Komplex kostela s baptisteriem byl nejpozději v 80. letech 10. století nahrazen trojlodní basilikou s čtyřhranným chorem s apsidou a westwerkem. Fundátorem basiliky byl Měšek I. Hradiště na jižní straně ostrova si zachovalo stejnou dispozici. V roce 1038 byly obě části hradiska zničeny Břetislavem I. K jeho obnovení došlo kolem poloviny 11. století. Poznaň byla významným církevním centrem. Sídlil tu první polský biskup Jordan. Po roce 1000 se stala centrem poznaňského biskupství (KARA 2002, 167-168).

V 10. století na ostrově v jezeře Lednica vzniklo hradiště. Bylo jednou z prvních piastovských rezidencí. V 1. polovině 10. století byl postaven na jihozápadě ostrova malý prstencový hrad o poloměru 40 m. Kolem poloviny století byl rozšířen. Zvětšila se centrální část a vzniklo předhradí a podhradí. Hrad byl opevněn hradbou s překládkovou dřevohlinitou konstrukcí a kamennou plentou. V areálu stál také dvoufázový kostel a palatium s palácovou a sakrální

částí. Stály zde také dřevěné srubové zahloubené i nadzemní obydlí někdy opatřené vstupními šíjemi. Součástí hradiště bylo také pohřebiště s asi 2000 hroby od přelomu 11. a 12. až 14. století (BANASZAK – TABAKA 2008, 88).

Významným malopolským hradištěm byl Krakov. Raně středověké hradiště bylo postaveno na Wawelském vrchu. Kopec je ze tří stran obklopen meandry řeky Visly. Hrad kontroloval přechod přes řeku. Na severovýchodní straně od Wawelu v náplavovém kuželu řeky Prądnik se nacházelo opevněné předhradí Okół. Krakov byl vzpomínán kolem roku 965 ve zprávě židovského kupce Ibrahíma ibn Jákúba. Za vlády Boleslava Chrabrého byl Krakov významným opěrným bodem, odkud vycházely vojenské výpravy na východ a na jih. V roce 1000 zde vzniklo biskupství. Hradiště na Wawelu bylo opevněno někdy v 10. století. Hradba byla v roce 1016 přestavěna. Pozdější přestavby zkomplikovaly poznání nejstarších kamenných staveb na Wawelu. Zdá se, že v severovýchodní části kopce se nacházely knížecí rezidence a komplex katedrály. Předhradí Okół bylo osídleno už v 2. polovině 9. století. Nejstarší zjištěné opevnění předhradí bylo datováno k roku 973. (PIANOWSKI 2002, 168-169; POLESKI 2000, 232).

3.0. Geomorfologické členění

Hradisko Staré zámky u Líšně se nachází v geomorfologickém okrsku Mokerské vrchoviny (původně Hornoříčská). Členitá vrchovina zabírá plochu 106,13 km². Vrchovinu tvoří spodnokarbonské slepence, droby a břidlice. V dílčích kotlinách se místy vyskytují také miocénní jíly. Okrsek je silně ovlivněn neotektonickými pohyby, kterým byl rozlámán na řadu ker, z nichž některé jsou klenbovitě prohnuty, jiné poklesly a tvoří kotliny při východním okraji. Osou území tvoří hluboké údolí Řičky, která se vine ve směru S - J se zaklenutými meandry a s úseky založenými na zlomech. Nejvyšší bod Mokerské vrchoviny je Proklest 574,0 m. Vrchovina se nachází v jižní části Konické vrchoviny. Tento podcelek leží ve východní části Dražanské vrchoviny a zabírá plochu 817,37 km², se střední výškou 485 m, středním sklonem 4°47'. Vrchovina je tvořena spodnokarbonskými drobami, slepenci a břidlicemi s ostrůvkem silurových břidlic na severovýchodě. Povrch v centrálních částech je plošinatý až mírně zvlněný. Jako součást předkřídového zarovnaného povrchu v třetihorách byl modifikován procesy zvětrávání podnosu. Na okrajích je vrchovina klenbovitě prohnutá či zlomovitě omezena. Rozčleňuje ji síť radiálně uspořádaných údolí a tektonicky je porušena na řadu dílčích prolomů, kotlin a hrástí. Nachází se zde pramenná oblast Velké a Malé Hané,

zdrojnic ponorné Punkvy, Bělé, Rakovce a Říčky. Nejvyšší bod je kopec Skalky 734,7 m na Protivanovské planině, významné body Paprč, Duraně, Helišova skála, Kojál, Stříbrná, Proklost, Nad skalou. (DEMEK – MACKOVČIN 2006, 232)

Tabulka geomorfologického členění

Česká vysočina	provincie
Česko-moravská soustava	subprovincie
Brněnská vrchovina	oblast
Drahanská vrchovina	celek
Konická vrchovina	podcelek
Mokerská vrchovina	okrsek

Mokerská vrchovina je kromě jižního okraje a střední části téměř souvisle zalesněná. Porosty tvoří smrky a borovice s četnými rozlehlými zbytky bukových, místy i dubových a jiných listnatých lesů. V údolích se vyskytují enklávy mokřích luk s upolínem nejvyšším a jinými bylinami (DEMEK – MACKOVČIN 2006, 303). Potencionální přirozená vegetace v okolí Starých zámků u Líšně mohla být tvořena prvosenkovou dubohabřinou nebo ostřicovou dubohabřinou. Obě tvoří dvou nebo třípatrové porosty. Typickými představiteli stromového patra byly, jak už název napovídá, duby a habry. U prvosenkové dubohabřiny bylo keřové a bylinné patro druhově pestré. Převládaly teplomilné druhy s mezofytními hájovými druhy a s řadou druhů společných teplomilným doubravám. V ostřicových dubohabřinách bylo možné nalézt ve stromovém patře také lípu nebo buk. Keřové patro bylo zastoupeno řidčeji. Charakter bylinného patra určovaly lesní mezofyty. Z nich vysoké dominance dosahuje především ostřice chlupatá (*Carex pilosa*), v jarním období též kyčelnice cibulkonosná (*Dentaria bulbifera*) (NEUHÄSLOVÁ a kol. 2001, 93, 95).

Na základě nálezů uhlíků z let 1957 a 1958 E. Opravil vypracoval rozbor vzorků. Ve vzorcích z povelkomoravské zemnice SSJ. 14 se nacházely uhlíky dubu a buku, v SSJ. 15 byly nalezeny uhlíky dubu a jedle (pozůstalost Č. Stani).

4.0. Přehled bádání na Starých zámcích u Líšně

Novodobá historie hradiska Staré zámky u Líšně se začala psát v roce 1840. Zalesněný ostruh nad údolím potoka Říčky byl vykácen a místo proměněno na pole (POULÍK 1960, 132; KRAFL a kol. 2009, 125). Zemědělské užívání hradiska přineslo na světlo světa první

archeologické nálezy. Jeden z prvních významných nálezů, kterým na sebe hradisko upozornilo, pocházel z roku 1863, kdy byly při orbě vyorány lidské kostry, dvě římské mince, ostruhy, zbraně a další předměty. Místo nálezu prohlédli majitel pozemku Egbert hrabě Belcredi s kustodem adjustem moravského muzea Moritzem Trappem (KRAFL a kol. 2009, 125). Oba se později podíleli na uvedení Starých zámků do odborné literatury. Moritz Trapp v roce 1864 na stránkách *Mitteilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale* (TRAPP 1864, 55.) a Egbert hrabě Belcredi v *Památkách archeologických* (BECREDI 1875, 365–367). Úplně první zmínky v tisku o hradišti se objevují hned v roce 1864 na stránkách *Moravské Orlice* (1864a, 1864b). Nálezy přilákaly na Staré zámky různé sběrače starožitností mimo jiné také badatele Jana Kniese (ČERVINKA, 1928, 85). V letech 1890–91 provedl líšeňský rodák Martin Kříž na lokalitě první zjišťovací výzkum. Při něm nechal provést 40 výkopů, dvě sondy 134 m dlouhé a řezy valem. Nálezy z Křížova výzkumu jsou uloženy v Moravském zemském muzeu. (KŘÍŽ 1893, 361).

Hlavní archeologické výzkumy na lokalitě proběhly po 2. světové válce pod vedením tehdejšího vedoucího brněnské pobočky Státního archeologického ústavu Josefa Poulíka. V letech 1948–49 bylo zkoumáno první předhradí (viz. Tab. I/2), šíje mezi první předhradím a vlastní ostroh hradiště a také byla odkryta část slovanského kostrového pohřebiště se 46 hroby (chybí číslo 33) ze středohradištního období (POULÍK, 1950b). Výzkum prozkoumal plochu asi 2250 m² (POULÍK 1960, 133). Velkou slabinou byl nedostatek kvalifikovaných pracovníků, kteří by byli schopni dokumentovat průběh výzkumu na dostatečné úrovni. Navíc odkryv šíje zachytil jednu z nejsložitějších stratigrafických situací na celém hradišti. Z výzkumu se zachovala kresebná i fotografická dokumentace, která je uložena v nálezové zprávě č.j. 17/49, ale ani z ní nelze uspokojivě interpretovat situace objevené při tomto výzkumu (POULÍK 1949c; Týž 1950b; STAŇA 2004a, 5). Předběžně byly výsledky výzkumu publikovány Josefem Poulíkem (POULÍK 1949a; Týž 1949b, 40–51; Týž 1950a, 99–104; Týž 1956, 254; Týž 1960, 130–134). Čeněk Staňa se pokusil zpětně o inventarizaci slovanského materiálu ze sídlištních situací v nálezové zprávě č.j. 1893/78 a také se o výsledcích výzkumu zmiňuje v článku *Velkomoravské hradiště Staré zámky u Líšně* (STAŇA 1972; Týž 1978)

Nejrozsáhlejší etapa výzkumu probíhala od roku 1953–1959. Nominálně výzkumy stále vedl Josef Poulík až do roku 1955, ale v terénu se na vedoucích pozicích střídalo několik pracovníků Archeologického ústavu Brno - Anna Medunová-Benešová, Karel Ludíkovský a Čeněk Staňa. Od roku 1956–1959 byli vedoucími výzkumu Anna Medunová-Benešová, která

měla na starosti pravěké osídlení hradiska, a Čeněk Staňa, jenž vedl raně středověkou část výzkumu. Jako techničtí pracovníci na výzkumu spolupracovali Přemysl Ondráček, Robert Radda, Josef Teplý, Vladimír Vymazal. O konzervaci a rekonstrukce keramiky se postaraly Božena Gregůrková, Alena Kudová-Zbořilová, M. Moravcová, M. Sedláčková, chemickou konzervaci provedl Robert. Radda pod vedením L. Paga. Na fotografické a kresebné dokumentaci spolupracovali Josef Jaša, L. Krejčí, Božena Ludiková, Josef Škvařil, Jovan Dezort také pan Nožička a později i Čeněk Staňa (STAŇA 1963, 7). Při výzkumu byly objeveny pozůstatky osídlení na ostrohu hradiska a zbytky materiální kultury. K zajímavým objevům patřily depoty měděných a železných předmětů, situace v řezech valem, exkavace příkopu příčné hradby slovanského osídlení, eneolitického příkopu a také objev šterkových cest pocházejících z mladší doby bronzové a raného středověku (BENEŠOVÁ. – STAŇA 1959, 166–174; MEDUNOVÁ-BENEŠOVÁ 1960, 28; PODBORSKÝ 1993, 199; STAŇA 2004a, 4–14; Týž 2004b, 1). Mimo výzkum byla nalezena zlatá náušnice (HRUBÝ 1962, 95). Výzkumy v letech 1962, 1963, 1965 neměly systematický charakter, ale byly zaměřeny na vyhledání zajímavých situací, které by mohly více osvětlit stav osídlení na hradisku. V poslední sezóně 1965 byla zkoumána část pozůstatků slovanského ohrazeného areálu uvnitř hradiště. Výzkumy byly předběžně publikovány v Přehledech výzkumů (STAŇA 1962, Týž 1963c, Týž 1965; Týž 1996, 273)

Při výzkumu v letech 1953–1965 bylo odkryto 179 čtverců o celkové ploše asi 5250 m² (STAŇA 1970, 110). Byla doložena přítomnost kultury s moravskou malovanou keramikou, kultury s nálevkovitými poháry, jevišovické kultury, velatické kultury, podolské kultury, horákovské kultury, dále nálezů z laténského období, doby římské, stěhování národů a raného středověku (KRAFL a kol. 2009, 103–104, 108–119, 122–129; ČIŽMÁŘ 2004, 93).

Od 70. let na hradisku prováděl sběry A. Romanovský, který některé větší nálezy publikoval (ROMANOVSKÝ 1982, 62; Týž 1983, 80. obr. 40; Týž 1989, 108, obr. 43, 44; Týž 1991, 78–79, obr. 36).

V poslední době se množí nálezy získané pomocí detektorů kovů. Například z bezprostředního okolí Starých zámků na svahu pod ostrohem pochází dvě opaskové přezky z pozdně avarského období (FOJTÍK – MALEČEK – MALEČEK 2007, 462–463). Přímě z areálu hradiště pochází nález mince Oty Švábského (976–982). Na předhradí byly objeveny

mince Štěpána I. (997–1038), tři denáry Ondřeje I. (1046–1060) a kupecké závaží sférického typu se zploštělými konci² (RAJLICOVÁ - VACHŮT – VIDEMAN v tisku).

5.0. Raně středověká historie lokality

5.1. Starohradištní a středohradištní osídlení hradiska

Hradisko Staré zámky u Líšně leží na okraji katastru brněnské městské části Líšeň (do roku 1944 městys) (KRAFL a kol. 2009, 191). Centrum hradiska bylo postaveno na slepencovém ostrohu nad krasovým potokem Říčkou. Ostroh je pohodlně přístupný jen ze severozápadní strany úzkou šíjí. Na ostatních stranách svahy ostrohu padají strmě dolů, a tak vytváří významnou, i když ne nepřekonatelnou, překážku. Směrem k jihozápadu se ostroha rozšiřuje do tvaru rovnoramenného trojúhelníku s výměrou zhruba 4 ha (Tab. I/1). Severozápadně od šíje se vějířovitě rozprostírá plocha předhradí o rozloze asi 7 ha. Na jihozápadě předhradí nebyl zjištěn okraj hradiště. Nejspíš však nepřekračuje svah, který se sklání k jihozápadu. Na severozápadní straně je předhradí ohrazeno valem na okraji lesa Haleglétňa. Za valem na plochu hradiště pozvolna navazuje rozsáhlá náhorní planina mezi Líšní a Ochozem. Nejvyšší místo hradiště se nachází v nadmořské výšce 325 m n. m. (STAŇA 2004a, 6–7).

V raném středověku od přelomu 7. a 8. století se zde začali usazovat lidé, což dokládají bronzová plechová jazykovitá kování s dvěma nýty. Hradiště bylo sídlem elity už před začátkem 9. století, což potvrzují nálezy ostruh s háčky a také pozdně avarská litá kování (FOJTÍK – MALEČEK – MALEČEK 2007, 462–463; PROFANTOVÁ 1992, 609, 617, 632, 634, 638, 668, 669, 724/ Taf. 10; STAŇA. 1972, 114). Rozkvět nastal v 9. století. Ostroh byl opevněn hradbou dřevohliněné konstrukce s čelní kamennou zdí (STAŇA 2000, 200). Na nejvyšším místě hradiště byl postaven dvorec s palisádou o rozloze 100–120 x 35–60 m. Při bráně toho dvorce stála kúlová věž. Uvnitř dvorce byly nalezeny stopy po nadzemních stavbách (STAŇA 1985, 190; Týž 2000, 201). Podle druhotně použitých kamenů s maltou můžeme usuzovat, že zde stála i nějaká výstavnější stavba (PROCHÁZKA – WIHODA – ZAPLETALOVÁ 2011, 470). Podél palisády dvorce probíhala komunikace z kamenů a zvířecích kostí. Vnitřní předhradí se rozprostíralo na vějířovité ploše za šíjí. Od rozsáhlého vnějšího předhradí bylo odděleno hradbou s kamennou konstrukcí. Druhé předhradí bylo na severozápadní straně opevněno sypaným valem s příkopem (STAŇA 2000, 201). Zde byla objevena část kostrového pohřebiště z 9. století (POULÍK 1960, 133; STAŇA, 1963b, 32).

² Za informace děkuji Dagmar a Petru Vachútovým

Velkomoravského hradiště zničil požár. Popelem lehl dvorec, věž i opevnění ostrohu. Také přestala být cesta vedoucí přes hradiště (STAŇA 2000, 201).

5.2. Vývoj názorů na povelkomoravský vývoj na hradisku

Na následujících řádcích jsem se pokusil vypsát chronologický průřez názorů na povelkomoravské osídlení hradiska. Badatelé 19. a počátku 20. století popisovali ve svých příspěvcích o hradisku relikty opevnění a nálezy z povrchových sběrů. Už v této době bylo mezi badateli povědomí o raně středověké minulosti místa (např. KNIES 1894, 453–454); KŘÍŽ 1893, 73). Líšeňský rodák Martin Kříž na hradisku provedl sondáž a uvádí, že se na hradisku v neporušené vrstvě společně s keramikou zdobenou vlnicemi našel stříbrný denár, který měl na jedné straně ruku prozřetelnosti, na druhé chrámovou kapličku a pod ní vedle sebe položené meče, legenda byla nesrozumitelná. Soudobá datace nálezu byla do 10. nebo 11. století s tím, že mince neměla být starší než vláda českého knížete Boleslava I. (KŘÍŽ 1893, 73). Podle popisu se mohlo jednat o denárovou minci Cach 63 nebo také 30, 62, 169. Denár byl bohužel ztracen, takže přesné určení není možné. Typ Cach 63 se datuje do konce 70. let 10. století. (POLANSKÝ - SLÁMA 2008, 112). Křížův názor sdílí také I. L. Červinka, který shrnul ve své knize Slované na Moravě a říše velkomoravská soudobá bádání o hradisku (ČERVINKA 1928, 84–85).

Po 2. světové válce přinesl nové poznatky výzkum mezi lety 1948–49 vedený J. Poulíkem. Ten pracoval od 1934 jako laborant v pravěkém oddělení Zemského muzea v Brně. Od roku 1945 zastával funkci ředitele Státního archeologického ústavu Brno (SKLENÁŘ 2005, 457). V roce 1948 publikoval knihu Staroslovanská Morava, kde shrnul dosavadní archeologické bádání o raně středověké Moravě (POULÍK 1948). Po nástupu komunistického režimu v Československu se otevřely možnosti provádět archeologické výzkumy v do té doby nevídané míře. J. Poulík si byl vědom důležitosti Starých zámků u Líšně, které znal z autopsie. Od I. L. Červinky měl informace, kde byl prováděn výzkum Martinem Křížem, a proto se rozhodl vést výzkum na mimo ostroh na předhradí (POULÍK 1950a, 99). V archeologických rozhledech z roku 1949 J. Poulík popisuje situaci, kterou odkryl na nejužším místě ostrohu. Uvažuje, že zdejší hradba byla zničena na konci 10. století, ale podle nálezů keramiky osídlení na hradišti mohlo pokračovat v 11. století (POULÍK 1949b, 50). K zpřesnění těchto informací dochází v knize Jižní Morava - země dávných Slovanů. Slovanské opevnění mělo na šíji být zničeno ohněm jako na celém hradisku. V žárové vrstvě se nacházely nálezy datované do 8. až počátku 9. století, tak i keramika z konce 10. století, kdy měla hradba shořet. Ve vrstvě nad

žárovou vrstvou byly objeveny artefakty z 11. a 12. století (POULÍK 1950a, 101, 104). Nejintenzivnější etapa výzkumu na hradišti v letech 1953–1959 přinesla zásadní informace. Velkomoravská hradba budovaná po obvodu ostrohu zanikla na přelomu 9. - 10. století. K této hradbě patří i vstup na nejužším místě. Pro velkomoravské osídlení jsou příznačné polozemnice s kamennými pecemi v jihovýchodním rohu. Stavby stavěné z kamene výzkumem zjištěny nebyly, ale podle nálezů kousků malty na severní straně hradiště při opevnění zde mohl stát kostel, který mohl být rozebrán při přestavbě hradiště v 10. století. Výzkum prokázal osídlení z 10. - 12. století. Během 10. století byla plocha vlastního ostrohu rozdělena příkopem a na sucho kladenou zdí. V šíji byla použita velkomoravská hradba s bránou. Vznikl tu dvorec, ke kterému na východní a jihovýchodní straně přimykala osada. Pohřebiště na druhém předhradí náleží velkomoravskému období (POULÍK 1960, 133–134). Dalším badatelem, který se zabýval hradištěm v období po II. světové válce, byl Čeněk Staňa. Už při studiu na vysoké škole se angažoval ve vedení archeologických výzkumů. První samostatný výzkum vedl v roce 1952 v Kojetíně. Po ukončení studia v roce 1954 začal pracovat na akademii věd (POLÁČEK 2005, 492). Na výzkumu Starých zámků u Líšně se angažoval od roku 1953 (STAŇA 2004a, 10). Č. Staňa provedl první částečné vyhodnocení nálezových situací a nálezů v článku z roku 1960³. Zde bylo představeno šest zemnic a jedna pec ze čtverců B-III, B-V, C-VIII, C-IX, C-X, EF-IX a AA-VIII/IX. Zemnice se schůdkem AA-VIII/IX byla datována do půlky 9. století, EF-IX do 2. poloviny 9. století a ostatní chaty patřily k horizontu, který měl trvat do půlky 10. století (STAŇA 1960a, 242–293). V roce 1972 vyšla studie, kde se pokusil Č. Staňa na základě své disertační práce popsat celý vývoj hradiska. Velkomoravské osídlení mělo podobu vnitřního areálu s dvorcem obehnaný palisádou s dvěma předhradími (STAŇA 1972, 140–141). Na přelomu 9. a 10. století došlo ke změně rozvržení zástavby (STAŇA 1972, 154). Vznikla příčná hradba s příkopem. Její základ byl nalezen ve čtverci A-O. V ostatních čtvercích byla nejspíš výš než dnešní povrch. V jižním profilu čtverce A-VIII bylo nalezeno intenzivnější seskupení uhlíků. Patrně se jednalo o zbytky trámů, které se táhly severojižním směrem. Ve čtverci A-O a možná také D-O příkop dosahoval okraje ostrohu. Šířku hradby nebylo možno rekonstruovat. Výška se pohybovala mezi 250–350 cm. Příkop měl maximální hloubku 150 cm. Povelkomoravské osídlení prezentovalo pět zemnic ve čtvercích B-III, B-V, C-VIII, C-IX a C-X, které byly datovány na základě keramiky do 1. čtvrtiny 10. století. O něco mladší byla hluboká zemnice ve čtvercích MM/NN-XI, obj. 1 čtverce L-VIII, obj. 3 S-VIII a jiné (STAŇA 1972, 155–156).

³ článek byl odevzdán 10. března 1959

Příčný příkop zanikl v pokročilém 10. století. Datace je podepřena tuhovou keramikou a objektem s píčkou ve čtverci D-V, kde byla nalezena mince Boleslava II. Ke stejnému horizontu patřila nejmladší chata ve čtverci MM/NN-XI a také kamenné útvary ve čtvercích A-IX a také nad zemnicí ve čtvercích EF-IX. Osídlení přetrvalo do první čtvrtiny 11. století (STAŇA 1972, 157-158).

V článku z roku 2000 Č. Staňa opět shrnul všechny dosavadní poznatky o hradišti a přidal některé zpřesňující informace. Autor uvádí, že na hradisku byly v povelmoravském období čtyři následné sídelní horizonty. První horizont 1. třetiny 10. století tvořily polozemnice za příčnou hradbou. Dvě z nich narušily velkomoravské objekty a to cestu z kostí a říčních kamenů a žlábek po palisádovém ohrazení dvorce. Také inventář polozemnic se lišil od nálezů zemnice s předsíňkou, která byla datována do 2. poloviny 9. století (STAŇA 2000, 203). Příčné opevnění plnilo svou funkci i po zániku těchto zemnic. Druhý horizont byl datován do poloviny 10. století. Objekty spojovaly výrobky jedné dílny. Keramika měla světle okrově šedou barvu. Ojediněle se v keramickém těstě vyskytnou zrnka biotitu. Hlavním výzdobným motivem byla kombinace vícenásobných vrypů umístěných pod hrdlem s hřebenovými vlnicemi a rýhami. Nejdůležitějším objektem tohoto horizontu je hluboká zemnice ze čtverce MM/NN-XI, která zanikla požárem někdy v třetí čtvrtině 10. století. Třetí horizont byl tvořen hlavně materiálem z příkopu před příčnou hradbou. Nad hlubokou zemnicí ve čtverci MM/NN-XI vznikla černá vrstva s kameny a tuhovou keramikou. Od zemnice, která náležela do čtvrtého horizontu, tuto vrstvu oddělovala "žlutková podlaha". Ve čtverci D-V byl objeven další objekt patřící k čtvrtému horizontu - malá jáma s píčkou, ve které byla kromě keramiky nalezena mince Boleslava II. (STAŇA 2000, 204–205). Hradisko násilně zaniklo na konci 10. století (STAŇA 2000, s. 208). Na hradisku se nevyskytuje ve větší míře keramika mladšího mladohradištního stupně (STAŇA 1994, 285; STAŇA 1998, 105). Život na hradisku skončil někdy v první polovině 11. století (PROCHÁZKA – WIHODA – ZAPLETALOVÁ 2011, 497).

Na jaře roku 2009 byla objevena velmi vzácná mince. Ve slunečném počasí se podařilo v severovýchodním cípu hradiště objevit stříbrný půldenár bavorského vévody Oty Švábského (976–982) z řezenské mincovny. Tato mince je druhým známým exemplářem. Mince dokládá styk s Podunajím nebo prostředím, kde tato platidla obíhala. Stejný případ jsou nedávno nové nálezy mince Štěpána I. (997–1038), tří denárů Ondřeje I. (1046–1060) a kupeckého závaží sférického typu se zploštělými konci na předhradí. (RAJLICHOVÁ - VACHŮT – VIDEMAN 2013, 1, 3)

Na protější straně oproti Starým zámekům leží na ostruhu nad údolím Říčky Horákovský hrad. Ostroh má trojúhelníkovitý tvar a jeho rozloha činí asi 1,2 ha. V literatuře ho zmiňoval už Jan Knies. Na lokalitě je doloženo pravěké a vrcholně středověké osídlení. V roce 1987 zde byl proveden povrchový sběr, který přinesl zajímavé informace. Odhalil osídlení z 9. století (BOLINA - DOLEŽEL 1988, obr. 4:6, 5:16, 17) a snad také z 10. století (BOLINA - DOLEŽEL 1988, obr. 5:18, 19, 21). Nejpočetněji zjištěná raně středověká fáze osídlení se objevila někdy po polovině 11. století a dále pokračovala do 12. století. Nejspíš před koncem 12. století osídlení ostrohu končí (BOLINA - DOLEŽEL 1988, 324–326, obr. 3, 4, 5:12–15, 20, 21–438; ČIŽMÁŘ 2004, 119–120).

6.0. Metodika výzkumu

Popis průběhu výzkumu a jeho dokumentace jsou zachyceny v úvodu nálezové zprávy č. j. 400/04, která se vztahuje k roku 1953. Několik poznámek o změnách, které byly zavedeny v roce 1954, je opět v úvodu nálezové zprávy č. j. 401/04 (STAŇA 2004a; Týž 2004b). Domnívám se, že v dalších letech se proces výzkumu zásadně nezměnil. Další skutečnosti ohledně výzkumu jsem vypožadoval při práci s dokumentací.

Archeologický průzkum na Starých zámecích u Líšně byl jedním z prvních velkých výzkumů slovanského hradiště na našem území. Výzkum v roce 1953 měl navazovat na už prokopanou plochu před ostrohem (předhradí) a na šíji, které byly zkoumány v letech 1948 a 1949. Tento plán zkomplikovali zemědělci, kteří v místě zamýšlené sondy nasadili jetel. Proto se místo výzkumu posunulo dál do plochy hradiska. Od počátku bylo jasné, že není možné postupovat metodicky stejně jako v letech 1948–49, kdy byl výzkum v podstatě jedna velká sonda. Plocha výzkumů byla rozměřena do čtvercové sítě o stranách čtverce 5 x 5 m. Řada „čtverců“ směřující od severu k jihu tvořila pás, který byl popsán písmeny abecedy. Mezi jednotlivými plochami čtverců vznikly 30 cm široké kontrolní bloky – 15 cm z každého „čtverce“. Toto pravidlo platilo pouze pro bloky mezi jednotlivými plochami v pásu (např. mezi B-II a B-III, ale už to neplatí mezi B-III a C-III). Kontrolní bloky mezi pásy měly 30 cm, ale od stran nebylo odečteno 15 cm, tudíž většina „čtverců“ má obdélníkový tvar s délkami 4,70 x 5 m (STAŇA 1996, 273; Týž 2004a, 8–9). Rozměry nemusí platit bezvýhradně. Například čtverec D-I má rozměry kopané plochy 4,8 x 3,6 m.

Velkým handicapem byla výzkumná metoda. Ornice byla mechanicky snížena o 20 cm. Další vrstvy byly více méně mechanicky po určitých centimetrech. Pokud byla vybírána jedna

vrstva ve více fázích, nebylo objektivně možné ji na profilu rozpoznat. Z počátku také většina nálezů byla spojena s mechanickými vrstvami a ne s jednotlivými situacemi (STAŇA 2004a, 9, 14).

Koncept dokumentace výzkumu byl vytvořen Annou Medunovou-Benešovou. Jádrem spočívalo ve vedení „Výkopového deníku“, kde se zapisovalo vše podstatné z organizačního dění, ale i údaje o metodice výzkumu a jeho dílčí výsledky. Také byly vytvořeny složky pro popis situace v jednotlivých čtvercích, s plány a fotografiemi (STAŇA 2004a, 13). Tyto složky bohužel v archivu chybí částečně pro rok 1957 a zcela úplně pro léta 1958 a 1959.

Slovní popis archeologických situací trpí různými přístupy jednotlivých dokumentátorů. Popisy byly dělány jednorázově a nepostihovaly fáze odkrývání archeologických situací. V některých případech se stalo, že plocha byla popsána před dokončením výzkumu výkopů a není pak zachycen jejich konečný stav. Kresebná dokumentace je mnohdy nepřesná. Zahloubené výkopy a kůlové jamky byly číslovány v každém čtverci od jedničky. Občas dojde k situaci, kdy jeden výkop má dvě čísla. Většinou neexistují profily zahloubených objektů, ale jen profily čtverce u kontrolních bloků. V některých situacích profily chybí nebo nejsou vyhotoveny všechny. (STAŇA 2004a, 13–14, 23).

Geodetická dokumentace se většinou nezachovala. Paradoxně nejcelistvější z celého výzkumu se nachází v nálezové zprávě z roku 1953 (STAŇA 2004a, 207–253). K nálezové zprávě z dalšího roku už není přiložena a v pozůstalosti se nenachází. Dokumentace k rokům 1958 a 1959 se nachází v pozůstalosti. Jde o osobní poznámky geodeta bez informací o bodu, ze kterého bylo měření provedeno. Na plánech byla měřená místa číslována od čísla jedna. V roce 1953 bylo číslování míst měření průběžné, v následujících letech v každém čtverci, kde měření proběhlo, začíná číslování od jedničky (STAŇA 2004a, 13). Hloubky jsou většinou uvedeny od povrchu čtverce (STAŇA 2004a, 24). Měření byly většinou povrchy vrstev. Zcela chybí hloubky kůlových jamek.

Skupinám nálezů byla přidělována tzv. nálezová čísla, na která se v dokumentaci vázaly nálezové okolnosti. Při následném zpracování byla keramika s jedním nálezovým číslem rozdělena na dvě skupiny. První skupina tzv. typických střepů byla inventovaná a tvořily ji většinou okraje, dna a výdutě, které byly dostatečně velké nebo zdobené. Inventární číslo obsahuje číslo archeologické akce 105.0, kulturní interpretaci nálezu –s- slovanská, -e- eneolit, - - latén, -h- halštát, samotné číslo nálezu a rok vyjmutí nálezu. Druhá skupina tzv. netypické keramiky inventovaná nebyla. Šlo většinou o nezdobené výdutě. Od souboru byla oddělena pravěká keramika a některé nálezy byly také skartovány. Skartace byla prováděna

po umytí keramiky. Bohužel v některých případech se tak dělo neuváženě a nekvalifikovanými pracovníky (STAŇA 2004a, 13–14, 24). Od roku 1956 byly nálezy registrovány v denících nálezů (STAŇA 1963a, 19). Podobný postup byl používán při práci s keramikou například na hradisku v Mikulčicích.

7.0. Možnost zpětného zpracování systematických archeologických výzkumů

Velké systematické výzkumy 2. poloviny 20. století přinesly kromě nových poznatků také nové problémy. Celkové vyhodnocení množství nálezů a dokumentace archeologických situací přestalo být v možnostech bádajících archeologů. V praxi se další generace badatelů setkává s „písemnými prameny“, které vytvořili starší kolegové a jejich předchůdci (TOMKOVÁ 1995, 1). Pro nové bádání a i potřeby ověření starých výzkumů vyvstává otázka: „Jakým způsobem pracovat s prameny ze starších výzkumů“, když noví badatelé většinou neznají původní výzkumy z autopsie a také terénní dokumentace se liší od soudobé? Na několika příkladech zkusím nastínit možnosti řešení tohoto problému.

Kateřina Tomková z dokumentace výzkumu hradiště na Levém Hradci publikovala komentovaný průvodce. Hlavním zdrojem byla pozůstalost po I. Borkovském. Cílem této edice pramenů bylo uveřejnit deníky, rukopisy, plány a další dokumentaci, která by pak mohla sloužit k ověřování už publikovaných informací a poskytnout tím dostatek materiálu na nové pohledy na vývoj na hradišti. Edice také má ochránit původní prameny, které se nacházejí třeba v jednom exempláři. V rámci ní jsou rejstříky, které umožňují si vytvořit obrázek o kvalitě, o prezenci nebo absenci vazeb různých druhů dokumentace. Pomocí rejstříků, poznámek a křížových dotazů se dá jednoduše orientaci v textech, plánech, nálezového fondu. Vypuštěny byly jen poznámky osobního rázu a provozu výzkumu. Klíčová slova byla zvýrazněna (TOMKOVÁ 1995, 1, 2).

Podobně postupoval Č. Staňa při tvorbě nálezových zpráv 400/04, 401/01, které shrnují výzkum na Starých zámčích v letech 1953 a 1954. Ve zprávách je uveřejněna terénní dokumentace – slovní popis čtverců s interpretací, plány, profilů, fotografie, seznam nálezů s popisy vybraných předmětů a inventované keramiky, geodetická dokumentace⁴.

Pracovníci AV v Mikulčicích ve Studien zum Burgwall von Mikulčice VII vydali manuál pro orientaci v dokumentaci. Cílem knihy je znázornit všechny zkoumané plochy z 1954–1992 ve formě stručných průvodců. Průvodci obsahují informace o poloze a reliéfu,

⁴ Geodetická dokumentace chybí v nálezové zprávě 401/04

rozměrech výzkumu, průběhu výzkumu, souřadnicovém systému, zkoumaných čtvercích, dokumentaci, hlavních nálezech, stratigrafii a pramenech a nakonec literatuře. Součástí práce jsou mapy v měřítku 1:200.(MAREK – POLÁČEK 2005, 7–8, 40–43).

Jiří Macháček a jeho tým na hradisku Břeclav – Pohansko, pro účely zpřístupnění kompletní pramenné báze výzkumu v Lesní školce, vytvořili digitální katalog archeologických pramenů. Problém s početným souborem dat se rozhodli řešit pomocí výpočetní techniky a moderních informačních technologií. Jádrem je GIS aplikace. Data byla digitalizována do podoby databází, vektorových plánů nebo rastrových obrázků. Tato data byla posléze integrována do jednotného datového modelu. V něm existují dva druhy dat – geoprostorové objekty a jejich negrafické atributy (MACHÁČEK 2002, 7, 8, 13, 15).

Jan Mařík při publikování libické sídelní aglomerace a jejího okolí poukazuje, že na tomto dlouhodobě zkoumaném hradišti a jeho okolí bylo publikováno jen 1/5 získaného materiálu (MAŘÍK 2009, 11). Jeden z hlavních problémů byl nejednotný způsob prostorové evidence. Proto zde vznikl projekt s názvem Archeologická mapa Libice, který si vzal za cíl tento problém vyřešit. V mapě je možno lokalizovat movité i nemovité archeologických nálezů z libické aglomerace a jejího okolí a propojit tyto informace s dalšími databázemi při následném vyhodnocování. Do prostředí GIS byla zanesena prostorová data, která jsou propojena s databázemi s negrafickými daty. Tyto databáze jsou vytvářeny podle momentálních potřeb. Například vznikla databáze libického pohřebiště (MAŘÍK 2009, 19–20).

Jiným směrem se pustil Luděk Galuška při publikaci výzkumu novosadské výšiny, kterou na konci 50. let začal zkoumat Vilém Hrubý. L. Galuška publikoval jen výsledky výzkumu a interpretace zjištěných situací. Tento postup bohužel nedovoluje rekonstruovat autorův postup práce s prameny a také nelze ověřit v literatuře publikovaná starší tvrzení (GALUŠKA 1996). Rudolf Procházka při zpracování výzkumu z Přerova – Horního náměstí se musel potýkat s nevhodně provedenou dokumentací složitých souvrství, která komplikovala vyhodnocení. Zásadním problémem byla identifikace slovně popsáných aktivit nebo jejich částí s příslušnou dokumentací a také i prověření vztahů různě značených stratigrafických jednotek na jednotlivých řezech. Proto se rozhodl přechíslovat veškeré aktivity podle systému, který je navrhován v Manuálu formulářové archeologie a dále stanovit jejich stratigrafické vztahy. Jedinou oporou byly dokumentované řezy, které nebylo možno úplně synchronizovat, a proto byly paralelně ponechány kresby řezů s původním číslováním. Až na malé úpravy byly ponechány také i původní popisy stratigrafických jednotek (PROCHÁZKA 2013, 10–11)

Po zvážení všech možností jsem se rozhodl dát na radu R. Procházky a při zpracování dokumentace jsem provedl celkové přejmenování výkopů, uloženin, kůlových jam, stykových ploch a konstrukcí. Zpracování komplikovaly hlavně slovní popisy výplní výkopů a jejich určení v prostoru čtverců. Další překážku jsem shledal v číslování objektů a kůlových jamek, které v každém čtverci začínaly od začátku od čísla 1. Samotný pojem objekt je v dnešním kontextuální archeologii dost problematický, protože spojuje různé stratigrafické jednotky. Přechíslování jsem vypracoval podle návodu v Manuálu formulářové archeologie – 001–099 stykové plochy, 100–399 vrstvy, 400–499 stavební konstrukce, 500–799 výkopy (PROCHÁZKA – VAŘEKA 2005, 5). Kůlové jamky dostaly samostatné průběžné číslování začínající číslem k500. Pro jednotlivé části výkopů příkopu příčné hradby – SSJ. 16 jsem se rozhodl také pro samostatnou řadu číslování, která měla podobu čísel p500–p514. Z přísně metodického hlediska by příčný příkop měl mít jen dva samostatné výkopy, které jsou v rámci jednoho svazku stratigrafických jednotek. Pro dělení podle čtverců jsem se rozhodl z důvodu lepší možnosti popisu částí příkopu a také, aby byly eliminovány vlivy různých exkavačních přístupů. Soupis přejmenovaných stratigrafických jednotek se nachází v kapitole Seznam uloženin. V práci jsem pracoval jen s přechíslovanými názvy. Jednotlivé svazky stratigrafických jednotek byly prezentovány v kapitole Popis svazků stratigrafických jednotek na místo čtverců, které jsou používány v nálezových zprávách. Vztahy mezi jednotlivými stratigrafickými jednotkami byly definovány v Harissově matici. Seznam nálezů, který je pod každým svazkem stratigrafických jednotek, byl vytvořen na základě nálezových zpráv, seznamů nálezů z pozůstalosti a také popisků na sáčcích.

8.0. Definice otázek a metoda práce

Staré zámky u Líšně jsou významnou lokalitou pro poznání raného středověku v oblasti Brněnska. Nálezy a nálezové situace povelkomoravského horizontu nebyly nikdy souborně publikovány a vyhodnoceny. Jak už bylo výše poznamenáno, jejich publikace je rozdělena do několika menších studií (STAŇA 1960a, Týž 1972, Týž 1994, Týž 1998, Týž 2000). Studie se zabývají buď jen výsekem povelkomoravské problematiky, nebo neposkytují dostatečné informace o nálezových souborech a situacích.

Cílem této práce je celkové vyhodnocení jednotlivých nálezových situací povelkomoravského horizontu osídlení na hradisku a vyhodnocení jejich stratigrafických vztahů. Dalším cílem je

kvantifikace a vyhodnocení keramiky, vyhodnocení nekeramických předmětů a interpretace sídlištních objektů. Na základě získaných informací bude možno řešit otázky:

- Jak vypadalo osídlení na ostrohu?
Jedná se hlavně o charakteristiku jednotlivých sídelních objektů a jejich stratigrafických vztahů.
- Jaké bylo postavení hradiska?
Na základě rozboru se pokusím nastínit funkci hradiska a postavení jeho obyvatel.
- Jaké jsou fáze osídlení a jejich chronologické zařazení?
Č. Staňa publikoval na základě typologie keramiky tři fáze osídlení, které spadaly do povelkomoravského období (STAŇA 1994, 274–285). Tato typologie byla vypracována podle výrazných jedinců z výkopů a vrstev. Na základě celkového vyhodnocení keramiky a chronologicky citlivých předmětů by měly být tyto chronologicko-typologické fáze verifikovány.
- Byla kontinuita mezi jednotlivými fázemi?
S předešlou otázkou se váže také otázka kontinuity či diskontinuity vývoje na hradisku. Č. Staňa prezentuje situaci na hradisku jako jedinečný doklad nepřerušného velkomoravského vývoje v 10. století (STAŇA 2000, 203). Protože v literatuře není tato otázka dostatečně zdůvodněna, měla by být také verifikována.
- Jak a kdy zaniklo osídlení?
Na základě vyhodnocení nálezů se pokusím určit dataci a způsob konce osídlení na hradisku.

Výchozím bodem mého bádání byly dvě nálezové zprávy, které se vztahují k výzkumu v letech 1953 a 1954 (STAŇA 2004a; STAŇA 2004b). Z nich byly získány základní informace o způsobu výzkumu, nakládání s nálezy a také o předpokládaném rozvržení osídlení na hradišti. Zde jsou obsaženy informace o SSJ. 1 až 4, 6, 7 a o některých částech SSJ. 16. Pro další roky (hlavně pro 1958 a 1959!) neexistují nálezové zprávy a tak informace musely být získávány z literatury a také písemností zařazených do pozůstalosti Č. Stani, které se nacházejí v Archivu archeologického ústavu Brno (STAŇA 1957, 1959, 1960b). Kvalita výše zmíněných pramenů je různá, proto musely být konfrontovány s kresebnou a fotografickou dokumentací. Kombinací informací literatury a dokumentace vznikl seznam uloženin.

Svazy stratigrafických jednotek (dále jen SSJ.) byly vybírány podle v literatuře publikovaných horizontů (STAŇA 1994). Ve většině článků nebyla publikována čísla objektů

nebo čtverců. Tato musela být dohledána pomocí nálezových a inventárních čísel, která v člancích publikována jsou. Z takto získaného souboru SSJ. byly vyloučeny ty, které pocházely z těžko stratifikovaných vrstev ve čtvercích PP-II, III; OO-II, III; RR-II, III, kde se nacházela silná splachová vrstva. Také byly vyřazeny SSJ. z řezů valem ve čtverci A-O, I; B-O, I; C-O, I; M-II, O-II, M-III, O-III, MO-III, M-IV. Zde nebylo možné jasně definovat průběh destrukce a také sled jednotlivých vrstev. V průběhu vyhodnocení byly ještě vyřazeny nově pojmenované SSJ. 10, 11, 12, 11, 17, 18. Po selekci zůstaly jen SSJ., které figuruji v rámci dvou stratigrafických situací nebo k těmto situacím přiléhají (viz Stratigrafické situace). Pro účely srovnání byly do souboru zařazeny SSJ 6 (objekt ze čtverce EF-IX) a 13 (objekt ze čtverců LL/MM-XI a MM-XII), které byly datovány Č. Staňou do velkomoravského období (STAŇA, 1958, 70–71; Týž 1960, 255).

Nálezový soubor je deponován na základně Archeologického ústavu AV v Mikulčicích. Z autopsie jsem zkoumal jen keramiku (viz Deskripce keramiky). Pro studium železných a kostěných předmětů jsem použil obrázky, fotografie předmětů a také jejich slovní popisy, které jsou uveřejněny v nálezových zprávách a v pozůstalosti.

Obrázky keramiky a ostatních předmětů použité v obrazové příloze byly vytvořeny dlouholetou spolupracovnicí Č. Stani Marií Cimflovou pro účely katalogu k připravované práci o hradisku Staré zámky u Líšně. Fotografie, plány a obrázky profilů byly převzaty z nálezových zpráv a pozůstalosti po Č. Staňovi. Všechny tyto dokumenty vznikly při výzkumu a na jejich tvorbě se podíleli zaměstnanci Archeologického ústavu (viz. Přehled bádání na Starých zámkách u Líšně). Celkový plán lokality vytvořený v programu Arcgis vychází z plánů. Síť čtverců byla podle původních plánů vytvořena Ivanou Vostrovskou. Její umístění do prostoru bylo možné díky leteckému snímku z roku 1953, kde je zachycena plocha výzkumu⁵. Katalog i fotografie jsou uloženy v Archívu Archeologického ústavu AV Brno (STAŇA 2010, Týž 2010a).

⁵ Za tuto informaci děkuji P. Dreslerovi

9.0. Seznam stratigrafických jednotek

9.1. Seznam uloženin

Uloženiny	Čtverec	Hloubka	Popis	Informace
100	celé hradisko	a (0-20/30 cm)	ornice	
101	celé hradisko	18/20 cm a níž	žluté štěrkové podloží	
102	B-III	40 cm a níž	zvětralé skalnaté podloží	jihozápadní roh
103	B-III	18/20-40 cm	černá (šedá?) popelovitá hlína promíšená se slepencovým štěrkem	výplň výkopu 500 , kůlových jam k520 (k1) , k521 (k2) , k523 (k4) , k524 (k5) , k525 (k6) , k528 (k9)
104	B-III	18/20-40 cm	štěrk s propálenou hlínou	výplň mezi zuhelnatělými trámy - 400
105	B-III	55 cm	dřevěné uhlíky přikryté kameny	vrstvička na stykové ploše 001
106	B-III	18/20-? cm	černá hlína promíšená se štěrkem, kousky červeně propálené hlíny a pískovcovými kameny	výplň k522 (k3)
107	B-III	18/20-? cm	černá hlína smíšená s kamením a štěrkem	výplň k526 (k7)
108	B-III	40-? cm	šedá hlinitá hlína promíšená štěrkem	výplň k527 (k8)
109	B-V	25-40/50 cm	černá hlína silně promíšená štěrkem	výplň výkopu 501 , k529 (k1) , k530 (k2) , k531 (k3)
110	C-VIII	20-?cm	černošedá hlína	vrstva
111	C-VIII	20-?cm	?	výplň k532 (k1)
112	C-VIII	20-?cm	?	výplň k533 (k2)
113	C-VIII	20-?cm	šedavá popelovitá hlína	nepravidelné pásy

Uložení	Čtverec	Hloubka	Popis	Informace
114	C-VIII	50 cm	drobný štěrk	vrstva
115	C-VIII	20-?cm	?	výplň pece 403
116	C-IX	20/30-40	černošedá hlína	vrstva
117	C-IX	30/40-? cm	tmavě hnědá hlína s kousky mazanice	vrstva
118	C-IX	50-65 cm	šedá hlína	výplň výkopu 502
119	C-IX	50 -? cm	hlína se zuhelnatělým dřevem	pás se stopami zuhelnatělého dřeva 1
120	C-IX	50 -? cm	hlína se zuhelnatělým dřevem	pás se stopami zuhelnatělého dřeva 2
121	C-IX	50 -? cm	hlína se zuhelnatělým dřevem	pás se stopami zuhelnatělého dřeva 3
122	C-IX	?	?	výplň k536 (k3)
123	C-IX	?	?	výplň k537 (k4)
124	C-IX	?	?	výplň k538 (k5)
125	C-IX	?	?	výplň k539 (k4)
126	C-IX	?	?	výplň k540 (k5)
127	C-IX	30 - ? cm	okrově zbarvená jemná štěrkovitá hlína	vrstva
128	C-IX	?	jílová udusaná hlína	vrstva

Uložení	Čtverec	Hloubka	Popis	Informace
129	C-IX	?	černá bahnitá hlína	vrchní výplň výkopu 508
130	C-IX	?	šedohnědá sypká hlína	spodní výplň výkopu 508
131		70 - 80/85 cm	šterk se zvířecími kostmi	cesta
132	C-IX	20	nazelenalá hlína	vrstva
133	C-X	20/25 - 65 cm	?	výplň výkopu 503
134	C-X	20/25 - 70? cm	tmavě šedá popelovitá hlína	vrstva
135	E-IX	25/30 - 55 cm	šedá hlína	vrstva
136	E-IX, F-IX	25/30 -50/55 cm	pískovcové a vápencové kameny	vrstva
137	E-IX, F-IX	25/30 -podle výšky kamenů	kameny	pás kamenů kopírující jižní stěnu SSJ. 6
138	F-IX	25/30-45/50 cm	černošedá hlína	vrstva
139	F-IX	25/30 -70 cm	hnědá hlína	vrstva, nejasná při interpretaci
140	F-IX	70 - 100 cm	světle šedá se žlutým nádechem	vrstva
141	E-IX	60 - 80 cm	tmavě hnědá	vrstva
142	E-IX, F-IX	25/30 nebo 50/55 - 90/100	hnědošedá popelovitá hlína s uhlíky a kousky mazanice	výplň výkopu 505
143	E-IX, F-IX	?- 90/100	šedohnědá popelovitá sypká hlína	výplň výkopu 505

Uložení	Čtverec	Hloubka	Popis	Informace
144	E-IX	55 - ? cm	mazanická křída	vrstva
145	E-IX	75/100 - podle hloubky kůl. jámy	hnědá hlína s kousky mazanice	výplň k541, k542
146	E-IX	75/100 - podle hloubky kůl. jámy	hnědošedá hlína	výplň k543, k544, k545
147	F-IX	40-60 cm	?	výplň výkopu 506
148	F-X, G-X	20/25-	šedá hlína	vrstva
149	F-X	cca 30 cm	ojedinelé kameny nebo jejich skupiny	vrstva
150	F-X	50 -60 cm	?	výplň výkopu 507
151	F-X, G-X	50/55-	drobné pískovcové, svorové a vápencové kameny	vrstva
152	F-X, G-X	?	šedožlutá hlína s drobnými kousky jílu	vrstva
153	F-X, G-X	?-140cm	bahnitá hlína	vrstva
154	F-X, G-X	?	slabá blátivá hlína s halštatskými střepy	vrstva
155	F-X, G-X	?-120 cm	hnědá hlína	vrstva
156	C-I	73-83/98 cm	silně propálená hlína	výplň výkopu 510
157	C-I -sz roh	30 - 45	jílová porézní hlína	vrstva
158	C-I -sz roh	45-53	šedá hlína s kousky jílu	vrstva

Uložení	Čtverec	Hloubka	Popis	Informace
159	C-I -sz roh	53 -170 cm	jílová hlína sprašového charakteru	vrstva
160	C-I	20-60 cm	černohnědá hlína s drobnými kousky do červena vypálené hlíny	vrstva
161	C-I	60-100 cm	šedá popelovitá hlína	vrstva, výplň výkopu 511
161	C-II	30- 65/100 cm - snižuje se směrem na jih a východ	šedá popelovitá hlína	vrstva, výplň výkopu 511
162	C-I, C-II	30 -95 cm	černá hlína se štěrkem	vrstva, výplň výkopu 512
163	C-II	podle jednotlivých kůlových jamek	šedá hlína někdy promíšená štěrkem	výplň k552, k553 a k554
164	C-I	110 cm-podle výšky podloží	tmavohnědá hlína s drobnými kousky do červena vypálené hlíny	vrstva
165	C-I, C-II	60 cm	vápencové a pískovcové kameny	výplň výkopu 512
166	D-V	45-80 cm	tmavě šedohnědá sytká hlína s malou příměsí podložního štěrku	vrstva p 504
167	D-V	25-65 cm	kameny	vrstva p 504
168	D-V	25-55 cm	?	výplň výkopu 504
169	LL-XI, MM-XI, MM-XII	20-50/60 cm	šedohnědá vrstva	výplň výkopu 513
170	LL-XI, MM-XI, MM-XII	20-60 cm	kameny, kamenná destrukce	výplň výkopu 513
171	LL-XI, MM-XI, MM-XII	50/60-100 cm	šedohnědá dosti sytká hlína	výplň výkopu 513, 514
172	MM-XI, NN-XI	?-80/90 cm	oranžova propálená sytká hlína	výplň výkopu 515

Uloženiny	Čtverec	Hloubka	Popis	Informace
173	MM/NN-XI, MM/NN-XII	20-80/90 cm	černá kompaktní s kusy zuhelnatělých trámů	výplň výkopu 515
174	NN-XI	?-80/90 cm	masivní vápencové kameny	vrstva
175	MM-XI, NN-XI	80/90 -? cm	silná žlutková vrstva	vrstva
176	MM-XI, NN-XI	?	vápencové kameny	vrstva
177	MM-XI, NN-XI	80/90 - 200 cm	černá kompaktní promíšená štěrkem	výplň výkopu 516
178	MM-XI, NN-XI	200-250 cm	hrudkovitá červená propálená hlína (červená, silně propálená štěrkovitá hlína)	výplň výkopu 516
179	MM-XI, NN-XI	265-275 cm	sypká šedá popelovitá hlína	výplň výkopu 516
180	MM-XI, NN-XI	?-275 cm	drobné kameny	výplň výkopu 516
181	MM-XI, NN-XI	200-? cm	žlutá štěrkovitá a slínovitá hlína	výplň výkopu 516
182	MM-XI, NN-XI	80/90-275 cm	žlutá kompaktní hlína	výplň výkopu 516
183	MM-XI, NN-XI	80/90-200 cm ?	destrukce kamenů	výplň výkopu 516
184	D-I	40-130 cm	černá (za vlhka) hlína s nepatrným množstvím podložního štěrku s drobnými úlomky mazanice	vrstva
185	D-I	130-150 cm	hnědá vrstva s množstvím podložního štěrku	výplň p500
186	D-I	podle umístění ve čtverci 60 - 130 cm	kameny	vrstva
187	D-II	36-76 cm	černá drobná vrstva s malým množstvím štěrku, vyplňující slovanský příkop nad destrukcí kamenné hradby	výplň p501

Uložení	Čtverec	Hloubka	Popis	Informace
188	D-II	56-106 cm	hnědá vrstva se štěrkem patřící snad nějaké starší jamce, která byla narušena příkopem	výplň 517
189	D-II	?	vápencové kameny	výplň p501
190	D-II	20-50 cm	hnědá (za sucha šedá) vrstva s podložním štěrkem a vápencovými kameny	výplň 518
191	D-III	20-50 cm	tmavošedá (za sucha černá) hlína s malou příměsí podložního štěrku a zbytky destrukce příčné hradby	výplň p502
192	D-IV	30-45 cm	hnědá vrstva silně promíšená podložním štěrkem a zbytky destrukce příčné hradby	výplň p503
193	A-VI, D-VI	30-65 cm	šedá hrudkovitá hlína s příměsí štěrku a destrukce příčné hradby	výplň p505
194	D-VII	30-65 cm	tmavohnědá porézní nebo šedohnědá hrudkovitá hlína s podložním štěrkem	výplň p506
195	D-VII	65-130 cm	tmavošedohnědá dosti osedlá nebo tmavá šedohnědá dosti sypká hlína	výplň p506
196	D-VII	130-150 cm	tmavá šedohnědá dosti sypká nebo hnědá hlína promíšená hodně drobným podložním štěrkem	výplň p506
197	A-VII	30/35-60/65 cm	černá popelovitá hlína s vápencovými a pískovcovými kameny	výplň p506
198	A-VIII	25-110 cm	černá hlína s kameny	výplň p507
199	A-VIII	43/84-? cm	černohnědá (tmavě hnědá) hlína s drobnými kousky mazanice	vrstva
200	A-IX	25- 45 cm	drobné pískovcové a vápencové kameny	vrstva
201	A-IX	45-70/75 cm	šedá popelovitá hlína	vrstva
202	A-IX	25-? cm	"hlinitý zásyp"	vrstva

Uložení	Čtverec	Hloubka	Popis	Informace
203	A-IX	25-160 cm	šedohnědá hlína s pískovcovými kameny	výplň p508
204	A-IX	25-? cm	tmavě hnědá hlína s kousky mazanice	vrstva
205	A-IX	45- ? cm	"dusaná" hlína	výplň 519
206	A-IX	80-? cm	šedá hlína	výplň k555, k556, k557, k558, k559
207	A-X, B-X	20/30-161 cm	tmavá popelovitá hlína s kameny	výplň p509
208	A-X	20/30-60/70 cm	černá hlína	vrstva
209	A-X	75- ? cm	tmavě (černo) hnědá hlína s úlomky mazanice	vrstva
210	A-X	65-75 cm	šedá bahnitá hlína se žlutkou	výplň žlábků 520
211	A-XI	25-160 cm	černá hlína s kameny	výplň p510
212	A-XI	25-? cm	"tmavší vrstvy"	vrstva
213	B-X, B- XI?	62-77 cm	šedá hlína	vrstva
214	B-XI?, B- XII	48-85 cm	tmavší hlína (černohnědá?)	vrstva
215	B-XII	25/30-85 cm	černošedá hlína s kameny	výplň p511
216	B-XIII	20-90 cm	černošedá hlína s kameny	výplň p512
217	B-XIII	20-50 cm	červenohnědá hlína	vrstva

Uložení	Čtverec	Hloubka	Popis	Informace
218	B-XIV	20-80 cm	černošedá hlína s kameny	výplň p513
219	B-XV	20-45 cm	černošedá hlína s kameny	výplň p514
220	S-VIII	25-42 cm	šedohnědá hlína	vrstva
221	S-VIII	?	vápencové a pískovcové kameny	vrstva
222	S-VIII	42-52 cm	hnědošedá hlína s drobkovými kousky červené mazanice	výplň 521
223	S-VIII	52-72 cm	šedohnědá hlína se žlutými štěrkovými kamínky	výplň 521

9.2. Seznam svazků stratigrafických jednotek

SSJ.	Číslo výkopu	Čtverec 1	Původní název	Čtverec 2	Původní název	Interpretace
1	500	B-II	x	B-III	slovanský objekt	chata
2	501	B-IV	slovanský objekt	B-V	obj.1	chata
3	502	C-IX	objekt	C-X	x	chata
4	503	C-X	x			chata
5	504	D-V	jáma			chata
6	505	E-IX	o.1, o.2	F-X	o.1	chata se vstupním koridorem
7	506	F-IX	o.2			sídlíštní jáma
8	507	F-X	kruhovát jáma			sídlíštní jáma

SSJ.	Číslo výkopu	Čtverec 1	Původní název	Čtverec 2	Původní název	Interpretace
-	508	C-IX	žlábek	C-X	x	výkop vrstvy
9	509	F-X	o.1	G-X	o.1	sídlištní jáma
10	510	C-I	objekt oválného tvaru			sídlištní jáma
11	511	C-I	objekt	C-II	x	sídlištní jáma
12	512	C-I	okrouhlý objekt	C-II	objekt č.3	sídlištní jáma
13	513	LL-XI	slov. objekt při východním profilu	MM-XI	slov. objekt při západním profilu	sídlištní jáma
13	513	MM-XII	x			sídlištní jáma
14	514, 515	MM-XI	slov. objekt-část v SV čtvrtině čtverce, slov. objekt-sev. pol v SV čtvrtině čtverce	NN-XI	x	chata srubové konstrukce
14	514, 515	MM-XII	x	NN-XII	x	chata srubové konstrukce
15	516	MM-XI		NN-XI		chata srubové konstrukce
16	viz seznam přejmenovaných částí SSJ. 16					
-	517	D-II	snad nějaká starší jamka			sídlištní jáma
17	518	D-II	jáma v JZ rohu			sídlištní jáma
-	519	A-IX	objekt v D-IX	D-IX	jáma kúlového objektu	sídlištní jáma
-	520	A-X	žlábek			žlábek kolem cesty
18	521	S-VIII	okrouhlá jamka, k3			sídlištní jáma

9.3. Seznam částí SSJ. 16

SSJ.	Část příkopu	Čtverec	Původní název	Čtverec	Původní název
16	p500	D-I	x		
16	p501	D-II	příkop		
16	p502	D-III	příkop		
16	p503	D-IV	příkop		
16	p504	D-V	příkop		
16	p505	D-VI	příkop	A-VI	příkop, č. 9
16	p506	D-VII	x	A-VII	zahloubení, č. 8
16	p507	A-VIII	zahloubení -příkop, objekt č. 7		
16	p508	A-IX	příkop, objekt č. 10		
16	p509	A-X	příkop, slovanský objekt		
16	p510	A-XI	objekt č.o (slov.), objekt č. 1, objekt při západním profilu	B-XI	příkop
16	p511	B-XII	příkop		
16	p512	B-XIII	zahloubení, příkop		
16	p513	B-XIV	příkop		
16	p514	B-XV	příkop		

9.4. Seznam stykových ploch

Styková plocha	Čtverec	Hloubka	Popis	Informace
001	B-III	55 cm	opálený štěrk	dno pece

Styková plocha	Čtverec	Hloubka	Popis	Informace
002	B-V	50 cm	opálený šterk	dno pece
003	EF-IX	95/110 cm	dočervena vypálená hlína	dno pece
004	F-IX	95/110 cm	jílová "nakupenina"	dno zemnice
005	viz cesta	podle situace	říční kameny se zvířecími kostmi	povrch cesty
006	F-X	50 cm	?	povrch SSJ.8
007	F-X	60 cm	šedá hlína	povrch SSJ. 9
008	D-V	55 cm	tmavě šedohnědé vrstvy	dno pece
009	NN-XI		drobné kameny s obrácenými rovnými ploškami pokryté tenkou vrstvou mazanice	dno pece
010	MM-XI, NN-XI		černý uhlíkový povlak	zbytky dřevěné podlahy
011	D-I	58 cm	?	dno pece

9.5. Seznam konstrukcí

Konstrukce	Čtverec	Hloubka	Popis	Umístění v rámci nálezové situace
400	B-III	20-40 cm	fragmenty dřevěné konstrukce	při východní stěně výkopu 500
401	B-III	18/25-53/60 cm	destrukce kamenné pece	jihovýchodní roh výkopu 500
402	B-V	25-50 cm	destrukce kamenné pece	jihovýchodní roh výkopu 501
403	C-VIII	20-55 cm	destrukce kamenné pece	ve čtverci C-VIII pod ornici
404	C-IX	30-85 cm	destrukce kamenné pece	jihovýchodní roh výkopu 502
405	C-X	20/25-65 cm	destrukce kamenné pece	jihovýchodní roh výkopu 503
406	NN-XI		destrukce hliněné pece	severovýchodní roh ve stěně výkopu 515

Konstrukce	Čtverec	Hloubka	Popis	Umístění v rámci nálezové situace
407	MM-XI		destrukce hliněné pece	jihozápadním rohu výkopu 516
408	MM-XI, NN-XI	190-275 cm	dřevěné stěny	uzavírali prostor 440 x 325 cm

9.6. Seznam kůlových (sloupových) jamek

Čtverec	SSJ.	Kůlová jáma	Původní číslo	Umístění
B-II		k500	k1	jižně 170 cm od severního kontrolního bloku na zvýšeném podloží
B-II		k501	k2	jihozápadní roh
B-II	SSJ. 1	k502	k3	K SSJ. 1
B-II		k503	k4	40 cm do podloží
B-II		k504	k5	40 cm do podloží
B-II		k505	k6	oválná jáma s dvěma pískovcovými kameny
B-II		k506	k7	na jižním okraji mělkého dolíku žulový a plochý pískovcový kámen
B-II		k507	k8	při východní stěně
B-II		k508	k9	
B-II		k509	k10	
B-II		k510	k11	severovýchodní roh, vytváří půlkruh s k512, k513, k519
B-II		k511	k12	severovýchodní roh, prohlubeň v prostoru půlkruhu k510, k512, k513, k519
B-II		k512	k13	severovýchodní roh, vytváří půlkruh s k510, k513, k519
B-II		k513	k14	severovýchodní roh, vytváří půlkruh s k510, k512, k519
B-II		k514	k15	

Čtverec	SSJ.	Kulová jáma	Původní číslo	Umístění
B-II		k515	k16	
B-II		k516	k17	
B-II		k517	k18	
B-II		k518	k19	
B-II		k519	k20	severovýchodní roh čtverce v malém zahloubení, vytváří půlkruh s k510, k512, k513
B-III	SSJ. 1	k520	k1	při západní hraně v severní polovině čtverce
B-III	SSJ. 1	k521	k2	při západní hraně v severní polovině, 30 cm od k500
B-III	SSJ. 1	k522	k3	vně při jihovýchodním rohu chaty
B-III	SSJ. 1	k523	k4	jihozápadní čtvrtina chaty
B-III	SSJ. 1	k524	k5	jihozápadní čtvrtina chaty
B-III	SSJ. 1	k525	k6	jihozápadní čtvrtina chaty
B-III		k526	k7	vně zemnice v jihovýchodním rohu čtverce
B-III	SSJ. 1	k527	k8	před ústím pece
B-III	SSJ. 1	k528	k9	40 cm od severní stěny při severovýchodním rohu severozápadní čtvrtiny zemnice pod kontrolním blokem B-II/B-III
B-V	SSJ. 2	k529	k1	v neurčité oválné prohlubni 40 x 30 cm u západní stěny
B-V	SSJ. 2	k530	k2	u západní stěny
B-V	SSJ. 2	k531	k3	u západní stěny, 35 cm od k511
C-VIII		k532	k1	při jižní stěně čtverce
C-VIII		k533	k2	jihovýchodní roh čtverce u nivelačního bodu
C-IX		k534	k1	asi 1 m od severovýchodního rohu zasahovala pod severní kontrolní blok
C-IX		k535	k2	jihovýchodně od kontrolního bloku C/B-IX

Čtverec	SSJ.	Kulová jáma	Původní číslo	Umístění
C-IX	SSJ. 3	k536	k3	vně severozápadního rohu výkopu 502
C-IX	SSJ. 3	k537	k4	zapuštěna do uložení 127
C-IX	SSJ. 3	k538	k5	pod severní stěnou pece výkopu 502
C-IX	SSJ. 3	k539		v jihozápadní rohu SSJ. 3
C-IX	SSJ. 3	k540		v jihozápadní rohu SSJ. 3 vedle k539
E-IX	SSJ. 6	k541	1	65 cm od severního profilu, východně od hrany výkopu 505, zahlouben 20 cm do dna
E-IX	SSJ. 6	k542	2	30 cm východně od k541, hl. 15
E-IX		k543	1/2 kolíku	hloubka 80 cm, v severovýchodním rohu při severním profilu, zahloubený 5 cm
E-IX	SSJ. 6	k544	k4	při východní profilu 140 od severního profilu, hl. 40 cm
E-IX	SSJ. 6	k545	k2	oválný tvar, na jih od k544
F-IX	SSJ. 6	k546	k2	při západním profilu a 140 od severního profilu, hl. 20 cm ve dnu výkopu 505
F-IX	SSJ. 6	k547	k1	při východní profilu 140 od severního profilu, hl. 40 cm
F-X		k548	kruhová jamka	hloubka 50 cm, ve středu čtverce v jižní polovině
F-X		k549		75 cm od západního profilu, hl. 10 cm
C-I		k550		
C-I	SSJ. 11	k551	drobný kůl	na západním profilu, 240-260 cm od jižní stěny
C-II	SSJ. 12	k552	k1	při západní stěně u severozápadního rohu
C-II	SSJ. 13	k553	k2	oválný kůl, 180 cm od severní stěny
C-II	SSJ. 14	k554	k7	severozápadně od terásky
A-IX		k555	k1	u východního profilu čtverce
A-IX		k556	k2	u východního profilu čtverce

Čtverec	SSJ.	Kulová jáma	Původní číslo	Umístění
A-IX		k557	k3	u východního profilu čtverce
A-IX		k558	k4	u východního profilu čtverce
A-IX		k559	k5	u východního profilu čtverce

9.7. Popis svazků stratigrafických jednotek

9.7.0. SSJ. 1 – chata s pecí v jihovýchodním rohu (Tab. IV, V)

Výkop: 500

Kulové jamky: k502, k520-k525, k527, k528

Výplně: 103, 104, 105, 106, 108

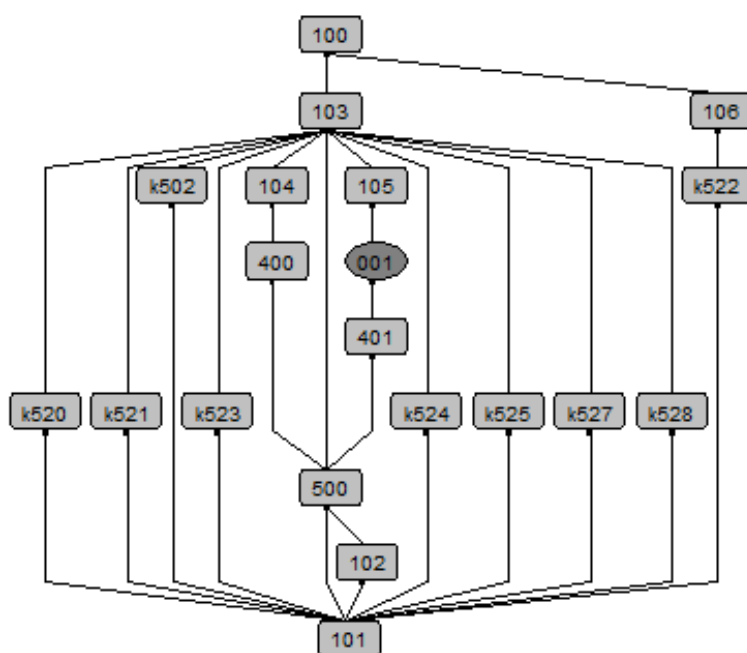
Stavební konstrukce: 400

Stykové plochy: 001

Čtverec: B-II, B-III

Svazek stratigrafických jednotek 1 (dále SSJ.) byl situován v severní části čtverce B-III, zasahoval pod kontrolní blok B-II/III a do jižní části čtverce B-II. Výkop 500 měl obdélný tvar a byl orientován V-Z. Západní stěna měřila 343 cm, jižní 360 cm, východní 331 cm a severní 366 cm. Výkop zabíral plochu zhruba 12,2 m², dno bylo rovné, stěny kolmé a rohy zaoblené. Povrch výplně 103 byl objeven pod ornicí (ulož. 100), která měla sílu 18-25 cm. Výkop byl zahlouben 20 cm do žlutého šterkového podloží (ulož. 101), v jihozápadním rohu do zvětralého šterkového podloží (ulož. 102). Výplň výkopu 500 tvořila černá popelovitá hlína se šterkem (ulož. 103). V jihovýchodním rohu stála destrukce kamenné čtvercové pece 401 s ústím k západu. Otopné zařízení mělo rozměry asi 140 x 140 cm, stěny se dochovaly do výšky 35 cm. Dno bylo zahloubeno do podloží (ulož. 101) o 15 cm níž než podlaha výkopu 500. Tvořil ho opálený šterk (001), na kterém byla vrstvička s dřevěnými uhlíky (ulož. 105) překrytá kameny. Před ústím pece byla podlaha zemnice snížena o 5-10 cm. U jihozápadního rohu pece byla mísovitá jamka oválného půdorysu o rozměrech 15 x 20 cm, která mohla sloužit jako předpeční jáma. Ve výkopu 500 se zachovala část zuhelnatělé dřevěné konstrukce (viz Tab. V). Malé fragmenty byly objeveny mezi pecí a západní stěnou (Tab. V:3). Vlákna uhlíků měla směr západ-východ, což by mohlo ukazovat na to, že pocházely z konstrukce jižní stěny. Větší soustava zuhelnatělých dřev 400 byla objevena při východní stěně výkopu (Tab. V:2, 3). Soustava se táhne v délce 270 cm kolem východní stěny. Dřevo

byly popadaná přes sebe v několika vrstvách nad sebou. Nejdelší zbytek zuhelnatělého dřeva měřil 125 cm. Výplň mezi dřevy tvořil štěrk s propálenou hlínou (ulož. 104). Ve výkopu a jeho těsné blízkosti bylo zjištěno 10 kůlových (sloupových) jamek (k502, k520 - k528). Kůlová (sloupová) jamka k526 v jihovýchodním rohu čtverce B-III s velkou pravděpodobností nesouvisela s konstrukcí výkopu 500. Kůlová (sloupová) jamka k522 měla výplň černou hlínu promíšenou se štěrkem, kousky červeně vypálené hlíny a pískovcovými kameny (ulož. 106), k526 černou hlínu smíšenou s kamením a štěrkem (ulož. 107) a k527 šedou hlinitou hlínu promíšenou štěrkem (ulož. 108). Ostatní kůlové jámy (sloupové) měly výplň shodnou s výplní výkopu 500.

Obr. 1 Harrisova matice SSJ.1

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezu	obrázky	hloubka/poznámka
1022	105.0-s-416/53		Tab. LVII/1	nalezeno 1954
430	105.0-s-417/53 až 105.0-s-426/53		Tab. LVII	
297/1953			—	ztraceno

Tab. 1

Kovové nálezy

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
415	105.0-s-1120/53	zlomek železa	Tab. LVII/8	
415	105.0-s- 1121/53	zlomek železa	Tab. LVII/ 9	

Tab. 2

Kostěné předměty

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
411	105.0-s-1215/53	kostěné šídlo	–	
412	105.0-s-1216/53	opracovaný paroh	Tab. LVII/4	

Tab. 3

9.7.1. SSJ. 2 – chata s pecí v jihovýchodním rohu (Tab. VI)

Výkop: 501

Kulové jamky: k529, k530, k531

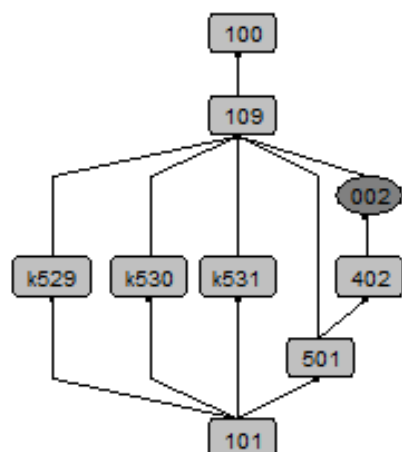
Výplně: 109

Stavební konstrukce: 402

Stykové plochy: 002

Čtverec: B-IV, B-V

Obr. 2 Harrisova matice SSJ.2

SSJ. 2 se rozkládal pod 25 cm silnou vrstvou ornice (ulož. 100) ve čtverci B-V, pod kontrolním blokem B-IV/V a v jihozápadním okraji čtverce B-IV. Výkop 501 měl obdélný tvar a byl orientován V-Z. Západní a východní stěna výkopu měřily 338 cm, jižní 282 cm, a severní 270 cm. Č. Staňa uvádí rozměry objektu 360 x 320 cm, což neodpovídá rozměrům, které jsou nakresleny na plánech (Tab. VI:1) (STAŇA 1960, 248; Týž 2004a, 96;). Plocha dna byla zhruba 9,3 m². Výkop 501 se zařezával 15 – 25 cm do štěrkového podloží (ulož. 101). Stěny byly kolmé.

Podlaha zemnice byla rovná, jen někde uprostřed asi 40 cm od západní stěny byla neurčitá oválná prohlubeň s rozměry 40 x 30 cm miskovitého tvaru (není v plánech ani na fotografii). Výplň výkopu 501 tvořila černá hlína silně promíšená štěrkem (ulož. 109). V jihovýchodním rohu stála destrukce obdélné kamenné pece 402. Pec měla rozměry asi 115 cm x 135 cm, ústí

bylo na západní straně a delší strana směřovala S-J. Dno otopného zařízení bylo sníženo o 10 cm oproti podlaze zemnice. Tvořil ho opálený štěrk (002). V SSJ. 2 se nacházely 3 kůlové (sloupové) jamky k529, k530, k531. Kůlové jamky měly nejspíš shodnou výplň jako výkop.

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezů	obrázky	hloubka/poznámka
273	105.0-s-429/53 až 105.0-s-433/53		Tab. LVII/LVIII	
297			–	ztraceno

Tab. 4

Kovové nálezy

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
314	105.0-s-1122/53	železná skoba	Tab. LVIII/4	

Tab. 5

Kamenné předměty

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
315		pazourek	–	

Tab. 6

Uhlíky

- nálezové číslo 1953: 272, 314

9.7.2. SSJ. 3 – chata s pecí v jihovýchodním rohu (Tab. VII, VIII, IX)

Výkop: 502, 508

Kůlové jamky: k536, k537, k538, k539, k540

Výplně: 116, 117, 118, 124, 125, 126, 128, 129, 130, 131

Stavební konstrukce: 403

Čtverec: C-IX, C-X

SSJ.3 byl situován v jihovýchodní části čtverce C-IX, také zasahoval pod kontrolní blok C-IX/X a do severní části čtverce C-X. Výkop 502 se nejasně vyrýsoval z okolní vrstvy (ulož.

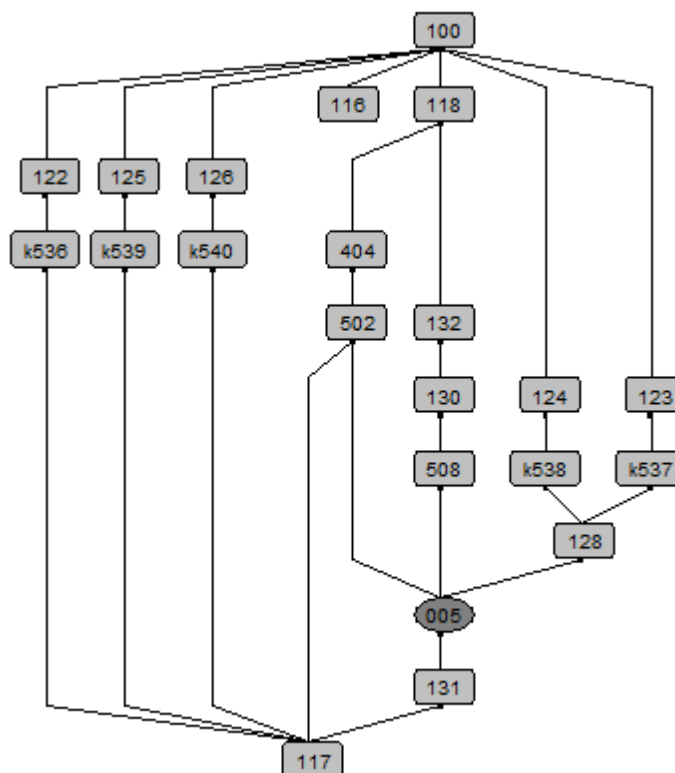
117) až v 50 cm pod povrchem. Ornice (ulož. 100) měla šířku 30 cm. Podle výšky pece (viz níže) se domnívám, že povrch výplně výkopu 502 byl situován hned pod ornicí. Nejspíš nad ním nebyla žádná jiná vrstva, i když na kresbě západního profilu čtverce C-IX je patrné, že se pod ornicí vyskytovala i další černošedá vrstva (ulož. 116). Nelze zjistit, zda se vyskytovala i nad povrchem výplně výkopu. Výkop 502 se zahluhoval asi jen 15 cm do tmavě hnědé hlíny s kousky mazanice (ulož. 117). Výplň výkopu tvořila šedá hlína (ulož. 118). Výkop měl obdélný tvar s uměle vyhlížejším rohem na východní stěně (Tab. XI/2). Podle plánu Tab. VIII:3 západní stěna měřila 302 cm, jižní 338 cm, východní 312 cm a severní 265 cm. Č. Staňa uvádí rozměry zemnice 280 x 270 cm (STAŇA 1960a, 250; Týž 2004a, 166). Dno výkopu bylo rovné. Jeho plocha byla zhruba 10,2 m². V jihovýchodním rohu výkopu byla situována kamenná pec 404 s rozměry asi 130 x 117 cm. Výška pece byla 55 cm. Pec byla orientovaná V-Z a ústím směřovala na západ. Půlka pece stála nad cestou z říčního štěrku a zvířecích kostí (styková plocha 005 a ulož. 131), která byla objevena v hloubce asi 70 cm od povrchu. Je otázkou, jestli k SSJ. 3 patří také výkop 508, který se od ústí pece zahluhoval asi 10 cm v pásu 40 cm, který byl zkoumán až k západnímu okraji čtverce, kde byl rozšířen na 70 cm. V šířce 45 cm od ústí pece se zahluhoval až 35 cm pod povrch štěrkové cesty (131) do nazelenalé hlíny (ulož. 132). Výplň takto vzniklého výkopu 508 tvořila černá bahnitá hlína (ulož. 129) a pod ní šedohnědá sypká hlína (ulož. 130). Pochází z ní snad nálezy n.č. 400 (ztraceno) a zvířecí kosti n.č. 401.

Z vedlejšího čtverce B-IX se ve čtverci C-IX objevuje pás jílové udusané hlíny (ulož. 128). Není úplně jasné, jestli pás procházel výkopem 502 a byl odkopán při výzkumu, nebo jestli byl odkopán už při budování zemnice.

Podle Č. Stani byl pás žluté udusané jílové hlíny (ulož. 128) stejně starý jako cesta (ulož. 131) (9. století), která probíhala z jižní strany. Pás se objevuje ve čtvercích AA-IX, BB, IX, B-IX, G-IX, J-IX, K-IX a měl být pozůstatkem stěny, která ohraničovala vyvýšenou část ostrohu. Objevují se v něm kůlové jámy (ve čtverci B-IX) a také kolem něj byla z obou stran černá vrstva s množstvím uhlíků, což by mohl být pozůstatek dřevěného obložení (STAŇA 1960a, 138-139). Tento pás byl kolmý na systém žlábků, který se nacházel v pásu J. Nejhlubší žlábek měl hloubku až 1 m, takže by se mohlo jednat o pozůstatek palisádového opevnění stejně jako u velmožského dvorce na Pohansku u Břeclavi (DOSTÁL, B. 1969, 182-183).

V okolí výkopu 502 se nachází sloupové jamy k536, k537, k538, k539 a k540. Bohužel jejich výplně nebyly zdokumentovány. K536 byla na severní straně výkopu 502. K539 a k540 jsou v jihozápadním rohu zemnice a neexistuje k nim slovní popis (STAŇA 2004b, 251, Plán 3).

Všechny tři mohly být součástí konstrukce zemnice. K537 byla obložena kameny a s velkou pravděpodobností souvisela s ohrazením vyvýšené části. Byla zahloubena do uloženiny 128. K538 byla částečně pod kamennou pecí zemnice. Nejspíš náležela také k ohrazení, i když není jisté, jestli se zahlubovala do uloženiny 128 nebo 117. Pokud by byla vyhloubena do uloženiny 128, ta by byla starší než výplň chaty a tudíž by stavitelé chaty porušili průběh pásu uloženiny 128.

Obr. 3. Harisova matice SSJ. 3

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezu	obrázky	hloubka/poznámka
715	105.0-s-651/53 až 105.0-s-661/53		Tab. LVIII	
715	105.0-e-984/53 až 105.0-e-1005/53		–	
715	105.0-h-513/53 až 105.0-h-523/53		–	
716		ztraceno	–	

Tab. 7

Kovové nálezy

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/ poznámka
706	105.0-s-1177/53	zlomek olova	Tab. LVIII/12	
706	105.0-s-1178/53	zlomek závěsného kování vědra	Tab. LVIII/11	
706	105.0-s-1179/53	železná tyčinka	Tab. LVIII/10	

Tab. 8

9.7.3. SSJ. 4 – chata s pecí v jihovýchodním rohu (Tab. IX:2, X, XI, XII)

Výkop: 503

Výplně: 131, 133, 134

Stavební konstrukce: 405

Čtverec: C-X

Obr. 4 Harrisova matice SSJ.4

SSJ. 4 byl objeven ve čtverci C-X. Výkop 503 měl nejspíš čtvercový tvar. Severozápadní a jihozápadní stěna nejsou na plánech zcela zřetelné. Nejspíš byly pod kontrolními bloky C-X/XI a C-X/E-X. Výkop 503 byl orientován SSZ – JJV. Tvar byl také dán obrubou vytvořenou při odkrývání čtverce. Č. Staňa uvádí, že výkop neměl více než 300 x 300 cm (STAŇA 1960, 252), ale v nálezové zprávě z roku 1953 také píše, že východní stěna (směřovala od JJZ-SSV) byla 285 cm dlouhá a severní stěna mírně zvlněná měřila asi 340 cm (STAŇA 2004a, 168). Domnívám se, že podle plánů a fotografií výkop 503 musel být větší než 300 x 300 cm (Tab. X:1). Dno výkopu bylo rovné a jeho plocha mohla být 9,7 m². Povrch výplně výkopu 503 se nejasně rýsoval pod ornicí (ulož. 100), která měla sílu 20 - 25 cm. Na rozmezí mezi ornicí a snad výplní výkopu 503 byla na fotografii Tab. XI:1 zachycena vrstva kamenů, která snad pocházela z destruované pece 405. Výkop 503 se zahluboval 40 – 45 cm do okolní šedé vrstvy (snad ulož. 134⁶), od které se nedal přesně oddělit. Podlaha zemnice byla asi v hloubce 65 cm od povrchu. Chata byla postavena nad cestou z říčního štěrku a zvířecích kostí (ulož. 131), která byla patrná od hloubky 70 cm od povrchu. Není jisté, jestli mezi podlahou zemnice a povrchem cesty (styková plocha 005) byla ještě jiná vrstva nebo chybějících 5 cm tvořila vrstva podlahy.

⁶ Podle STAŇA, Č. 2004a, Tab. 92 severní profil čtverce C-X. Zde je uvedena tmavě šedá popelovitá vrstva (ulož. 134), ale není jisté, jestli tato vrstva nějak nepatří ještě k SSJ. 4.

Podlaha byla jistě nad povrchem cesty. Výplň výkopu 503 tvořila uloženina 133, která byla nejspíš velmi podobná uloženině 134. V jihozápadním rohu výkopu byla umístěna destrukce kamenné pece 405, jejíž kameny byly rozptýleny po výplni výkopu. Přibližné rozměry pece byly asi 140 x 140 cm. Ústí pece směřovalo na západ.

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezů	obrázky	hloubka/poznámka
541	105.0-s-663 až 671/53	38 atypických zlomků - ztraceno	Tab. LIX	
638	105.0-h-511 až 512/53		–	
638	105.0-ř-80a/53		–	
638	105.0-s-673 až 683/53		Tab. LIX	

Tab. 9

Kovové nálezy

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
458	105.0-s-1181/53	železná nůžky	Tab. LX/1	
564	105.0-s-1182/53	železná šipka	Tab. LX/2	
571	105.0-s-1183/53	zlomek železného kování	Tab. LX/4	
571	105.0-s-1184/53	železná tyčinka	Tab. LX/5	
573	105.0-s-1185/53	železný obdélníkový kování	Tab. LX/3	

Tab. 10

Přesleny

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
568		zlomek přeslenu	–	

Tab. 11

Kostěné předměty

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
570	105.0-s-1234/53	proplétáček	Tab. LX/11	
572	105.0-s-1235/53	kostěná střenka nože	Tab. LX/7	

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
604	105.0-s-1236 /53	proplétáček	Tab. LX/9	
604	105.0-s-1237/53	kostěné šídlo	Tab. LX/14	
604	105.0-s- 1238/53	proplétáček	Tab. LX/8	
605	105.0-s-1239/53	parohová zděř	Tab. LX/6	
626	105.0-s-1240/53	proplétáček	Tab. LX/10	

Tab. 12

Kamenné nástroje

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
x	105.0-s-1260/53	kamenný brousek	LX/12	
x	105.0-s-1261/53	kamenný brousek	LX/13	

Tab. 13

Zvířecí kosti

- nálezové číslo 1953: 542

9.7.4. SSJ. 5 - chata s pecí? (Tab. XIII:1, XIV)

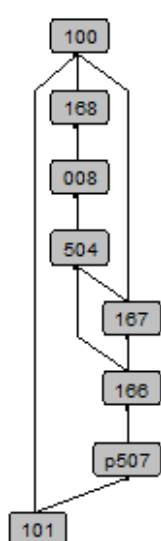
Výkop: 504

Výplně: 168

Stykové plochy: 008

Čtverec: D-V

Obr. 5 Harrisova matice SSJ.5

SSJ. 5 se nacházel v severovýchodním rohu čtverce D-V. Výkop 504 měl rozměry asi 260 x 200 cm, byl orientován S-J a zabíral plochu zhruba 5,2 m². Ornice ve čtverci měla šířku asi 20 - 25 cm. Povrch výkopu 504 se vyrýsoval hned pod ornicí, kde nápadně kontrastoval s kameny (ulož. 167), které vyplňovaly vrchní část příkopu (p507). V nižších částech příkopu nebylo možno odlišit výplň výkopu (ulož. 168) od okolní tmavě šedohnědé vrstvy (ulož. 166). Výkop 504 byl zahlouben asi 25 cm do vrstvy kamenů (ulož. 167) a tmavě šedohnědé vrstvy (ulož. 166). V jižní části výkopu 504 se nejspíš nacházela pec, která se projevila hladce vymazaným dočervena vypáleným oválným dnem (styková plocha 008) o rozměrech 90 x 70 cm (STAŇA 1972,

157). Dno pece se nacházelo v hloubce 55 cm pod povrchem. Domnívám se, že ve stejné hloubce byla i podlaha výkopu 504.

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezu	obrázky	hloubka/poznámka
543	105.0-s-185 až 191/59	17	Tab. LXI/1-4	

Tab. 14

Mince

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
349	105.0-s-519/59	tzv. denár Boleslava II.	Tab. LXI/5	

Tab. 15

Zvířecí kosti

- nálezové číslo 1959: 544

9.7.5. SSJ. 6 - chata s předsíní a hliněnou pecí (Tab. XV, XVI, XVII)

Výkop: 505

Kulové jamky: k541, k542 k543, k544 k545, k546, k547

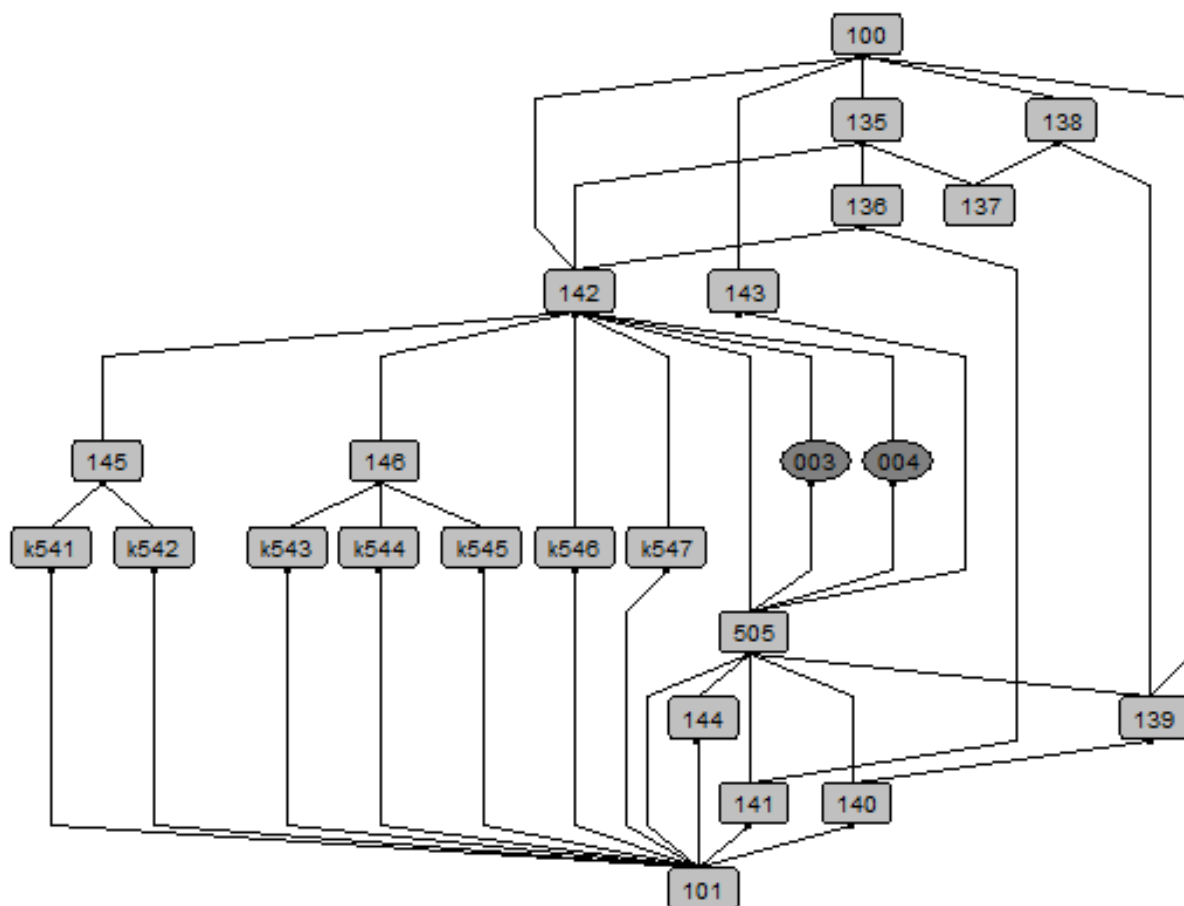
Výplně: 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146

Stykové plochy: 003, 004

Čtverec: E-IX, F-IX

SSJ. 6 byl objeven ve čtvercích E-IX, F-IX a pod kontrolním blokem E/F-IX. Výkop 505 měl dvě části a to hlavní část zemnice s pozůstatky hliněné pece a koridor, kterým se do zemnice vstupovalo (Č. Staňa tento prostor nazývá předsíní). Hlavní část zemnice měla čtvercový tvar a zaujímal prostor 9 m² s délkami stěn 300 cm. Stěny zemnice byly rovné. Podlaha zemnice se mírně svažovala k severu. Zahloubená část vstupního prostor měla nepravidelný tvar. Severní stěna byla 220 cm a západní 210 cm. Východní stěna tvořila oblouk, který navazoval na nepravidelnou stěnu, která začínala v jihozápadním rohu a pokračovala směrem na severovýchod (Tab. XV:2). Povrch výkopu 505 byl objeven hned pod ornici, která v obou čtvercích měla šířku 25 – 30 cm. Jen u kontrolního profilu E/F-IX v jeho severní části se nad výplní výkopu 505 (ulož. 142) nacházela šedá vrstva (ulož. 135) s pískovcovými a

vápencovými kameny (ulož. 136), z nichž některé byly přepálené, což by mohlo indikovat, že byly z pece, která vznikla až po zániku zemnice. Šedá vrstva s kameny měla šířku až 25 cm. Jižní a částečně i východní stranu chaty kopíroval pás kamenů (ulož. 137). Pás se objevil hned pod ornicí. Není jasné, jestli také nepatřil k mladším stratigrafickým jednotkám (ulož. 135, 136). Pás nejspíš sloužil jako podklad pro srubovou konstrukci zemnice. Výkop 505 se zahluboval až 75 cm do podloží (ulož. 101) a předslovanských vrstev (ulož. 139, 140, 141, 144). Otázkou zůstává stáří černošedé vrstvy (ulož. 138).

Obr. 6 Harrisova matice SSJ.6

Z dokumentace nelze poznat, jestli se jedná o předslovanskou vrstvu nebo vrstvu mladší než zemnice. Většinu výkopu 505 zaplnila hnědošedá popelovitá hlína s uhlíky a kousky mazanice (ulož. 142), jen v prostoru mezi hlavní prostorem a vstupním koridorem byla šedohnědá popelovitá sypká hlína (ulož. 143). V severovýchodním rohu bylo dno zemnice o 5 - 10 cm sníženo a do červena vypáleno (styková plocha 003). Nad plochou 003 mohla stát hliněná pec. Ve výplni výkopu 505 se našly větší kusy propálené hlíny, které podle Č. Stani mohly být pozůstatkem klenby této pece (STAŇA 2004b, 34). Na dně zemnice ve čtverci F-

IX byla „nakupenina“ jílu (styková plocha 004), která tvořila část dna. Mohlo jít o zbytek jílové podlahy. V SSJ. 6 se nacházelo šest kůlových jamek. K542, k544, k546 a k547 byly součástí konstrukce střechy zemnice. K541 a k545 nejspíš sloužily ke zpevnění přepážky mezi hlavním prostorem a vstupním koridorem. Výplň k541, k542 tvořila hnědá hlína s kousky mazanice. V k544 a k545 byla hnědošedá hlína. Výplň k546 a k547 nebyla popsána. Nejspíš šlo o stejnou uloženinu jako u výplně výkopu 505.

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezu	obrázky	hloubka/poznámka
1225	105.0-s-1/54		Tab. LXI/6	
1226	105.0-s-2/54		Tab. LXII/1	ztraceno
1227	105.0-s-3/54		Tab. LXII/4	
1068	105.0-s-4 až 61/54	182, 43 pravěkých atypických	Tab. LXII	64 vyřazeno
1141	105.0-s-176 až 177/54	x	–	
1147	105.0-s-178 až 181/54	asi 25 eneolitické, asi 25 halštatské, asi 100 celkem	–	105.0-s-181/54 ztraceno
1154	105.0-s-182 až 183/54	54 pravěk	–	
1120	105.0-s-285/54	11	–	50 cm
1153	105.0-s-286 až 291/54	5	–	55-62 cm
783	105.0-s-299 až 300/54		–	rozebírání profilu mezi E/F-IX
55	105.0-s-114 až 119/55		–	
1084/1954			–	
1085/1954			–	
1109/1954			–	
1114/1954			–	101 střepů vyřazeno
1140/1954			–	
1160/1954			–	nalezeno v k541
1161/1954			–	nalezeno v k542
1162/1954			–	nalezeno v k546
1163/1954			–	
613/1956		2	–	dno zemnice

Tab. 16

Kovové nálezy

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
1094	105.0-s-62/54	železná šipka	Tab. LXIII/4	
1089	105.0-s-63/54	železné dláto	Tab. LXIII/11	
1092	105.0-s-64/54	železná bednářská škrabka	Tab. LXIII/10	
1090	105.0-s-65/54	železná skoba	Tab. LXIII/17	
1070	105.0-s-66/54	železný kroužek	Tab. LXIII/12	
1093	105.0-s-67/54	2 zlomky železného předmětu	Tab. LXIII/13+14	
1097	105.0-s-68/54	železná skoba	Tab. LXIII/16	
1237	105.0-s-69/54	železná šipka	Tab. LXIII/3	
1044	105.0-s-70/54	železná ostruha	Tab. LXIII/6	
1095	105.0-s-71/54	železná ostruha	Tab. LXIII/7	
1098	105.0-s-72/54	železná hřivna	Tab. LXIII/9	
1091	105.0-s-73/54	železná hřivna	Tab. LXIII/23	
1069	105.0-s-74/54	zlomek železné hřivny	–	
1126	105.0-s-75/54	zlomek železné hřivny	Tab. LXIII/22	
1126	105.0-s-76/54	zlomek železné hřivny	Tab. LXIII/	
1126	105.0-s-77/54	zlomek železné hřivny	Tab. LXIII/24	
1126	105.0-s-78/54	zlomek železné hřivny	Tab. LXIII/19	
1126	105.0-s-79abc/54	zlomek železné hřivny	Tab. LXIII/8,15,20,21	
1102	105.0-s-80/54	zlomek železné tyčinky	–	
1096	105.0-s-81/54	zlomek železné tyčinky	Tab. LXIII/5	

Tab. 17

Kostěné předměty

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
1069/1954		kostěné šídlo	x	
1100	105.0-s-87/54	proplétáček	Tab. LXIII/2	
1071	105.0-s-88/54	parohová rukojeť	Tab. LXIII/1	

Tab. 18

Přesleny

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
1099	105.0-s-83/54	přeslen	Tab. LXI/8	
1101	105.0-s-84/54	zlomek přeslenu	Tab. LXI/9	
1255	105.0-s-85/54	přeslen	Tab. LXI/7	

Tab. 19

Zvířecí kosti

- nálezové číslo 1954: 1110, 1140, 1141, 1147, 1154

9.7.6. SSJ. 7 – sídlištní jáma (Tab. XVIII:1)

Výkop: 506

Výplně: 147

Čtverec: F-IX, F-X?

SSJ. 7 byl nalezen v jihozápadním rohu čtverce F-IX a nejspíš zasahoval i do kontrolního bloku F-IX/X. Měl oválný tvar, byl dlouhý zhruba 130 cm a v nejširším místě měřil více než 45 cm. Orientován byl východ – západ. Nemáme informace o stratigrafii SSJ.7. Povrch výplně musel být nalezen při exkavaci úrovně c (40-60 cm). Dno výkopu se nedotýkalo povrchu cesty s říčními kameny (styková plocha 005). V tomto rozmezí se nejspíš SSJ. 7 nacházel. Jáma mohla mít souvislost s mladší fází osídlení ve čtverci F-IX (ulož. 135, 136).

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezu	obrázky	hloubka/poznámka
1063	105.0-s-249 až 253/54		Tab. LXIII/25, 29, 30	

Tab. 20

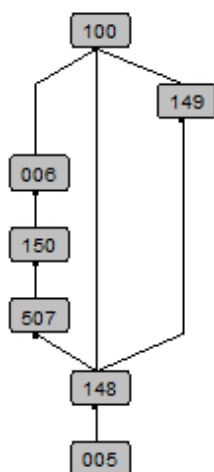
9.7.7. SSJ. 8 – sídlištní jáma (Tab. XVIII:2, XIX)

Výkop: 507

Výplně: 150

Čtverec: F-X

SSJ. 8 se nacházel ve čtverci F-X. Ornice (ulož. 100) byla široká 20 – 25 cm. Pod ornicí byla v celém čtverci šedá vrstva (ulož. 148), ve které se od hloubky 30 cm od povrchu nacházely

osamělé kameny, které tvořily skupiny (ulož. 149). V hloubce 50 cm od povrchu byla objevena polovina svorového žernovu o průměru 50 cm na povrchu výkopu 507 (styková plocha 006). Pod žernovem byl výkop 507 v podobě mělké jamky o průměru 80 cm (hloubka není známa, ale podle fotografie Tab. XIX:2 zahlobení bylo větší než 10 cm) Výplň výkopu nebyla popsána. Dno výkopu nedosahovalo povrchu cesty z šterku a zvířecích kostí (styková plocha 005), která se nacházela v hloubce 60 cm od povrchu. Poloha sídlištní jámy nad cestou naznačovala, že jáma patřila k mladšímu osídlení hradiště. V SSJ. 8 se nacházel pouze svorový žernov, který nedostal žádné číslo. Jiné nálezy přítomny nebyly.

Obr. 7 Harrisova matice SSJ.8

9.7.8. SSJ. 9– sídlištní jáma (Tab. XX)

Výkop: 509

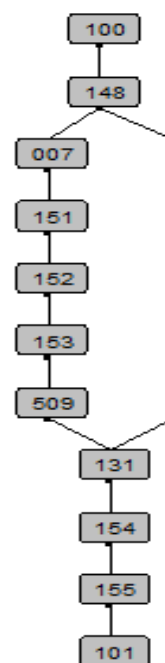
Výplně: 151, 152, 153

Stykové plochy: 007

Čtverec: F-X, G-X

Obr. 8 Harrisova matice SSJ.9

SSJ. 9 se nacházel ve čtvercích F-X, G-X a pod kontrolním blokem F/G-X. Výkop 509 měl podobu nepravidelné půlkruhovitě jámy zahlobené asi 80 cm. Průměr SSJ. 9 byl zhruba 360 cm. Jáma měla kolmé stěny a dno mísovitě. Ornice (100) byla ve čtvercích F-X a G-X silná 20–25 cm. Pod ornicí se nacházela šedá vrstva (ulož. 148). Ve čtverci G-X se nejspíš tato vrstva skrývá pod názvem slovanská vrstva. Šedá vrstva sahala až k povrchu šterkové cesty (ulož. 131), který byl objeven v hloubce 55–60 cm. Výkop 509 narušoval šterkovou cestu (ulož. 131), pod níž byla úzká bahnitá vrstva (ulož. 154), následovaná vrstvou hnědé hlíny (ulož. 155) a pod ní bylo sterilní podloží (101). Výplň výkopu 509 tvořily mísovitě uložené vrstvy šedé hlíny (ulož. 148), vrstvy drobných pískovcových, svorových a vápencových kamenů (ulož. 151), pod nimi se nacházela vrstva šedožluté hlíny s drobnými kousky jílu (ulož. 152). U dna výkopu byla bahnitá vrstva (ulož. 153). V 60

cm od povrchu na stykové ploše 007 byly nalezeny zvířecí kosti n.č. 570, přesleny n.č. 571, 625 a 12 pravěkých střepů (n.č. 571), které nebyly inventovány. Ze samotné výplně výkopu nejspíš nebyly objeveny žádné nálezy.

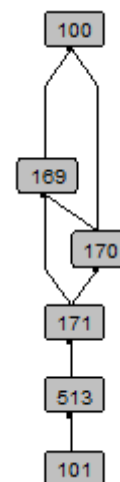
9.7.9. SSJ. 13 Sídlištní jáma (Tab. XXI, XXII)

Výkop: 513

Výplně: 169, 170, 171

Čtverec: LL-XI, MM-XI, MM-XII

Obr. 9 Harrisova matice SSJ.13

SSJ. 13 se nacházel v jihovýchodním rohu čtverce LL-XI, v západní polovině čtverce MM-XI a v severozápadním rohu MM-XII (viz plán). Výkop 513 se skládal ze dvou částí s celkovou plochou 15,3 m². Hlavní prostor jámy měl tvar obdélníku o rozměrech přibližně 320 x 305 cm, orientovaného S-J. Umístění východní stěny je nejisté, protože ve vzdálenosti asi 320 cm od západní stěny (220 cm od kontrolního profilu dělicí LL-XI a MM-XI) byl SSJ. 13 narušen vedlejším mladším SSJ. 114. Ostatní stěny směřovaly šikmo ke dnu, které se nacházelo v hloubce 100 cm pod povrchem. Na hlavní prostor navazoval vyvýšený výklenek, který měl také tvar obdélníku o rozměrech 250 x 220 cm s orientací S-J. Ornice (100) měla šířku asi 20 cm. Výplň výkopu 513 byla tvořena několika stratigrafickými jednotkami. Pod ornicí se nacházela šedohnědá vrstva (ulož. 169), která překrývala vrstvu kamenů (ulož. 170), jež se nasouvala z prostoru výklenku šikmo dolů do výplně výkopu. Ve výklenku byla vrstva kamenů (ulož. 170) hned pod ornicí. V jižní části výkopu kameny oddělovaly (jestli tomu tak bylo v celém výkopu 513, nevíme) šedohnědou vrstvu (ulož. 169) a velmi podobnou šedohnědou dosti sypkou vrstvu (ulož. 171). Výkop byl zahlouben do sterilního podloží (101) (STAŇA 1959, 71; STAŇA 1963a, 88).

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezů	obrázky	hloubka/poznámka
698	105.0-s-264 až 266/57	18	Tab. LXIII-LXVII	25-30 cm
743	105.0-s-267 až 269/57	6	Tab. LXIII-LXVII	25-40 cm; 105.0-s-269/57 - zlomek pekáče
744	105.0-s-270 až 274/57	23	Tab. LXIII-LXVII	40-60 cm

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezů	obrázky	hloubka/poznámka
758	105.0-s-275 až 278/57	25	Tab. LXIII-LXVII	60-100 cm
550	105.0-s-283 až 288/57	41	Tab. LXIII-LXVII	25 cm
729	105.0-s-289/57	15	Tab. LXIII-LXVII	30-40 cm
749	105.0-s-290 až 295/57	71	Tab. LXIII-LXVII	40-50cm
746	105.0-s-296 až 298/57	28	Tab. LXIII-LXVII	20-30 cm
753	105.0-s-299 až 306/57	41	Tab. LXIII-LXVII	50-65 cm
748	105.0-s-307/57	18	Tab. LXIII-LXVII	30-40 cm
764	105.0-s-308 až 317/57	16	Tab. LXIII-LXVII	30-60 cm
778	105.0-s-318 až 328/57	35	Tab. LXIII-LXVII	70-100 cm
781	105.0-s-329 až 330/57	8	Tab. LXIII-LXVII	70-100 cm
364	105.0-s-406 až 408/58	13	Tab. LXIII-LXVII	25-45 cm
420	105.0-s-409 až 410/58	6	Tab. LXIII-LXVII	70-80 cm
464	105.0-s-411/58	-	Tab. LXIII-LXVII	80-95 cm
609	105.0-s-415/58	-	Tab. LXIII	70-80 cm
116	105.0-s-421 až 424/58	52	Tab. LXIII-LXVII	35-55 cm
135	105.0-s-434 až 440/58	20	Tab. LXIII-LXVII	50-75 cm
484	105.0-s-481 až 482/58		Tab. LXIII-LXVII	25-50 cm
485	105.0-s-483 až 487/58		Tab. LXIII-LXVII	75-100 cm
558	105.0-s-488/58	5	Tab. LXIII-LXVII	50-75 cm
633	105.0-s-489 až 491/58	16	Tab. LXIII-LXVII	25-55 cm
649	105.0-s-492 až 498/58	22	Tab. LXIII-LXVII	55-80 cm
781	105.0-s-528 až 536/58		Tab. LXIII-LXVII	JZ roh-průkop při Z profilu vrstva pod destrukcí kamenů, hl. 30-90 cm
783	105.0-s-541 až 550/58		Tab. LXIII-LXVII	slov. obj. při západním profilu - mezi kameny těsně pod nimi

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezů	obrázky	hloubka/poznámka
1	105.0-s-471 až 475/59	35	Tab. LXIII-LXVII	z rozbořeného profilu
549/1957	-	-		25 cm
699/1957	halštat			25-30 cm
751/1957	eneolit			40-50cm
760/1957	atypický			60-100 cm
766/1957	-	5		65-90 cm
779/1957	-	-		50-70 cm
67/1958	-	18		20-30 cm
68/1958	římský			20-30 cm
71/1958	atypický			20-30 cm
169/1958	-	-		30-50 cm
170/1958	atypický			30-50 cm, malta, mazanice
365/1958	-	4		45-90 cm
418/1958	-	5		25-50 cm
419/1958	-	1		50-70 cm; přiloženo k 749/58
465/1958	římský			80-95 cm
466/1958	atypický			80-95 cm
486/1958	atypický			25-100 cm
636/1958	-	14		25-80 cm
637/1958	atypický			25-80 cm
2/1959	halštat			z rozbořeného profilu
3/1959	atypický			z rozbořeného profilu

Tab. 21

Kovové nálezy

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
70		železná tyčinka	–	20-30 cm
123/1958		železná ostruha s očky	Tab. LXVII/6	cca 45 cm
124/1958		železná šipka	Tab. LXVII/1	cca 45 cm
124/1958		železná šipka	Tab. LXVII/4	cca 45 cm
125/1958		zlomek železa	Tab. LXVII/2	cca 45 cm
125/1958		zlomek železa	Tab. LXVII/3	cca 45 cm
137/1958		železné kování z věderka	Tab. LXVII/7	70 cm
552/1957	105.0-s-331,a/57	zlomky želez. obrouček	Tab. LXVII/10	25 cm
752/1957		železná struska	–	40-50cm
783/1958		železný nožík	Tab. LXVII/9	30-60 cm

Tab. 22

Přesleny

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
126/1958		přeslínek ze střepe	Tab. LXVII/8	cca 45 cm
638/1958		zlomek závaží - předslovanského	–	25-80 cm
765/1957		zlomek hliněného kolečka	–	30-60 cm

Tab. 23

Uhlíky

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
127/1958		uhlíky	–	cca 45 cm
138/1958		dřevo-uhlíky	–	60 cm
762/1957		uhlík	–	60-100 cm

Tab. 24

Kostěné předměty

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
134/1958		zlomek kostěné jehly	Tab. LXVII/5	65-75 cm
559/1958		kostěná brusle	Tab. LXVII/11	50-75 cm
761/1957	105.0-s-279/57	kostěné šídlo	Tab. LXVI/21	60-100 cm
763/1957	105.0-s-333/57	kostěná jehla	Tab. LXVI/22	50-65 cm

Tab. 25

Zvířecí kosti

- nálezové číslo 1957: 551, 745, 747, 750, 759, 780
- nálezové číslo 1958: 4, 69, 117, 171, 366, 421, 487, 560, 634

Lidské kosti

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
4/1959		2 zlomky lidské lebky	–	z rozbořeného profilu

Tab. 26

9.7.10. SSJ. 14 Chata s hliněnou pecí v severovýchodním rohu (Tab. XXIII, XXIV, XXV, XXVI)

Výkop: 514, 515

Výplně: 172, 173, 174, 175

Konstrukce: 406

Styková plocha: 009

Čtverec: MM-XI, MM-XII, NN-XI, NN-XII

Podstatná část SSJ. 14 byla objevena ve čtvercích MM-XI a NN-XI, částečně se také nacházel při kontrolním profilu ve čtverci MM-XII a NN-XII a pod kontrolními bloky MM-XI/XII a NN-XI/XII. Výkop 515 měl rozměry 400 x 320 cm, zaujímal plochu 12,8 m². Strany byly orientovány podle osy V-Z. Severní a jižní stěna byly kolmé, kdežto východní a západní stěna byly šikmé k prohnutému dnu. Terén na povrchu čtverců LL-XI, MM-XI a NN-XI se svažoval od západu na východ, a proto bylo dno výkopu 515 níž než u výkopu 513, i když

hloubka od povrchu byla jen 80–90 cm. Pod ornicí, která byla široká asi 20 cm, se nacházela černá kompaktní hlína se zuhelnatělými kusy trámů (ulož. 173), která dosahovala až k silné žlutkové vrstvě (ulož. 175), jež tvořila podlahu výkopu 515. V jihovýchodním rohu výkopu byla nakupená vrstva kamenů (ulož. 174) jejíž spodní kameny se téměř dotýkaly žlutkové podlahy (ulož. 175). Tato vrstva měla tendenci se svažovat ke středu výkopu. Mezi kameny a severně od nich se na žlutkové podlaze (ulož. 175) nacházela oranžově propálená sypká hlína (ulož. 172). Na rozhraní mezi SSJ. 13 a SSJ.14 byl nalezen ve čtverci MM-XI asi 10–20 cm

široký 330 cm dlouhý 15 cm zahluubený výkop 514, který jasně odděloval oba svazky stratigrafických jednotek. Výkop nejspíš patřil k SSJ. 14, ve kterém sloužil jako základ pro srubovou konstrukci zemnice (Tab. XXIII/2). Výplň výkopu byla tvořena šedohnědou dosti sypkou hlínou (ulož. 171). V severovýchodním rohu se do východní stěny výkopu zařezávala hliněná nejspíš kupolovitá pec 406 kruhového půdorysu. Dno pece bylo vyloženo drobnými kameny vyrovnanými tak, aby rovné plošky byly směrem nahoru a vymazané tenkou vrstvou mazanice (styková plocha 009). V severovýchodním rohu byl objeven výstupek 100 cm dlouhý a 180 cm široký zahlubující se do severní stěny. Mohlo se jednat o vstupní koridor do obydlí. Bohužel není jisté, jestli patřil k SSJ. 14 nebo SSJ. 15. Vzhledem k blízkosti pece v místě výstupku v SSJ. 14 bych se přikláněl spíš k možnosti, že výklenek sloužil ke vstupu do zemnice SSJ. 15 (STAŇA 1959, 71; STAŇA 1963a, 91).

Obr. 10 Harrisova matice SSJ.14

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezů	obrázky	poznámka
385	105.0-s-344/57	15	Tab. LXVII-LXVIII	20-30 cm
686	105.0-s-345 až 346/57	12	Tab. LXVII-LXVIII	25-30 cm
811	105.0-s-350 až 354/57	12	Tab. LXVII-LXVIII	25-85 cm
812	105.0-s-355 až 356/57	11	Tab. LXVII-LXVIII	85-125 cm
114	105.0-s-416 až 420/58	30	Tab. LXVII-LXVIII	asi 25-35 cm

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezů	obrázky	poznámka
121	105.0-s-425 až 430/58	72	Tab. LXVII-LXVIII	30-50 cm
122	105.0-s-431 až 433/58	28	Tab. LXVII-LXVIII	50-70 cm
181	105.0-s-446 až 448/58	41	Tab. LXVII-LXVIII	45-60 cm
266	105.0-s-449 až 450/58	41	Tab. LXVII-LXVIII	60-65 cm
289	105.0-s-451 až 452/58	16	Tab. LXVII-LXVIII	70-75 cm
290	105.0-s-453/58	18	Tab. LXVII-LXVIII	75-80 cm
291	105.0-s-454 až 455/58	14	Tab. LXVII-LXVIII	70-75 cm
292	105.0-s-456 až 461/58	22	Tab. LXVII-LXVIII	75-80 cm
303	105.0-s-462 až 463/58	7	Tab. LXVII-LXVIII	80-90 cm
304	105.0-s-464 až 465/58	17	Tab. LXVII-LXVIII	80-90 cm
661	105.0-s-499 až 502/58	22	Tab. LXVII-LXVIII	55-105 cm
665	105.0-s-503 až 505/58	18	Tab. LXVII-LXVIII	45-115 cm
680	105.0-s-509 až 510/58	26	Tab. LXVII-LXVIII	východní část příčného profilu uprostřed čtverce
701	105.0-s-521 až 524/58	15	Tab. LXVII-LXVIII	25-90 cm
728	105.0-s-525/58	-	Tab. LXVII-LXVIII	75-95 cm
650	105.0-s-539 až 540/58	-	Tab. LXVII-LXVIII	20-60 cm
99	105.0-s-559 až 563/58	-	Tab. LXVII-LXVIII	20-60 cm
668	105.0-s-579 až 581/58	6	Tab. LXVII-LXVIII	20-60 cm
772	105.0-s-588 až 599/58	23	Tab. LXVII-LXVIII	80-95 cm
784	105.0-s-600 až 601/58	4	Tab. LXVII-LXVIII	70-85 cm
131	105.0-s-695 až 697/58	-	Tab. LXVII-LXVIII	25-45 cm
132	105.0-s-698 až 699/58	45	Tab. LXVII-LXVIII	45-55 cm
152	105.0.-s-700 až 704/58	37	Tab. LXVII-LXVIII	50-70 cm
153	105.0.-s-705 až 709/58	47	Tab. LXVII-LXVIII	70-90 cm

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezu	obrázky	poznámka
173	105.0-s-710 až 717/58	81	Tab. LXVII- LXVIII	35-50 cm
275	105.0-s-718 až 720/58	17	Tab. LXVII- LXVIII	45-65 cm
357	105.0-s-721,a/58	18	Tab. LXVII- LXVIII	55-65 cm, chybí
358	105.0-s-722 až 725/58	13	Tab. LXVII- LXVIII	65-75 cm
361	105.0-s-726 až 727/58	-	Tab. LXVII- LXVIII	75-80 cm
367	105.0-s-728 až 729/58	9	Tab. LXVII- LXVIII	40-70 cm
577	105.0-s-730/58	15	Tab. LXVII- LXVIII	35-85 cm
663	105.0-s-731 až 736/58	16	Tab. LXVII- LXVIII	20-90 cm
686	105.0-s-737/58	3	Tab. LXVII- LXVIII	50-80 cm
714	105.0-s-738 až 741/58	13	Tab. LXVII- LXVIII	?
730	105.0-s-742 až 743/58	-	Tab. LXVII- LXVIII	?, mazanice
733	105.0-s-744/58	-	Tab. LXVII- LXVIII	?
756/1957	-	7		30-80 cm
115/1958	atypické	-	—	asi 25-35 cm
119/1958	atypické	-	—	30-75 cm
120/1958	eneolitické	-	—	30-75 cm
128/1958	římské	-	—	50-60 cm
129/1958	atypické	-	—	35-55 cm
155/1958	atypické	-	—	50-90 cm
159/1958	-	-	—	asi 50 cm
174/1958	atypické	mazanice	—	35-50 cm
179/1958	-	50	—	25-35 cm
180/1958	-	36	—	35-45 cm
184/1958	atypické	2		25-60 cm, zlomky břidlic. kousků

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezů	obrázky	hloubka/poznámka
186/1958	-	-		50-65 cm, malta, mazanice
267/1958	atypické			60-65 cm
274/1958	atypické			25-65 cm
288/1958	-	24		65-70 cm
293/1958	atypické	mazanice		65-80 cm
294/1958	eneolitické			65-80 cm
300/1958	-	7, mazanice		50-60 cm
301/1958	-	5		50-60 cm
302/1958	-	4		70-80 cm
363/1958	atypické	-		55-80 cm
368/1958	atypické	mazanice		40-70 cm
369/1958	-	4		70-90 cm
416/1958	atypické	-		35-75 cm
650/1958	-	-		20-60 cm
669/1958	-	5		25-50 cm
689/1958	-	10		60-90 cm
690/1958	atypické	-		60-90 cm
698/1958	-	17		25-90 cm
715/1958	atypické			?
772a/1958	římské			80-95 cm
789/1958	halštat			asi 90 cm
810/1958	atypické			25-85 cm

Kovové nálezy

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
783/1957	105.0-s-332/57	tordovaná železná tyčka	Tab. LXXII/1	75-85 cm
783/1957	105.0-s-332a/57	hákovitý klíč	Tab. LXXII/5	75-85 cm
185/1958		zlomek železné obroučky z věderka	Tab. LXXII/7	50-60 cm
268/1958		drobný železný nožík	Tab. LXXII/4	60-65 cm
297/1958		zlomek železných ovčáckých nůžek	Tab. LXXII/2	80 cm
298/1958		bronzová jehlice - halštat?	—	75 cm
299/1958		2 zlomky bronzové tyčinky - halštat?	—	75 cm
662/1958		železný hřeb	Tab. LXXII/6	55-105 cm
670/1958		zlomek železné ostruhy	Tab. LXXII/3	25-50 cm
702/1958		zlomek železného předmětu	—	25-90 cm
702/1958		zlomek železného předmětu	—	25-90 cm

Přesleny

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
133/1958		přeslen	Tab. LXXII/12	45-50 cm
172/1958		přeslen zdobený-halštatský?	—	35-40 cm
176/1958		přeslen		40-45 cm
182/1958		zlomek přeslenu ze střepe	Tab. LXXII/11	35-45 cm
269/1958		přeslen	Tab. LXXII/14	60-65 cm
360/1958		hliněné závažíčko ?	Tab. LXXII/13	65-75 cm

Uhlíky

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
178/1958		uhlík	–	25-35 cm
296/1958		uhlíky	–	75 cm
700/1958		uhlíky	–	25-90 cm
731/1958		uhlík	–	?

Tab. 27

Kostěné předměty

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
359/1958		proplétáček	Tab. LXXII/10	65-75 cm
664/1958		zlomek proplétáčku	Tab. LXXII/8	65-90 cm
773/1958		proplétáček	Tab. LXXII/9	80-95 cm

Tab. 28

Lidské kosti

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
732/1958		lidská čelist	–	10 cm nad nivelačním bodem 70

Tab. 29

Zvířecí kosti

- nálezové číslo 1957: 809
- nálezové číslo 1958: 118, 130, 175, 183, 276, 295, 362, 370, 578, 682, 691, 699, 784

9.7.11. SSJ. 15 Chata s pecí v jihozápadním rohu (Tab. XXVII)

Výkop: 516

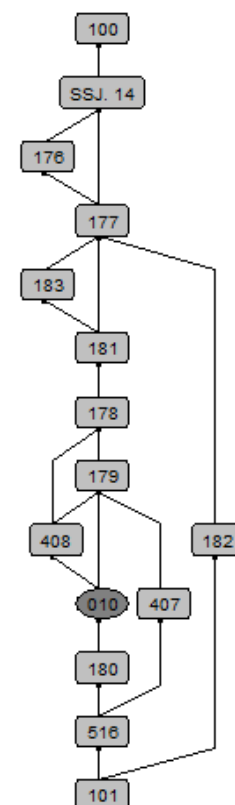
Výplně: 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183

Konstrukce: 407, 408

Styková plocha: 010

Čtverec: MM-XI, NN-XI

Obr.11 Harrisova matice SSJ.15

Pod vápencovými kameny (ulož. 176), které byly pod žlutkovou podlahou (ulož. 175), se ve čtvercích MM/NN-XI nacházel SSJ. 15. Výkop 516 zabíral obdélnou plochu asi 22,8–25,1 m² o rozměrech 570 x 440/400 cm orientovanou V-Z. Dno bylo v hloubce asi 275 cm pod povrchem ve sterilním podloží. Severní a jižní stěna výkopu byly kolmé, západní a východní stěna se šikmo svažovaly. V hloubce zhruba 140 cm pod povrchem se táhl podél severní stěny 50 cm široký schůdek. Výplň výkopu tvořilo několik stratigrafických jednotek. Pod vápencovými kameny (ulož. 176) byla černá kompaktní vrstva promíšená štěrkem (ulož. 177) a velkými a menšími kameny (ulož. 183). V hloubce 200 cm pod povrchem byla objevena žlutá štěrkovitá a slínovitá vrstva (ulož. 181), pod ní se nacházela hrudkovitá červená propálená vrstva (*červená, silně propálená štěrkovitá vrstva*) (ulož. 178) paprskovitě se ztenčující od destrukce hliněné pece 407 v jihozápadním rohu srubu. Ve výkopu se unikátně zachovala dřevěná obdélná srubová konstrukce 408, která ohraničovala prostor 14,3 m² o stranách 440 x 325 cm. Stěny konstrukce stály na sterilním podloží 101 a dochovaly se až do výšky 85 cm od dna (více viz stavební konstrukce). Na dně srubu se nejspíš nacházela dřevěná podlaha, která se dochovala ve formě černého uhlíkového povlaku (styková plocha 010), jenž pokryl podloží 101 i drobné kameny (ulož. 180) vyplňující prohlubeň ve výkopu 516. Nad černým povlakem (010) se nacházela vrstva sypké šedé popelovité hlíny (ulož. 179). Kolem stěn od hloubky 80/90 cm až po podloží se nacházela žlutá kompaktní hlína (ulož. 182) (STAŇA 1959, 71; STAŇA 1960a, 108; STAŇA 1963a, 89-90).

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezů	obrázky	poznámka
767	105.0-347 až 349/57	13	Tab. LXIX-LXXI	80-115 cm
151	105.0-s-442 až 445/58	20	Tab. LXIX-LXXI	120-150 cm
307	105.0-s-466/58	16	Tab. LXIX-LXXI	90-100 cm
313	105.0-s-467 až 473/58	18	Tab. LXIX-LXXI	100-105 cm
395	105.0-s-474 až 477/58	11	Tab. LXIX	110-120 cm
397	105.0-s-478 až 480/58	34	Tab. LXIX-LXXI	120-125 cm
667	105.0-s-506 až 508/58	1	Tab. LXIX-LXXI	110-120 cm
683	105.0-s-511 až 515/58	7	Tab. LXIX-LXXI	80-140 cm
684	105.0-s-516 až 520/58	4	Tab. LXIX-LXXI	150-180 cm
802	105.0-537 až 538/58	12	Tab. LXIX-LXXI	150-175 cm
692	105.0-s-582 až 587/58	29	Tab. LXIX-LXXI	100-160 cm
650	105.0-s-602 až 626/58	21	Tab. LXIX-LXXI	20-60 cm
793	105.0-s-627 až 651/58	-	Tab. LXIX-LXXI	120-145 cm
800	105.0-s-652 až 669/58	19	Tab. LXIX-LXXI	100-175 cm
807	105.0-s-670 až 680/58		Tab. LXIX-LXXI	?
809	105.0-s-681 až 693/58		Tab. LXIX-LXXI	175-200 cm
790	105.0-s-745 až 749/58	11	Tab. LXIX-LXXI	?
803	105.0-s-751 až 757/58		Tab. LXIX-LXXI	150-175 cm
805	105.0-s-758/58	15	Tab. LXIX-LXXI	zlomek hliněného pekáče
806	105.0-s-759 až 760/58	19	Tab. LXIX-LXXI	asi 160-190 cm
82	105.0-476 až 482/59	13	Tab. LXIX-LXXI	200-250 cm
94	105.0-s-483 až 490/59	9	Tab. LXIX-LXXI	200 a níž
102	105.0-s-491 až 492/59	2	Tab. LXIX	?

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezů	obrázky	poznámka
103	105.0-s-493 až 495/59	3	Tab. LXIX-LXXI	100-200 cm
110	105.0-s-496 až 497/59	11	Tab. LXIX-LXXI	100-220 cm
148	105.0-s-498/59	2	Tab. LXIX-LXXI	?
150	105.0-s-499/59	2	Tab. LXIX-LXXI	?
181	105.0-s-500 až 505/59	5	Tab. LXIX-LXXI	?
206	105.0-s-506/59	1	Tab. LXIX-LXXI	?
366	105.0-s-507 až 508/59	-	Tab. LXIX-LXXI	?
390	105.0-s-509 až 511/59	6	Tab. LXIX-LXXI	?
431	105.0-s-512 až 516/59	5	Tab. LXIX-LXXI	?
767/1957		7	–	80-115 cm, průkop při západním profilu NN-XI
305/1958	atypické	-	–	90-100 cm, mazanice
311/1958	atypické		–	80-100 cm
314/1958	atypické		–	100-105 cm
315/1958	eneolitické		–	100-105 cm
396/1958	eneolitické		–	110-120 cm
398/1958	atypické		–	110-125 cm
687/1958	-	16	–	90-105 cm
786/1958			–	asi 90-130 cm
795/1958	atypické	-	–	120-145 cm, mazanice
810/1958	halštat		–	175-200 cm
9/1959	-	8	–	cca 200 cm
10/1959	atypické		–	cca 200 cm
12/1959	-	7	–	?
83/1959	eneolitické		–	200-250 cm

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezů	obrázky	poznámka
84/1959	atypické		–	200-250 cm
93/1959	atypické, předslovanské		–	
95/1959	atypické, předslovanské		–	200 cm a níž
111/1959	-	11	–	80-180 cm
112/1959	atypické, předslovanské		–	80-180 cm
119/1959	-	4	–	?
121/1959	atypické	-	–	?
125/1959	-	5	–	?
149/1959	předslovanské	-	–	?
151/1959	atypické, předslovanské	-	–	?
152/1959	-	-	–	?, mazanice
182/1959	atypické	-	–	?
391/1959	atypické, předslovanské	-	–	?
800a/1959	eneolitické		–	100-175 cm
801/1959	atypické	mazanice	–	asi 100-200cm

Tab. 30

Kovové předměty

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	poznámka
306/1958		železná sekerovitá hřívna	Tab. LXXII/20	90-100 cm
308/1958		železný nůž	Tab. LXXII/18	90-100 cm
786/1958		železný nožík	Tab. LXXII/19	asi 90-130 cm
793/1958		železná tyčinka	–	120-145 cm
804/1958		kousek bronzoviny	–	150-175 cm
808/1958		dva zlomky železa	–	?

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	poznámka
814/1958		zlomek železa	–	cca 100 cm
96/1959		železná struska	–	200 cm a níž

Tab. 31

Přesleny

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	poznámka
310/1958		1/2 plného hliněného kolečka - halštat?	–	90-100 cm
692a/1958		předslovanský přeslen	–	110-160 cm
788/1958		předslovanský přeslen	–	asi 90-130 cm
791/1958		přeslen, 2 zlomky přeslenu	Tab. LXXII/15,16	100-110 cm
126/1959		přeslen	Tab. LXXI/22	?
432/1959		provrtaný kroužek ze střepu	Tab. LXXI/23	?

Tab. 32

Ostatní předměty

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	poznámka
790	105.0-s-749/58	chlebec	Tab. LXXI/17	?
790	105.0-s-750/58	grafitová hornina	–	?
794/1958		korálek ze skleněné hmoty	Tab. LXXI/21	120-145 cm

Tab. 33

Uhlíky

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	poznámka
177/1958		uhlík	–	100 cm
309/1958		uhlíky	–	90-100 cm

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	poznámka
685/1958		uhlíky	–	150-180 cm
321/1958		uhlíky-pozůstatky po trámu uprostřed při příčném profilu	–	125 cm
79/1959		uhlíky	–	asi 220 cm
80/1959		uhlíky	–	asi 220 cm
81/1959		uhlíky	–	asi 220 cm
183/1959		uhlíky	–	?
301/1959		uhlíky (vzorky z trámů srubu)	–	?
434/1959		uhlíky	–	?
120/1959		uhlíky	–	?

Tab. 34

Zvířecí kosti

- nálezové číslo 1958: 312, 399, 688, 693, 787, 795
- nálezové číslo 1959: 11, 85, 113, 153, 184, 207, 392, 433, 801

9.7.12. SSJ. 16 Příčný příkop

Ve čtvercích A-VI až A-XI, B-XI až B-XV a D-I až VII se nacházel pod různě silnou ornicí útvar, který Č. Staňa interpretoval jako destrukci kamenné příčné hradby s příkopem (STAŇA 1972, 155-156). Podle dokumentace tento útvar byl výkop s esovitými stěnami a konvexním dnem, do kterého se dostaly různé výplně a vápencové a pískovcové kameny. Ve čtverci B-XII a B-XII byl výkop přerušen vstupním koridorem. Hloubka výkopu se pohybovala v rozmezí od 15 do 161 cm. Celý výkop tvoří asi 71 m dlouhý oblouk, který se ve čtverci B-XV stácel do neprokopané plochy. Čtverec D-I není na okraji ostrohu a podle dokumentace není jasné, zda výkop dosahoval až k jejímu okraji.

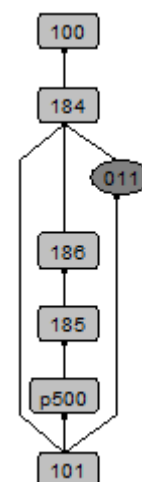
9.7.12.1. Část příčného příkopu: p500 (Tab. XXIX, XXXI:2)

Výkop: p500

Výplně: 184?, 185, 186?

Čtverec: D-I

Obr.12 Harrisova matice SSJ.16_p500

Situace ve čtverci D-I se podle dokumentace nedala uspokojivě zrekonstruovat. Zdá se, že pod ornicí, která měla asi 40 cm, se na celé ploše čtverce nacházela černá vrstva s nepatrným množstvím podložního štěrku s drobnými úlomky mazanice (ulož. 184). Na jižní straně čtverce tato vrstva ležela na podloží (ulož. 101) v hloubce 55 cm pod povrchem. Směrem na sever se svažovala až do hloubky asi 130 cm pod povrchem, kde u severního profilu nabyla formy dna pozvolného mísovitého příkopu vyplněného hnědou hlínou s množstvím podložního štěrku (ulož. 185) zahlubující se 20 cm do podloží. V černé vrstvě (ulož. 184) se nacházela nepravidelná vrstva kamenů (ulož. 186), snad ze spadlé hradební zdi. V jihovýchodním rohu čtverce byla pod černou vrstvou (ulož. 184) objevená propálená skvrna, snad dno pece (styková plocha 011).

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezů	obrázky	poznámka
47	105.0-s-59 až 64/59	8	Tab. LXXIII	50-55 cm
127	105.0-s-65 až 67/59	1	Tab. LXXIII	55-70 cm
130	105.0-s-68/59	-	Tab. LXXIII	70-80 cm
171	105.0.-s-69 až 74/59		Tab. LXXIII	55-85 cm
326	105.0.-s-75 až 79/59		Tab. LXXIII	60-70 cm
355	105.0.-s-80 až 88/59		Tab. LXXIII	85-105 cm
551	105.0.-s-89 až 93/59		Tab. LXXIII	110-150 cm
128/1959	atypické - velmi mladé			55-70 cm
129/1959	provrtaný kroužek ze střepe			55-70 cm
131/1959	atypické, předslovanské			70-80 cm
172/1959	halštat			55-85 cm
173/1959	atypické, předslovanské			55-85 cm

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezů	obrázky	poznámka
356/1959	římské			85-105 cm
357/1959	atypické, předslovanské			85-105 cm, mazanice
552/1959	atypické, předslovanské			110-150 cm

Tab. 35

Kovové nálezy

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
176/1959		železná struska	-	55-85 cm
327/1959		železný nůž	LXXXI/1	60-70 cm
327/1959		železné poutko vědra	LXXXI/4	60-70 cm
327/1959		železný rybářský háček	LXXXI/3	60-70 cm
354/1959		zlomek železné obroučky	LXXXI/2	85-105 cm

Tab. 36

Kostěné nálezy

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
174/1959		proplétáček	LXXXIII/18	55-85 cm

Tab. 37

Ostatní nálezy

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
175/1959		mazanice	-	55-85 cm

Tab. 38

Zvířecí kosti

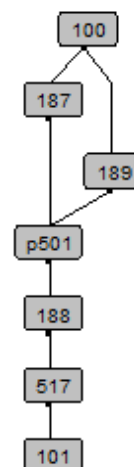
- nálezové číslo 1959: 312, 328, 358, 553

9.7.12.2. Část příčného příkopu: p501 (Tab. XXX, XXXI:2)

Výkop: p501

Výplně: 187, 189

Čtverec: D-II

Obr.13 Harrisova matice SSJ.16_p501

Ve čtverci D-II se pod ornicí od severu na jih vyrýsoval povrch příkopu v šířce 270 až 360 cm. Příkop byl 74 cm hluboký a jeho profil měl pozvolně mísovitý tvar. Ornice byla mocná 35 cm, pod ní se objevila černá drobná hlína s malým množstvím šterku (ulož. 187), která vyplňovala slovanský příkop (p501) nad destrukcí kamenné hradby (ulož. 189). V destrukci se vyskytovaly vápencové kameny velikosti až 40 x 35 x 10 cm. Většina kamenů byla plochá. V hloubce 83 cm od povrchu se objevila na dně příkopu hnědá vrstva se šterkem (ulož. 188), která snad měla patřit staršímu výkopu 517, který byl zničen výkopem příkopu.

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezu	obrázky	hloubka/poznámka
19	105.0-s-94 až 102/59	25	Tab. LXXIII	25-40 cm
64	105.0-s-103 až 111/59		Tab. LXXIII	35-40 cm
329	105.0-s-112 až 123/59	13	Tab. LXXIII	35-45 cm
22/1959		provrtané kolečko ze střepu-pravěké	–	25-40 cm
67/1959		kolečko ze střepu	–	35-40 cm
331/1959	atypické, předslovanské		–	35-45 cm

Tab. 39

Kovové nálezy

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
21/1959		železná struska	–	25-40 cm
330/1959		železný nůž	LXXXI/5	35-45 cm
330/1959		3 zlomky misky slezského typu	LXXXI/6	35-45 cm

Tab. 40

Kostěné nálezy

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
65/1959		proplétáček	LXXXIII/19	35-40 cm

Tab. 41

Zvířecí kosti

- nálezové číslo 1959: 20, 332

9.7.12.3. Část příčného příkopu: p502 (Tab. XXXII:1, 2)

Výkop: p502

Výplně: 191

Čtverec: D-III

Obr.14 Harrisova matice SSJ.16_p502

Pod asi 20 cm širokou ornicí ve čtverci D-III a snad i pod kontrolním blokem D/N-III se v severojižním směru vyrýsoval povrch části příkopu p502. Nepravidelný tvar příkopu se klikatil po celé délce čtverce v šířce 170 až 330 cm. Výplň příkopu tvořila tmavošedá (za sucha černá) hlína s malou příměsí podložního štěrku a zbytky destrukce příčné hradby (ulož. 191). Příkop byl mísovitě zahluoben 30 cm do sterilního podloží (101). Pro nedostatečnou dokumentaci nebylo možné rozhodnout, jestli kulevé jamky západně od hrany příkopu (viz plán) patří k SSJ. 16.

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezů	obrázky	hloubka/poznámka
50	105.-s-129 až 133/59	9	Tab. LXXIV	25-30 cm
333	105.-s-134 až 137/59		Tab. LXXIV	35-45 cm
24/1959		18	–	20-30 cm
26/1959	atypické	mazanice	–	20-30 cm
51/1959	atypické, předslovanské		–	25-30 cm
52/1959		drobné kolečko z předslovanského střepu	–	25-30 cm

Tab. 42

Kovové nálezy

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
25/1959		hrot železného kopí	LXXXI/12	20-30 cm
53/1959		železný nožík	LXXXI/7	25-30 cm
53/1959		zl. železné obroučky	LXXXI/14	25-30 cm

Tab. 43

Zvířecí kosti

- nálezové číslo 1959: 54

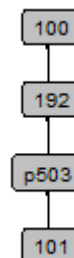
9.7.12.4. Část příčného příkopu: p503 (Tab. XXXII:3, 4)

Výkop: p503

Výplně: 192

Čtverec: D-IV

Obr.15 Harrisova matice SSJ.16_p503

Pod ornicí ve čtverci D-IV, která měla šířku asi 30 cm, byl objeven pozůstatek příkopu nepravidelného tvaru. Výkop p503 směřoval od severu k jihu středem čtverce v šířce 170 až 280 cm. Do sterilního podloží se zahluboval jen asi 15 cm. Výplň p503 tvořila hnědá vrstva silně promíšená podložním štěrkem a zbytky destrukce příčné hradby (ulož. 192).

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezu	obrázky	poznámka
27	105.0-s-138 až 139/59	27	Tab. LXXIV	20-30 cm
55	105.0-s-140 až 142/59	6	Tab. LXXIV	25-30 cm
307	105.0-s-143 až 144/59	16	Tab. LXXIV	až 35 cm
28/1959	atypické		—	20-30 cm
56/1959	atypické		—	25-30 cm
57/1959		provrtané kolečko ze slov. střepu	—	25-30 cm
308/1959	atypické, předslovanské		—	až 35 cm

Tab. 44

Zvířecí kosti

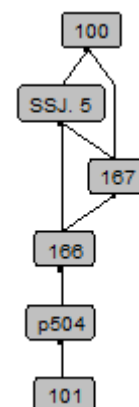
- nálezové číslo 1959: 310

9.7.13.5. Část příčného příkopu: p504 (Tab. XXXIII:1, 2)

Výkop: p504

Výplně: 166, 167

Čtverec: D-V

Obr. 16 Harrisova matice SSJ.16_p504

Ve středu čtverce D-V pod ornicí, jež měla šířku asi 25 cm, se vyrýsoval povrch výplně výkopu p504 a také SSJ. 5, který byl zahlouben do p504 (viz výše SSJ. 5). Výkop p504 procházel celou délkou čtverce ve směru S-J v šířce 320 až 347 cm. Mísovitě se zahluboval až 55 cm do sterilního podloží (100). Výplň byla tvořena tmavě šedohnědá sypaná hlína s malou příměsí podložního štěrku (ulož. 166) a vrstvou kamenů (ulož. 167).

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezu	obrázky	hloubka/poznámka
45	105.0-s-145 až 151/59	61	Tab. LXXIV, LXXV	25-30 cm
311	105.0-s-152 až 153/59	2	Tab. LXXIV, LXXV	až 35 cm, zvířecí kosti přiloženy k 310
325	105.0-s-154 až 155/59	11	Tab. LXXIV, LXXV	až 40 cm
334	105.0-s-156 až 164/59	24	Tab. LXXIV, LXXV	35-50 cm
336	105.0-s-165 až 168/59	5	Tab. LXXIV, LXXV	30-35 cm
347	105.0-s-169 až 178/59	-	Tab. LXXIV, LXXV	50-70 cm, 157/59 a 170/59- 1 nádoba
539	105.0-s-179 až 182/59	6	Tab. LXXIV, LXXV	40-65 cm
541	105.0-s-183 až 184/59	2	Tab. LXXIV, LXXV	40-65 cm
30/1959	atypické		—	20-30 cm
46/1959	atypické		—	25-30 cm
29/1959		33	—	20-30 cm
540/1959			—	40-65 cm

Tab. 45

Kostěné nástroje

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
337/1959		hrot z parohu	–	30-35 cm

Tab. 46

9.7.12.6. Část příčného příkopu: p505 (Tab. XXXIII:3, 4, 5, XXXV)

Výkop: p505

Výplně: 193

Čtverec: A-VI, D-VI

Obr. 17 Harrisova matice SSJ.16_p505

Výkop p505 se nacházel ve čtverci A-VI, D-VI a pod kontrolním blokem A/D-VI.

Ornice ve čtverci byla široká asi 30 cm. Pod ní v západní polovině čtverce se vyrýsoval povrch výplně p508, která opět směřovala od severu na jihozápad v šířce 285 až 400 cm. U severního profilu se výkop p505 zahluhoval 35 cm do sterilního podloží. Výplň výkopu tvořila šedá hrudkovitá hlína s příměsí štěrku a destrukce příčné hradby (ulož 193).

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezů	obrázky	hloubka/poznámka
39	105.0-s-192 až 196/59	11	–	20-30 cm
312	105.0-s-197 až 199/59	5	–	až 35 cm
54/1953			–	
313/1959			–	až 35 cm; provrtaný kroužek ze střepu

Tab. 47

Kovové nálezy

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
314/1959		železná tyčinka	–	až 35 cm

Tab. 48

Přesleny

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
64	105.0-h-616/53	přeslen	–	

Tab. 49

Zvířecí kosti

- nálezové číslo 1959: 40

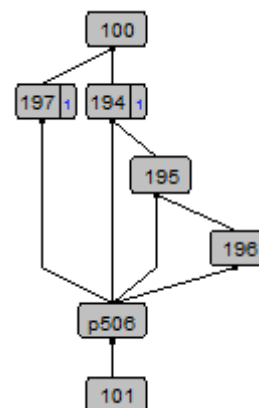
9.7.12.7. Část příčného příkopu: p506 (Tab. XXXIV, XXXVI)

Výkop: p506

Výplně: 194, 195, 196, 197

Čtverec: A-VII, D-VII

Obr. 18 Harrisova matice SSJ.16_p506

Ve čtverci A-VII byla ornice široká asi 30 až 35 cm a ve čtverci D-VII asi 30 cm. Pod ní se objevil povrch výplně p506 směřující lehce na SSV-JJZ s rozměry asi 490 až 505 x 500 cm a maximální hloubku 135 cm. Podle dokumentace výplň p506 ve čtverci A-VII tvořila černá popelovitá hlína s vápencovitými a pískovcovými kameny (ulož. 197)⁷ a dosahovala hloubky 60–65 cm od povrchu. Větší část výkopu byla situována ve čtverci D-VII. Rekonstrukci výplně ve čtverci komplikuje nejednotný popis u profilů, proto u evidentně jedné uložení jsou uvedeny dva názvy. V hloubce 30 cm od povrchu se objevila tmavohnědá porézní nebo šedohnědá hrudkovitá hlína s podložním šterkem (ulož. 194), která měla šířku až 35 cm. Pod ní se nacházela tmavošedohnědá dosti osedlá nebo tmavá šedohnědá dosti sypká hlína (ulož. 195) o maximální šířce 65 cm. Na dně výkopu p506 byla tmavá šedohnědá dosti sypká nebo hnědá hlína promíšená hodně drobným podložním se šterkem (ulož. 196), jež byla mocná asi 20 cm. Dno výkopu p506 bylo 150 cm pod povrchem.

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezů	obrázky	hloubka/poznámka
52	105.0-s-83 až 85/1953		Tab. LXXXVI, LXXXVII	mezi kamením
202	105.0-s-86 až 89/1953		Tab. LXXXVI, LXXXVII	horní vrstva kamení
68	105.0-s-200 až 215/59	10	Tab. LXXXVI, LXXXVII	35-45 cm

⁷ Domnívám se, že uložení 194 a 197 jsou totožné. Byly nejspíš popsány za jiných podmínek.

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezu	obrázky	hloubka/poznámka
302	105.0-s-226 až 227/59	69	Tab. LXXXVI, LXXXVII	50-65 cm
359	105.0-s-228 až 230/59	3	Tab. LXXXVI, LXXXVII	60-80 cm
374	105.0-s-231 až 240/59	6	Tab. LXXXVI, LXXXVII	65-105 cm
514	105.0-s-241 až 245/59	5	Tab. LXXXVI, LXXXVII	50-100 cm
518	105.0-s-246 až 249/59	2	Tab. LXXXVI, LXXXVII	60-110 cm
527	105.0-s-250 až 254/59	3	Tab. LXXXVI, LXXXVII	100 cm
531	105.0-s-255 až 264/59	7	Tab. LXXXVI, LXXXVII	90-140 cm
545	105.0-s-265 až 273/59	5	Tab. LXXXVI, LXXXVII	90-140 cm
52	105.0-e-95 až 96/1953		Tab. LXXXVI, LXXXVII	mezi kamením
75/1953	atypické	5	–	mezi kamením
69/1959	atypické, předslovanské		–	35-45 cm
303/1959	atypické, předslovanské	mazanice	–	50-65 cm
360/1959	atypické, předslovanské	mazanice	–	60-80 cm
515/1959	atypické, předslovanské		–	50-100 cm
528/1959	atypické, předslovanské		–	100 cm
532/1959	střepey ?		–	90-140 cm
533/1959	atypické, předslovanské	mazanice	–	90-140 cm
546/1959	atypické, předslovanské		–	90-140 cm

Tab. 50

Kovové předměty

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
138	105.0-s-1052/1953	železný nožík	–	druhá vrstva kamení

Tab. 51

Kostěné nástroje

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
139	105.0-s-1203/1953	proplétáček	–	druhá vrstva kamení
203	105.0-s-1204/1953	proplétáček	–	horní vrstva kamení
516/59		proplétáček	LXXXIII/20	50-100 cm

Tab. 52

Uhlíky

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
529		uhlíky	–	100 cm

Tab. 53

Zvířecí kosti

- nálezové číslo 1953: 203
- nálezové číslo 1959: 70, 304, 361, 375, 517, 519, 530, 534, 547

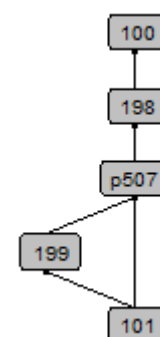
9.7.12.8. Část příčného příkopu: p507 (Tab. XXXVIII, XXXIX)

Výkop: p507

Výplně: 198

Čtverec: A-VIII, D-VIII

Obr. 19 Harrisova matice SSJ.16_p507

Ornice ve čtverci A-VIII měla šířku 25 cm. Pod ní se nacházel povrch výplně výkopu p507, která byla tvořena černou hlínou s kameny (ulož. 198). Výkop se zahluhoval maximálně 110 cm do pravěké černohnědé hlíny (ulož. 199) a také do sterilního podloží (101). Příkop začínal na severovýchodní straně čtverce a směřoval na jihozápad. V délce asi 280 cm se příkop lomil a začínal směřovat na jih. Maximální šířka příkopu byla 295 cm.

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezu	obrázky	hloubka/poznámka
57	105.0-s-90 až 109/53		Tab. LXXVII, LXXVIII	
82	105.0-s-110,a/53		Tab. LXXVII, LXXVIII	
73	105.0-s-112 až 116/53		Tab. LXXVII, LXXVIII	
82	105.0-s-117 až 138/53		Tab. LXXVII, LXXVIII	
98	105.0-s-140 až 144/53		Tab. LXXVII, LXXVIII	
129	105.0-s-160 až 170/53		Tab. LXXVII, LXXVIII	

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezu	obrázky	hloubka/poznámka
133	105.0-s-171 až 177/53		Tab. LXXVII, LXXVIII	
488	105.0-s-179 až 181/53		Tab. LXXVII, LXXVIII	
749	105.0-s-182 až 186/53		Tab. LXXVII, LXXVIII	

Tab. 54

Kovové nálezy

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
60	105.0-s-1053/53	železný nůž	LXXXI/15	
61	105.0-s-1054/53	železný háček	LXXXI/10	
62	105.0-s-1055/53	zlomek železného předmětu	LXXXI/8	
63	105.0-s-1056/53	půlka kovářských kleští	LXXXI/11	
129	105.0-s-1057/53	struska	LXXXI/9	
258	105.0-s-1058/53	železné kování s očkem	LXXXII/1	
140	105.0-s-1059/53	železný klíč	LXXXI/13	

Tab. 55

Přesleny

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
59/1953		přeslen	—	
71/1953		přeslen	—	

Tab. 56

Kostěné nástroje

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
729/1953	105.0-s-1206/53	kostěný hrot	LXXXIII/21	

Tab. 57

Zvířecí kosti

- nálezové číslo 1953: 54, 58, 73,99, 134

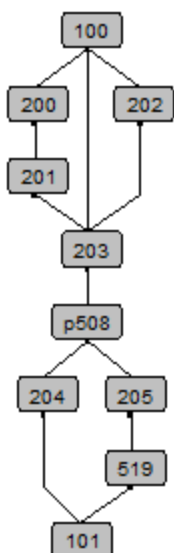
9.7.12.9. Část příčného příkopu: p508 (Tab. XL, XLI)

Výkop: p508

Výplně: 203

Čtverec: A-IX

Obr. 20 Harrisova matice SSJ.16_p508

Ornice ve čtverci A-IX měla šířku asi 25 cm. Situace pod ornicí podle dokumentace nelze přesně zrekonstruovat. Evidentně se zde nacházely dvě obdélné plochy tvořené menšími kameny (ulož. 200). První v severozápadním rohu měla rozměry zhruba 200 x 200 cm a druhá uprostřed při jižním profilu asi 190 x 220 cm (viz Tab. XL/2). Není jasné, jestli tyto plochy vznikly při destrukci příčné hradby, nebo se jedná o antropogenní činnost po zániku hradby. Pod těmito kameny byla šedá popelovitá hlína (ulož. 201), co se přesně nacházelo pod ní, nevíme. U západního okraje čtverce se pod ornicí objevovaly vápencové kameny (ulož. 203), které patřily do výplně výkopu p508. Nad nimi mimo plochy s menšími kameny se podle dokumentace nacházela „hlinitá vrstva“ (ulož. 202). Výkop p508 směřoval od severu na jih a procházel téměř uprostřed celým čtvercem A-IX v délce 325 až 344 cm. Jeho výplň byla tvořena plochými pískovcovými kameny a šedohnědou hlínou (ulož. 203). Na západní straně se výkop zahluboval do hnědé hlíny s kousky mazanice (ulož. 204). Na východě se výkop zařezával do vrstev dusané hlíny (ulož. 205), které vznikly při stavební úpravě kůlové stavby (výkop 519), jeho hlavní část se nacházela ve čtverci D-IX. Výkop se v maximální hloubce nejspíš zahluboval do sterilního podloží (101).

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezu	obrázky	hloubka/poznámka
69	105.0-s-194 až 206/53		Tab. LXXIX	20-40 cm
100	105.0-s-210/53		Tab. LXXIX	20-40 cm
752	105.0-s-211 až 220/53		Tab. LXXIX	80-100 cm
100	105.0-e-44/53		—	20-40 cm
752	105.0-e-238b/53		—	80-100 cm
752	105.0-h-11 až 15/53		—	80-100 cm
752	105.0-ř-6 až 7/53		—	80-100 cm

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezu	obrázky	hloubka/poznámka
844	105.0-e-45 až 47/53		–	100-120 cm

Tab. 58

Kovové nálezy

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
67	105.0-s-1060/53	zlomek železného hřivny	LXXXII/3	20-40 cm
70	105.0-s-1061/53	úlomek železné obroučky	LXXXII/4	20-40 cm
70	105.0-s-1062/53	půlka železných ovčáckých nůžek	LXXXII/5	20-40 cm
100	105.0-s-1063/53	železný háček	LXXXII/2	20-40 cm
845	105.0-s-1065/53	zlomek železné sekery	LXXXII/7	
845	105.0-s-1066/53	zlomek železné sekery	LXXXII/6	

Tab. 59

Kostěné nástroje

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
70	105.0-s-1207/53	ohlazený zlomek parohu	LXXXIII/22	20-40 cm

Tab. 60

Přesleny

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
100		přeslen	–	20-40 cm
644		přeslen	–	východní polovina čtverce pod okrouhlou nakupeninou

Tab. 61

Uhlíky

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
66		uhlíky	–	20-40 cm

Tab. 62

Zvířecí kosti

- nálezové číslo 1953: 70, 101,843

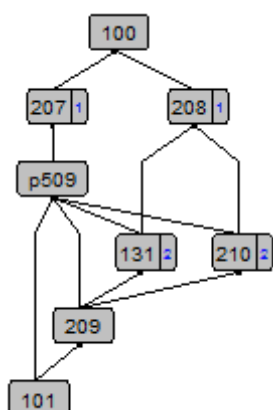
9.7.12.10. Část příčného příkopu: p509 (Tab. XLII, XLIII, XLIV, XLV, XLVI)

Výkop: p509

Výplně : 207

Čtverec: A-X, B-X

Obr. 21 Harrisova matice SSJ.16_p509

Výkop p509 se nacházel ve čtverci A-X, B-X a pod kontrolním blokem A/B-X. Ornice ve čtvercích byla silná 20–30 cm. Pod ní se nacházel povrch výplně výkopu p509, který směřoval od severovýchodu na jihozápad. Výkop dosahoval maximální šířky asi 335–365 cm. Jeho výplň byla tvořena tmavou popelovitou hlínou s kameny (ulož. 207), ta byla snad stejného stáří jako černá hlína (ulož. 208), která byla mimo plochu výkopu. Pod uloženinou 208 se nacházela cesta z říčního šterku a zvířecích kostí (ulož. 131) a také 50 cm široký výkop 520, který vedl vedle cesty a byl vyplněn šedou bahnitou se žlutkou (ulož. 210). Pod

úrovni cesty se nacházela tmavě (černo) hnědá hlína s úlomky mazanice (ulož. 209). Výkop p509 protnul uloženiny 131, 209, 210 a jeho dno se zahlubovalo do sterilního podloží (101). Ve čtverci B-X byl výkop zahlouben jen do sterilního podloží v hloubce 161 cm.

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezu	obrázky	hloubka/poznámka
851	105.0-s-237 až 238/53		—	
387	105.0-s-467 až 471/53		—	
511	105.0-s-472 až 476/53		—	
553	105.0-ř-46 až 47/53		—	
937/1953			—	

Tab. 63

Kovové nálezy

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
898	105.0-s-1067/53	železné šídlo	LXXXII/9	60-80 cm
789	105.0-s-1127/53	železný nůž	LXXXII/8	90 cm

Tab. 64

Zvířecí kosti

- nálezové číslo 1953: 510, 852

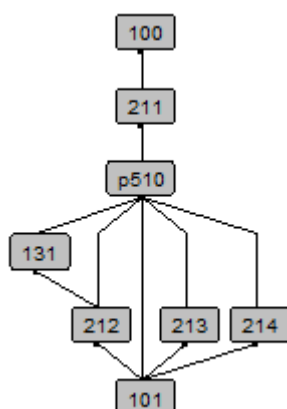
9.7.12.11. Část příčného příkopu: p510 (Tab. XLVII, XLVIII, XLIX, L)

Výkop: p510

Výplně: 211

Čtverec: A-XI, B-XI

Obr. 22 Harrisova matice SSJ.16_p510

Výkop p510 se nacházel v západní polovině čtverce A-XI, ve čtverci B-XI a pod kontrolním blokem A/B-XI. Z dokumentace bohužel nelze přesně zrekonstruovat nálezovou situaci. Plošné odebírání vrstev po 20 cm a způsob dokumentace způsobily, že okraj příkopu byl zachycen na plánech až v 60 cm i když z fotografií je patrné, že výplň výkopu byla hned pod ornici. Dokumentace také máte zobrazením konce výkopu, i když on pokračuje dál do čtverce B-XII. Také není jasné, které vrstvy se ve čtvercích vyskytovaly. Plány profilů neodpovídají fotografiím. Ornice měla v obou čtvercích šířku asi 25 cm. Pod ní se nacházela výplň výkopu p510, která byla tvořena černou hlínou a kameny (ulož. 211). Výkop se ve čtverci A-XI zahluhoval do vrstev, které jsou pojmenované jako tmavší (ulož. 212), a nejspíš přetnul také část cesty z říčního štěrku a zvířecích kostí (ulož. 131), která se nacházela v severní části čtverce A-XI pod ornici a nad uloženinou 212. Není jasné, do jakých vrstev se výkop zahluhoval ve čtverci B-XI. Podle jižního profilu ze čtverce B-X by to byla šedá hlína (ulož. 213) podle severního profilu čtverce B-XII do hlíny, která byla pojmenována tmavší (černohnědá?) (ulož. 214). V obou případech se dno výkopu zahluhovalo do sterilního podloží (101). Výkop byl podle plánů široký 292 až 355 cm a směřoval od severu na jih. Dno se nacházelo v hloubce asi 160 cm.

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezu	obrázky	hloubka/poznámka
89	105.0-s-252 až 256/53		Tab. LXXIX	
119	105.0-s-257 až 263/53		Tab. LXXIX	
326	105.0-s-264 až 265/53		Tab. LXXIX	
691	105.0-s-270 až 274/53		Tab. LXXIX	100-120 cm
819	105.0-s-275 až 276/53		Tab. LXXIX	100-120 cm
334	105.0-s-477 až 480/53		Tab. LXXIX	
825	105.0-s-481/54		Tab. LXXIX	
830	105.0-s-482 až 488/53		Tab. LXXIX	
89	105.0-e-49 až 55/53		–	
141	105.0-e-56 až 58/53		–	zlomek hliněného kruhu
119	105.0-e-68/53		–	
691	105.0-e-86 až 89/53		–	
819	105.0-e-90 až 91/53		–	
830	105.0-e-525 až 526/53		–	
334	105.0-e-527 až 529/53		–	
819	105.0-h-16 až 22/53		–	
830	105.0-h-363/53		–	
141	105.0-ř-10/53		–	
513	105.0-ř-48/53		–	
119	2 římské atypické		–	
691	římský atypický		–	
334	5 římských atypických		–	
555	římský atypický		–	
334	105.0-l-99/53		–	

Tab. 65

Kovové nálezy

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
104	105.0-s-1072/53	rukojeť železného vědra	LXXXII/14	
104	105.0-s-1073/53	zlomek kování	LXXXII/10	
265	105.0-s-1080/53	železná skoba	LXXXII/13	

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
266	105.0-s-1081/53	ploché železný předmět	LXXXII/11	
267	105.0-s-1082/53	železný předmět	LXXXII/12	
328	105.0-s-1083/53	zlomek ostruhy	LXXXIII/26	
328	105.0-s-1084/53	železný předmět	LXXXII/18	
328	105.0-s-1085/53	železný předmět	LXXXII/17	
328	105.0-s-1086/53	železný předmět	LXXXII/16	
328	105.0-s-1087/53	železný předmět	LXXXII/15	
786	105.0-s-1088/53	zlomky železa	LXXXIII/13	
786	105.0-s-1089/53	zlomky železa	LXXXIII/14	
786	105.0-s-1090/53	zlomky železa	LXXXIII/5	
786	105.0-s-1091/53	zlomek nůžek	LXXXIII/4	
786	105.0-s-1092/53	zlomky železa	LXXXIII/8	
786	105.0-s-1093/53	zlomky železa	LXXXIII/10	
786	105.0-s-1094/53	zlomek obroučky	LXXXIII/1	
786	105.0-s-1095/53	zlomky železa	LXXXIII/9	
786	105.0-s-1095a/53	zlomky železa	LXXXIII/7	
786	105.0-s-1096a/53	zlomky železa	LXXXIII/6	
786	105.0-s-1096b/53	zlomky železa	LXXXIII/11	
786	105.0-s-1097/53	zlomek obroučky	LXXXIII/3	
786	105.0-s-1098a/53	zlomek železa	LXXXIII/2	
786	105.0-s-1098b/53	zlomky železa	LXXXIII/12	
699	105.0-s-1099/53	zlomek křesadla	LXXXIII/16	
802	105.0-s-1100/53	železné kování	LXXXIII/15	
556	105.0-s 1129/53	zlomek ovčáckých nůžek	-	

Tab. 66

Kostěné nástroje

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
788	105.0-s-1209/53	kostěné šídlo	LXXXIII/23	
554	105.0-s-1221/53	opracovaná kost	—	
794	105.0-s-1223/53	kostěné brusle	—	

Tab. 67

Kamenné nástroje

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
27		rohovcový úštěp	–	
336		kamenné drtidlo	–	

Tab. 68

Přesleny

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
26	105.0-h-616/53	přeslen	–	
84/1953		přeslen	–	
141/1953		přeslen	–	

Tab. 69

Zvířecí kosti

- nálezové číslo 1953: 90, 120, 142, 327, 335, 392, 614, 515, 824, 881, 905

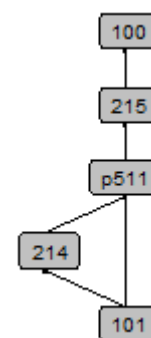
9.7.12.12. Část příčného příkopu: p511 (Tab. LI, LIV:1)

Výkop: p511

Výplně: 215

Čtverec: B-XII

Obr. 23 Harrisova matice SSJ.16_p511

Výkop p511 se nacházel v severní části čtverce B-XII. Pod ornicí, která měla šířku 25–30 cm, byla objevena výplň výkopu. Tvořila ji černošedá hlína s kameny (ulož. 215). Podle severního profilu čtverce se výkop zahluboval do vrstvy, která byla pojmenována tmavší (černošedá?) (ulož. 214). Dno příkopu bylo vykopáno ve sterilním podloží (101) v maximální hloubce 85 cm od povrchu. Výkop měl šířku 232 cm. Po asi 190 cm byl příkop ukončen a mezi výkopem p511 a dalším pokračováním příkopu v podobě výkopu p512 byla zhruba 355 cm dlouhá mezera, který tvořila vstupní bránu do opevnění.

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezu	obrázky	hloubka/poznámka
930	105.0-s-511 až 513/53		Tab. LXXIX	
930	105.0-e-534 až 584/53		Tab. LXXIX	
930	105.0-e-1204 až 1208/53		Tab. LXXIX	
930	105.0-ř-52/53		Tab. LXXIX	
930	105.0-h-391 až 392/53		Tab. LXXIX	

Tab. 70

Zvířecí kosti

- nálezové číslo 1953: 918

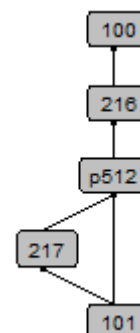
9.7.12.13. Část příčného příkopu: p512 (Tab. LII, LIII:1, 2, 3, LIV:2, 3)

Výkop: p512

Výplně: 216

Čtverec: B-XIII

Obr. 24 Harrisova matice SSJ.16_p512

Výkop p512 se nacházel ve čtverci B-XIII. Ornice ve čtverci měla sílu 20 cm. Pod ornicí se nacházela černošedá hlína s kameny, která tvořila výplň výkopu p512. Výkop zabíral většinu čtverce s rozměry 395 cm na délku a 330 až 342 cm na šířku. Průběh výkopu směřoval od severovýchodu na jihozápad. Dno se nacházelo v hloubce 90 cm. Výkop se zahluboval do černohnědé hlíny (ulož. 217) a sterilního podloží (101).

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezu	obrázky	hloubka/poznámka
204	105.0-s-516 až 518/53		Tab. LXXIX/19,20	
396	105.0-s-520 až 523/53		Tab. LXXX	
495	105.0-s-524 až 527/53		Tab. LXXX	
498	105.0-s-528 až 529/53		Tab. LXXX	

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezu	obrázky	hloubka/poznámka
500	105.0-s-530 až 532/53		Tab. LXXX	
767	105.0-s-533 až 534/53		Tab. LXXX	
204	105.0-e-673 až 674/53		–	
767	105.0-e-681 až 682/53		–	
396	105.0-h-397/53		–	
495	105.0-h-398/53		–	
500	105.0-h-399/53		–	
204	římský atypický		–	
500	římský atypický		–	

Tab. 71

Kovové nálezy

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
205	105.0-s-1131/53	železný nůž	LXXXIII/17	

Tab. 72

Kostěné předměty

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
397		řezaná kost	LXXXIII/25	
398	105.0-s-1225/53	šídlo	LXXXIII/24	

Tab. 73

Přesleny

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
399		přeslen	–	

Tab. 74

Kamenné nástroje

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
398	105.0-s-1226/53	brousek	–	
557		rohovcový nástroj	–	

Tab. 75

Zvířecí kosti

- nálezové číslo 1953: 205, 397, 494, 496, 497, 499

9.7.12.14. Část příčného příkopu: p513 (Tab. LV:1, LVI)

Výkop: p513

Výplně: 218

Čtverec: B-XIV

Obr.25 Harrisova matice SSJ.16_p513

Výkop p513 se nacházel v západní polovině čtverce a směřoval zhruba od severovýchodu k jihozápadu. Ornice ve čtverci B-XIV měla šířku asi 20 cm. Pod ní byla objevena černošedá hlína s kameny (ulož. 218). Výkop se zahluboval 80 cm do sterilního podloží (101). Přesnou šířku příkopu nevíme, protože směrem na západ čtverce už zkoumány nebyly, ale v rámci čtverce B-XIV měl šířku 368 cm u severního profilu a směrem na jih se zužoval, takže u jižního profilu měl už jen 200 cm.

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezu	obrázky	hloubka/poznámka
517	105.0-s-538 až 548/53		—	
425	105.0-e-684/53		—	
517	105.0-e-538 až 548/53		—	
517	4 římské atypické		—	

Tab. 76

Kovové nálezy

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
561	1135 až 1136/53	zlomky železa	—	
562	1137/53	zlomek misky slezského typu	—	

Tab. 77

Kostěné nástroje

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
628	105.0-s-1228/53	kostěná jehla	–	

Tab. 78

Kamenné nástroje

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
559		zlomek brousku	–	

Tab. 79

Přesleny

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
560	105.0-s-1256/53	zlomek přeslenu	–	

Tab. 80

Zvířecí kosti

- nálezové číslo 1953: 516

9.7.12.15. Část příčného příkopu: p514 (Tab. LV:2)

Výkop: p514

Výplně: 219

Čtverec: B-XV

Obr. 26 Harrisova matice SSJ.16_p514

Výkop p514 zabíral plochu 160 x150 cm v severozápadním rohu čtverce B-XV. Pod 20 cm silnou ornicí se projevila černošedá hlína s kameny (ulož. 219), která tvořila výplň výkopu, který se zahluboval 45 cm do sterilního podloží (100). Příčná hradba směřovala na západ do neprozkoumané plochy.

Keramika

nálezové číslo	inventární číslo	počet neinventovaných nálezu	obrázky	hloubka/poznámka
426	105.0-s-557 až 558/53		–	

Tab. 81

Přesleny

nálezové číslo	inventární číslo	předmět	obrázky	hloubka/poznámka
797	105.0-h-624/53	přeslínek	–	

Tab. 82

10.0. Stratigrafická situace

Podloží na hradisku tvoří kulmské slepence, na nichž v některých místech leží zbytky neogenních štěrků a slínů. Skalnaté, štěrkovité nebo slínovité podloží v některých částech vystupuje téměř na povrch, kde je překryto ornici. Jinde jsou v přirozených terénních vlnách na podloží silné kulturní vrstvy (STAŇA 2004a, 7).

Pro zkoumání povelmoravského horizontu byly zásadní dvě stratigrafické situace. První situaci vytvářely SSJ., které byly ve stratigrafickém vztahu k cestě ze zvířecích kostí, vápencových a pískovcových kamenů (viz ulož. 131). Cesta byla objevena ve čtvercích N-X, D-X, A-X, B-X, C-IX, C-X, E-X, F-X, G-X, H-X, I-X, J-X, K-X, L-X, M-X, O-X, P-X, R-X, S-X, T-X, U-X. Procházela zhruba podle podélné osy hradiště ve směru V Z. Délka odkryté části cesty se pohybovala okolo 135 m. Cesta měla šířku 4 až 5,4 m a tvořila ji asi 10–15 cm silná vrstva, která ležela na tzv. halštatské vrstvě⁸. Komunikace patrně vznikla v 8. století, což „spolehlivě“ dokládá ostruha s háčky inv.č. 105.0-s-735/56 (Tab. LXXXIX/5), která byla zašlapána do cesty ve čtverci II-X. Bližší nálezové okolnosti a ani nálezy, které by byly nalezeny společně s ostruhou, nejsou známy (STAŇA 1972, 139).

Konec užívání cesty není přesně datován. Vodítkem by mohly být rombické šipky (Tab. LXXXIX/6, 7), které byly nalezeny ve vrstvě bc (20–60 cm) nad cestou ve čtverci E-X. Spolu s šípkami zde byly nalezeny tři inventované raně středověké střepy 105.0-193 až 195/54 (STAŇA 2004b, 24, 25). Další indicií by mohla být hloubka. V severní části čtverců E-IX a F-IX se nacházela zemnice SSJ. 6 (viz oddíl 9.7.5), která svým keramickým materiálem náležela do mladšího velkomoravského horizontu (STAŇA 1960a, Týž 1972, Týž 1994). Povrch výkopu 505, který patřil k SSJ. 6, se nacházel v hloubce asi 25–30 cm pod povrchem. V jižní části čtverce E-IX se nacházel povrch cesty (ulož. 131), který byl zachycen v hloubce asi 70 cm od povrchu (Tab. XV/2). Rozdíl mezi povrchem výkopu a cesty byl 30 cm na vzdálenosti zhruba 1,2 m, což by mohlo signalizovat, že zemnice nemusela být současná s cestou. Mezi uloženinou 131 a SSJ. 6 nebyl žádný stratigrafický vztah. Definitivně přestala být cesta používána předtím, než vznikla ve čtverci C-X uloženina 134, do které byly zahloubeny zemnice SSJ. 3⁹ a 4, a také než byl funkční příční příkop SSJ.16.

Významným prvkem stratigrafické situace byly zemnice SSJ. 3 a 4 (oddíl 9.7.2 a 9.7.3). Podlahy obou zemnic se nacházely pět cm nad cestou (ulož. 131), což znamená, že byly

⁸ Zjednodušující pojmenování z dokumentace výzkumu.

⁹ SSJ. 3 byla do uloženiny 134 zahloubena nejspíš jen v jižní části, která leží nad cestou (ulož. 131). Ve čtverci C-IX lze těžko rekonstruovat sled stratigrafických vrstev viz oddíl 9.7.2

mladší než cesta. Č. Staňa je zařazoval spolu s SSJ. 1, 2 a pecí 403 ve čtvrci C-VIII do horizontu pěti zemnic za příčnou hradbou (STAŇA 1960a, 267; Týž 1972, 156; Týž 2000, 203). Staňova interpretaci situace má několik problémů. V první řadě nelze prokázat, jestli zemnice sledují průběh příčné kamenné zdi s příkopem nebo se jedná jen o náhodu (Tab. III/1). Samotná příčná hradba měla být doložena pouze ve čtvrci A-O, kde se nacházely masivní vápencové kameny. Jinde byl základ výš než dnešní terén. (STAŇA 1972, 156, obr. 30). Situace ve čtvrcích A-O je podle dokumentace velmi těžko rekonstruovatelná. Podle fotografií čtvrců A-O a A-I nebyla zvolena optimální metoda odkryvu tak složité archeologické situace, jako je destrukce hradby. Tvrzení, že se zde nacházel zbytek příčné zdi, jsou podle dokumentace nedoložitelné (Tab. XXVIII/1, 2, 3, XXXI/1, 2). Dalším argumentem pro existenci kamenné zdi byl nález seskupení uhlíků ve čtvrci A-VIII, které se vyrýsovalo na jižním profilu těsně nad dolními kameny. Tento pozůstatek trámu byl ve čtvrci A-VIII zakreslen jen na jižním profilu publikovaném ve studii z roku 1972 (STAŇA, 1972, obr. 33). V originální dokumentaci na plánu ani fotografii shluky uhlíků (trám) zobrazeny nejsou (Tab. XXXVIII/3; Tab. XXXIX/2). Je těžké rozhodnout, který z plánů zobrazuje nálezovou skutečnost. Jiný shluk uhlíků byl zakreslen na jižním profilu A-X (Tab. XLII/6). Shluk je možné interpretovat jako pozůstatek většího dřeva. Bohužel se nenachází na žádné fotografii, aby bylo možno jednoznačněji říct, že šlo o konstrukční prvek hradby. Dokladem existence zdi by mohly být kameny ve výplni příkopu, ale ony domněnku úplně nepotvrzují. Na základě těchto informací se domnívám, že za příčným příkopem nemusela stát kamenná hradba, ale například plot nebo palisáda, jež nezanechala stopy.

Sporné je zařazení pece ve čtvrci C-VIII do povelkomoravského horizontu. Pec jistě byla součástí obydlí, ale její časové zařazení na základě nálezu tří malých střepů zdobených vlnovkou a rýhami není dostatečné (STAŇA 1960a, 249–250). Problematické je také zařazení SSJ. 1 a 2. se SSJ. 3 a 4 neměly žádný stratigrafický vztah (oddíl 9.7.0 až 9.7.3). Spjoval je pouze podobný keramický materiál (viz níže oddíl 11.1.0 až 11.1.3).

Dalších prvek stratigrafické situace byl příčný příkop SSJ. 16, který ve čtvrcích A-X a B-X přerušoval cestu (ulož. 131) (STAŇA 2004a, 52, 117). Příkop byl mladší než cesta, tudíž mohl být funkční v povelkomoravském období. S příkopem souvisí situace ve čtvrci D-V (viz oddíl 9.7.4). Podle Č. Stani v severovýchodním rohu čtverce byla vyhloubena do výplně příkopu SSJ.16 – p505 pravoúhlá jáma SSJ. 5 se dnem pece 008. Ve výplni jámy byla nalezena mince (viz oddíl 12.6), která významně ohraničuje dataci celé stratigrafické situace (Tab. LXI/5) (STAŇA 2000, 205). Podle dokumentace nelze situaci jasně interpretovat. Jáma,

která by se dala také definovat jako zemnice, je dokumentována velmi vágně. Na plánu byl jen schematicky nakreslen propiskou okraj (Tab. XIII/1, Tab. XXXIII/1). Důležitá informace o vypáleném oválném dnu pece (008) není nikde kromě plánu zachycena (Tab. XIII/1). Na fotografii pásu D je vidět, že ve čtverci D-V na povrchu chybí kameny, což by mělo signalizovat zásah do výplně příkopu (Tab. XIII/2). Ale na stejné fotografii chybí kameny také ve vedlejším čtverci D-IV. Další fotografie už příliš nezobrazují (Tab. XIV/1, 2, 3). Výplň výkopu 504 nebyla nakreslena na severním profilu čtverce D-V, i když podle plánu by se měl severního kontrolního bloku aspoň dotýkat (Tab. XXXIII/2). Také nebylo téměř možné zjistit, která keramika pochází z SSJ. 5, proto bylo do jeho keramického souboru zařazeno jen 7 fragmentů. Z těchto důvodů se domnívám, že SSJ. 5 mohla být jen součást SSJ. 16.

Poslední součástí stratigrafické situace byly do cesty (ulož 131) zahloubené SSJ. 7, 8 a 9 (oddíl 9.7.6 až 9.7.8). Tyto SSJ. jsou dokladem sídlištní činnosti v povelkomoravském horizontu ve čtvercích F-IX, F-X a G-X, ale jejich nálezové celky jsou malé a nepřispívají významnější měrou k poznání.

Druhou stratigrafickou situaci tvořily dvě chaty a sídlištní jáma ve čtvercích LL-XI, MM-XI, MM-XII, NN-XI a NN-XII (viz oddíl 9.7.9 až 9.7.11). Nejmladší SSJ. 14 na východní straně čtverce MM-XI porušila výkop 513 jámy SSJ. 13. SSJ. 14 byl také stratigraficky nad SSJ. 15. V SSJ. 13 byla nalezena ostruha s očkem, která výplň výkopu datuje do 9. století (STAŇA 1958, 71). Vzhledem k přítomnosti tuhové keramiky v mladší výplni (ulož. 169) výkopu 513 by datace měla být přehodnocena (viz klasifikace keramiky oddíl 11.2.5).

11.0. Deskripce keramiky

Při tvorbě deskripce keramiky jsem vycházel z práce J. Macháčka: Studie k velkomoravské keramice. Metody, analýzy a syntézy, modely a práce M. Pešky a R. Procházky: Základní rysy vývoje brněnské ve 12. – 13. / 14. století (MACHÁČEK. 2001, 41–65; PEŠKA – PROCHÁZKA 2007, 143–209).

Rozdělení nálezových celků na inventované a neinventované střepy mě vedlo k vytvoření dvou podobných databází. Pro inventované střepy používám databázi s jedním deskriptivním systémem, kde byla entita inventovaný střep. Pro neinventované střepy jsem přejal a v detailech upravil databázi, kterou používá J. Macháček pro keramiku z Pohanska u Břeclavi (MACHÁČEK 2001, 42–65). Tato databáze má dva deskriptivní systémy. U prvního je

entitou nálezový celek, u druhého by se entita dala nazvat měřitelný fragment. Kvality obou databází jsou shodné a dají se rozdělit na několik kategorií. První popisuje obecně lokalizaci nálezů ve čtverci, vrstvě, uloženině, výkopu, roku výzkumu a v rámci inventarizace. V další kategorii jsou popisovány vlastnosti keramiky jako stav dochovalosti, technologie, výpal a druh materiálu fragmentu, jestli je fragment jedincem, a také přítomnost slídy, připáleniny nebo přezahu a jeho umístění. Následující kategorie specifikují důležité znaky keramických fragmentů – výzdoba, okraj a také značka na dně. Poslední kategorie specifikují metrické údaje o keramických fragmentech. Dále mimo databáze jsem sledoval index fragmentarizace, index W a w (KUNA – PROFANTOVÁ 2005, 122–124; CHUDZIAK – POLIŃSKI - MOSZCZYŃSKI 1997, 238)

Databáze

Identifikátor – číslo záznamu v databázi

Čtverec – název čtverce podle systému, který se používal při výzkumu na Starých zámcích u Líšně, např. B-I

SSJ – číslo svazku stratigrafických jednotek – vlastní číslování podle nálezových zpráv a dokumentace

Vrstva – mechanická vrstva o síle 20 cm, číslována podle abecedy, např. vrstva **a** (0-20 cm)

Výkop – číslo zahloubených výkopů nebo kúlových jamek – vlastní číslování podle nálezových zpráv

Uloženina – číslo přirozené vrstvy – vlastní číslování podle nálezových zpráv a dokumentace

Rok – rok výzkumu

Nálezové číslo – číslo dané keramickým nálezům z určité archeologické situace při výzkumu

Inventární číslo – číslo dané keramickému nálezu při laboratorním zpracování (ne všechny keramické nálezy byly inventovány)

Kategorie fragmentu – stav dochovalosti keramického nálezu; rozlišují se kategorie: okraj, okraj s výdutí nezdobenou, okraj s výdutí zdobenou, výduť zdobená, výduť nezdobená, dno, dno s výdutí nezdobenou, dno s výdutí zdobenou, celá nádoba, jiná

Technologie – určuje technologii výroby fragmentu; rozlišují se kategorie: v ruce, obtáčení slabě formující, obtáčení silně formující, vytáčení, jiné

Materiál – určuje druh materiálu fragmentu a jeho výpal

Kategorie

- hrubý špatně pálený materiál, hrubý dobře pálený, hrubý dobře pálený redukčně, hrubý dobře pálený oxidačně
- jemný špatně pálený materiál, jemný dobře pálený, jemný dobře pálený redukčně, jemný dobře pálený oxidačně
- tuhový materiál jemný, tuhový materiál hrubý

Výpal keramiky

Kategorie

- špatně pálený – viditelné organické příměsi, černé nebo tmavošedé jádro na lomu, barevné zvrstvení na lomu, nehomogenní barva na povrchu
- dobře pálený – homogenní barva na lomu a povrchu, bez známek po organických příměsích

Jemný materiál

- z plavené hlíny s příměsí mikroskopických zrn ostřiva, případně ojedinělých větších zrn, zahrnuje i písčité materiály, které mají viditelně homogenní velikost zrn (písek byl přesíváný)

Tuhový materiál

- materiál s obsahem tuhy
- jemný – tuha je drcená, nejsou makroskopicky vidět zrna, může obsahovat ojedinělá menší zrna
- hrubý – v tuhovém těstě jsou vidět i větší zrna tuhy

Hrubý materiál – zde je zahrnutý všechn ostatní netuhový materiál, který obsahuje větší zrna ostřiva

Oxidační výpal – při přístupu vzduchu, keramika má červenou až červenohnědou barvu, barva je homogenní na lomu i na povrchu

Redukční výpal – při zamezení přístupu vzduchu, keramika má šedou barvu, barva je homogenní na lomu i na povrchu

Kategorie materiál byla zkoumána makroskopicky se zřetelem na co největší zjednodušení, což může být v konečném důsledku problematické. Kategorie byla ustavena s vědomím, že interpretace výpalu na fragmentovaných střepech nemusí korespondovat s interpretací původní nádoby. Také záměrnost druhů výpalu či vliv černých jader u redukčně pálených byl

odsunut do pozadí s vědomím, že tyto jevy bez odborné petrografické analýzy není možné postihnout. Výhodou jsou jednoduše definované kategorie. Více k tématu výpalu a jeho rozpoznávání BUKO 1990, 153-154; MACHÁČEK 2001, 21; GREGEROVÁ A KOL. 2010, 30.

Jedinec – ano/ne – za jedince považují okrajové střepy, které nešly spojit s jinými okrajovými střepy a celé nádoby

P_Z_jedinců – počet střepů, ze kterých se jedinec skládá

Slída - ano/ne - makroskopicky určuje přítomnost většího množství slídy v keramickém těstě

Připálenina - ano/ne – popisuje výskyt připálených zbytků potravin

Přežah – ano/ne – oxidační přežah vznikl krátkým výpalem v oxidačním prostředí po už vypálení keramiky, mohl být způsoben i nezáměrně, projevuje se světlejší povrchovou vrstvičkou (GREGEROVÁ A KOL. 2010, 116)

Umístění přežahu

- vnější strana, vnitřní strana, obě strany

Výzdoba

Bez výzdoby - ano/ne, pomocná kategorie pro filtraci zdobených a nezdobených fragmentů

Kompletní - ano/ne – kategorie určující, jestli byl motiv na nádobě nebo celém profilu kompletní

Umístění výzdoby - hrdlo, hrdlo + horní část výdutě, horní část výdutě, dolní část výdutě, výdutě/obecně, jiné

Motiv výzdoby - obrázky Tab. LXXXV-XCIV

Výzdoba okraje

Hřebenové vlnice - typ

- pravidelná, nepravidelná, skloněná, zašpičatělá, starohradištní, jiná, pravidelná-skloněná, skloněná-zašpičatělá, skloněná-nepravidelná (obrázky BALCÁRKOVÁ 2009, 25, 26; MACHÁČEK 2001, 54)

Hřebenová vlnice výška

- nízká, středně vysoká, vysoká (obrázky MACHÁČEK 2001, 55)

Hřebenová vlnice hustota

- řídká, středně hustá, hustá obrázky (MACHÁČEK 2001, 56)

Hřebenový vpich - Tab. XCV, XCVI

Typ vlnovky

- pravidelná, nepravidelná, skloněná, zašpičatělá, skloněná-zašpičatělá, skloněná-nepravidelná (obrázky BALCÁRKOVÁ 2009, 26; MACHÁČEK 2001, 57)

Výška vlnovky

- nízká, středně vysoká, vysoká (obrázky MACHÁČEK 2001, 58)

Hustota vlnovky

- řídká, středně hustá, hustá (obrázky MACHÁČEK 2001, 59)

Síla vlnovky

- úzká, široká (nad 3 mm)

Síla rýhy

- úzké, široké (nad 3 mm)

Rýhy hustota

- řídká, středně hustá, hustá (obrázky MACHÁČEK 2001, 61)

Plastická výzdoba

- lišta, vývalkovité hrdlo, jiné (obrázky MACHÁČEK 2001, 62)

Druh lišty - tabulka

- obdélná, trojúhelníkovitá, střežovitý převis, oblá, lichoběžníkovitého půdorysu (obrázky PEŠKA – PROCHÁZKA 2007, 268, obr. 38)

Určení okraje

Okraj – popisuje úpravu okraje

A1 zaoblený, A2 zaoblený, šikmo seříznutý

B1 seříznutí kuželovité či válcovité prosté, B2 seříznutí kuželovité či válcovité, vytažená spodní strana, B3 seříznutí kuželovité či válcovité, vytažená horní hrana, B4 seříznutí kuželovité či válcovité, vytažená spodní i horní hrana

C1 seříznutí nálevkovité prosté, C2 seříznutí nálevkovité, vytažená spodní hrana, C3 seříznutí nálevkovité, vytažená horní hrana, C4 seříznutí nálevkovité, vytažená spodní i horní hrana

D1 seříznutí vodorovné prosté, D2 seříznutí vodorovné, vytažená vnější hrana,
I jiné

(obrázky MACHÁČEK 2001, 63-64)

Profilovaná ploška: ano/ne

Okraj-žlábek

- uvnitř, více žlábků uvnitř, vně, více žlábků vně (obrázky MACHÁČEK 2001, 66)

Křivka ústí – určuje vnější linii ústí fragmentu v řezu

- segmentová konkávní, přímá, esovitě prohnutá, segmentová konvexní, přímá-svislá nebo mírně dovnitř skloněná, zvlněná (PEŠKA - PROCHÁZKA 2007, 259, 261)

Hrdlo

- konkávní, lom, nálevkovité, kuželovité, válcovité, jiné (PEŠKA - PROCHÁZKA 2007: 259, 262)

Hrdlo odsazení

- uvnitř, vně, jiné (obrázky MACHÁČEK 2001, 65)

Dno značka - ano/ne

Typ značky dna

- technická, plastická, jiná

Metrické údaje

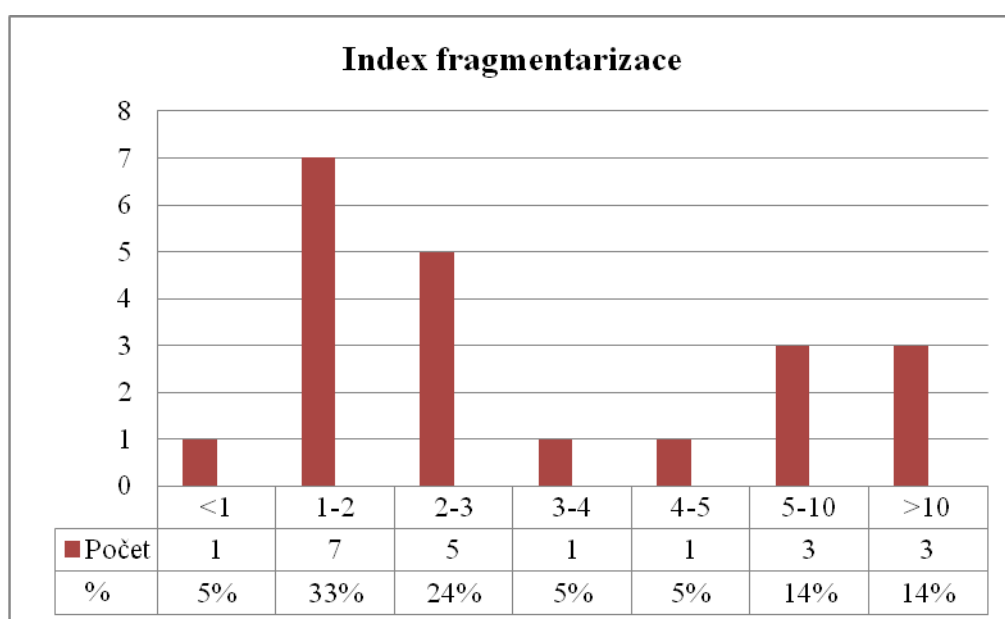
U měřitelných fragmentů a celých nádob jsem měřil: Průměr okraje, Průměr hrdla, Průměr maximální výduti, Průměr dna, Celkovou výšku, Výšku (ústí-hrdlo), Výšku (hrdlo-max_výduť), Výšku (max_výduť-dno), Tloušťku stěny v hrdle, Tloušťku stěny u maximální výduti, Tloušťku stěny ve dně a také hmotnost.

11.1. Kvantifikace keramiky

11.1.0. SSJ. 1

Všechny keramické fragmenty pocházely z uložení 103 - výplně výkopu 500. Do výčtu keramiky nemohly být započítány netypické střepy n.č. 430/1953, protože při zpracování nebyly dostupné. K dispozici bylo jen 21 fragmentů. Soubor celkem vážil 622 g, průměrná hmotnost fragmentu byla 30 g a medián 19 g. V souboru se nacházelo sedm jedinců. Každý jedinec byl složen jen z jednoho fragmentu.

Index fragmentarizace

Graf. 1

Index fragmentarizace se nejčastěji vyskytoval v rozmezí 1-2. Za pozornost stojí 6 zlomků, které měly index 5-10 a větší než 10. Tyto keramické fragmenty mohly být ve výkopu při zániku SSJ. 1 nebo v době těsně po něm. Ostatní střepy prošly delším procesem fragmentarizace (KUNA – PROFANTOVÁ 2005, 124).

Kategorie fragmentu

Kategorie fragmentu	Počet	%
okraj	3	14%
okraj s výdutí zdobenou	4	19%
výduť zdobená	12	57%
dno s výdutí nezdobenou	1	5%
jiná	1	5%

Tab. 83

Zdobené výdutě převažovaly nad ostatními kategoriemi fragmentů. Nezdobené výdutě úplně chybí. Byly buď skartovány, nebo se nacházely mezi netypickými střepy n.č. 430/1953. Kolečko ze střepu s rýhou, které bylo přiřazeno do kategorie „jiné“, mohlo sloužit jako hrací kámen. Na výrobu kolečka byl použit s velkou pravděpodobností pravěký střep.

Technologie

Druh technologie	Počet	%
obtáčení slabě formující	12	57%
obtáčení silně formující	5	24%
nesledováno	4	19%

Tab. 84

V technologickém zpracování keramiky převládalo slabé formování nádob. U čtyř fragmentů nebylo možné určit druh formování nádoby.

Materiál

Druh materiálu	Počet	%
hrubý dobře pálený oxidačně	6	29%
hrubý dobře pálený redukčně	3	14%
hrubý špatně pálený materiál	5	24%
jemný dobře pálený oxidačně	1	5%
jemný dobře pálený redukčně	5	24%
jemný špatně pálený materiál	1	5%

Tab. 85

Nejčastěji se vyskytoval materiál hrubý dobře pálený oxidačně těsně následován jemným dobře páleným redukčně materiálem a hrubým špatně páleným materiálem. Slída byla výrazně zastoupena v keramickém těstě jednoho zlomku.

Výzdoba

Technika výzdoby	Počet	%
hřebenová výzdoba	9	47%
výzdoba jednozubým nástrojem	5	26%
kombinace hřebenové a výzdoby jednozubým nástrojem	5	26%

Tab. 86

V souboru převažovala rytá výzdoba vytvářená za pomoci hřebenu. Výzdoba jednozubým nástrojem a kombinace hřebenové výzdoby a výzdoby jednozubým nástrojem se vyskytovaly ve stejném počtu případů.

Kategorie motivu výzdoby	Počet	%
B - hřebenová vlnice	7	37%
C - hřebenový pás a vlnice	1	5%
D – rýhy	4	21%
F - vlnovka a rýhy	1	5%
M - hřebenový pás nebo vlnice + další druhy výzdoby	6	32%

Tab. 87

Mezi kategoriemi motivu výzdoby převažovala výzdoba hřebenovou vlnicí těsně následovaná výzdobou tvořenou hřebenovým pásem nebo vlnicí, ke kterým byl přidán další druh výzdoby.

Motiv a umístění výzdoby

Umístění výzdoby	Motiv výzdoby	Počet	%
horní část výdutě	B1	3	16%
	D3	1	5%
	F1	1	5%
	M7	1	5%
výduť/obecně	B2	1	5%
	B3	1	5%
	C1	1	5%
	D1	1	5%
	D2	1	5%
	M2	1	5%
	M4	1	5%
	M5	2	11%
jiné	M7	1	5%
	B1	2	11%
	D1	1	5%

Tab. 88

Žádná z variant motivu výzdoby nepřevládala. Ve třech případech byla na horní části výdutě hřebenová vlnice a ve dvou případech se na výduti objevila hřebenová vlnice mezi rýhami. Okraj zdobený hřebenovou vlnicí se vyskytoval ve dvou případech. Kolečko ze střepu mělo na sobě širokou (nad 3 mm) rýhu.

Hřebenová vlnice

Hřebenová vlnice-typ	Hřebenová vlnice výška	Hřebenová vlnice hustota	Počet	%
nepravidelná	nízká	hustá	3	21%
		řídká	1	7%
pravidelná	nízká	hustá	4	29%
		řídká	1	7%
	středně vysoká	hustá	1	7%
	vysoká	středně hustá	1	7%
skloněná	nízká	hustá	1	7%
	středně vysoká	hustá	1	7%
zašpičatělá	nízká	hustá	1	7%

Tab. 89

Nejčastějším typem hřebenové vlnice byla pravidelná nízká hustá vlnice následovaná nepravidelnou nízkou hustou vlnicí. Hřebenová vlnice se objevila ve výzdobných motivech celkem ve 14 případech.

Vlnovka

Vlnovka rytá jednozubým nástrojem se vyskytla jen v jednom případě. Byla úzká, pravidelná, nízká a středně hustá

Hřebenový vpich

Jednoduché rovné hřebenové vpichy (A3) zdobily dva keramické fragmenty. V obou případech v kombinaci s hřebenovou vlnicí, která se nacházela nad vpichy.

Rýhy

Síla rýhy	Rýhy hustota	Počet	%
široká (nad 3 mm)	těsně u sebe	1	13%
úzká	řídké	1	13%
	těsně u sebe	6	75%

Tab. 90

Nejčastějším typem byly jednozubým nástrojem ryté úzké rýhy těsně u sebe.

Výzdoba okraje

Na vnitřní straně dvou okrajů byla výzdoba v podobě hřebenové vlnice.

Tvar okraje

Okraj	Počet	%
B1 - seříznutí kuželovité či válcovité prosté	2	29%
B2 - seříznutí kuželovité či válcovité, vytažená spodní strana	3	43%
B3 - seříznutí kuželovité či válcovité, vytažená horní hrana	2	29%

Tab. 91

U všech okrajů bylo provedeno kuželovité nebo válcovité seříznutí. Varianty byly rovnoměrně zastoupeny. Jeden okraje měl vně umístěný žlábek.

Průměr okraje

Průměr okraje dělí soubor na tři skupiny. První byly okraje v rozmezí 9, 10 cm. Druhé měly 13 a 15 cm a poslední 19 a 20 cm. V prvních dvou případech okraje pocházely z menších nádob. Třetí rozmezí indikovalo středně velké nádoby (DOSTÁL 1975, 142-143; MACHÁČEK 2001, 152).

Křivka ústí a hrdlo

Hrdlo	Počet	%
konkávní	5	83%
nálevkovité	1	17%

Tab. 92

Křivka ústí	Počet	%
přímá	2	33%
segmentová konkávní	4	67%

Tab. 93

Hrdlo bylo nejčastěji konkávní s křivkou ústí segmentovou konkávní. Odsazení okraje se objevilo ve dvou případech na vnější straně střepe.

Značka na dně

Fragment dna s nezdobenou výdutí měl na sobě plastickou značku v podobě kříže v lichoběžníku (LVII/6.).

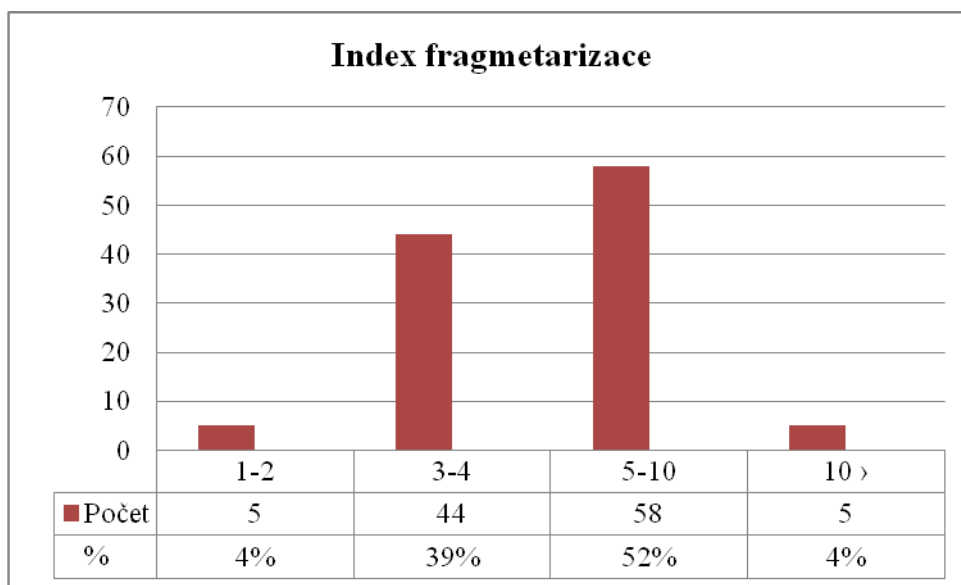
Průměr dna

V SSJ.1 se nacházelo jedno dno s průměrem 8 cm.

11.1.1. SSJ. 2

Archeologický výzkum SSJ. 2 proběhl v roce 1953. Keramické fragmenty se nacházely ve výplni výkopu 501 - v uloženině 109. V analýze nálezového celku chybí netypické střepy n.č. 297/1953. Pracovní soubor měl 6 inventovaných fragmentů, které byly složeny ze 112 střepů o celkové hmotnosti 6470 g, s průměrnou hmotností fragmentu 58 g a mediánem 47 g. V souboru bylo identifikováno pět jedinců, které byly slepeny ze 7, 16, 20, 28 a 40 fragmentů.

Index fragmentarizace

Graf. 2

Index fragmentarizace v tomto případě jen orientačně označuje rozmezí. Většina střepů byla slepena do tří nádob a dvou okrajů s výdutí. Hodnoty označují průměr indexu, který je ještě determinován přítomností sádry. Ale i tak index indikuje přítomnost střepů s malou mírou fragmentarizace, ze kterých se podařilo rekonstruovat tři nádoby. Tento fakt ukazuje na skutečnost, že soubor je z větší části primárním odpadem nebo dokonce odpadem de facto (NEUSTUPNÝ 2007, 66). Nepatrná přítomnost silně fragmentarizovaných střepů může být způsobena malým zahloubením výkopu (jen 15-25 cm), metodikou výzkumu a také následným zpracováním keramiky.

Kategorie fragmentu

Kategorie fragmentu	Počet	%
rekonstruovaná nádoba	3	50%

Kategorie fragmentu	Počet	%
okraj s výdutí zdobenou	2	33%
výdutí zdobená	1	17%

Tab. 94

Souboru dominují tři rekonstruované nádoby.

Technologie

Jedinou technikou výroby keramiky v SSJ. 2 bylo slabě formující obtáčení.

Materiál

Druh materiálu	Počet	%
hrubý dobře pálený redukčně	1	17%
jemný dobře pálený redukčně	2	33%
jemný špatně pálený materiál	3	50%

Tab. 95

Dominoval jemný materiál. Téměř chybí hrubý materiál. Zbytky připáleniny byly objeveny na dvou inventovaných fragmentech.

Výzdoba

Technika výzdoby	Počet	%
výzdoba jednozubým nástrojem	3	50%
kombinace hřebenové a výzdoby jednozubým nástrojem	3	50%

Tab. 96

V souboru se objevily dva styly techniky výzdoby. Jednak výzdoba rytá jednozubým nástrojem a kombinace hřebenové výzdoby a výzdoby jednozubým nástrojem. Samostatná hřebenová výzdoba chybí.

Umístění výzdoby	Motiv výzdoby	Počet	%
horní část výdutě	M2	2	33%
výduť/obecně	D2	3	50%
	M2	1	17%

Tab. 97

V souboru se objevily jen dva motivy - rýhy a hřebenová vlnice nad rýhami. Ve dvou případech oba motivy tvořily kompletní motiv na nádobě.

Hřebenová vlnice

Hřebenová vlnice se objevila ve třech případech. Byla pravidelná nízká a hustá.

Rýhy

Síla rýhy	Rýhy hustota	Počet	%
široká (nad 3 mm)	těsně u sebe	2	33%
úzká	husté	1	17%
	těsně u sebe	2	33%
úzká a široká	těsně u sebe	1	17%

Tab. 98

Žádná z variant výzdoby s rýhami v souboru výrazně nedominovala. Častější byly rýhy těsně u sebe.

Tvar okraje

Okraj	Počet	%
A2 - zaoblený, šikmo seříznutý	1	20%
B1 - seříznutí kuželovité či válcovité prosté	1	20%
B3 - seříznutí kuželovité či válcovité, vytažená horní hrana	2	40%
C3 - seříznutí nálevkovité, vytažená horní hrana	1	20%

Tab. 99

Úpravy okraje se vztahovaly k čtyřem kategoriím. Nejčastěji se objevovalo seříznutí kuželovité či válcovité s vytaženou horní hranou.

Křivka ústí a hrdlo

Hrdlo	Počet	%
konkávní	5	100%

Tab. 100

Křivka ústí	Počet	%
esovitě prohnutá	4	80%
přímá	1	20%

Tab. 101

V souboru převládala hrdla konkávní a křivka ústí esovitě prohnutá.

Výška nádoby, průměr okraje a dna

Výška nádob se pohybovala od 19 až 25 m s průměrem okraje od 14 do 21 cm a průměr dna od 8 do 10 cm. Obecně se dá říct, že soubor obsahoval středně velké nádoby a jejich části.

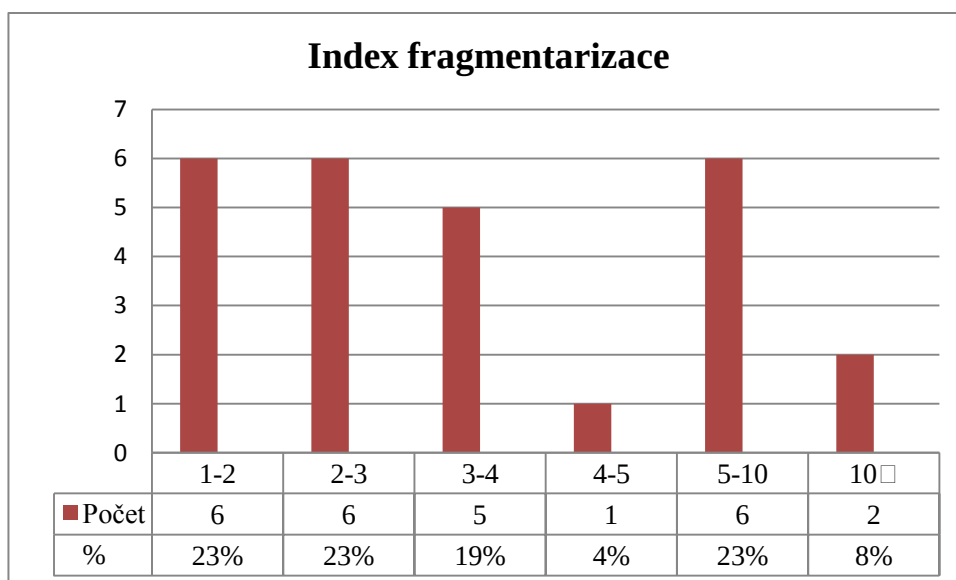
Značka na dně

Značka na dně nádoby inv.č 105.0-s-429/53 měl podobu kříže v lichoběžníku (Tab. LVII/12.). Analogická značka dna byla v souboru SSJ. 1 u dna s nezdobenou výdutí inv.č. 105.0-s-423/53.

11.1.2. SSJ. 3

SSJ. 3 byl zkoumán v roce 1953. Situace ve čtvercích C-IX a C-X byla dost nepřehledná (viz seznam SSJ., stratigrafická situace). Podařilo se zachytit jen 15 cm výplně výkopu 502, která byla tvořena uloženinou 118. Opět chybí netypické střepy n.č. 716/1953. Pracovní soubor tvořilo 20 inventovaných fragmentů složených z 26 střepů o celkové hmotnosti 845 g s průměrnou hmotností fragmentu 42 g a mediánem 26 g. V souboru se nacházelo nejméně šest jedinců. Jeden z nich byl složen ze tří střepů.

Index fragmentarizace

Graf. 3

U indexu fragmentarizace nepřevažuje ani jedna z kategorií. Soubor byl složen jak ze silně fragmentarizovaných střepů, tak ze zlomků, které se do výplně dostaly v krátkém čase po jejich zániku v živé kultuře.

Kategorie fragmentu

Kategorie fragmentu	Počet	%
okraj	1	5%
okraj s výdutí zdobenou	5	25%
výdutí zdobená	12	60%
dno s výdutí zdobenou	2	10%

Tab. 102

Nejčastěji se v souboru vyskytovaly zdobené výdutě. Opět se nám nedostává nezdobených výdutí, které byly nejspíš zahrnuty do netypických střepů n.č. 716/1953.

Technologie

Druh technologie	Počet	%
obtáčení silně formující	10	50%
obtáčení slabě formující	8	40%
nesledováno	2	10%

Tab. 103

V souboru převažovalo silně formující obtáčení nádob těsně následované slabě formujícím obtáčením.

Materiál

Druh materiálu	Počet	%
hrubý dobře pálený redukčně	2	10%
hrubý špatně pálený materiál	6	30%
jemný dobře pálený oxidačně	3	15%
jemný dobře pálený redukčně	2	10%
jemný špatně pálený materiál	5	25%
tuhový materiál jemný	2	10%

Tab. 104

Nejčastěji se vyskytoval hrubý špatně pálený materiál, následoval ho jemný špatně pálený materiál. V souboru se vyskytly také dva tuhové střepy, jejichž index fragmentarizace byl v rozmezí 5-10.

Výzdoba

Technika výzdoby	Počet	%
hřebenová výzdoba	12	67%
výzdoba jednozubým nástrojem	3	17%
kombinace hřebenové a výzdoby jednozubým nástrojem	2	11%
kombinace plastické a hřebenové výzdoby	1	6%

Tab. 105

Souboru dominovala rytá hřebenová výzdoba. Ostatní techniky výzdoby byly jen slabě zastoupeny.

Kategorie motivu výzdoby	Počet	%
A – hřebenové pas	2	11%
B – hřebenová vlnice	3	17%
C – hřebenový pás a vlnice	5	28%
D - rýhy	1	6%
E - vlnovky	2	11%
H – hřebenové vpichy	2	11%
L – jiné motivy	1	6%
M - hřebenový pás nebo vlnice + další druhy výzdoby	1	6%
N - vlnovka + další druhy výzdoby	1	6%

Tab. 106

Kombinace hřebenového pásu a vlnice se vyskytovala nejčastěji. Ostatní kategorie byly vyrovnaně zastoupeny.

Umístění výzdoby	Motiv výzdoby	Počet	%
dolní část výdutě	D2	1	6%
horní část výdutě	B1	3	17%
	E1	1	6%
	H1	1	6%
	H2	1	6%
výdut'/obecně	A2	2	11%
	C4	1	6%
	C11	4	22%
	E1	1	6%
	G7	1	6%
	L2	1	6%
	N1	1	6%

Tab. 107

Nejčastějším motivem výzdoby byla kombinace hřebenové vlnice a pásu následovaná motivem hřebenové vlnice. Většina ostatních motivů výzdoby se vyskytla jen jednou. Na jednom fragmentu výdutě se objevil nezvyklý druh výzdoby v podobě žlábků mezi hřebenovými vpichy a s hřebenovou vlnicí (L2).

Hřebenová vlnice

Hřebenová vlnice-typ	Hřebenová vlnice výška	Hřebenová vlnice hustota	Počet	%
nepravidelná	nízká	hustá	2	18%
pravidelná	nízká	hustá	2	18%
		řídká	1	9%
		středně hustá	1	9%
	středně vysoká	hustá	1	9%
		středně hustá	1	9%
skloněná	nízká	hustá	1	9%
skloněná, nepravidelná	nízká	hustá	1	9%
skloněná, zašpičatělá	nízká	hustá	1	9%

Tab. 108

Provedení hřebenové vlnice bylo variabilní. Jen pravidelná a nepravidelná nízká hustá vlnice se objevila ve dvou případech.

Vlnovky

Síla vlnovky	Typ vlnovky	Výška vlnovky	Hustota vlnovky	Počet	%
široká (nad 3 mm)	nepravidelná	středně vysoká	středně hustá	2	50%
úzká	pravidelná	nízká	hustá	1	25%
	nepravidelná	nízká	hustá	1	25%

Tab. 109

Stejně jako u hřebenových vlnic, tak ani u vlnovek nedominuje žádný ze způsobů provedení.

Hřebenový vpich

Motiv výzdoby	Počet	%
A2	1	33%
B1	2	67%

Tab. 110

Nejčastěji se objevuje hřebenový vpich provedený jako větvičkovitý motiv směřující doleva.

Rýhy

Síla rýhy	Rýhy hustota	Počet	%
úzká	husté	1	50%
úzká a široká	těsně u sebe	1	50%

Tab. 111

Výzdoba v podobě rýh se vyskytla jen ve dvou případech.

Tvar okraje

Okraj	Počet	%
B1 – seříznutí kuželovité či válcovité prosté	2	33%
B2 - seříznutí kuželovité či válcovité, vytažená spodní strana	2	33%
B3 - seříznutí kuželovité či válcovité, vytažená horní hrana	1	17%
I - jiný	1	17%

Tab. 112

Souboru dominovaly varianty seříznutí okraje kuželovité či válcovité. Jeden z okrajů měl nezvyklé provedení. Byl zavnutý k hrdlu (Tab. LVIII/5).

Průměr okraje

Průměr okraje se pohyboval od 16 cm do 23 cm. Okraje pocházely ze středně velkých nádob.

Křivka ústí a hrdlo

Hrdlo	Počet	%
konkávní	5	100%

Křivka ústí	Počet	%
přímá	3	60%
segmentová konkávní	2	40%

Tab. 113

Tab. 114

Převládala konkávní hrdla. Přímá křivka ústí lehce převažovala nad segmentovou konkávní. Na jednom fragmentu bylo na vnitřní straně odsazení okraje.

Značka na dně

Na dně se zdobenou výdutí inv. č. 105.0-s-656/53 byla technická značka v podobě otisku kruhu.

Průměr dna

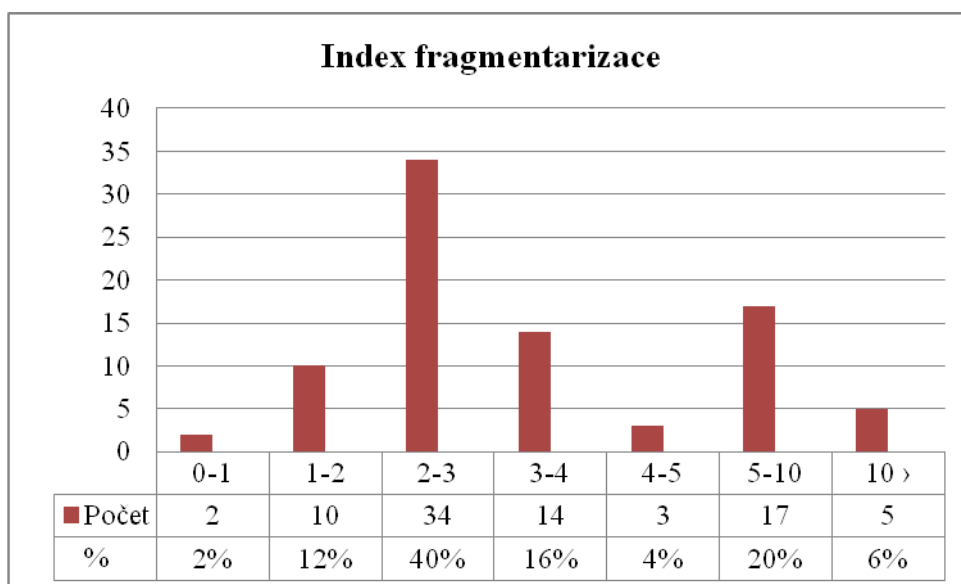
U jednoho fragmentu bylo možné zjistit průměr dna, který byl 10 cm

11.1.3. SSJ. 4

SSJ.4 byl zkoumán v roce 1953. V analýze chybí netypické střepy n.č. 541/1953 a také nádoba 105.0-s-673/53. Pracovní soubor čítal 42 inventovaných fragmentů složených z 85 střepů o celkové váze 2891 g. Průměrná hmotnost střepu byla 34 g a medián 23 g. V souboru se nacházelo 11 jedinců. Sedm jedinců bylo složeno z více než jednoho střepu (2 x 2, 3, 4, 5, 11, 20).

Index fragmentarizace má své maximum v rozmezí 2-3. Dále jsou silně zastoupena rozmezí 5-10 a 3-4. V nálezovém celku z SSJ. 4 se nacházely jak slabě fragmentarizované střepy, tak i takové, co nějaký čas strávily v kulturní vrstvě, než se dostaly do výplně výkopu 503. Podezřelý je malý počet střepů silně fragmentarizovaných. Výsledek indexu mohla lehce ovlivnit přítomnost dotváření sádkou u tří fragmentů.

Index fragmentarizace

Graf. 4

Kategorie fragmentu

Kategorie fragmentu	Počet	%
okraj	1	3%
okraj s výdutí nezdobenou	2	5%
okraj s výdutí zdobenou	8	21%
výdutí nezdobená	1	3%
výdutí zdobená	19	50%
dno	4	11%
dno s výdutí nezdobenou	2	5%
dno s výdutí zdobenou	1	3%

Tab. 115

V souboru byla nejpočetnější kategorie zdobené výdutě, které tvořily 50% celého nálezového celku. Opět chybí větší zastoupení nezdobených výdutí. Početné byly také okrajové střepy.

Technologie

Druh technologie	Počet	%
obtáčení slabě formující	23	61%
obtáčení silně formující	11	29%
nesledováno	4	11%

Tab. 116

Nádoby byly nejčastěji formovány slabým otáčením. U čtyř střepů nebylo možné zjistit technologii výroby.

Materiál

Druh materiálu	Počet	%
hrubý dobře pálený oxidačně	1	3%
hrubý dobře pálený redukčně	10	26%
hrubý špatně pálený materiál	16	42%
jemný dobře pálený redukčně	1	3%
jemný špatně pálený materiál	5	13%
tuhový materiál jemný	5	13%

Tab. 117

V souboru dominoval hrubý materiál. Varianta hrubý špatně pálený materiál byla nejpočetnější. V souboru se také vyskytovaly jemné tuhové střepy. U jednoho hrubého dobře páleného střepu se objevila v keramickém těstě výrazněji slída. Připálené zbytky se nacházely na jednom střepu.

Výzdoba

Technika výzdoby	Počet	%
hřebenová výzdoba	11	38%
výzdoba jednozubým nástrojem	12	41%
kombinace hřebenové a výzdoby jednozubým nástrojem	5	17%
kombinace plastické a hřebenové výzdoby	1	3%

Tab. 118

V souboru byla nejpočetněji zastoupena výzdoba jednozubým nástrojem těsně následovaná hřebenovou výzdobou. Kombinovaná technika byla méně častá.

Kategorie motivu výzdoby	Počet	%
A - hřebenové pásy	1	3%
B - hřebenová vlnice	4	14%
C - hřebenový pás a vlnice	3	10%
D – rýhy	5	17%
E - vlnovky	4	14%
F - rýhy a vlnovky	3	10%
H - hřebenové vpichy	3	10%
L - jiné motivy	1	3%
M - hřebenový pás nebo vlnice + další druhy výzdoby	4	14%
N - vlnovka + další druhy výzdob	1	3%

Tab. 119

Mezi kategoriemi výzdoby není výraznějších rozdílů. Nejvíce zastoupena byla kategorie rýhy následovaná hřebenovými vlnicemi, vlnovkami a kombinací hřebenové vlnice nebo pásu s dalšími druhy výzdoby.

Umístění výzdoby	Motiv výzdoby	Počet	%
horní část výdutě	B1	1	3%
	B2	1	3%
	C17	1	3%
	C8	1	3%
	E1	1	3%
	E2	3	10%
	H2	1	3%
	H3	1	3%
	M1	1	3%

Umístění výzdoby	Motiv výzdoby	Počet	%
horní část výdutě	M2	2	7%
výdutě/obecně	A1	1	3%
	B1	1	3%
	B2	1	3%
	C4	1	3%
	D2	4	14%
	F1	3	10%
	H2	1	3%
	L1	1	3%
	M2	1	3%
	N4	1	3%

Tab. 120

V souboru opět není motiv výzdoby, který by převládal. Nejpočetněji zastoupeny jsou rýhy následovány vlnovkou a vlnovkou nad rýhami. Ostatní motivy jsou zastoupeny jednotlivě. V jednom případě se objevila nezvyklá kombinace trojúhelníkovité plastické lišty se šikmými rýhami, hřebenovou vlnicí.

Hřebenová vlnice

Hřebenová vlnice-typ	Hřebenová vlnice výška	Hřebenová vlnice hustota	Počet	%
nepravidelná	vysoká	hustá	1	7%
pravidelná	nízká	hustá	3	21%
	středně vysoká	hustá	1	7%
pravidelná, skloněná	nízká	hustá	1	7%
skloněná	nízká	hustá	3	21%
	středně vysoká	hustá	1	7%
skloněná, zašpičatělá	nízká	hustá	2	14%
	středně vysoká	středně hustá	1	7%
zašpičatělá	nízká	hustá	1	7%

Tab. 121

Varianty hřebenových vlnic byly zastoupeny rovnoměrně. Nejpočetnější byly nepravidelné vysoké husté vlnice a skloněné nízké husté vlnice.

Vlnovky

Síla vlnovky	Typ vlnovky	Výška vlnovky	Hustota vlnovky	Počet	%
úzká	pravidelná	nízká	hustá	2	25%
	zašpičatělá	nízká	hustá	1	13%
	nepravidelná	nízká	hustá	5	63%

Tab. 122

Mezi vlnovkami převládala varianta úzké nepravidelné nízké husté vlnovky.

Hřebenový vpich

Hřebenový vpich	Počet
A2	3

Tab. 123

Hřebenové vpichy byly jednoduché se sklonem doleva. Ve všech třech případech se vyskytovaly s hřebenovou vlnicí nebo vlnicemi.

Rýhy

Síla rýhy	Rýhy hustota	Počet	%
široká (nad 3 mm)	husté	2	17%
	těsně u sebe	1	8%
úzká	husté	2	17%
	těsně u sebe	4	33%
	jedna rýha	1	8%
úzká a široká	těsně u sebe	2	17%

Tab. 124

Lehce dominovaly varianty úzkých rýh. Nejpočetnější byla varianta úzkých rýh těsně u sebe.

Tvar okraje

Okraj	Počet	%
B1 - seříznutí kuželovité či válcovité prosté	7	78%
B2 - seříznutí kuželovité či válcovité, vytažená spodní strana	2	22%

Tab. 125

Okraje byly seříznuty kuželovitě či válcovitě. Převažovala varianta prosté úpravy. Dva okraje nebylo možné určit.

Průměr okraje

Průměry okrajů byly variabilní. Nejmenší průměr 11 cm náležel menší nádobě. Většina dalších průměrů se pohybovala kolem 20 cm. U dvou okrajů s průměrem 24 a 28 cm můžeme uvažovat, že pocházely z velkých nádob.

Křivka ústí a hrdlo

Hrdlo	Počet	%
konkávní	7	100%

Tab. 126

Křivka ústí	Počet	%
přímá	3	43%
segmentová konkávní	4	57%

Tab. 127

Hrdla byla konkávní. Křivky jejich ústí byly rovnoměrně rozděleny do variant segmentová konkávní a přímá. Ani jedna výrazně nepřevažovala. U jednoho fragmentu bylo pozorováno na vnější straně odsazení okraje.

Značka na dně

Na fragmentu dna inv.č. 105.0.-s-668/53 se nacházela setřela plastická značka v podobě křížem uvnitř lichoběžníku. Analogická značka se objevila také v SSJ. 1 inv.č. 105.0.-s-423/53 a v SSJ.2 inv.č. 105.0.-s-429/53.

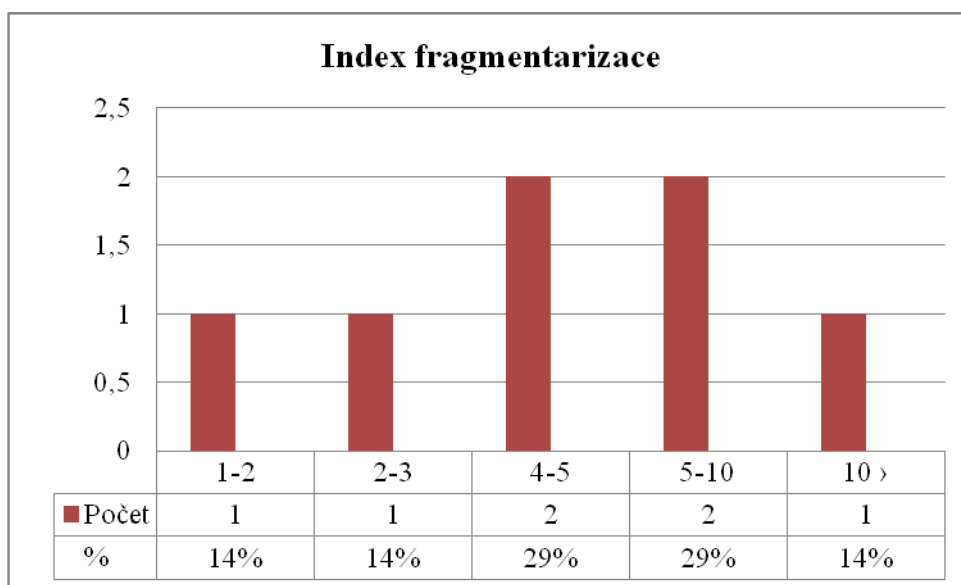
Průměr dna

Průměry dna se pohybovaly od 8 do 16 cm.

11.1.4. SSJ. 5

Výzkum SSJ. 5 proběhl v roce 1959. Všechny střepy pocházely z uloženiny 168, což byla výplň výkopu 504. Výkop byl vágně zdokumentován a je možné, že se jedná jen o část příkopu SSJ. 16. V analýze jsem pracoval se sedmi inventovanými fragmenty o celkové hmotnosti 232 g, průměrné hmotnosti 33g a mediánu hmotnosti 37 g. Neinventované střepy 543/1959 nebyly nalezeny. V dokumentaci se píše o 17 fragmentech. **Zde se dá důvodně uvažovat o tom, že tyto střepy byly skartovány.** V nálezovém celku byli rozpoznáni tři jedinci.

Index fragmentarizace

Graf. 5

Index fragmentarizace orientačně ukazuje rozpětí od velmi fragmentarizovaných střepů po málo fragmentarizované.

Kategorie fragmentu

Kategorie fragmentu	Počet	%
okraj s výdutí zdobenou	3	43%
výduť zdobená	4	57%

Tab. 128

Nejpočetnější kategorií fragmentů byly zdobené výdutě následované okraji se zdobenou výdutí.

Technologie

Druh technologie	Počet	%
nesledováno	1	14%
obtáčení slabě formující	6	86%

Tab. 129

Hlavní technikou výroby nádob bylo slabě formující obtáčení.

Materiál

Druh materiálu	Počet	%
hrubý dobře pálený oxidačně	1	14%
jemný dobře pálený redukčně	2	29%
tuhový materiál jemný	4	57%

Tab. 130

V souboru převažoval jemný tuhový materiál.

Výzdoba

Technika výzdoby	Počet	%
hřebenová výzdoba	3	43%
výzdoba jednozubým nástrojem	3	43%
kombinace hřebenové a výzdoby jednozubým nástrojem	1	14%

Tab. 131

Hřebenová výzdoba i výzdoba jednozubým nástrojem byly v souboru stejně početné.

Kategorie motivu výzdoby	Počet	%
B – hřebenová vlnice	1	14%
C – hřebenový pás a vlnice	1	14%
D - rýhy	2	29%
F – rýhy a vlnovky	1	14%
H – hřebenové vpichy	1	14%
M - hřebenový pás nebo vlnice + další druhy výzdoby	1	14%

Tab. 132

Mezi kategoriemi motivu výzdoby žádná nepřevládala. Nejpočetnější byly rýhy.

Umístění výzdoby	Motiv výzdoby	Počet	%
horní část výdutě	F1	1	14%
	H2	1	14%
	M2	1	14%
výdut'/obecně	B1	1	14%
	C11	1	14%
	D2	2	29%

Tab. 133

U motivů výzdoby platí to samé jako u předešlé kategorie. Rýhy na výduti byly nejpočetnější. Ostatní motivy se objevily jen v jednom případě. Vlnovka v motivu F1 se nacházela na hrdle. Jeden střep z výdutě měl na sobě trojúhelníkovitou plastickou lištu.

Hřebenová vlnice

Hřebenová vlnice-typ	Hřebenová vlnice výška	Hřebenová vlnice hustota	Počet	%
nepravidelná	nízká	hustá	2	50%
pravidelná	nízká	hustá	2	50%

Tab. 134

Hřebenové vlnice byly buď pravidelné, nebo nepravidelné nízké a husté.

Vlnovky

Vlnovka se objevila jen v jednom případě. Byla úzká skloněná nízká a hustá.

Hřebenový vpich

V souboru se nacházel jeden případ hřebenového vpichu. Byl jednoduchý se sklonem doprava.

Rýhy

Síla rýhy	Rýhy hustota	Počet	%
široká (nad 3 mm)	husté	2	50%
úzká	těsně u sebe	2	50%

Tab. 135

Žádná z druhu rýh nedominovala. Obě varianty měly stejný počet případů.

Tvar okraje

Všechny tři okraje byly seříznuty kuželovitě či válcovitě prostě.

Průměr okraje

Průměr okraje bylo možné změřit jen ve dvou případech ze tří. Oba okraje náležely středním nádobám s průměrem 18 a 22 cm

Křivka ústí a hrdlo

Hrdlo	Počet	%
konkávní	2	67%
lom	1	33%

Tab. 136

Křivka ústí	Počet	%
přímá	2	67%
segmentová konkávní	1	33%

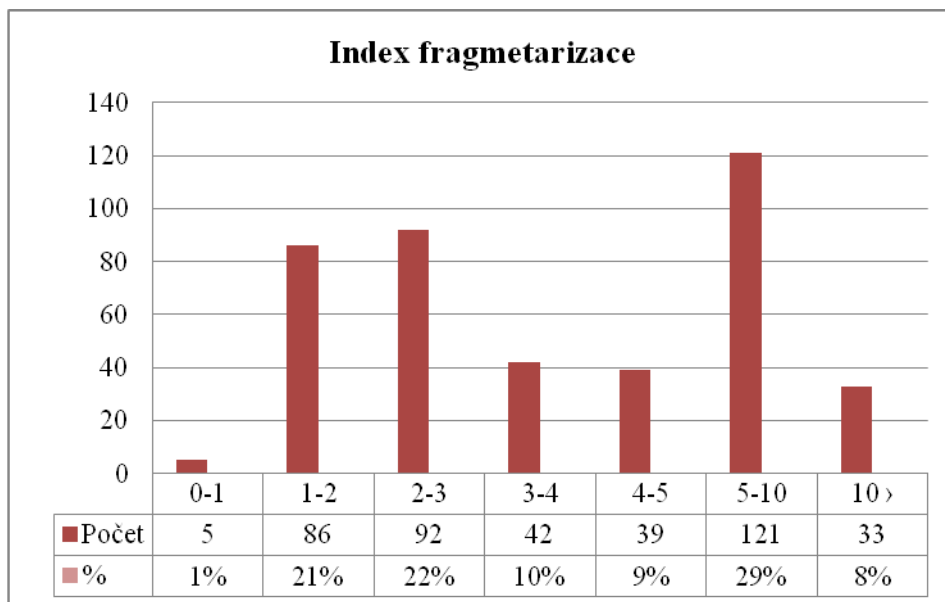
Tab. 137

V souboru převažovala konkávní hrdla s variantami křivky ústí. Odsazení okraje se objevilo v jednom případě na vnější straně střepe.

11.1.5. SSJ. 6

SSJ. byl zkoumán v roce 1954. Keramika pocházela z uloženin 142 a 143. Do analýzy nemohla být použita nálezová čísla 1084/54, 1085/54, 1109/54, 1114/54, 1140/54, 1160/54, 1161/54, 1162/54, 1163/54, 613/56 a také nádoba 105.0-s-2/54. V databázi bylo popsáno 418 střepů, z toho 202 inventovaných a 216 neinventovaných střepů. Celý soubor vážil 12936 g s průměrnou hmotností 41,9 g a mediánem 23 g. V souboru se nacházelo 48 jedinců. Šest jedinců bylo složeno ze dvou fragmentů, čtyři ze tří, jeden ze 13 a jeden z 45 fragmentů.

Index fragmentarizace

Graf. 6

Index fragmentarizace ukazuje několik vrcholů. Jednak v rozmezí 1-2 a 2-3 a potom 5-10. Rozmezí dělí keramiku na dvě skupiny. Na keramiku, která byla ve výkopu v době zániku nebo se sem dostala záhy po zániku zemnice, a fragmenty, které prošly delším procesem

fragmentarizace. Velmi nápadný je malý počet střepů v rozmezí 0-1. Obvykle byly střepy početnější. Nejspíš se jedná o skupinu, která byla skartovaná.

Kategorie fragmentu

Kategorie fragmentu	Počet	%
rekonstruovaná nádoba	2	1%
okraj	22	7%
okraj s výdutí nezdobenou	3	1%
okraj s výdutí zdobenou	21	7%
výduť nezdobená	79	26%
výduť zdobená	147	49%
dno	7	2%
dno s výdutí nezdobenou	17	6%
dno s výdutí zdobenou	2	1%

Tab. 138

Nejčastější kategorií fragmentu byly zdobené výdutě. Tvořily téměř 50 % celého souboru.

Technologie

Druh technologie	Počet	%
obtáčení slabě formující	223	74%
obtáčení silně formující	21	7%
nesledováno	44	15%
v ruce	12	4%

Tab. 139

Nejpocetnější technikou výroby nádob bylo slabě formující obtáčení. U 15 % fragmentů nebylo možno jistě určit technologii výroby.

Materiál

Druh materiálu	Počet	%
hrubý dobře pálený oxidačně	10	3%
hrubý dobře pálený redukčně	47	16%
hrubý špatně pálený materiál	166	55%
jemný dobře pálený oxidačně	8	3%
jemný dobře pálený redukčně	24	8%
jemný špatně pálený materiál	45	15%

Tab. 140

Hrubý špatně pálený se vyskytoval nejčastěji. Početné byly také hrubý dobře pálený redukčně a jemný špatně pálený materiál.

Výzdoba

Technika výzdoby	Počet	%
hřebenová výzdoba	49	28%
výzdoba jednozubým nástrojem	113	66%
kombinace hřebenové a výzdoby jednozubým nástrojem	10	6%

Tab. 141

V souboru dominovala výzdoba vytvářená jednozubým nástrojem.

Kategorie motivu výzdoby	Počet	%
A - hřebenový pás	11	6%
B – hřebenová vlnice	24	14%
C – hřebenový pás a vlnice	12	7%
D - rýhy	62	36%
E - vlnovky	13	8%
F – rýhy a vlnovky	36	21%
G - kombinace tři prvků	2	1%
H – hřebenové vpichy	2	1%
I - záseky	1	1%
L- jiné motivy	1	1%
M - hřebenový pás nebo vlnice + další druhy výzdoby	3	2%
N - vlnovka + další druhy výzdoby	5	3%

Tab. 142

Nejčastějším motivem byly rýhy. Početné byly motivy vzniklé z kombinace rýh a vlnovek a také motivy hřebenové vlnice.

Umístění výzdoby	Motiv výzdoby	Počet	%
hrdlo	E1	1	1%
	I6	1	1%
horní část výdutě	A1	2	1%
	A2	1	1%
	B1	3	2%
	B2	5	3%
	C16	1	1%
	C8	1	1%
	D1	1	1%

Umístění výzdoby	Motiv výzdoby	Počet	%
horní část výdutě	E2	2	1%
	F1	7	4%
	F2	1	1%
	F5	1	1%
	L3	1	1%
	N3	2	1%
	N6	2	1%
dolní část výdutě	B3	1	1%
	F1	1	1%
výdut'/obecně	A1	2	1%
	A2	6	3%
	B1	9	5%
	B2	3	2%
	B3	3	2%
	C11	9	5%
	C6	1	1%
	D2	60	35%
	D3	1	1%
	E1	3	2%
	E2	6	3%
	E3	1	1%
	F1	10	6%
	F2	1	1%
	F3	1	1%
	F9	14	8%
	G3	2	1%
	H10	1	1%
	H8	1	1%
	M2	1	1%
	M3	1	1%
	M4	1	1%
	N6	1	1%

Tab. 143

Velmi výrazně se v souboru projevil motiv rýhy na výduti. Ostatní výzdobné motivy se výrazně neprojevily. Nezvyklý byl motiv umístěný na horní části výduti složený z vpichů jednozubým nástrojem, které byly v kombinaci se záseky na plastické liště a rýhami (inv.č. 105.0-s-61/54)

Hřebenová vlnice

Hřebenová vlnice-typ	Hřebenová vlnice výška	Hřebenová vlnice hustota	Počet	%
pravidelná	nízká	středně hustá	1	2%
		hustá	7	16%
	středně vysoká	hustá	6	14%
		středně hustá	2	5%
	vysoká	řídka	1	2%
nepravidelná	nízká	hustá	9	21%
		řídka	2	5%
	středně vysoká	středně hustá	1	2%
		hustá	7	16%
pravidelná, skloněná	nízká	hustá	3	7%
skloněná, nepravidelná	nízká	hustá	1	2%
zašpičatělá	nízká	hustá	1	2%
	středně vysoká	hustá	2	5%

Tab. 144

Hřebenové vlnice byly nejčastěji nepravidelné nízké a husté. Dále se významněji projeví kategorie hřebenová vlnice pravidelná nízká hustá, pravidelná středně vysoká hustá a také nepravidelná středně vysoká hustá.

Vlnovky

Síla vlnovky	Typ vlnovky	Výška vlnovky	Hustota vlnovky	Počet	%
široká (nad 3 mm)	pravidelná	nízká	hustá	1	2%
	skloněná	středně vysoká	hustá	1	2%
	skloněná, nepravidelná	středně vysoká	hustá	1	2%
	nepravidelná	nízká	hustá	1	2%
			středně hustá	1	2%
úzká	pravidelná	nízká	hustá	15	28%
			středně hustá	15	28%
		středně vysoká	středně hustá	1	2%
		vysoká	středně hustá	2	4%
	skloněná	nízká	hustá	1	2%
			středně hustá	2	4%
	skloněná, nepravidelná	středně vysoká	středně hustá	2	4%
	zašpičatělá	nízká	hustá	1	2%
		vysoká	středně hustá	1	2%

Síla vlnovky	Typ vlnovky	Výška vlnovky	Hustota vlnovky	Počet	%
úzká	nepravidelná	nízká	hustá	4	8%
			středně hustá	4	8%

Tab. 145

Dvě varianty vlnovek se projevily častěji. Byly to úzké pravidelné husté nebo středně husté vlnovky. Ostatní kombinace tak početné nebyly.

Hřebenový vpich

Hřebenový vpich	Počet	%
A1	1	20%
A3	1	20%
A4	1	20%
B5	1	20%
B6	1	20%

Tab. 146

Hřebenové vpichy se objevily u pěti fragmentů a každý motiv byl jiný.

Rýhy

Síla rýhy	Rýhy hustota	Počet	%
široká (nad 3 mm)	husté	3	3%
	těsně u sebe	14	14%
úzká	husté	29	28%
	řídke	3	3%
	těsně u sebe	52	50%
úzká a široká	těsně u sebe	2	2%

Tab. 147

Rýhy byly v souboru velmi výrazným výzdobným motivem. Nejčastěji se vyskytovaly jako varianta úzké rýhy těsně u sebe. Dalším výrazným motivem byly husté úzké rýhy.

Plastická výzdoba

Na jednom střepu se nacházela trojúhelníkovitá plastická lišta.

Výzdoba okraje

Ve třech případech byl okraj zdoben na vnitřní straně hřebenovou vlnicí.

Tvar okraje

Okraj	Počet	%
A1 - zaoblený	6	13%
B1 - seříznutí kuželovité či válcovité prosté	13	28%
B2 - seříznutí kuželovité či válcovité, vytažená spodní strana	5	11%
B3 - seříznutí kuželovité či válcovité, vytažená horní hrana	9	19%
C1 - seříznutí nálevkovité prosté	9	19%
C3 - seříznutí nálevkovité, vytažená horní hrana	5	11%

Tab. 148

Okraje převažovaly seříznuté kuželovitě či válcovitě. Z nich nejpočetnější byla varianta prostého okraje. Ve dvou případech byl na okraji z vnější strany žlábek.

Průměr okraje

Průměr okraje	počet	%
< 15 cm	11	30%
15 - 20 cm	15	41%
> 20 cm	11	30%

Tab. 149

Průměr okraje se nejčastěji pohyboval v rozmezí 15-20 cm, což by svědčilo pro přítomnost středně velkých nádob. Menší i větší nádoby byly v souboru rovnoměrně zastoupeny.

Křivka ústí a hrdlo

Hrdlo	Počet	%
konkávní	43	93%
lom	1	2%
nálevkovité	2	4%

Tab. 150

Křivka ústí	Počet	%
esovitě prohnutá	19	41%
přímá	10	22%
segmentová konkávní	17	37%

Tab. 151

Hrdla měla ve většině případů konkávní tvar. Ostatní kategorie se objevily spíše výjimečně. Esovitě prohnuté křivky ústí byly nejpočetnější skupinou následované křivkami segmentově konkávními. Významná byla i třetí skupina přímých křivek.

Značka na dně

Na dvou dnech byly nalezeny značky. Jedna technická měla podobu důlku a druhá plastická tvořila obdélník v kolečku s paprsky (Tab. LXII/4).

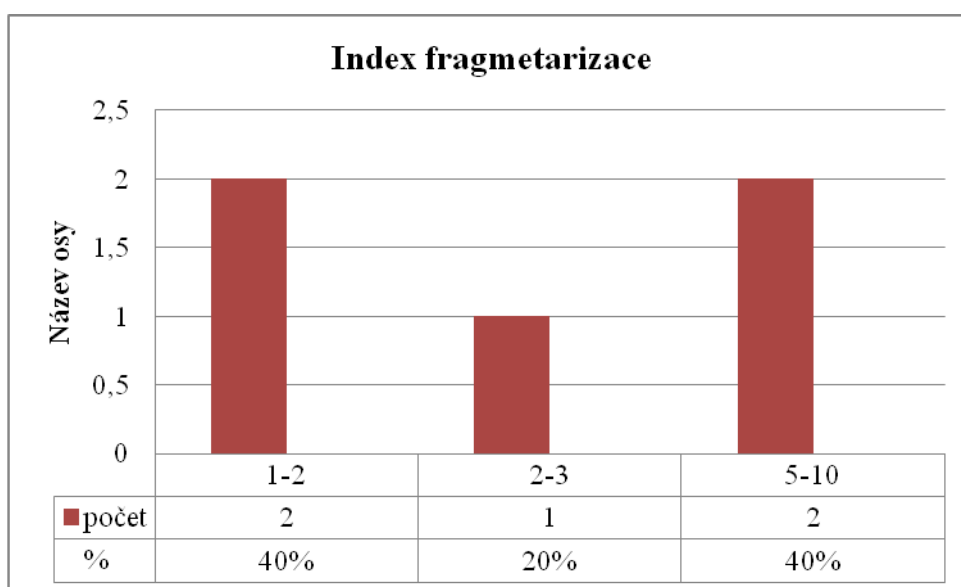
Průměr dna

Průměry dna se pohybovaly od 8 do 12 cm s výjimkou jednoho dna s průměrem 5 cm. Dno bylo měřitelné u 26 fragmentů.

11.1.6. SSJ. 7

SSJ. byl zkoumán v roce 1954. Náleží k SSJ., které byly v superpozici s cestou z kamení a kostí (ulož. 131). Nacházely se zde čtyři inventované střepy o celkové hmotnosti 156 g, s průměrnou hmotností 31,2 g a mediánem 18 g. V souboru byl také jeden jedinec. Jedna zdobená výduť byla složena ze dvou střepů.

Index fragmentarizace

Graf. 7

Histogram ukazuje rozmístění indexu fragmentarizace v souboru. Malý počet fragmentů brání nějakému hodnocení. Lze jen říct, že se zde nacházely střepy, které prošly větším a menším procesem fragmentarizace.

Kategorie fragmentu

Kategorie fragmentu	počet	%
okraj s výdutí zdobenou	1	25%
výduť zdobená	2	50%
dno s výdutí nezdobenou	1	25%

Tab. 152

Nejpočetnější kategorii fragmentu byly zdobené výdutě. Technologie výroby byla rozpoznána jen u dvou fragmentů a to obtáčení slabě formující. Materiál byl ve dvou případech hrubý špatně pálený. Také se v souboru vyskytly jemný špatně pálený a hrubý dobře redukčně pálený materiál, u kterého bylo přidáno do keramické hmoty větší množství slídy.

Výzdoba

Technika výzdoby	Počet	%
hřebenová výzdoba	1	33%
výzdoba jednozubým nástrojem	2	67%

Tab. 153

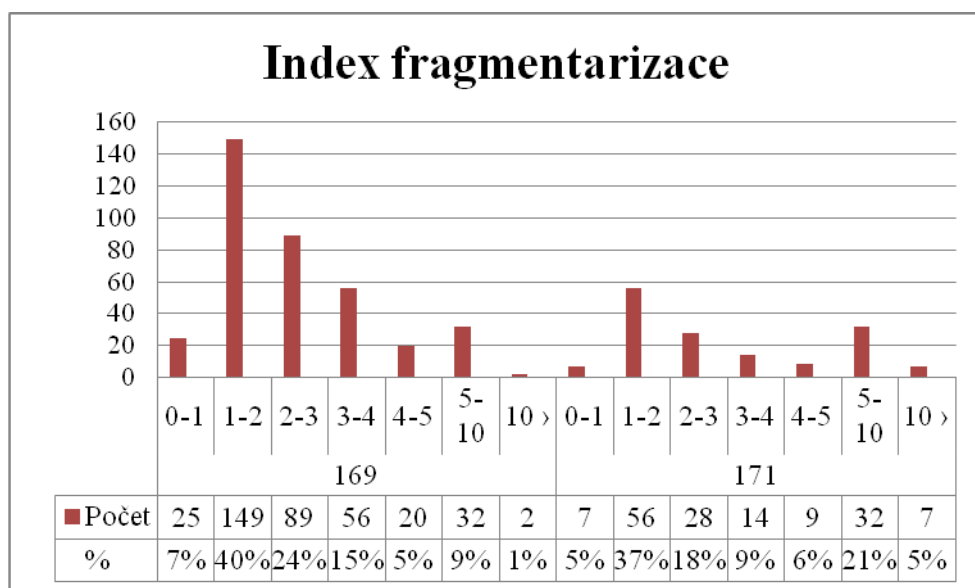
Výzdoba se nacházela na výduti/obecně. Objevily se motivy hřebenové vlnice, která byla nepravidelná vysoká středně hustá, dvě řady vpichů jednozubým nástrojem pod sebou nad nebo pod hřebenovým pásem a také rýhy, které byly úzké těsně u sebe. Okraj byl příliš malý na to, aby byly určeny kategorie tvar okraje, křivka ústí a hrdlo. Dno mělo průměr 8 cm.

11.1.7. SSJ. 13

SSJ. byl zkoumán v letech 1957 a 1958. Ve výkopu bylo možné rozeznat vzácnou situaci. Podařilo se oddělit dvě uložení 169 a 171, které byly v superpozici (viz seznam uložení). Celkem jsem pracoval s 526 střepy. Soubor z uložení 169 tvořilo 81 inventovaných a 300 neinventovaných střepů o celkové hmotnosti 8130 g. Průměrná hmotnost fragmentu byla 22,4 g a medián 16 g. V souboru bylo přítomno také 51 jedinců. Jeden z nich byl složen ze čtyř střepů. Uložení 171 obsahovala 44 inventovaných a 93 neinventovaných střepů o celkové hmotnosti 5076 g s průměrnou hmotností 35 g a mediánem 19 g. V souboru se nacházelo také 13 jedinců.

Graf. 8 odráží u obou uložení v podstatě stejný vývoj indexu fragmentarizace. Největší výskyt mají fragmenty z rozmezí 1-2. Počty fragmentů s většími indexy jsou menší. U uložení 171 jsou významně zastoupeny kategorie 5-10 a více než 10, což jsou střepy, které prošly krátkým procesem fragmentarizace. U druhé uložení můžeme pozorovat v poměru k ostatním rozmezím menší počty málo fragmentarizovaných střepů. Sádra index fragmentarizace neovlivnila. Jeden fragment dna s nezdobenou výdutí jí byl dotvářen.

Index fragmentarizace

Graf. 8

Kategorie fragmentu

Kategorie fragmentu	Ulož. 169		Ulož. 171	
	Počet	%	Počet	%
okraj	37	10%	6	4%
okraj s výdutí nezdobenou	2	1%	4	3%
okraj s výdutí zdobenou	12	3%	3	2%
výduť nezdobená	95	25%	44	32%
výduť zdobená	185	49%	62	45%
dno	9	2%	4	3%
dno s výdutí nezdobenou	39	10%	13	9%
dno s výdutí zdobenou	1	0,3%	1	1%
jiná	1	0,3%	0	0%

Tab. 154

Nejčastějšími kategoriemi byly zdobené a nezdobené výdutě. Ostatní kategorie nebyly tak výrazně zastoupeny. V uloženiny 169 byl nalezen fragment pražnice (Tab. LXV/8).

Technologie

Druh technologie	Ulož. 169		Ulož. 171	
	Počet	%	Počet	%
obtáčení slabě formující	295	77%	100	73%
obtáčení silně formující	21	6%	6	4%
v ruce	11	3%	4	3%
nesledováno	54	14%	27	20%

Tab. 155

Technologii dominovala technika obtáčení nádoby slabě formující. Byla rozpoznána u dvou třetin fragmentů.

Materiál

Druh materiálu	Ulož. 169		Ulož. 171	
	Počet	%	Počet	%
hrubý dobře pálený oxidačně	46	12%	17	12%
hrubý dobře pálený redukčně	42	11%	8	6%
hrubý špatně pálený materiál	144	38%	79	58%
jemný dobře pálený oxidačně	31	8%	11	8%
jemný dobře pálený redukčně	42	11%	9	7%
jemný špatně pálený materiál	54	14%	12	9%
tuhový materiál hrubý	1	0,3%	0	0%
tuhový materiál jemný	21	6%	1	1%

Tab. 156

V obou uloženinách byl nejpočetnějším hrubý špatně pálený materiál. Tuhový materiál se objevil v uloženině 169 u 6 % fragmentů. V druhé uloženině byl jen u jednoho střepu. Výrazná příměs slídy v keramickém těstě se výrazně projevila v 32 případech. V obou uloženinách se jednalo hlavně o hrubý špatně pálený materiál. Připálené zbytky se vyskytly u osmi fragmentů. Na dvou tuhových střepích se nacházel tzv. přežah. Jeden fragment byl dotvářen sádrou.

Materiál se slídou	Ulož. 169		Ulož. 171	
	Počet	%	Počet	%
hrubý dobře pálený redukčně	4	17%		
hrubý špatně pálený materiál	12	52%	8	89%
jemný dobře pálený oxidačně	1	4%	1	11%

Materiál se slídou	Ulož. 169		Ulož. 171	
	Počet	%	Počet	%
jemný špatně pálený materiál	2	9%		
jemný dobře pálený redukčně	1	4%		
tuhový materiál jemný	1	4%		

Tab. 157

Výzdoba

Technika výzdoby	Ulož. 169		Ulož. 171	
	Počet	%	Počet	%
hřebenová výzdoba	100	51%	48	73%
výzdoba jednozubým nástrojem	92	46%	15	23%
kombinace hřebenové a výzdoby jednozubým nástrojem	6	3%	3	5%

Tab. 158

Hřebenová výzdoba byla nejpočetnější technikou výzdoby v souborech obou uloženin. V uloženině 169 byla také významně zastoupena výzdoba jednozubým nástrojem, která zde tvořila 46 % zdobených fragmentů. V druhé uloženině byl její podíl výrazně nižší.

Kategorie motivu výzdoby	Ulož. 169		Ulož. 171	
	Počet	%	Počet	%
A - hřebenový pás	16	8%	14	21%
B – hřebenová vlnice	53	27%	26	39%
C – hřebenový pás a vlnice	9	5%	5	8%
D - rýhy	56	28%	5	8%
E - vlnovky	12	6%	1	2%
F – rýhy a vlnovky	21	11%	6	9%
G - kombinace tří prvků	1	1%		
H – hřebenové vpichy	21	11%	3	5%
I - záseky	1	1%	3	5%
J- vpichy jednozubým nástrojem	2	1%		
M - hřebenový pás nebo vlnice + další druhy výzdoby	4	2%	2	3%
N - vlnovka + další druhy výzdoby	2	1%	1	2%

Tab. 159

V mladší uloženině 169 byly nejpočetnější rýhy a těsně za nimi hřebenové vlnice. Významně se zde také objevují hřebenové vpichy a vlnovky s rýhami. Naproti tomu v druhé uloženině

byly nejpočetněji zastoupeny kategorie hřebenová vlnice a hřebenový pás. Ostatní kategorie nebyly výrazněji zastoupeny.

Umístění výzdoby	Motiv výzdoby	Ulož. 169		Ulož. 171	
		Počet	%	Počet	%
horní část výdutě	B1	7	4%	1	2%
	B2	1	1%	4	6%
	C8			1	2%
	D1	1	1%		
	D2	1	1%	1	2%
	E1	3	2%		
	E2	1	1%	1	2%
	E3	1	1%		
	F1	1	1%		
	H1	7	4%		
	H2	1	1%	1	2%
	H3	1	1%		
	I1	1	1%		
	J2	1	1%		
	J3	1	1%		
	M2	2	1%		
	N6			1	2%
hrdlo	B1	1	1%		
	H1	1	1%		
	I1			1	2%
hrdlo + horní část výdutě	B2	1	1%		
	D2			1	2%
	H13	1	1%		
výduť/obecně	A1	6	3%	10	15%
	A2	10	5%	3	5%
	B1	27	14%	9	14%
	B2	14	7%	12	18%
	B3	2	1%		
	C7	1	1%		
	C11	8	4%	4	6%
	D1	5	3%	1	2%
	D2	48	24%	2	3%
	E1	5	3%		
	E2	2	1%		
	F1	11	6%	3	5%
	F4			1	2%

Umístění výzdoby	Motiv výzdoby	Ulož. 169		Ulož. 171	
		Počet	%	Počet	%
výduť/obecně	F9	6	3%	1	2%
	F11	3	2%	1	2%
	G11	1	1%		
	H1	9	5%	1	2%
	H2			1	2%
	H16	1	1%		
	I1			1	2%
	I2			1	2%
	M3	1	1%	1	2%
	M10			1	2%
	M12	1	1%		
	N6	2	1%		
dolní část výduť	A1			1	2%
	D1	1	1%		

Tab. 160

V souboru nedominuje žádná varianta výzdoby. V uloženině 169 byly početné rýhy a také hřebenová vlnice umístěné na výduť. V uloženině 171 byla převažující hřebenová výzdoba, tak nepřekvapí, že výrazněji se projeví motivy hřebenový pás, hřebenová vlnice a hřebenové vlnice vedle sebe umístěné na výduť. Ve třech případech byl v souboru uloženiny 169 zdobený okraj, jednou na vnější straně hřebenovou vlnicí a dvakrát záseky v podobě křížků na vnitřní straně.

Hřebenová vlnice

Hřebenová vlnice-typ	Hřebenová vlnice výška	Hřebenová vlnice hustota	Ulož. 169		Ulož. 171	
			Počet	%	Počet	%
pravidelná	nízká	hustá	13	18%	6	17%
		středně hustá	1	1%		
	středně vysoká	hustá	8	11%	3	8%
		středně hustá	2	3%	3	8%
nepravidelná	nízká	hustá	16	22%	6	17%
		řídká	1	1%		
		středně hustá	4	6%	1	3%
	středně vysoká	hustá	6	8%	7	19%
		řídká	1	1%		
		středně hustá	3	4%		
skloněná	nízká	hustá	3	4%	2	6%

Hřebenová vlnice-typ	Hřebenová vlnice výška	Hřebenová vlnice hustota	Ulož. 169		Ulož. 171	
			Počet	%	Počet	%
skloněná		řídká	1	1%		
	středně vysoká	hustá	4	6%	4	11%
		středně hustá	4	6%		
zašpičatělá	středně vysoká	hustá	4	6%	4	11%
	vysoká	řídká	1	1%		

Tab. 161

Hřebenové vlnice v uložení 169 byly většinou nízké a husté. Provedení pravidelné a nepravidelné byly stejně zastoupené. Ostatní kategorie nebyly tak časté. U druhé uložení byly kategorie hřebenové vlnice rovnoměrně rozmístěné. Žádná svým počtem výrazně nepřevyšovala ostatní.

Vlnovky

V uložení 171 vlnovky byly málo časté. V souboru druhé uložení byly nejpočetnějšími kategoriemi úzké pravidelné husté nebo středně husté provedení vlnovky. Významně byla zastoupena nepravidelná varianta úzké husté provedené vlnovky. Ostatní kategorie byly méně časté.

Síla vlnovky	Typ vlnovky	Výška vlnovky	Hustota vlnovky	Ulož. 169		Ulož. 171	
				Počet	%	Počet	%
široká (nad 3 mm)	pravidelná	nízká	středně hustá	1	3%		
	nepravidelná	nízká	hustá	1	3%		
			středně hustá	1	3%		
	skloněná	středně vysoká	středně hustá	1	3%		
úzká	pravidelná	nízká	hustá	5	13%	1	13%
			středně hustá	10	26%	2	25%
		středně vysoká	středně hustá	2	5%		
	nepravidelná	nízká	hustá	4	11%	2	25%
			středně hustá	1	3%	1	13%
		středně vysoká	středně hustá	3	8%	1	13%
	skloněná	nízká	hustá	1	3%		
			středně hustá	2	5%		
		středně vysoká	středně hustá	1	3%	1	13%
	zašpičatělá	nízká	hustá	1	3%		
			středně hustá	1	3%		
		středně vysoká	hustá	3	8%		

Tab. 162

Hřebenový vpich

Hřebenový vpich	Ulož. 169		Ulož. 171	
	Počet	%	Počet	%
A1	6	29%	1	33%
A2	7	33%	1	33%
A3	2	10%		
A4	1	5%		
B1	1	5%		
B5	3	14%	1	33%
D	1	5%		

Tab. 163

Hřebenový vpich byl významně zastoupen v uloženině 169. V druhé uloženině jde spíš o marginální záležitost. Nejpočetnější varianty měly podobu jednoduchých vpichů se sklonem doprava nebo doleva.

Rýhy

Rýhy byly více zastoupeny v uloženině 169. Nejčastěji se jedná o úzké rýhy husté nebo těsně u sebe. V druhé uloženině se rýhy výrazně nevyskytují.

Síla rýhy	Rýhy hustota	Ulož. 169		Ulož. 171	
		Počet	%	Počet	%
široká (nad 3 mm)	husté	4	6%	1	11%
	těsně u sebe	6	9%	1	11%
úzká	husté	32	46%	2	22%
	řídke	2	3%	1	11%
	řídke a husté	1	1%		
	těsně u sebe	22	32%	4	44%
úzká a široká	husté	1	1%		
	těsně u sebe	1	1%		

Tab. 164

Plastická výzdoba

Plastická výzdoba nebyla příliš častá. V uloženině 169 bylo u jednoho střepu vývalkové hrdlo a ve dvou případech se objevila obdélná lišta. Jedno vývalkové hrdlo se také nacházelo v uloženině 171 a také jeden případ obdélné lišty.

Výzdoba okraje

V souboru byly přítomny tři zdobené okraje. Jeden měl na vnější straně vlnovku. Dva okraje byly zdobený na vnější straně záseky.

Tvar okraje

Okraj	Ulož. 169		Ulož. 171	
	Počet	%	Počet	%
A1 - zaoblený	5	10%		
B1 - seříznutí kuželovité či válcovité prosté	33	66%	9	69%
B2 - seříznutí kuželovité či válcovité, vytažená spodní hrana	5	10%	1	8%
B3 - seříznutí kuželovité či válcovité, vytažená horní hrana	1	2%		
C1 - seříznutí nálevkovité prosté	1	2%		
C2 - - seříznutí nálevkovité, vytažená spodní hrana	2	4%	1	8%
C3 - seříznutí nálevkovité, vytažená horní hrana	3	6%	1	8%
I - jiné			1	8%

Tab. 165

V obou uloženinách bylo nejčastější úpravou okraje seříznutí kuželovité či válcovité. V uloženině 169 se projevil výrazněji také zaoblený okraj. Jeden okraj z uloženy 171 měl zvláštní úpravu. Na vrcholu je šikmo seříznutý, tvoří pomyslný vrchol okraje - $\wedge$, pak je okraj rovně seříznutý a má vytaženou spodní hrana (Tab. LXIV/11). Ve dvou případech se v uloženině 169 vyskytla úprava okraje v podobě žlábků vně a uvnitř okraje.

Průměr okraje

Průměr okraje	Ulož. 169		Ulož. 171	
	Počet	%	Počet	%
< 15 cm	20	43%	5	38%
15 - 20 cm	20	43%	5	38%
> 20 cm	7	15%	3	23%

Tab. 166

Hrdlo

Hrdlo	Ulož. 169		Ulož. 171	
	Počet	%	Počet	%
konkávní	18	95%	7	78%
lom	1	5%	1	11%
válcovité	0	0%	1	11%

Tab. 167

U obou uloženin dominoval konkávní tvar hrdla.

Křivka ústí

Křivka ústí	Ulož. 169		Ulož. 171	
	Počet	%	Počet	%
esovitě prohnutá	1	5%	1	11%
přímá	6	32%	4	44%
segmentová konkávní	12	63%	4	44%

Tab. 168

Křivka ústí byla v uloženině 169 nejčastěji segmentově konkávní. U uloženiny 171 byla významně zastoupena křivka přímá a segmentově konkávní. Jeden okraj z uloženiny 171 měl odsazené hrdlo.

Značka na dně

V uloženině 169 se nacházely dvě plastické a dvě technické značky. Jedna plastická značka měla podobu dvou kruhů, druhá vypadala jako část kříže snad ve čtverci nebo lichoběžníku. Nedá se říct, jestli je podobná značkám kříže v lichoběžníku, které byly nalezeny v SSJ. 1, 2, 4. Technické značky měly podobu důlků. V uloženině 171 se nacházela jen jedna technická značka, která vypadala jako důlek.

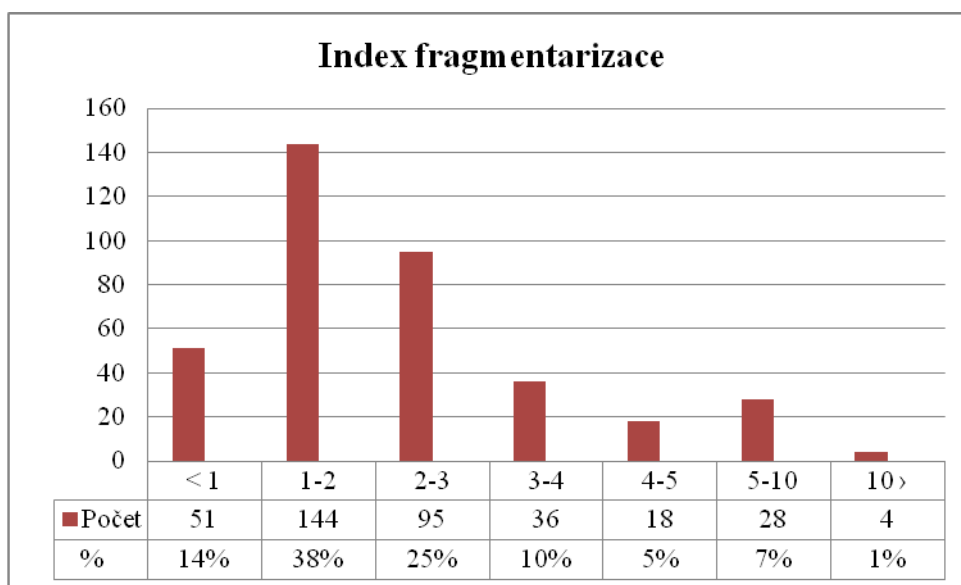
Průměr dna

Průměr dna bylo možno změřit v uloženině 169 u 48 a v uloženině 171 u 15 den. Průměry se pohybovaly v obou uloženinách okolo 10 cm. Nejmenší byl v uloženině 169 6 cm a největší 16 cm a v uloženině 171 6 a 15 cm

11.1.8. SSJ. 14

SSJ. byl zkoumán v letech 1957 a 1958. Keramika se nacházela v obou výkopech (514, 515), ale protože soubor z výkopu 514 tvořily jen dva střepy, byla keramika pro účely analýzy spojena do jednoho celku. V analýze jsem pracoval celkem s 386 střepy. Inventovaných střepů bylo 136 a neinventovaných 212. Soubor měl celkovou hmotnost 8877 g s průměrnou hmotností 23 g a mediánem 16 g. V souboru bylo přítomno 52 jedinců. Jeden jedinec byl složen ze dvou střepů a další z deseti střepů.

Index fragmentarizace

Graf. 9

Rozložení indexu fragmentarizace na Grafu 9 ukazuje, že soubor keramiky tvoří převážně fragmenty, u kterých proběhl delší proces fragmentarizace. Stejné rozložení indexu je možno pozorovat také u raně středověkých objektů z Roztok u Prahy. Proto se domnívám, že soubor nebyl zasažen ve větší míře skartováním (KUNA - PROFANTOVÁ 2005, 124). Dotváření střepů sádrou soubor příliš neovlivnilo. Sádra byla použita jen u jednoho okraje se zdobenou výdutí.

Kategorie fragmentu

Kategorie fragmentu	Počet	%
okraj	34	10%
okraj s výdutí nezdobenou	3	1%
okraj s výdutí zdobenou	15	4%
výduť nezdobená	84	24%
výduť zdobená	181	52%
dno	3	1%
dno s výdutí nezdobenou	27	8%
jiná	1	0,3%

Tab. 169

Nejčastějšími kategoriemi fragmentů byly zdobené výdutě. Dále následovaly nezdobené výdutě. V souboru se nacházel také jeden zlomek pražnice.

Technologie

Druh technologie	Počet	%
obtáčení slabě formující	229	66%
obtáčení silně formující	35	10%
v ruce	11	3%
nesledováno	73	21%

Tab. 170

Převažující technologií výroby keramiky bylo slabě formující obtáčení. U 21 % fragmentů nebylo možno technologii určit.

Materiál

Druh materiálu	Počet	%
hrubý dobře pálený oxidačně	29	8%
hrubý dobře pálený redukčně	46	13%
hrubý špatně pálený materiál	118	34%
jemný dobře pálený oxidačně	37	11%
jemný dobře pálený redukčně	40	11%
jemný špatně pálený materiál	40	11%
tuhový materiál hrubý	4	1%
tuhový materiál jemný	34	10%

Tab. 171

Hrubý špatně pálený materiál byl nejvíc zastoupený. Významná část souboru připadla na jemný materiál. Tuhový materiál tvořil 10 % z celku. Výrazná příměs slídy byla přítomna u 8 % zlomků. Většinou se jednalo o hrubý špatně pálený materiál.

Materiál se slídou	Počet	%
hrubý dobře pálený oxidačně	2	7%
hrubý dobře pálený redukčně	5	17%
hrubý špatně pálený materiál	17	59%
jemný dobře pálený oxidačně	1	3%
jemný dobře pálený redukčně	1	3%
jemný špatně pálený materiál	3	10%

Tab. 172

V souboru byly na šesti zlomcích identifikovány připálené zbytky. Na deseti zlomcích byl přítomný tzv. přežah. Vyskytoval se jen u tuhových střepů. Ve čtyřech případech se nacházel na vnější straně střepu, ve čtyřech případech na obou stranách a ve dvou případech na vnitřní straně.

Výzdoba

Technika výzdoby	Počet	%
hřebenová výzdoba	125	64%
výzdoba jednozubým nástrojem	60	31%
kombinace hřebenové a výzdoby jednozubým nástrojem	9	5%

Tab. 173

V celku výrazně převažovala hřebenová výzdoba. Významně byla zastoupena také výzdoba jednozubým nástrojem.

Kategorie motivu výzdoby	Počet	%
A - hřebenový pás	38	19%
B – hřebenová vlnice	35	18%
C – hřebenový pás a vlnice	20	10%
D - rýhy	36	18%
E - vlnovky	11	6%
F – rýhy a vlnovky	10	5%
G - kombinace tří prvků	4	2%
H – hřebenové vpichy	32	16%
I - záseky	3	2%
J - vpichy jednozubým nástrojem	1	1%
L - jiné motivy	1	1%
M - hřebenový pás nebo vlnice + další druhy výzdoby	4	2%

Tab. 174

Významně byly zastoupeny kategorie hřebenové výzdoby a motivy rýh. Ostatní kategorie nebyly příliš početné.

Umístění výzdoby	Motiv výzdoby	Počet	%
horní část výdutě	A1	7	4%
	B1	11	6%
	B2	2	1%
	C5	1	1%
	C8	1	1%
	C10	1	1%
	D2	2	1%
	E1	1	1%
	F1	1	1%

Umístění výzdoby	Motiv výzdoby	Počet	%
horní část výdutě	F11	1	1%
	G2	2	1%
	H1	9	5%
	H2	2	1%
	H3	1	1%
	H6	1	1%
	H15	1	1%
hrdlo	A1	1	1%
	F11	1	1%
hrdlo + horní část výdutě	B2	1	1%
výdutě/obecně	A1	16	8%
	A2	13	7%
	A4	1	1%
	B1	10	5%
	B2	11	6%
	C1	3	2%
	C3	1	1%
	C11	13	7%
	D1	1	1%
	D2	32	16%
	D3	1	1%
	E1	4	2%
	E2	5	3%
	E3	1	1%
	F1	4	2%
	F2	1	1%
	F11	2	1%
	G2	1	1%
	G9	1	1%
	H1	11	6%
	H6	1	1%
	H11	1	1%
	H13	2	1%
	H16	3	2%
	I2	1	1%
	I5	1	1%
	I11	1	1%

Umístění výzdoby	Motiv výzdoby	Počet	%
výdut'/obecně	J2	1	1%
	L5	1	1%
	M3	2	1%
	M4	1	1%
	M5	1	1%

Tab. 175

Rýhy byly jediným motivem, který se výrazněji projevovat. Ostatní motivy nebyly příliš početné. Může to být zapříčiněno velkou fragmentarizací souboru, která způsobí, že původní motivy bývají rozpoznány jen částečně a při analýze keramiky vzniká mnoho typů motivů, které se neopakují. Z motivů se vymyká kombinace žlábků mezi hřebenovými vpichy (L5). Bohužel se nachází na silně fragmentarizovaném střepu (rozmezí 0-1), proto se domnívám, že je to jen varianta L2, kde chybí část s hřebenovou vlnicí. Na jednom jedinci (inv. č. 105.0-s-559/58) bylo možno rekonstruovat celý motiv. Jednalo se o záseky s rýhami. Záseky jsou umístěny na odsazené části výduti. Rýhy končí v poslední třetině výduti.

Hřebenová vlnice

Hřebenová vlnice-typ	Hřebenová vlnice výška	Hřebenová vlnice hustota	Počet	%
pravidelná	nízká	hustá	12	17%
		středně hustá	3	4%
	středně vysoká	hustá	1	1%
		středně hustá	4	6%
nepravidelná	nízká	hustá	8	12%
		středně hustá	1	1%
	středně vysoká	hustá	3	4%
		středně hustá	3	4%
skloněná	nízká	hustá	8	12%
		středně hustá	1	1%
	středně vysoká	hustá	5	7%
		řídka	1	1%
		středně hustá	12	17%
starohradištní	nízká	hustá	1	1%
zašpičatělá	nízká	hustá	1	1%
	středně vysoká	hustá	2	3%
		středně hustá	3	4%

Tab. 176

Nejpočetnější kombinací byla hřebenová vlnice pravidelná nízká hustá a také vlnice skloněná středně vysoká a středně hustá. Obě tyto varianty se vyskytly u 18 % hřebenových vlnic. Další výrazné varianty byly vlnice skloněná nízká hustá a nepravidelná nízká hustá.

Vlnovky

Síla vlnovky	Typ vlnovky	Výška vlnovky	Hustota vlnovky	Počet	%
široká (nad 3 mm)	pravidelná	nízká	středně hustá	1	4%
	nepravidelná	středně vysoká	hustá	1	4%
úzká	pravidelná	nízká	středně hustá	1	4%
		středně vysoká	středně hustá	2	8%
	skloněná	nízká	hustá	5	21%
			středně hustá	2	8%
		středně vysoká	hustá	1	4%
	zašpičatělá	nízká	hustá	1	4%
široká (nad 3 mm)		středně vysoká	hustá	1	4%
úzká	nepravidelná	nízká	hustá	1	4%
			řidká	1	4%
			středně hustá	2	8%
		středně vysoká	středně hustá	4	17%
neurčeno				1	4%

Tab. 177

Vlnovky převažovaly úzké. Nejčastější variantou byla kombinace skloněného nízkého a hustého provedení vlnovky. Významně zastoupena byla také varianta nepravidelné středně vysoké a středně husté vlnovky.

Hřebenový vpich

Hřebenový vpich	Počet	%
A1	10	27%
A2	12	32%
A3	1	3%
A4	1	3%

Hřebenový vpich	Počet	%
A8	2	5%
A10	1	3%
B1	2	5%
B2	1	3%
B5	4	11%
B6	1	3%
B9	1	3%
D	1	3%

Tab. 178

Hřebenové vpichy tvořily 17 % všech zdobených střepeň. Nejčastěji měly podobu jednoduchých vpichů se sklonem doprava nebo doleva. Často se také vyskytovaly ve formě větvičkovitého motivu. Jeden fragment měl nezvyklou kompozici vpichů. Ty tvořily tvar písmene Y.

Rýhy

Síla rýhy	Rýhy hustota	Počet	%
široká (nad 3 mm)	husté	5	11%
	těsně u sebe	7	15%
úzká	husté	19	41%
	řídke	2	4%
	těsně u sebe	13	28%

Tab. 179

Rýhy převažovaly úzké a husté. Početné byly také těsně u sebe úzké i široké

Plastická výzdoba

Plastická výzdoba byla v souboru spíš marginální záležitostí. Plastické lišty se objevily ve čtyřech případech. Tři lišty byly trojúhelníkovité a jedna měla obdélný tvar. Na jednom fragmentu se nacházelo vývalkové hrdlo.

Výzdoba okraje

Okraj byl v jednom případě zdoben na vnitřní straně hřebenovým pásem a v druhém případě hřebenovými vpichy.

Tvar okraje

Okraj	Počet	%
A1 - zaoblený	14	27%
B1 - seříznutí kuželovité či válcovité prosté	21	40%
B2 - seříznutí kuželovité či válcovité, vytažená spodní hrana	5	10%
B3 - seříznutí kuželovité či válcovité, vytažená horní hrana	1	2%
B4 - seříznutí kuželovité či válcovité, vytažená spodní i horní hrana	1	2%
C1 - seříznutí nálevkovité prosté	7	13%
C2 - - seříznutí nálevkovité, vytažená spodní hrana	1	2%
C4 - seříznutí nálevkovité, vytažená spodní i horní hrana	1	2%
D1 - seříznutí vodorovní prosté	1	2%

Tab. 180

Nejčastější úpravou okraje bylo seříznutím kuželovité či válcovité. Zaoblený okraj mělo 27 % okrajů a významný počet byl nálevkovitě seříznutý. U jednoho okraje se nacházel na vnitřní straně žlábek.

Průměr okraje

Průměr okraje	Počet	%
< 15 cm	19	43%
15 - 20 cm	20	45%
> 20 cm	5	11%

Tab. 181

Mezi okraji převládaly průměry do 15 cm a 5-20 cm, které by mohly náležet k malým a středním nádobám (DOSTÁL 1975, 142, 143; MACHÁČEK 2001, 152)

Hrdlo

Hrdlo	Počet	%
jiné	1	2%
konkávní	42	93%
lom	2	4%

Tab. 182

Hrdla měla většinou konkávní tvar. V souboru se objevil cylindrický okraj s válcovitým hrdlem. Na jenom jedinci bylo odsazení na vnější straně.

Křivka ústí

Křivka ústí	Počet	%
esovitě prohnutá	2	4%
přímá	17	34%
přímá-svislá nebo mírně dovnitř skloněná	1	2%
segmentová konkávní	30	60%

Tab. 183

Segmentová konkávní byla nejčastější křivkou ústí. Početná byla také přímá varianta křivky. Na osmi fragmentech bylo hrdlo z vnější strany odsazené.

Značka na dně

Na jednom dně byla technická značka v podobě důlku.

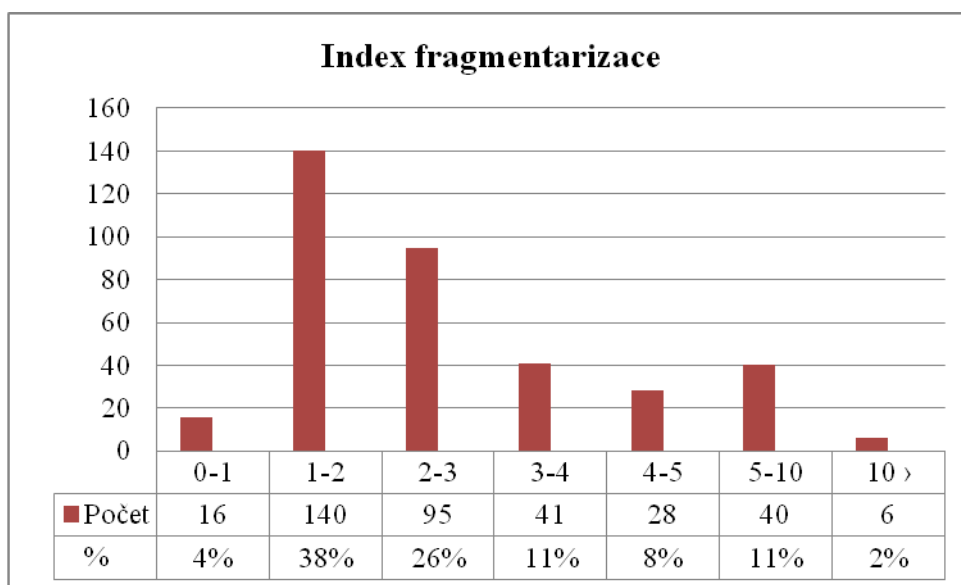
Průměr dna

Průměr dna bylo možno měřit u 28 fragmentů. Nejčastěji se průměr pohyboval okolo 10 cm. Nejmenší měl hodnotu 6 cm největší 16 cm.

11.1.9. SSJ. 15

Plošný výzkum SSJ. 15 proběhl v roce 1958 a 1959. Keramické střepy se nacházely v uloženině 177, 178, 179, 180 a 181. U souboru z uloženiny 178 lze uvažovat, že vznikl ve stejné době jako v uloženině 177. Keramika z uloženin 179, 180 a 181 byla málo početná. Proto jsem se rozhodl zpracovat keramiku ze všech pěti uloženin dohromady. Pracovní soubor čítal celkem 396 střepů, z toho bylo 192 inventovaných a 173 neinventovaných. Celková hmotnost 10776 g. Průměrná hmotnost fragmentu byla 29,4 g a medián, 18 g. V souboru se nacházelo 72 jedinců. Dva jedinci byli složeni ze 3 střepů a v jenom případě ze dvou a šestnácti zlomků.

Index fragmentarizace

Graf. 10

Index fragmentarizace na Grafu. 10 zobrazuje opět podobné rozložení jako např. u SSJ. 14 anebo u raně středověkých objektů z Roztok u Prahy (KUNA, M. - PROFANTOVÁ, N. 2005, 124). Převažují střepy, které byly silně fragmentarizovány. Významný počet tvoří i střepy málo fragmentarizované, ve třech případech dotvářené sádrou.

Kategorie fragmentu

Kategorie fragmentu	Počet	%
okraj	33	9%
okraj s výdutí nezdobenou	12	3%
okraj s výdutí zdobenou	82	22%
výduť nezdobená	83	23%
výduť zdobená	109	30%
dno	6	2%
dno s výdutí nezdobenou	39	11%
dno s výdutí zdobenou	1	0,3%

Tab. 184

Zdobené a nezdobené výdutě tvořily víc než polovinu souboru. Významně byly zastoupeny okraje se zdobenou výdutí a také dna s výdutí nezdobenou.

Technologie

Druh technologie	Počet	%
obtáčení slabě formující	235	64%
obtáčení silně formující	43	12%
v ruce	12	3%
nesledováno	75	21%

Tab. 185

Nejčastější technikou výroby nádob bylo obtáčení slabě formující. U 21 % zlomků nebylo možno techniku výroby určit.

Materiál

Druh materiálu	Počet	%
hrubý dobře pálený oxidačně	42	12%
hrubý dobře pálený redukčně	45	12%
hrubý špatně pálený materiál	103	28%
jemný dobře pálený oxidačně	38	10%
jemný dobře pálený redukčně	36	10%
jemný špatně pálený materiál	41	11%
tuhový materiál hrubý	9	2%
tuhový materiál jemný	51	14%

Tab. 186

Hrubý špatně pálený materiál byl nejpočetnější variantou. Ostatní kategorie byly rovnoměrně zastoupeny. Významně byl zastoupen tuhový materiál, který tvořil 16 % celku. Výrazná příměs slídy byla přítomna u 9 % keramiky z celku.

Materiál se slídou	Počet	%
hrubý dobře pálený oxidačně	7	21%
hrubý dobře pálený redukčně	4	12%
hrubý špatně pálený materiál	17	52%
jemný dobře pálený oxidačně	2	6%
jemný dobře pálený redukčně	1	3%
jemný špatně pálený materiál	2	6%

Tab. 187

Na čtyřech zlomcích byly přítomny připálené zbytky. Tzv. přežah byl rozpoznán u 11 tuhových střepů. Šestkrát na vnější straně, čtyřikrát na obou stranách a jednou na vnitřní straně.

Výzdoba

Technika výzdoby	Počet	%
hřebenová výzdoba	105	48%
výzdoba jednozubým nástrojem	109	49%
kombinace hřebenové a výzdoby jednozubým nástrojem	6	3%

Tab. 188

Výzdoba vytvářená hřebenem a výzdoba jednozubým nástrojem byly téměř stejně zastoupeny.

Kategorie motivu výzdoby	Počet	%
A - hřebenový pás	12	5%
B – hřebenová vlnice	48	22%
C – hřebenový pás a vlnice	15	7%
D - rýhy	62	28%
E - vlnovky	19	9%
F – rýhy a vlnovky	20	9%
G - kombinace tří prvků	1	0,5%
H – hřebenové vpichy	30	14%
I - záseky	4	2%
J - vpichy jednozubým nástrojem	3	1%
M - hřebenový pás nebo vlnice + další druhy výzdoby	6	3%

Tab. 189

Nejčastější kategorií byly rýhy následované hřebenovou vlnicí a hřebenovými vpichy. Výrazně byly zastoupeny také kategorie vlnovky a kombinace rýhy a vlnovek.

Umístění výzdoby	Motiv výzdoby	Počet	%
horní část výdutě	A1	2	1%
	A2	1	0,5%
	B1	5	2%
	B2	4	2%
	C8	4	2%
	D1	3	1%
	D2	7	3%
	E1	4	2%
	E2	2	1%
	F1	4	2%
	F9	1	0,5%
	H1	8	4%

Umístění výzdoby	Motiv výzdoby	Počet	%
horní část výdutě	H2	2	1%
	H6	1	0,50%
	I1	2	1%
	M2	2	1%
	M7	2	1%
hrdlo	B1	1	0,50%
	E1	6	3%
	I6	1	0,50%
hrdlo + horní část výdutě	D2	2	1%
	D4	1	0,50%
	F1	1	0,50%
	J2	1	0,50%
dolní část výdutě	B3	1	0,50%
výduť/obecně	A1	4	2%
	A2	4	2%
	A7	1	0,50%
	B1	13	6%
	B2	20	9%
	B3	4	2%
	C4	1	0,50%
	C6	1	0,50%
	C11	8	4%
	C13	1	0,50%
	D1	4	2%
	D2	45	20%
	E1	5	2%
	E2	1	0,50%
	E3	1	0,50%
	F1	5	2%
	F9	4	2%
	F11	4	2%
	F12	1	0,50%
	G8	1	0,50%
	H1	12	5%
	H6	1	0,50%
	H8	1	0,50%
	H16	5	2%
	I3	1	0,50%
	J1	2	1%

Umístění výzdoby	Motiv výzdoby	Počet	%
výduť/obecně	M4	1	0,50%
	M5	1	0,50%

Tab. 190

Nejčastěji se vyskytoval motiv rýhy na výduť. Ostatní motivy se příliš často nevyskytovaly, což nejspíš souvisí s fragmentarizací souboru. Výrazněji se projeví jen hřebenové vpichy a vlnice na výduť a hřebenové vpichy na horní části výduť.

Hřebenová vlnice

Hřebenová vlnice-typ	Hřebenová vlnice výška	Hřebenová vlnice hustota	Počet	%
pravidelná	nízká	hustá	10	13%
		středně hustá	5	6%
	středně vysoká	hustá	2	3%
		středně hustá	6	8%
nepravidelná	nízká	hustá	12	15%
		řidká	2	3%
	středně vysoká	hustá	7	9%
		řidká	3	4%
		středně hustá	11	14%
skloněná	nízká	hustá	4	5%
		středně hustá	3	4%
	středně vysoká	hustá	4	5%
		řidká	2	3%
		středně hustá	4	5%
zašpičatělá	nízká	hustá	1	1%
	středně vysoká	středně hustá	2	3%

Tab. 191

Hřebenové vlnice převažovaly nepravidelné nízké husté nebo středně vysoké středně husté. U pravidelných vlnic byla nejčastější varianta nízké a husté vlnice.

Vlnovky

Síla vlnovky	Typ vlnovky	Výška vlnovky	Hustota vlnovky	Počet	%
úzká	pravidelná	nízká	hustá	4	11%
			řidká	2	5%
			středně hustá	6	16%

Síla vlnovky	Typ vlnovky	Výška vlnovky	Hustota vlnovky	Počet	%
úzká	skloněná	nízká	hustá	3	8%
			středně hustá	5	14%
		středně vysoká	středně hustá	5	14%
	zašpičatělá	středně vysoká	středně hustá	2	5%
	nepravidelná	nízká	hustá	2	5%
			středně hustá	1	3%
		středně vysoká	hustá	1	3%
			středně hustá	3	8%
široká (nad 3 mm)	nepravidelná	středně vysoká	středně hustá	2	5%
			hustá	1	3%

Tab. 192

Mezi vlnovkami dominují pravidelné a skloněné varianty. Velmi málo se vyskytují nepravidelné vlnovky.

Hřebenový vpich

Hřebenový vpich	Počet	%
A1	11	32%
A2	10	29%
A6	1	3%
A3	2	6%
A8	1	3%
B1	1	3%
B2	3	9%
B4	1	3%
B5	2	6%
B6	1	3%
B8	1	3%

Tab. 193

U hřebenových vpichů převažovalo provedení jednoduchými vpichy se sklonem doleva nebo doprava.

Rýhy

Síla rýhy	Rýhy hustota	Počet	%
široká (nad 3 mm)	husté	5	6%
	těsně u sebe	18	23%

Síla rýhy	Rýhy hustota	Počet	%
úzká	husté	26	34%
	řídke	5	6%
	řídke a husté	1	1%
	těsně u sebe	22	29%

Tab. 194

Úzké husté rýhy byly zastoupeny nejpočetněji. Výrazně se také projevíly široké rýhy těsně u sebe a úzké rýhy těsně u sebe.

Plastická výzdoba

Plastická výzdoba byla v souboru prezentovaná dvěma fragmenty s obdélnou lištou a devíti s trojúhelníkovitou lištou.

Výzdoba okraje

Ve třech případech byla na okrajích provedena výzdoba, a to na vnější straně hřebenovou vlnicí, hřebenovým vpichem a na vnitřní straně záseky.

Tvar okraje

Okraj	Počet	%
A1 - zaoblený	11	16%
A2 - zaoblený, šikmo seříznutý	1	1%
B1 - seříznutí kuželovité či válcovité prosté	35	51%
B2 - seříznutí kuželovité či válcovité, vytažená spodní hrana	6	9%
C1 - seříznutí nálevkovité prosté	8	12%
C2 - - seříznutí nálevkovité, vytažená spodní hrana	3	4%
C3 - seříznutí nálevkovité, vytažen horní hrana	4	6%
D1 - seříznutí vodorovní prosté	1	1%

Tab. 195

Nejčastěji byly okraje upraveny seříznutím kuželovitým či válcovitým prostým. Výrazně byly také zastoupeny zaoblený okraj a nálevkovitý okraj prostě seříznutý. Ve dvou případech se nacházel žlábek na vnější straně a ve dvou na vnitřní straně okraje.

Průměr okraje a výška nádoby

Průměr okraje	Počet	%
< 15 cm	36	55%

Průměr okraje	Počet	%
15 - 20 cm	20	30%
> 20 cm	10	15%

Tab. 196

Průměr okraje se většinou pohyboval pod hranicí 15 cm. Lze se domnívat, že v souboru převažovaly menší a střední nádoby. Na jednom fragmentu bylo možno rekonstruovat výšku nádoby. Okraj s nezdobenou výdutí byl vysoký 16,9 cm s průměrem okraje 12 cm. Dno se nezachovalo.

Křivka ústí a hrdlo

Hrdlo	Počet	%
jiné	1	2%
konkávní	53	91%
lom	4	7%

Tab. 197

Křivka ústí	Počet	%
esovitě prohnutá	7	10%
přímá	26	39%
přímá-svislá nebo mírně dovnitř skloněná	1	1%
segmentová konkávní	32	48%
zvlněná	1	1%

Tab. 198

Hrdla měla v drtivé většině konkávní tvar. V sedmi případech bylo vně odsazené hrdlo. Nejpočetnější byly segmentově konkávní křivky ústí. Těsně za nimi se objevovala přímá provedení křivky. Významně byla zastoupena také esovitě prohnuté varianta.

Značka na dně

Byla nalezena jedna technická značka ve formě důlku.

Průměr dna

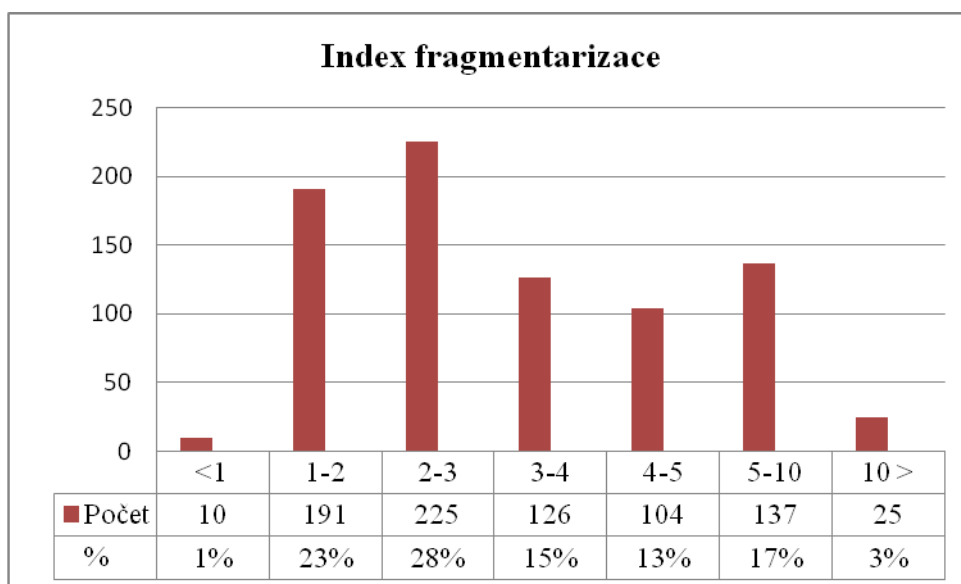
Průměr bylo možné měřit u 46 den. Nejmenší mělo 4 cm a největší 16 cm. Většinou se průměr pohyboval okolo 10 cm.

11.1.10. SSJ. 16

Příčný příkop SSJ. 16 má oproti předešlým SSJ. několik specifík. Výzkum byl zahájen v roce 1953, kdyby byly zkoumány pásy A a B. Zbytek příkopu v pásu D byl prozkoumán v roce 1959. Domnívám se, že metoda výzkumu byla jiná jen v detailech. Pro rok 1953 máme přehled o kompletní dokumentaci díky nálezové zprávě č.j. 400/04, ale chybí všechny neinventované střepy. Naopak z roku 1959 jsou jen popisy terénní situace v Přehledu výzkumů (STAŇA 1960a, b, 109-110), a dokumentace z pozůstalosti po Č. Staňovi. Z výzkumu v roce 1959 byla velká část neinventovaných střepů zachována a mohly být použity v analýze keramiky. Specifikem je velikost SSJ., který byl zkoumán v 15 částech. Jeho přibližná délka se pohybovala okolo 71 m. Šířka příkopu se kolísala od 170 do 505 cm (Toto extrémní rozpětí bylo způsobeno dokumentací, protože na málokteré kresbě je jasné vyznačen okraj příkopu). V každém řezu výkopu byla výplň příkopu popsána novým číslem uložení. I když se slovní popis mnohdy liší, lze uvažovat o tom, že ve všech řezech se nacházela jedna výplň příkopu složená z tmavé hlíny a kamenů, která vznikla poté, co přestal být příkop funkční. Z přísně metodologického hlediska příkop tvořily dva výkopy, které byly odděleny ve čtvercích B-XII a B-XIII vstupním koridorem, ale protože soubor z menší části příkopu (p512 až p514) obsahoval jen malé množství keramiky, byl zpracován jako jeden celek. Charakter nálezového celku je determinován svým vznikem, který se lišil od vzniku výplně zemnic a sídlištních jam, a také zčásti ovlivněn poexkavačním zacházením s keramikou.

Keramický celek z příčného příkopu tvořil 31% všech střepů z povelkomoravského horizontu osídlení hradiska. K analýze bylo použito celkem 890 fragmentů, z čehož 516 bylo inventovaných a 321 neinventovaných střepů. Celková hmotnost celku dosahovala 23334 g s průměrnou hmotností fragmentu 29,4 g a medián 20 g. V souboru se nacházelo 234 jedinců. Patnáct jedinců bylo složeno ze 2 střepů, pět ze 3, čtyři ze 4, dva ze 6 a po jednom z 5 a 14 střepů.

Index fragmentarizace

Graf. 11

Rozložení indexu fragmentarizace zobrazené v Grafu. 11 ukazuje mírnou převahu více fragmentarizovaných střepů. Oproti například SSJ. 6 nebo 14 jsou procentuálně více zastoupené kategorie středně a méně fragmentarizované. Graf mohla ovlivnit nepřítomnost neinventovaných střepů. V třinácti případech byly střepy dotvářeny sádkou.

Kategorie fragmentu

Kategorie fragmentu	Počet	%
celá nádoba	1	0,1%
okraj	111	14%
okraj s výdutí nezdobenou	16	2%
okraj s výdutí zdobenou	106	13%
výduť nezdobená	73	9%
výduť zdobená	455	56%
dno	12	1%
dno s výdutí nezdobenou	42	5%
dno s výdutí zdobenou	1	0,1%

Tab. 199

Rozložení jednotlivých kategorií odpovídá rozložení rozmezí v grafu indexu fragmentarizace. Nejčastějšími byly zastoupeny zdobené výduti. Naopak velmi je malý podíl nezdobených

výdutí, které se nacházejí většinou ve formě malý střepů. Početné byly kategorie okraj a okraj se zdobenou výdutí.

Technologie

Druh technologie	Počet	%
obtáčení slabě formující	585	72%
obtáčení silně formující	117	14%
nesledováno	76	9%
v ruce	39	5%

Tab. 200

Obtáčení slabě formující dominovalo mezi technikami výroby nádob. U 9 % nálezů nebylo možné určit technologii.

Materiál

Druh materiálu	Počet	%
hrubý dobře pálený oxidačně	42	5%
hrubý dobře pálený redukčně	95	12%
hrubý špatně pálený materiál	179	22%
jemný dobře pálený oxidačně	66	8%
jemný dobře pálený redukčně	131	16%
jemný špatně pálený materiál	90	11%
tuhový materiál hrubý	29	4%
tuhový materiál jemný	185	23%

Tab. 201

Nejvíce zastoupeným druhem materiálu byl jemný tuhový materiál. Téměř stejně početný byl také hrubý špatně pálený materiál. Významně byly zastoupeny kategorie dobře redukčně pálený materiál v hrubé i jemné variantě a také jemný špatně pálený materiál. Výrazně se neprojevila příměs slídy, která byla přítomna jen u 4 % materiálu.

Materiál se slídou

Materiál se slídou	Počet	%
hrubý dobře pálený oxidačně	3	9%
hrubý dobře pálený redukčně	3	9%
hrubý špatně pálený materiál	22	69%
jemný dobře pálený redukčně	3	9%
jemný špatně pálený materiál	1	3%

Tab. 202

Umístění přezahu	Počet	%
obě strany	28	60%
vnější strana	16	34%
vnitřní strana	3	6%

Tab. 203

U 22 % tuhových střepů se projevil tzv. přezah. Nejčastěji byl přítomný na obou stranách střepu. Připálené zbytky byly nalezeny ve dvanácti případech.

Výzdoba

Technika výzdoby	Počet	%
hřebenová výzdoba	252	44%
výzdoba jednozubým nástrojem	281	50%
kombinace hřebenové a výzdoby jednozubým nástrojem	35	6%

Tab. 204

V souboru byla nejpočetněji zastoupena výzdoba jednozubým nástrojem. Těsně za ní se objevuje hřebenová výzdoba. Kombinace obou variant byla marginální.

Kategorie motivu výzdoby	Počet	%
A - hřebenový pás	46	8%
B – hřebenová vlnice	98	17%
C – hřebenový pás a vlnice	41	7%
D - rýhy	160	28%
E - vlnovky	39	7%
F – rýhy a vlnovky	61	11%
G - kombinace tří prvků	5	1%
H – hřebenové vpichy	73	13%
I - záseky	13	2%
J - vpichy jednozubým nástrojem	9	2%
L- jiné motivy	1	0,2%
M - hřebenový pás nebo vlnice + další druhy výzdoby	20	4%
N - vlnovka + další druhy výzdoby	2	0,4%

Tab. 205

Nejčastější kategorií byly rýhy. Významně se projevily také varianty hřebenové vlnice, hřebenových vpichů a kombinace vlnovek a rýh.

Umístění výzdoby	Motiv výzdoby	Počet	%	Umístění výzdoby	Motiv výzdoby	Počet	%
horní část výdutě	A1	5	0,9%	výduť/obecně	A1	11	1,9%
	A2	2	0,4%		A2	26	4,6%
	B1	30	5,3%		A3	1	0,2%
	B2	12	2,1%		A5	1	0,2%
	B3	3	0,5%		B1	25	4,4%
	C3	1	0,2%		B2	21	3,7%
	C8	4	0,7%		B3	6	1,1%
	C10	1	0,2%		C10	1	0,2%
	D2	32	5,6%		C11	21	3,7%
	D3	1	0,2%		C12	1	0,2%
	D7	1	0,2%		C13	1	0,2%
	E1	14	2,5%		C3	2	0,4%
	E2	3	0,5%		C4	2	0,4%
	F1	17	3,0%		C8	4	0,7%
	F2	1	0,2%		D1	4	0,7%
	F6	1	0,2%		D2	116	20,4 %
	F9	2	0,4%		D3	1	0,2%
	F10	1	0,2%		D5	1	0,2%
	G3	1	0,2%		E1	12	2,1%
	H1	20	3,5%		E2	7	1,2%
	H2	8	1,4%		F1	18	3,2%
	H3	1	0,2%		F2	1	0,2%
	H4	2	0,4%		F3	1	0,2%
	H6	3	0,5%		F4	1	0,2%
	H12	1	0,2%		F6	3	0,5%
	H13	3	0,5%		F9	12	2,1%
	H14	4	0,7%		G2	1	0,2%
	I1	1	0,2%		G3	1	0,2%
	I10	2	0,4%		G7	2	0,4%
	I2	1	0,20%		H1	7	1,20 %
	I6	1	0,20%		H5	1	0,20 %
	J1	2	0,40%		H6	4	0,70 %
	J2	2	0,40%		H10	1	0,20 %
	J3	2	0,40%		H11	1	0,20 %
	L4	1	0,20%		H13	2	0,40 %

Umístění výzdoby	Motiv výzdoby	Počet	%	Umístění výzdoby	Motiv výzdoby	Počet	%
horní část výdutě	M2	4	0,70%	výduť/obecně	H16	4	0,70%
	M5	1	0,20%		H17	6	1,10%
	M7	1	0,20%		I1	1	0,20%
	N3	1	0,20%		I2	1	0,20%
	N9	1	0,20%		I6	1	0,20%
hrdlo	B1	1	0,20%		I7	1	0,20%
	D1	2	0,40%		I9	1	0,20%
	E1	2	0,40%		I10	1	0,20%
	H10	1	0,20%		J2	2	0,40%
	I1	1	0,20%		M2	4	0,70%
	J1	1	0,20%		M3	2	0,40%
hrdlo + horní část výdutě	C8	3	0,50%		M4	5	0,90%
	D2	1	0,20%		M5	1	0,20%
	E2	1	0,20%		M8	1	0,20%
	F1	3	0,50%				
	H2	2	0,40%				
	H12	1	0,20%				
	H6	1	0,20%				
	I2	1	0,20%				
	M9	1	0,20%				
dolní část výdutě	D2	1	0,20%				

Tab. 206

Opět nejčastějším motivem byly rýhy na výduti. Z ostatních motivů se výrazně projeví jen hřebenové vlnice na horní části výduti a rýhy také na horní části výduti. Ostatní motivy výzdoby nebyly dostatečně zastoupeny. Na rekonstruované nádobě inv. č. 105.0-s-231/59 byl kompletní motiv. Měl podobu hřebenové vlnice mezi hřebenovými vpichy.

Hřebenová vlnice

Hřebenová vlnice- typ	Hřebenová vlnice výška	Hřebenová vlnice hustota	Počet	%
pravidelná	nízká	hustá	19	11%
		řídká	1	1%
		středně hustá	8	4%
	středně vysoká	hustá	6	3%
		řídká	6	3%
		středně hustá	22	12%
	vysoká	středně hustá	1	1%
		řídká	1	1%
nepravidelná	nízká	hustá	6	3%
		řídká	2	1%
		středně hustá	6	3%
	středně vysoká	hustá	21	12%
		řídká	6	3%
		středně hustá	18	10%
	vysoká	řídká	1	1%
		středně hustá	5	3%
skloněná	nízká	hustá	9	5%
		středně hustá	3	2%
	středně vysoká	hustá	9	5%
		řídká	4	2%
		středně hustá	9	5%
skloněná, nepravidelná	nízká	hustá	1	1%
	středně vysoká	hustá	3	2%
		středně hustá	1	1%
zašpičatělá	nízká	hustá	2	1%
		středně hustá	1	1%
	středně vysoká	hustá	5	3%
		středně hustá	3	2%

Tab. 207

Hřebenové vlnice byly nejčastěji pravidelné středně vysoké středně husté a nepravidelné středně vysoké husté. Dále následovaly pravidelné nízké husté a nepravidelné středně vysoké husté hřebenové vlnice. Ostatní kategorie byly jen slabě zastoupeny.

Vlnovky

Síla vlnovky	Typ vlnovky	Výška vlnovky	Hustota vlnovky	Počet	%
široká (nad 3 mm)	nepravidelná	nízká	Hustá	1	1%
			těsně u sebe	1	1%
		středně vysoká	těsně u sebe	2	3%
	skloněná	nízká	těsně u sebe	2	3%
		středně vysoká	středně hustá	2	3%
	zašpičatělá	středně vysoká	hustá	1	1%
úzká	pravidelná	nízká	hustá	7	9%
			středně hustá	2	3%
			těsně u sebe	17	22%
		středně vysoká	hustá	1	1%
		vysoká	hustá	2	3%
	skloněná	nízká	hustá	4	5%
			středně hustá	2	3%
			těsně u sebe	5	6%
		středně vysoká	hustá	2	3%
			středně hustá	2	3%
			těsně u sebe	1	1%
	nepravidelná	nízká	hustá	4	5%
			řidká	1	1%
			středně hustá	5	6%
			těsně u sebe	6	8%
		středně vysoká	řidká	2	3%
			středně hustá	4	5%
			těsně u sebe	1	1%
		středně vysoká	hustá	1	1%

Tab. 208

Mezi vlnovkami se výrazně projevovaly úzké pravidelné nízké vlnovky ryté těsně u sebe. Ostatních kategorií bylo opět mnoho, ale jejich zastoupení nebylo početné.

Hřebenový vpich

Hřebenový vpich	Počet	%
A1	21	27%
A2	33	42%
A3	3	4%
B1	2	3%
B2	5	6%
B5	9	12%
B4	1	1%
C	3	4%
D	1	1%

Tab. 209

Mezi hřebenovými vpichy dominovalo provedení jednoduchými vpichy skloněnými doprava nebo doleva. Významně se projevil větvičkovitý motiv, u kterého nelze určit směr šipky vytvořených z vpichů.

Rýhy

Síla rýhy	Rýhy hustota	Počet	%
široká (nad 3 mm)	husté	28	11%
	řídke	1	0,4%
	řídke a husté	1	0,4%
	těsně u sebe	73	29%
úzká	husté	41	16%
	řídke	8	3%
	těsně u sebe	92	36%
úzká a široká	husté	6	2%
	těsně u sebe	5	2%

Tab. 210

Úzké rýhy těsně u sebe byly nejpočetnější variantou. Dále se výrazně projevovaly široké rýhy těsně u sebe a úzké husté rýhy. Ostatní kategorie byly řídce zastoupeny.

Plastická výzdoba

Plastická výzdoba byla v souboru tvořena šesti lištami. Ve dvou případech byly tři trojúhelníkovité pod sebou. Trojúhelníkovitá, obdélná, střešový převis (skupina 04.01.02) a

zlomek lišty se vyskytly po jednom exempláři (PEŠKA – PROCHÁZKA 2007 268). Neobvyklá výzdoba byla na okraji s výdutí 105.0-s-172/59. Měla podobu plastických žeber (Tab. LXXIV/20).

Výzdoba okraje

Okraj byl zdobený ve dvou případech. Výzdoba se nacházela na vnitřní straně a tvořila ji v jenom případě hřebenová vlnice a ve druhém vlnovka.

Tvar okraje

Okraj	Počet	%
A1 - zaoblený	22	10%
B1 - seříznutí kuželovité či válcovité prosté	112	49%
B2 - seříznutí kuželovité či válcovité, vytažená spodní hrana	13	6%
B3 - seříznutí kuželovité či válcovité, vytažená horní hrana	10	4%
B4 - seříznutí kuželovité či válcovité, vytažená spodní i horní strana	11	5%
C1 - seříznutí nálevkovité prosté	18	8%
C2 - - seříznutí nálevkovité, vytažená spodní hrana	10	4%
C3 - seříznutí nálevkovité, vytažen horní hrana	20	9%
C4- seříznutí nálevkovité, vytažená spodní i horní hrana	3	1%
D1 - seříznutí vodorovné prosté	2	1%
I -jiný	9	4%

Tab. 211

Nejvýrazněji byly zastoupeny okraje seříznutí kuželově či válcovitě. Početné byly také zaoblené okraje. V malé míře se v souboru vyskytly jiné tvary okrajů. Ve dvou případech to byl okraj vzhůru vytažený, směrem nahoru se zužující, s oblou lištou, vykloněný, který se dá řadit ke skupině 22. typ 02. a varianta 01 podle typologie brněnské keramiky. Dále se v souboru nacházely okraj kuželovitě seříznutý, lehce podříznutý (střechovitý) s ústím směrem vzhůru zesíleným (skupina 10); ve třech případech okraj vodorovně a svisle seříznutý (skupina 8?); okraj šikmě a svisle seříznutý; zaoblený a zesílený okraj a také jeden cylindrický okraj (PEŠKA, M. –PROCHÁZKA 2007, 251, 255). Domnívám se, že všechny tyto okraje předznamenávají další mladohradištní vývoj keramiky. Na třinácti fragmentech byl na okraji žlábek. V osmi případech byl umístěn vně a v pěti uvnitř.

Průměr okraje

Průměr okraje	Počet	%
< 15 cm	67	31%
15 - 20 cm	100	46%
> 20 cm	50	23%

Tab. 212

Nejčastější byl střední průměr nádob v rozmezí 15-20 cm.

Křivka ústí a hrdlo

Hrdlo	Počet	%
jiné	3	1%
konkávní	253	90%
kuželovité	4	1%
lom	22	8%

Tab. 213

Hrdlo mělo většinou konkávní tvar. Ostatní kategorie nebyly výrazně zastoupeny. Na 27 střepech bylo objeveno odsazení hrdla. Ve dvou případech uvnitř a v 25 vně střepu.

Křivka ústí	Počet	%
esovitě prohnutá	73	23%
jiný	3	1%
přímá	91	29%
segmentová konkávní	145	46%
zvlněná	1	0,3%
přímá-svislá nebo mírně dovnitř skloněná	1	0,3%

Tab. 214

Křivka ústí byl nejčastěji segmentová konkávní. Výrazně se také projevila přímá esovitě prohnutá varianta.

Značka na dně

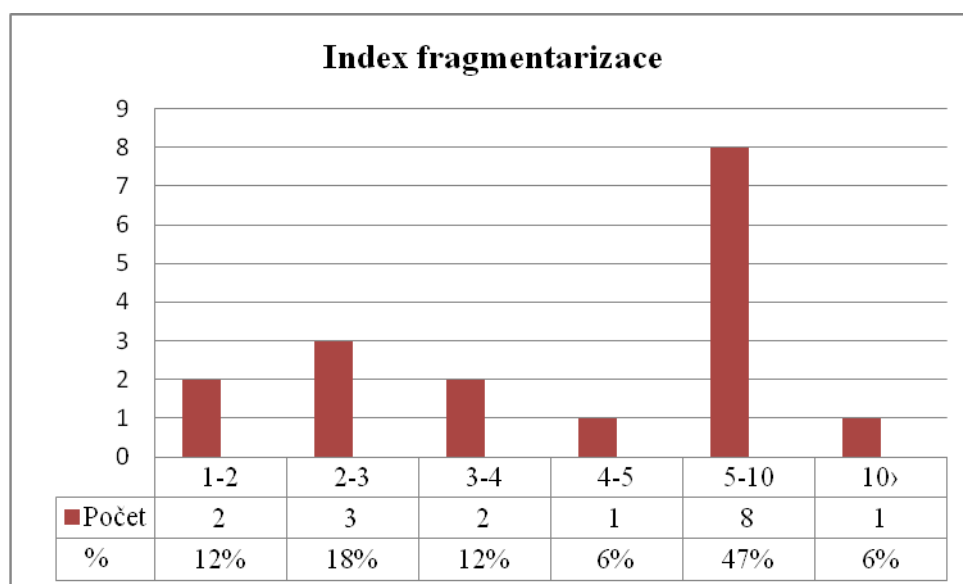
Na osmi dnech se zachovala značka. Dvě technické měly podobu důlku. Tři plastické značky měly podobu kříže v kruhu (např. Tab. LXXVI/21, LXXVIII/4). Další vypadaly jako kříž; kříž v lichoběžníku nebo čtverci a jedna byla neurčitá.

Průměr dna

V souboru se nacházelo 53 měřitelných den. Největší mělo průměr 16 cm nejmenší 6. Většina den měla průměr kolem 10 cm.

11.1. Soubor z kontrolního bloku M-O-VI

Při rozebírání kontrolního profilu mezi čtverci M-VI a O-VI byl v roce 1955 nalezeno v ornici 17 střepů, které Č. Staňa datoval do 2. poloviny 11. století (STAŇA 1998, 105). Je to nejmladší soubor keramiky na hradisku. Tvořilo ho 9 inventovaných a 8 neinventovaných střepů o celkové hmotnosti 811 g s průměrnou hmotností 48 g a mediánem 41 g. V souboru bylo pět jedinců.

Graf. 12

Index fragmentarizace byl nejčastěji v rozmezí 5-10. Poměr mezi více a méně fragmentarizovanými střepy byl vyrovnaný. Nálezový soubor otevírá otázku, jestli v místě kontrolního bloku nebyl nějaká SSJ., které se tehdejšími výzkumnými metodami nedal rozpoznat.

Kategorie fragmentu

Kategorie fragmentu	Počet	%
okraj	1	6%
okraj s výdutí nezdobenou	1	6%

Kategorie fragmentu	Počet	%
okraj s výdutí zdobenou	3	18%
výduť zdobená	9	53%
výduť nezdobená	2	12%
dno s výdutí nezdobenou	1	6%

Tab. 215

Nejpočetnější kategorií byly zdobené výdutě.

Technologie

Druh technologie	Počet	%
obtáčení silně formující	10	59%
obtáčení slabě formující	5	29%
nesledováno	2	12%

Tab. 216

Střepy byly většinou vytvářeny silně formujícím obtáčením.

Materiál

Druh materiálu	Počet	%
hrubý špatně pálený materiál	4	24%
jemný dobře pálený oxidačně	1	6%
jemný dobře pálený redukčně	3	18%
jemný špatně pálený materiál	4	24%
tuhový materiál hrubý	2	12%
tuhový materiál jemný	3	18%

Tab. 217

Druhy materiálu jsou zastoupeny více méně stejně. Nejpočetnější byl jemný materiál.

Výzdoba

Technika výzdoby	Počet	%
hřebenová výzdoba	3	25%
výzdoba jednozubým nástrojem	8	67%
kombinace hřebenové a výzdoby jednozubým nástrojem	1	8%

Tab. 218

U výzdoby převažovalo užití jednozubého nástroje.

Kategorie motivu výzdoby	Počet	%
C – hřebenový pás a vlnice	2	17%
D - rýhy	6	86%
F – rýhy a vlnovky	2	29%
H – hřebenové vpichy	1	14%
M - hřebenový pás nebo vlnice + další druhy výzdoby	1	14%

Tab. 219

Nejčastější kategorií motivu byly rýhy.

Umístění výzdoby	Motiv výzdoby	Počet	%
horní část výdutě	H1	1	8%
	D2	3	25%
výduť/obecně	C4	1	8%
	C11	1	8%
	D2	3	25%
	F13	1	8%
	F2	1	8%
	M10	1	8%

Tab. 220

Rýhy na horní části výduti a na výduti byly jediné více zastoupeny. Ostatní kategorie tvořil vždy jen jeden střep.

Hřebenová vlnice se v souboru vyskytla na třech motivech. Měla podobu nízké husté nebo středně husté a také pravidelné anebo nepravidelné varianty. Stejně jako hřebenové vlnice také vlnovky byl na třech motivech. Jedna vlnovka byla úzká pravidelná středně vysoká a středně hustá, další úzká skloněná středně vysoká a středně hustá a poslední široká zašpičatělá středně vysoká a hustá. Hřebenové vpichy měly podobu jednoduchých vpichů se sklonem doleva. Na třech zlomcích se nacházela lišta. Na dvou trojúhelníkovitá a na jednom oblá, která je součástí okraje.

Okraje

V souboru se nacházelo pět okrajů. Byly to okraj vzhůru vytažený, směrem nahoru se zužující s oblou lištou, dále stejný typ okraje jen místo lišty měl hranu na lomu. Jeden cylindrického okraje s válcovitým hrdlem a s vodorovným seříznutím prostým a také dva okraje se seříznutím nálevkovitým a vytaženou spodní hranou. Hrdla byla konkávní až na válcovité

hrdlo cylindrického okraje. Křivka ústí byla esovitě prohnutá ve dvou případech a po jednom případě segmentově konkávní a přímá-svislá nebo mírně dovnitř skloněná, ta byla součástí už zmíněného cylindrického okraje. Jeden okraj je z vnější strany zdobený hřebenovou vlnicí. Průměr okraje byl ve třech případech 20 cm, v jednom 12 a 23 cm.

Značka na dně

Na dně byla plastická značka, která měla podobu složitého motivu (Tab. LXXXIX/4). Průměr dna byl 10 cm.

11.2. Vyhodnocení keramiky

11.2.0. Keramika SSJ. 6

Celek velkomoravské keramiky z SSJ. 6 byl do vyhodnocení zařazen pro srovnání. Keramika tohoto celku byla dříve už několikrát publikována (STAŇA 1960a, 242-244; Týž 1994, 273-274). Jedná se jen o malý srovnávací vzorek, který bude sloužit k hrubému odlišení keramiky náležící mladšímu velkomoravskému horizontu od mladší keramiky. Keramický soubor tvořily jen hrnce.

Keramiku SSJ. 6 tvořil převážně hrubý materiál. Jemný materiál byl z 15 % špatně pálený. Dominantní technikou výroby nádob bylo slabě formující obtáčení.

Výzdobné motivy vytvářené jednozubým nástrojem tvořily 66 % z celé výzdoby souboru. Nejčastějším výzdobným motivem byly rýhy umístěné obecně na výduti. Rýhy byly ze 78 % úzké těsně u sebe nebo husté. Varianta širokých rýh těsně u sebe byla zastoupena významným počtem (14 %). Druhým nejpočetnějším motivem výzdoby byly kombinace rýh a vlnovek. V souboru byl jeden kompletní výzdobný motiv patřící nádobě 105.0-s-1/54, která na sobě nese blučinský motiv (F5).

Výzdoba hřebenovou vlnicí tvořila 14 % z celkového počtu zdobených střepů. Počty pravidelných a nepravidelných typů hřebenových vlnic byly zhruba vyrovnané. Velké množství málo zastoupených variant by mohlo ukazovat spíše na výrobu, kde více záleželo na šikovnosti hrnčíře než na sériové vyhotovení keramiky.

Vlnovky jsou poslední motiv výzdoby, který se výrazně projevoval. Jejich provedení koresponduje s tím, co bylo napsáno výše. Většinou byly úzké, což svědčí o tom, že hrnčíř používal stejný nástroj jako pro rýhy. Z 56 % byly vlnovky pravidelné nízké středně husté nebo husté. Ostatní kategorie nemají tak výrazné zastoupení.

Nejčastějším typem okraje byly okraje se seříznutím kuželovitým či válcovitým. U 30 % okrajů bylo zjištěno seříznutí nálevkovité a 13 % okrajů bylo zaoblených. Křivka ústí byla segmentově konkávní, esovitě prohnutá nebo přímá. Hrdla měla většinou konkávní tvar.

Index W bylo možné měřit u tří jedinců. Hodnoty se pohybovaly nad hranicí 0,33 (0,34, 0,36 a 0,37), což znamená, že nádoby měly nízko umístěnou výduť. Index w tento fakt potvrzuje. Většina z devíti měřených jedinců výrazně přesahovala hranici 0,33 (CHUDZIAK – POLIŃSKI – MOSZCZYŃSKI 1997, 238).

11.2.1. Keramika ze zemnic nad cestou - SSJ. 1, 2, 3, 4

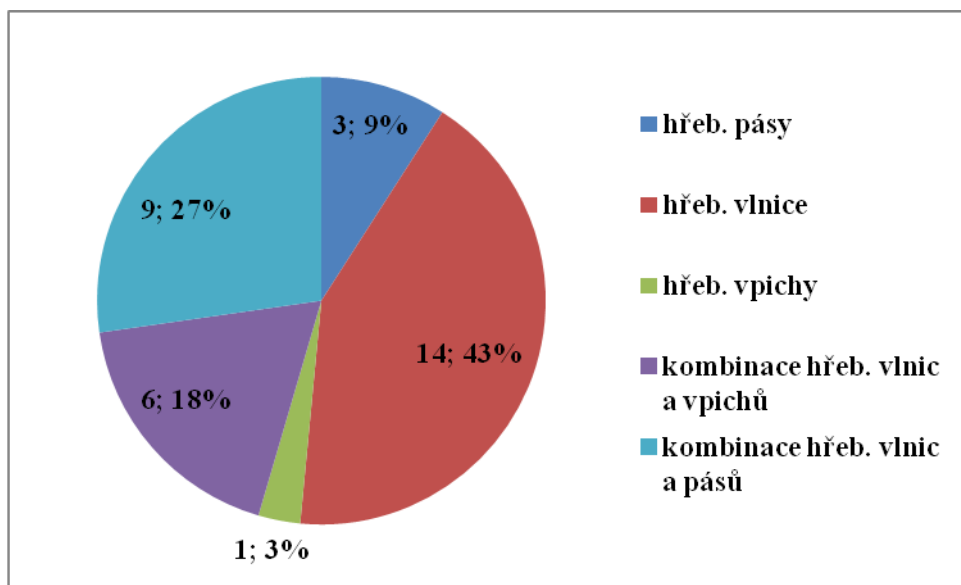
Všechny zemnice volně spojovala stratigrafická situace a rok výzkumu (viz 10.0. Stratigrafická situace). Bohužel šlo o rok 1953, kdy byl výzkum na začátku a, jak i Č. Staňa přiznává v nálezové zprávě 400/04, autorům výzkumu chyběly zkušenosti jak při vedení samotného výzkumu, tak při zpracování keramických nálezů (STAŇA 2004, 13). Proto závěry, které zde budou prezentovány, musí být přijímány s rezervou.

Keramický materiál můžeme rozdělit do několika skupin. Nejpočetnější byl hrubý špatně pálený materiál (viz Tab. 85, 104, 117). Významně byl zastoupen materiál hrubý dobře pálený redukčně a jemný dobře pálený redukčně, což odpovídá charakteristice Č. Stani, který považoval šedou barvu (makroskopicky jeden ze znaků redukčního výpalu) za typickou pro 4. horizont (STAŇA 1994, 274). Velmi málo se objevuje oxidačně vypálený hrubý i jemný materiál (Tab. 85, 95, 104, 117). V souboru ho tvořily spíše více fragmentarizované střepy. V SSJ. 3 a 4 se nacházely také tuhové střepy. Jejich počet byl malý. SSJ. 3 měl ve své výplni dva střepy, jejichž index fragmentarizace byl v rozmezí 5-10. Oba se musely nacházet v zemnici krátce po jejím zániku. Dalších pět fragmentů pocházelo z SSJ. 4. Jen jeden z nich měl index fragmentarizace v rozmezí 5-10. Ostatní střepy byly silně fragmentarizované.

Nádoby byly vyráběny nejčastěji slabě formujícím obtáčením (viz Tab. 84, 95, 103, 116). Technika silně formující se vyskytovala u 28 % fragmentů. Kromě silně zastoupené kategorie hrubý špatně pálený materiál se výrazně projevuje u špatně páleného jemného materiálu a také u tuhových střepů. S technikou výroby nádob souvisí přítomnost značek na dně. Na třech dnech se objevila značka v podobě kříže v lichoběžníku. Každé dno pocházelo z jiného SSJ. (SSJ.1, 2, 4). Díky této značce si můžeme být jisti, že nádoby vznikly na jednom hrnčířském kruhu a do jednotlivých výplní zemnic se mohly dostat v přibližně stejné době.

Nejvíce zastoupená byla výzdoba vytvářená hřebenem (viz Tab. 86, 96 105, 118). Nejčastěji se jedná o hřebenové vlnice, které tvořily 43 % z celkového počtu hřebenové výzdoby (viz Graf.

13). Pravidelné nízké a husté hřebenové vlnice byly nejpočetnější. Ostatní kategorie nebyly tak početné, ale provedení svědčí o tom, že výzdoba byla dělána zkušenými hrnčíři (MAZUCH 2009, 109-110). V souboru se nacházelo jen 16 % nepravidelných hřebenových vlnic. Můžeme pozorovat nárůst výzdoby s hřebenovými vpichy, které v SSJ. 6 nebyly téměř zastoupeny. Nejčastěji se vyskytovaly v podobě jednoduchých vpichů doleva.

Graf. 13 Hřebenová výzdoba

Výzdoba jednozubým nástrojem byla prezentovaná hlavně rýhami, které byly většinou úzké. Vlnovky byly z větší části nízké úzké a nepravidelné. Klasický blučinský motiv se na žádném ze zlomku keramiky nenašel, ale výduť inv. č. 105.0-s-658/53 nese hodně společných znaků. Střep má stopy silně formujícího obtáčení. Je z jemného špatně páleného materiálu s výzdobou složenou z kombinace hřebenové vlnice, úzkých rýh, mezi nimiž je umístěna vlnovka (Tab. LIX/7). Pocházel ze SSJ. 4, který byl na keramiku nejpočetnější ze všech čtyř SSJ. v horizontu a také se zde nacházelo víc keramiky zdobené jednozubým nástrojem než zdobené hřebenem (viz Tab. 118). Mohlo by se jednat o variantu nebo derivát blučinského typu (MAZUCH, M. 2009, 105, 143). Okraj inv. č. 105.0-s-417/53 z výplně SSJ. 1 měl na sobě typickou výzdobu tzv. pomoravského typu (VALÁŠKOVÁ 2010, 29) (Tab. LVII/10) Oproti SSJ. 6 se v zemnicích nad cestou objevila výrazněji keramika zdobená kombinací hřebenové výzdoby s výzdobou jednozubým nástrojem (srovnání Tab. 141 a Tab. 86, 96, 105, 118). Nejčastějším motivem byla kombinace hřebenové vlnice a rýh (viz Tab. 88, 97, 107, 120). Okrajově se v souboru objevily dva motivy s plastickou výzdobou. Jeden případ byl zachycen na střepu, jehož výzdobný motiv se skládal z trojúhelníkovité plastické lišty, která byla zdobena úzkými šikmými rýhami. Pod lištou se nacházela hřebenová vlnice. Druhý střep

měl na sobě široký žlábek. Hrany žlábků byly zdobeny hřebenovými vpichy a motiv byl také doplněn hřebenovou vlnicí.

Mezi okraji převládaly hlavně okraje seříznuté kuželovitě či válcovitě (viz Tab. 91, 99, 112, 125). U jednoho okraje byla rozpoznána zvláštní úprava. Okraj vypadal, jako by byl zavínutý k hrdlu. Hrdla byla v naprosté většině konkávní (viz Tab. 93, 101, 114, 127). Odsazení hrdla bylo na dvou střepech. Křivka ústí byla buď segmentová konkávní nebo přímá. Esovité prohnuté křivky byly méně časté (viz Tab. 92, 100, 113, 126).

Jak už bylo napsáno výše, na dnech se objevily plastické značky, které významně spojují jednotlivé SSJ. Kromě tří zmíněných značek se objevila také jedna technická v podobě důlku. Indexy W se podařilo změřit u čtyř nádob. Index byl ve všech případech větší než 0,33. Index w byl u dvanácti jedinců. Jeho výpovědní hodnota je méně objektivní (PROCHÁZKA 2009, 159). Většina jedinců měla index větší než 0,33, ve třech případech byl index menší a v jednom stejný jako 0,33. Podle klasifikace polské keramiky od W. Chudziak, D. Poliński, a A. Moszczyński mají nádoby s indexem nižším než 0,33 nízko posazenou výduť (CHUDZIAK – POLIŃSKI – MOSZCZYŃSKI 1997, 238).

11.2.2. Keramika SSJ. 7, 8 a 9

Soubor tří sídlištních jam byl k povelkomoravskému horizontu přiřazen na základě stratigrafické situace. Všechny se nacházely v superpozici s cestou ze zvířecích kostí a kamení (ulož. 131). Keramika byla nalezena jen v SSJ. 7 a jednalo se o čtyři fragmenty (viz kvantifikace SSJ.7). Soubor je příliš malý, než aby z něj byly dělány závěry.

11.2.3. Keramika SSJ. 16

Keramický soubor z SSJ. 16 je specifický svým vznikem i vícefázovým výzkumem (viz kvantifikace keramiky). Z příkopu pocházelo 31 % všech střepů, které byly řazeny do povelkomoravského horizontu.

Žádný materiál ze skupin hrubý, jemný a tuhový výrazně nepřevyšoval ostatní. Nejpočetnější byl tuhový jemný materiál, který s kategoriemi hrubý špatně pálený materiál a jemný materiál dobře pálený redukčně tvořil hlavní složku souboru. Významný je nárůst tuhového materiálu. Celkově tvořil 27 % všech střepů nalezených v příkopu. V žádném jiném SSJ. není tak velká koncentrace tuhových střepů (viz Tab. 201)¹⁰.

¹⁰ V souboru SSJ. 5 je sice 57 % tuhového materiálu, ale soubor je příliš malý na to, aby byl reprezentativní.

Slabě formující obtáčení převažovalo mezi technologiemi výroby nádob. Nově se objevuje větší zastoupení v ruce dělané keramiky, která v ostatních SSJ. nepřekročila hranici 3 % (viz Tab. 200). Silně formující obtáčení se pojilo hlavně s jemným redukčně dobře páleným materiálem a s tuhým materiálem jemným. Pro užití obtáčení ve větší míře mluví také osm značek na dně.

Technika výzdoby jednozubým nástrojem byla v souboru nejpočetnější, ale rozdíl v zastoupení mezi ní a výzdobou tvořenou hřebenem byl zanedbatelný. Kombinace obou technik byla v tomto souboru marginálně zastoupena (viz Tab. 204). Výzdobu jednozubým nástrojem reprezentují nejčastěji rýhy, které ze 40 % byly široké (nad 3 mm). Významně se v souboru projevují kombinace vlnovek a rýh. Vlnovky byly většinou pravidelné a úzké (viz. Tab. 205 a 208).

Hřebenová vlnice byla nejčastější hřebenovou výzdobou. Mezi hřebenovými vlnicemi převládaly lépe provedené kategorie – pravidelná, skloněná, zašpičatělá, které ukazují na to, že nádoby zdobil zkušený hrnčíř (viz Tab. 207). Výrazně se v souboru objevily hřebenové vpichy, které měly většinou podobu jednoduchých vpichů se sklonem doprava nebo doleva. (viz Tab. 209).

V souboru se také začínají objevovat výzdobné prvky mladohradištní keramiky (PROCHÁZKA 2009, 162, 166). Všechny tyto druhy výzdoby byly oproti výše jmenovaným druhům sporadické. Patřily sem na hrdle umístěné záseky a vpichy jednozubým nástrojem v jednom případě v kombinaci s rýhami, které byly na horní části výdutě. Také sem náležely horní části výdutí zdobené záseky, záseky s rýhami, dlouhé úzké vseky, dlouhé úzké vseky nad rýhami a také vpichy jednozubým nástrojem a také jejich kombinace s rýhami či vlnicemi a s hřebenovými vlnicemi či pásy (viz Tab. 206). V souboru bylo zjištěno také častější odsazení hrdla a to jak z vnější, tak z vnitřní strany. Odsazení bylo v některých případech spojeno s výrazným lomem (Tab. LXXV/13, LXXVIII/15). Plastická výzdoba byla zastoupena lištami. Velmi neobvyklý případ plastické výzdoby tvořila plastická žebra na okraji s výdutí inv.č. 105.0-s-172/59 (Tab. LXXIV/20). Celý fragment vykazuje velmi dobré provedení.

Okraje byly nejčastěji reprezentovány kategoriemi seříznutých okrajů kuželovitě či válcovitě. Oproti ostatním SSJ. se objevuje větší počet zaoblených okrajů (viz Tab. 211). Významná je přítomnost okrajů skupiny 22, která byla typická pro stupeň 1.1 mladohradištní keramiky a také cylindrický okraj, který je spojován s polskými vlivy (PEŠKA – PROCHÁZKA 2007, 150; STAŇA 1998b, 275). Tyto okraje tvořily v souboru jen 4 %, ale byly předzvěstí

následujících trendů v keramice na Brněnsku. Křivka ústí byla reprezentována kategoriemi segmentově konkávní, přímá a esovitě prohnutá (viz Tab. 214). Tvar hrdla byl v 90 % konkávní (viz Tab. 213).

Index W byl naměřen jen u jedné rekonstruované nádoby. Měl hodnotu 0,32. Index w bylo možno vypočítat u sedmi fragmentů. Ve třech případech byl index větší než hranice 0,33. Ostatní případy byly menší a v jenom případě se hodnota blížila k hranici 0,2 (CHUDZIAK – POLIŇSKI – MOSZCZYŇSKI 1997, 238).

11.2.4. Keramika SSJ. 5

SSJ. 5 byl v superpozici s příkopem SSJ. 16. Soubor keramiky, který z něj pocházel, byl příliš malý na srovnání (viz kvantifikace SSJ. 5). Tvořily ho spíše méně fragmentarizované střepy (Graf. 5), které se příliš nelišily od souboru SSJ. 16.

11.2.5. Keramika SSJ. 13

Sídlištní jáma SSJ. 13 byla nejstarším objektem ve stratigrafické situaci ve čtvercích LL-MM-NN-XI (viz 10.0. Stratigrafická situace). Č: Staňa datoval SSJ. do 9. století na základě keramiky a nálezů ostruhy s očkem (STAŇA 1958, 71). Vzhledem k přítomnosti tuhové keramiky bych se přikláněl k pozdější dataci zániku SSJ. Výplň výkopu 513 byla zaplněna dvěma uloženinami - mladší 169 a starší 171. Obě uloženiny byly vyhodnoceny odděleně. Jediným keramickým tvarem v celém souboru u obou uloženin byl hrnec.

Keramický materiál uloženiny 171 byl převážně hrubý špatně pálený. Ostatní materiálové kategorie s výjimkou hrubého dobře oxidačně páleného materiálu se výrazněji neprojevily. V souboru byl nalezen jeden tuhový střep, ale protože má velmi malý index fragmentarizace, domnívám se, že jde o intruzi (viz Tab. 156).

Nádoby v souboru byly ve většině případů tvarovány slabě formujícím obtáčením. U 20 % případů nebylo možno technologii určit. Kategorie v ruce a silně formující byly sice nevýrazně zastoupeny, ale jejich indexy fragmentarizace jsou v rozmezích 5-10 a víc než 10, což znamená, že byly jen velmi málo fragmentarizovány. U 7 % zlomků byla výrazná příměs slídy.

Výzdoba byla nejčastěji provedena hřebenem. Podstatně méně bylo výzdoby jednozubým nástrojem a kombinace obou technik byla marginálně zastoupena. V hřebenové výzdobě

převažují hřebenové vlnice a pásy. Hřebenové vlnice mají většinou podobu nízké nebo středně vysoké husté vlnice různých typů.

Výzdoba jednozubým nástrojem byla prezentovaná opět hlavně rýhami a kombinací vlnovek a rýh. Žádný z typů vlnovek a rýh není významně zastoupený, takže nemá význam se o nich více rozepisovat. Jiné druhy výzdoby jednozubým nástrojem byly velmi slabě zastoupeny.

Plastická výzdoba se projevila v podobě vývalkového hrdla a jednoho střepu s obdélnou lištou.

Okraje byly převážně seříznuté kuželovitě či válcovitě prostě. Jeden okraj měl zvláštní úpravu. Byl od vrcholu okraje na obě strany šikmo seříznutý a na spodní straně měl vytaženou hranu. Hrdla byla většinou konkávní a křivka ústí přímá nebo segmentově konkávní.

Keramický soubor z uložení 169 byl větší než předešlý soubor z uložení 171. Hlavní materiálovou složkou je opět hrubý špatně pálený materiál, který je ovšem proti předešlému souboru výrazně doplněn výrazným procentem jemného a tuhového materiálu. Oxidačně a redukčně pálený materiál byl zastoupen stejně a oba tvořily víc jak 20 % souboru. Tuhový materiál byl tvořen převážně více fragmentarizovanými střepy. Ve třech případech mají tuhové střepy index fragmentarizace v rozmezí 5-10, což indikuje málo fragmentarizované střepy.

Nádoby byly převážně vytvářeny pomocí slabě formujícího obtáčení. U 14 % střepů nebylo možno technologii určit. Kategorie v ruce a obtáčení silně formující byly zanedbatelně zastoupeny. U 6 % zlomků byla výrazná příměs slídy.

Výzdoba hřebenem a jednozubým nástrojem byly téměř stejně zastoupeny. Což je změna oproti souboru uložení 171. Kombinace obou technik výzdoby opět byla marginální.

Hřebenová výzdoba byla prezentována hlavně vlnicemi a hřebenovými vpichy. Hřebenové vlnice byly většinou pravidelné nebo nepravidelné nízké husté nebo středně husté. Mezi hřebenovými vpichy byly výrazně zastoupeny kategorie jednoduchého hřebenového vpichu se sklonem doprava, doleva nebo rovné a také větvičkovitý motiv.

Výzdobu vytvářenou jednozubým nástrojem reprezentují hlavně rýhy a kombinace rýh a vlnovek. Rýhy byly většinou úzké husté nebo těsně u sebe. U vlnovek převažovaly typy pravidelné a nepravidelné, které byly nízké úzké husté nebo středně husté. Ostatní typy výzdoby nebyly významně zastoupeny.

Plastická výzdoba nebyla pro soubor příliš typická. Objevila se u tří zlomků a měla podobu vývalkového hrdla a dvou obdélných lišt.

Okraje byly většinou upraveny seříznutím kuželovitým či válcovitým prostým. Významně se také v souboru projeví zaoblené okraje a okraje seříznuté kuželovité či válcovité s vytaženou spodní hranou. Kromě jednoho případu byla hrdla konkávní. Křivka ústí převažovala segmentová konkávní a přímá. Index W a w nebylo možno na jedincích v obou uloženinách SSJ. 13 určit.

11.2.6. Keramika SSJ. 15

Zemnice se zachovaným dřevěným srubem byla mladší než SSJ. 13, ale také stratigraficky starší než SSJ. 14. Většinu keramických tvarů tvořily hrnce. Výjimkou byl okraj s výdutí 105.0-s-653/58, který pocházel s velkou pravděpodobností z misky.

Keramický materiál hrubý špatně pálený byl nejpočetnější složkou souboru. Významný je počet tuhových střepů, které tvoří 16 % celku. Ostatní kategorie se pohybují s četností kolem 10 %.

Nejčetnější kategorií technologie výroby nádob bylo slabě formující obtáčení. U 21 % zlomků nemohla být určena technologie výroby. Většinou tomu bylo proto, že byly příliš malé a neměly na sobě žádné stopy po výrobních technologiích (viz Tab. 200). Silně formující obtáčení se vyskytovalo se všemi materiály téměř ve stejných počtech.

Hřebenová výzdoba i výzdoba vytvářená jednozubým nástrojem byly v souboru stejně zastoupené. Hřebenovou výzdobu reprezentují hřebenové vlnice a vpichy. Vlnice převažovaly nízké a husté. Hřebenové vpichy opět měly podobu hlavně jednoduchých vpichů se sklonem doprava a doleva. V souboru více než v jiných SSJ. se objevil větvičkovitý motiv jak pravý, tak levý.

Výzdoba jednozubým nástrojem byla opět reprezentována hlavně rýhami. Převažovaly varianty úzkých rýh hustých a těsně u sebe. Výrazně se objevují široké rýhy těsně u sebe. Vlnovky převažovaly stejně jako rýhy úzké. Většinou měly podobu pravidelných nebo skloněných typů, což opět mohlo odpovídat práci zkušeného hrnčíře. Ostatní typy tvořené jednozubým nástrojem jako záseky, dlouhé úzké vsky nebyly příliš početné. Jen okraj s výdutí 105.0-s-506/58, který bych zdoben motivem J2 a obdélnou plastickou lištou, nebyl silně fragmentarizovaný (Tab. LXIX/10).

Plastická výzdoba byla v souboru prezentovaná hlavně lištami. Ty měly většinou trojúhelníkovitou podobu. V menší míře se vyskytly také obdélné lišty.

Okraje byly upraveny ve velké většině seříznutím kuželovitým či válcovitým prostým. Soubor reprezentují zaoblené okraje a okraje seříznuté nálevkovitě prostě. V souboru se také objevují

dva mladohradištní okraje ze skupiny 22 (PEŠKA – PROCHÁZKA 2007, 251, 255). Hrdla převažovala konkávní. Křivky ústí byly segmentově konkávní nebo přímé v menší míře také esovitě prohnuté.

Index W nebylo u žádného jedince možné změřit. Index w byl měřen u dvou zlomků. Jeho hodnoty byly 0,21 a 0,27, což znamená, že nádoby měly vysoko umístěnou výduť (CHUDZIAK – POLÍŇSKI – MOSZCZYŇSKI 1997, 238).

11.2.7. Keramika SSJ. 14

Soubor keramiky pocházel z nejmladší situace ve čtvercích LL-MM-NN-XI, XII. Keramický soubor tvořily jen hrncovité nádoby.

Materiál v souboru převažoval hrubý špatně pálený. Všechny kategorie jemného materiálu byly zastoupeny shodně kolem 11 % stejně jako tuhové střepy (viz Tab. 171).

Slabě formující obtáčení bylo dominantní kategorií technologie výroby nádob. Stejně jako u předešlého souboru u 21 % fragmentů nebylo možné určit technologii, což nejspíš souvisí s velkým počtem fragmentarizovaných střepů (viz Graf. 9., Tab. 170). Silně formující obtáčení bylo přítomné hlavně u hrubého a jemného dobře redukčně páleného materiálu.

Výzdoba převažovala výrazně hřebenová nad výzdobou jednozubým nástrojem (viz Tab. 173). Početné byly zlomky zdobené hřebenovým pásem, vlnicí a jejich kombinacemi. Tvořily téměř 50 % všech zdobených střepů v souboru. Hřebenové vlnice reprezentovaly hlavně kategorie pravidelná, skloněná a také nepravidelná vlnice (viz Tab. 176). Výrazné bylo také zastoupení výzdoby hřebenovými vpichy. Vpichy převažovaly jednoduché se sklonem doprava nebo doleva (viz Tab. 178)

Výzdoba tvořená jednozubým nástrojem byla tvořena hlavně rýhami (viz Tab. 175). Většinou se jednalo o varianty úzkých rýh s hustotou v kategoriích husté nebo těsně u sebe (viz Tab. 179). Vlnovky byly v souboru nevýrazně zastoupeny. Měly většinou podobu úzkých skloněných nebo nepravidelných typů (viz Tab. 177). Významný byl nález větší části nádoby (inv. č. 105.0-s-559/58), na které se zachoval celý motiv, který měl podobu záseků s rýhami. Záseky byly umístěny v místě odsazení pod hrdlem.

Plastická výzdoba byla tvořena hlavně trojúhelníkovitými lištami. Objevil se také jeden exemplář vývalkového hrdla. Netradiční výzdobou byl žlábek mezi hřebenovými vpichy.

Okraje byly nejčastěji seříznuté kuželovitě či válcovitě prostě. Výrazná je také skupina zaoblených okrajů (viz Tab. 180). Významný byl také nález cylindrického okraje s válcovitým hrdlem, který je spojován s polskými vlivy na domácí moravskou keramiku na počátku 11. století (PROCHÁZKA

2009, 172; STAŇA 1998b, 275-276). Hrdla převažovala konkávní a křivky ústí segmentově konkávní a také přímé (viz Tab. 182, 183). Indexy W a w nebylo možné změřit.

11.3. Keramika 10. a první poloviny 11. století na Moravě

Vývoj keramické produkce na Moravě v 10. a na počátku 11. století není příliš zmapovaný (PROCHÁZKA 2009, 151). Důvodem je stav výzkumu, přetržení kontinuity sídelního vývoje na většině hlavních lokalit a asi také oproti velkomoravskému období menší atraktivita tematiky. Pro účely srovnání se starozámeckými keramickými soubory jsem se pokusil sestavit seznam moravských lokalit, které existovaly v období 10. a 1. poloviny 11. století. Na základě literatury jsem se pokusil charakterizovat jejich keramické nálezy.

Brno - Modrý lev

V roce 1985-86 byl proveden záchranný výzkum na prostoru dvora uzavřeného domovními bloky ulic Křížové, Křídlovické a Ypsilantiho v blízkosti Mendlova náměstí. Keramika z objektu 1 byla vyráběna z jemnějšího materiálu s pískem a různě intenzivní příměsí slídy. Středně kvalitní výpal na hnědých odstínech zanechal červené a černé skvrny. Menší část (11 %) byl vyráběna s příměsí zlatavé slídy. Dva fragmenty z téměř dvou set obsahovaly tuhu. Šlo o zlomek podhrdlí se šikmo položenými řadami hřebenových vpichů a zlomek výduti s nepravidelnými svazky žlábků. Okraje měly podobu vodorovných vně vyhnutých zaoblených typů s nízkým hrdlem až po esovitě prohnuté tvary nádob s válcovitě i kuželovitě seříznutým okrajem, někdy s lehce protaženou horní nebo spodní hranou (JORDÁNKOVÁ – LOSKOTOVÁ 2006, 121). Výzdoba byla tvořena svazky strmých i povlnovějších hřebenových vlnic a pásů. Méně časté jsou hřebenové vpichy nebo svazky obloučků v horní třetině nádoby. Příliš častý nebyl líšeňský typ 1/54. Ojediněle byla objevena výzdoba šroubovicí. Objekt zanikl podle analogií ze Starých zámků u Líšně v 2. polovině 9. století. Nejstarší sídlištní vrstva 180-6 byla z poloviny zastoupena materiálem se zlatavou slídou, méně než polovinou materiálu 1. skupiny a větším podílem keramiky s tuhou než v případě obj. 1. Tři výduti byly zdobeny vlnovkou, nepravidelnými žlábků a vpichy. Dva okraje byly vně vzhůru vyhnuté, kuželovitě a válcovitě seříznuté. Ve výzdobě se objevují svazky nepravidelných žlábků s hřebenovou vlnicí a vlnovkou. Objevily se kombinace vlnovky a hřebenových vpichů v podhrdlí. Na základě srovnání s materiálem 3. horizontu ze Starých

zámků soubor byl datován do 2. poloviny 9. až přelomu 9. a 10. století (JORDÁNKOVÁ - LOSKOTOVÁ 2006, 122).

Nejpočetnější soubor pocházel ze zánikových vrstev valu. Z přepáleného jílu 130-8 pocházelo 5 zlomků. Tři patřily do první materiálové skupiny. Pocházely z jedné vejčité nádoby zdobené dvěma vlnovkami na horní části výduti. Ze zánikového horizontu 140-4 pocházela zásobnicová nádoba s obilím (obr.6:1). Byla vyrobena z materiálu s příměsí ostřené hrubšího písku. Nádoba měla vejčitý tvar s jednoduchým vně vyhnutým zaobleným okrajem. Na největší výduti byly dvě plastické lišty zdobené stejně jako podhrdlí šikmými hřebenovými vpichy (JORDÁNKOVÁ - LOSKOTOVÁ 2006, 123).

Ve střední a horní části výduti bylo několik hřebenových vlnic a dvě vlnovky, doplněné o berličkový kříž nad horní lištou a plasticky vystupující znak horizontálně umístěných přesýpacích hodin tvořených přesekávaným páskem. Popelová vrstva s uhlíky 160-7 obsahovala nádobu vejčitého tvaru s výzdobou v podobě hřebenové vlnice v podhrdlí. Další výzdoba měla podobu hřebenových vpichů, řady vrypů na podhrdlí, hřebenových vlnic a vlnovek v kombinaci se žlábkem. Tuhová keramika tvořila 14 % v souboru. Nálezy ze sídlištní vrstvy 140-3 byly podobné předešlé kolekci. Soubor obsahoval méně tuhové keramiky. Výzdoba měla podobu řady vodorovných ležatých vrypů, drobné oválné vrypy na podhrdlí se žlábkem. Autorky datují soubor do 1. poloviny 10. století. Na tento horizont navazovala hlinitá vrstva 150-9. Tuhové zboží tvořilo 15 %. V souboru byly nalezeny nezdobené hrnce s černým leštěným povrchem, dále keramika s hřebenovými vpichy, vlnovkami. Oproti předešlým plochám se zde objevily vně vyhnuté okraje zdobené žlábkem na vnějším obvodu, ostře profilované hluboké žlábkové na těle a také plastické lišty na jinak hladké netuhové zásobnici. Tuhová keramika má blízko k souborům z poslední třetiny 10. století na Starých zámcích u Líšně. Nejmladší sídlištní vrstva 110-2 obsahovala menší podíl tuhové keramiky než předešlé. Esovité prohnutí nádob se začíná ostřeji profilovat. Na největší výduti se začaly objevovat dva hluboké hrotité žlábkové. Cylindrické okraje nebyly nalezeny. Proto lze soubor datovat do konce 10. století (JORDÁNKOVÁ - LOSKOTOVÁ 2006, 125-126).

Břeclav - Pohansko

Keramika 4. fáze z Pohanska byla datována na přelom 9. a 10. století a do 1. poloviny 10. století (MACHÁČEK 2001, 210). Vyznačovala se ve větší míře přítomností tuhové keramiky, výzdobou záseky, různými vpichy, plastickými lištami a vývalky na hrdle. Objevily se válcovitě či kuželovitě seříznuté okraje a ve větší míře také opět výzdoba na hrdle

a výrazně výzdoba v podobě rýh rytých jednozubým nástrojem. Mizí prožlabené okraje mikulčického okruhu a vzrostl podíl okraje profilovaného středovou lištou a okraje vodorovně seříznutého s vytaženou vnější hranou. Pro celou fázi byla typická nízká hustá hřebenová vlnice. Do 4. fáze keramiky z Pohanska u Břeclavi v Lesní školce náleží malý počet objektů (např. O227, O254b) a tak spektrum keramiky nemusí být úplné (MACHÁČEK 2001, 209, též 2005, 130, 150). Keramika 4. fáze je také zastoupena na sídlišti na Jižním předhradí, kde převažuje nad ostatními skupinami keramiky (POKORNÁ 2011, 101, Abb. 10).

Při výzkumu velmožského dvorce byl v prostoru chrámové stavby nalezen soubor keramiky, který se nacházel na úrovni podlahy těsně pod vrstvou destrukce. Výskyt mladohradištní keramiky se omezoval jen na vnitřní prostor kostela a jeho nejbližší okolí. Nálezy se do kostela dostaly v době, kdy ještě stál, ale nejspíš neplnil už svou sakrální funkci (DOSTÁL 1976, 181). V keramickém souboru se vyskytovaly tři skupiny keramiky – tuhová keramika, běžné hradištní zboží s příměsí písku a jemně plavené šedobílé hlíny. Tvarově byl soubor prezentován miskou a hrnci. Hrnce byly mísovité nebo vysoké situlovité. Konická výduť nemá výraznější zakřivení a maximální průměr byl hned pod hrdlem. Žlábkovité hrdlo bylo ostře odsazeno od výduti. Výzdoba byla tvořena záseky pod hrdlem nebo na přechodu hrdla a výduti, na výduti širokými rýhami (spirála), vzácněji vlnovkami. Okraje měly nálevkovité nebo válcovité seříznutí a s vytažením horní hrany okraje. Keramika má blízko keramice 11. století (DOSTÁL 1976, 187).

Olomouc - Biskupské náměstí

Na Biskupském náměstí č.p. 842 proběhl mezi lety 1995-97 záchranný výzkum. V sondě S2/95 byly nalezeny útržky nenarušených sídelních horizontů z 9. a 10. století.

Keramika skupiny II byla z morfologického a technologického hlediska různorodá. Materiál obsahoval příměs netříděného hrubého ostřiva a vyznačoval se málo pečlivou úpravou povrchu. Výpal byl hnědý až černohnědý. Výzdobu tvořily různé druhy vlnic, vpichy jednozubým nástrojem a hřebenové vpichy (BLÁHA 2001, 51).

Keramika III. skupiny byla tuhová s hrubým bílým pískem a drobnými kamínky. Výzdoba byla tvořena hřebenovými vlnicemi a vlnovkami, horizontálními rýhami a vpichy. Keramika pocházela z horní udusané vrstvy zásypu jam zejména v mladším obj. XIV. Nejspíš souvisela s krátkodobým hiátem osídlení nebo mohlo jít o reorganizaci v zástavbě (BLÁHA 2001, 51-52). V horizontech s keramikou z průběhu 9. a 1. poloviny 10. století byla nalezena rombická

šipka (obr. 11/4). V obilnici - objekt 287/96 byl nalezen střep zdobený hřebenovou vlnicí nad rýhami (obr. 13/5) a okraj s odsazením (obr. 14/1) (BLÁHA 2001, 56).

Olomouc - Dómské návrší

Keramiku z Olomouce - Dómského návrší tvořily hlavně hrnce, vzácněji misky, misky a velké hrncové nádoby, které předznamenávaly zásobnice. Z cizích tvarů byly objeveny dvojkonické nádoby, kalichovité nádoby, nádoby na prstencovité nožce a také lahvovité nádoby. Materiál byl ostřený pískem různé hrubosti někdy i slídou. Tuhový materiál byl podle nálezové situace nejhojnější před polovinou 10. století. Potom jeho oblība klesá, i když do poloviny 11. století je tuhová keramika stále velmi početná (DOHNAL 2005, 80).

Výzdobu tvořily nejprve hluboce ryté vlnice a rýhy. Následný trend směřoval k mělčímu a širšímu provedení. Počátky osídlení na Dómském návrší byly spojeny s keramikou s prožlabenými okraji a kalichovitě profilovanými okraji. Oba druhy okrajů vzhledem k množství nalezené keramiky nebyly moc početné.

Početnější byla varianta, kde je patrná kalichovitá profilace. Hrotité povytažení nebo napřímení široce rozevřeného okraje s případnými hřebenovými vlnicemi a rýhami naznačují jistý vývoj. U prožlabených okrajů lze sledovat také vývoj. Původní prožlabení je mělčí nebo jen naznačené, což je předpoklad pro vznik okrajů profilovaných bočními žeběrky a žlábků.

Do povelmomoravského horizontu asi patřily okraje nálevkovitě nebo kuželovitě seříznuté s vytaženou spodní, horní nebo oběma hranami. Udržují se také zaoblené okraje, které měly zesílené konce. Objevila se také reminiscence na prožlabení v podobě úzké rýžky. Nově se vyskytly ztlustěné okraje, jenž mohou být hranaté (v návázce s denárem knížete Svyatoplyk II.) nebo zaoblené. Dva vzhůru vytažené okraje z kulturní vrstvy pod valem (Tab. 3:8) a další okraj pocházel z objektu 13 (Tab. 35:3), které V. Dohnal datoval do 1. polovina 10. století (DOHNAL 2005, 81). Další vzhůru vytažené okraje většinou pocházely z nezařaditelných poloh. Tyto okraje měly větší vytažení. Mladší keramika byla dobře dělaná s výzdobou v podobě plastické lišty a překrývajícími se hřebenovými vlnicemi (DOHNAL 2005, 83).

Na Dómském návrší bylo nalezeno 15 zlomků nádob s válcovitým hrdlem. Tři pocházely z objektu 7, další tři z tmavého horizontu nad objekty 9 a 10, jeden z vrstvy nad objektem 13 a 14 a zbývající rozptýlené po různých úrovních. Šlo o nádoby střední velikosti, s dovnitř zkoseným nebo zaobleným okrajem. Výzdoba měla podobu vlnic, horizontálních rýh s vrypy nebo důlky. V jednom případě nádoba byla vyrobena z tuhového materiálu. Podobné nádoby

se nacházejí v polském prostředí od 2. poloviny 10. století. Mincemi datované nádoby lze klást na přelom 10. a 11. století. Olomoucký nález nádoby s válcovitým hrdlem (Tab. 56:1) má analogie ve Wesólki, kde byla podobná nádoba nalezena s pokladem sekaného stříbra z počátku 11. století. Doklady kontaktů s Polskem jsou dvojkonické nádoby, střep z misky s tzv. třmenovým – shora na okraj nasazeným uchem, zlomky nádob s dutou prstencovitou nožkou, fragment kalichovité nádoby a hrnek pocházející ze staršího nálezu z Olomouce – Nových sadů (DOHNAL 2005, 84; PROCHÁZKA 2009, 172-173)

Přerov - Horní náměstí 8, 9 a 26

Keramický soubor středohradištních subfází 2.2 a 2.3 byl tvořen čtyřdílnými někdy trojdílnými hrnci vejčité nebo esovité profilace s nízko položenou výduť. Index W měl hodnotu menší než 0,33. Středně velké nádoby byly vyrobeny ze středně zrnitého materiálu, velké nádoby zčásti z hrubého materiálu. Okraje byly jednoduše kuželovitě či nálevkovitě seříznuté s prožlabením horní i vnější plochy či s protažením horní hrany. Rytá výzdoba byla mělká až na hrubozrnnou keramiku, kde byly hluboké horizontální rýhy. Úplně chyběly plastické lišty. Slabě se vyskytovala zadržávaná hřebenové vlnice. Progresivním prvkem bylo rýhování jednozubým nástrojem či hřebenem na plecích pod ohybem hrdla. Fragmenty starší než z poloviny 9. století zde nebyly nalezeny (PROCHÁZKA 2009, 160, 162).

Keramický horizont rámcově datovaný do 2. poloviny 10. století pocházel ze spodních splachových vrstev, úprav pod opevněním, úpravy pod podlahami srubů za hradbou, zčásti z výplně hradby a z konstrukce podlah. Jednalo se o nepočetný celek s tuhovou keramikou bez engoby, který byl tvořen hrnci s hraněnými vykloněnými okraji. Nápadný typ okrajů měl variabilně protaženou horní hranu. Výzdoba byla tvořena vlnicemi a vodorovnými rýhami. Objevila se taky kombinace čokkovitého vrypu nad vodorovnými rýhami, což je fenomén 11. století. V souboru chyběly plastické lišty i polské prvky. Soubor byl malý a tak je jeho výpovědní hodnota problematická (PROCHÁZKA 2009, 162; Týž v tisku, 193).

Soubory datované do konce 10. století a první poloviny 11. století pocházely z plochy domu č. 8 a 9. V subfázi 3.1. byla objevena rezidua středohradištní keramiky. Ojediněle se vyskytovaly plastické lišty a o málo víc čokkovitých vrypů kombinovaných s vodorovnými oběžnými rýhami. Podíl tuhové keramiky v některých souborech se blížil 50 %. Vedle vejčitých hrnců s indexem $W > 0,33$ se početněji objevovaly tvary s výše posazenou výduť. Chyběly tvary s válcovitým hrdlem. Subfáze 3.2. měla podobnou keramickou náplň. Tuhová keramika bez engoby představovala menšinovou frakci. Kromě esovitě profilovaných

čtyřdílných nádob se objevily hrnce s výrazným lomem. Nebyl zaznamenán případ s lomem v rovině maximálního průměru těla nádoby. Vyskytly se také velké nádoby s plastickými lištami a bohatou rytou výzdobou. Významný byl výskyt úzkých dlouhých vseků v kombinaci s další výzdobou. Hřebenové vpichy a čočkovité vrypy v kombinaci s vodorovnými rýhami byly výrazně menšinovým jevem. V zásypových subfázích byly nalezeny nádoby s válcovitým hrdlem. PROCHÁZKA 2009, 162, 166).

Keramika 4. fáze se až na ojedinělé mladší prvky nelišila od předešlé fáze 3. Výrazný byl nález válcovité nádoby zdobená ojedinělou kolkovou výzdobou, která byla používána v Polsku. Keramika byla datována před polovinu 11. století (PROCHÁZKA 2009, 166).

Přerov - Kozlovská ulice

Obecně zde byla nalezena keramika z písčitého materiálu hnědých odstínů. Charakteristické byly hrnce s ven vykloněným jednoduše seříznutým okrajem zdobené kombinací rytých horizontálních linií na tělech a vrypů a vseků v podhrdlí. Objevily se hrnce s cylindrickým okrajem a sporadicky válcovité a pohárovité nádoby (PARMA 2001, 185).

Kontexty 121 a 127 byly datovány do 1. poloviny 11. století (PARMA 2001, 186). Nejvíce byla zastoupena v obou kontextech třída 1. - PR3001. Keramika měla barvu povrchu světle hnědou (někdy načervenalou) nebo šedou. Materiál byl písčitý se zrny do 2 mm s krupicovitým povrchem a středně tvrdým oxidačním výpalem. Na dnech byly stopy po podsýpce. Tuhová keramika tvořila v kontextu 121 8 % a v kontextu 127 16 % souboru.

Nejpočetnější byly zaoblené ven vykloněné okraje, které tvořily 34 % z celkového počtu. Nálevkovitě seříznuté okraje byly zastoupeny v 27 %, vzhůru vytažené okraje do výšky 20 mm 7 % (39 – nálevkovitě seříznuté okraje s vytaženou horní hranou) a mírně vyhnuté vzhůru 6 % (03 – směs nálevkovitě seříznuté okraje s vytaženou horní hranou se zaoblenými a lehce nahoru vytaženými okraji). Cylindrické okraje byly nalezeny ve dvou případech (PARMA 2001, 180-183).

Výzdoba měla podobu rýhování, hřebenových vlnic, plastické lišty, šikmých vseků na hrdle. Sporadicky byly objeveny pásy nehtových vrypů, vlnovka, vpichy nebo hřebenové vpichy. Nejčastější kombinace byly vlnice s rýhami na těle nádoby, šikmé vseky na hrdle s rýhami. Zařazení zásobnic do kontextů je problematické, protože může jít o intruze z vrstvy ze 13. století. (PARMA 2001, 180).

Severní Morava

Vladimír Goš vypracoval schéma raně středověké keramiky na severní Moravě podle nálezů z Mohelnice s přihlédnutím ke kolekci z předpecní jámy v Želechovicích. V 10. století dominují bezuché hrnce s ven vykloněnými okraji různě seříznutými. V hlíně byla příměs jemné tuhy, povrch přetřený hnědou engobou – většinou jen na jedné straně. Výzdoba měla podobu vodorovných rýžek hustě kladených vedle sebe, na podhrdlí šikmých vrypů nebo hřebenových vpichů. Dna mají značku. Občas se vyskytne v souboru plochý talíř nebo střepy z masivních nádob s plastickými lištami (GOŠ 1977, 291, 300).

V 11. století opět převládá bezuchý hrnec. Okraj byl vykloněný různě profilovaný, v průběhu 2. poloviny 11. století se začíná vytahovat vzhůru. V hlíně se nacházely kousičky tuhy. Povrch byl přetřený engobou hnědé a šedavé barvy. Výzdobu tvořily vlnovkové a vodorovné žlábký, zřídka kombinované s pásem šikmých vrypů, na rovných dnech jsou značky. Na začátku 11. století se objevují nádoby s cylindrickým hrdlem. Mimo hrnců byly používány sporadicky misky, také ploché talíře a zásobnice typu I a II. (GOŠ 1977, 300).

Staré město – Na zahrádkách

V roce 2005 byl na lokalitě proveden záchranný výzkum. Keramický soubor je datovaný do širokého rozmezí od 2. poloviny 10. do 1. poloviny 11. století s možným přesahem do 2. poloviny 11. století. Skládal se z 84,1 % netuhové a z 15,9 % tuhové keramiky (GALUŠKA 2009, 605, 608, 634). Keramika bez tuhy byla rozdělena na tři skupiny. První skupina byla tvořena materiálem, který obsahoval jemný písek, s krupičkovitým, mírně otíratelným povrchem. Výpal byl kvalitní. Druhá skupina měla v keramické hmotě přítomný jemný proplavovaný písek. Povrch byl jemně drsný jen výjimečně otíratelný. Výpal měl barvu od šedé až po cihlově červenou, s převahou hnědé na lomu. Materiál třetí skupiny obsahoval příměs písku s valouny křemene. Povrch byl výrazně krupičkovitý, nezřídka se otírá až do podoby jemného prášku. Výpal byl dobrý šedé, okrové až hnědočervené barvy s převahou hnědých odstínů.

Nejpočetnějším druhem výzdoby byly jednoduché horizontální žlábký široké 2-3 mm a linie šikmých vrypů, pod nimiž byly rýhy či žlábký. Ojedinelé byly motivy vlnovek nad sebou, kombinace šikmých hřebenových vpichů a rýh, kombinace vlnovky a rýh, kombinace šikmých hřebenových vpichů a hřebenové vlnice. (GALUŠKA 2009, 611-613).

Netuhový soubor tvořily hlavně středně velké nádoby. Výrazným morfologickým znakem byla přítomnost (nebo nepřítomnost) předělu na rozhraní hrdla a plecí. Zde se objevovaly

nejvýš výzdobné motivy, které měly podobu šikmých obvodových vrypů, hřebenových vpichů, případně žlábků nebo rýh. Pod nimi se objevuje výzdoba v podobě různých hustých rýh a žlábků. Výzdoba v podobě jednoduchých vlnovek či vpichů je ojedinělá, stejně jako absence výzdoby. Okraje převažovaly válcovitě a nálevkovitě seříznuté. Jinou skupinou byly vejčité, možná až soudkovité nádoby. Výzdoba byla většinou stejná jako u předešlé skupiny, ale vyskytly se také jednoduché vlnovky kombinované s rýhami případně hřebenovými vpichy, motiv linie otisků oboustranně ohraničených dvěma rýhami, motiv hřebenových nebo jednoduchých protáhlých vlnic v kombinaci s rýhou. V souboru se také nacházelo 13 zlomků hrnců s válcovitým ústím, které pocházely ze čtyř nádob. (GALUŠKA 2009, 614).

Tuhová keramika byla také rozdělena do tří skupin. Výzdoba u všech byla obecně umístěna na plecích a spodních částech nádob. První skupina měla tuhu v celém střepu s občasnými většími zrny. Povrch byl vyhlazený a měl kovový lesk. Nejčastější výzdobou byly jednoduché horizontální rýhy široké 1-3 mm. Méně byly zastoupeny rovné a mírně zvlněné občas se překrývající zdvojené linie a jednoduché více či méně protáhlé vlnice. Ojediněle se také vyskytují hřebenové vlnice v kombinaci s rýhami a linie vrypů. Plastická lišta byla u 14 zlomků ve dvou případech ještě společně s hřebenovou vlnicí. Druhá skupina byla bez větších zrn tuhy a na povrchu byla hnědá hlinka - engoba vypálená do hnědočervena až hnědošeda. Výzdoba se skládala z horizontálních rýh, dále svazků křížujících se vlnovek a hřebenových vpichů. Třetí skupina měla v keramickém těstě kromě tuhy také lupínky slídy a povrch byl pokryt šedou až bílou hlinkou - engobou. Na jednom střepu byl stromečkovitý motiv hřebenových vpichů (GALUŠKA 2009, 624-626).

Morfologicky se jednalo hlavně o hrnce a ojediněle zásobnice. Hrnce měly odsazení, na odsazení začíná často výzdoba, která zde měla podobu hřebenové vlnice, obvodového širokého žlábků nebo linie, šikmých různě dlouhých záseků nebo vrypů. Soudkovité hrnce bez odsazení byly většinou menší s výzdobou v podobě nízké široké vlnovky, která přecházela v protáhlou vlnovku nebo rýhy. U obou typů nádob bylo většinou vně vytažené ústí s okraji svisle, případně nálevkovitě seřezanými, někdy na vnitřní straně mírně prožlabené (GALUŠKA 2009, 627).

Modrá u Velehradu – Hrubý díl

Na raně středověkém sídlišti v Modré u Velehradu byly zajímavé objekty s nálezy mincí. Objekt XIV/03 s nálezem mince uherského krále Ondřeje I. (1046-60) obsahoval 338 kusů keramiky. Netuhová keramika se dělila na skupinu vyráběnou z hlíny s pískem se zrny

až 1 mm, krupičkovitým povrch, který byl někdy opatřen povrchovou vrstvičkou. Druhá skupina byla tvořena z jemné plavené hlíny a šedé až okrové barvy. Povrch byl hladký, někdy na omak otíratelný. U poloviny kusů byl na lomu tzv. sendvičový efekt. Mezi okraji dominoval vně vytažený a kuželovitě seřezaný okraj s vytaženou spodní hranou, pak následovaly vně vytažené okraje s rovnou obvodovou ploškou na horní straně ústí a subtilní okraje s kyjovitým zakončením a obvodovou vnější lištou. V souboru byly také dva okraje s válcovitým hrdlem, dvě nádoby s vytaženým okrajem, což v celkovém počtu 28 není mnoho. Výzdobu tvořily široké obvodové rýhy, ojediněle hřebenové vpichy a pod nimi nepravidelné rýhy. Někdy místo vpichů byly otisky. Občas se na rozhraní těla a hrdla nacházel zlom. Tuhová keramika byla také rozdělena na dvě skupiny. Dělitkem byla přítomnost engoby. V obou případech byla hmota bez větších hrudek tuhy. Okraje byly jen tři. Ovalený okraj s rovnou horní částí a s mírně prohnutou vnější částí pocházel ze zásobnice. Dva další okraje pocházely nejspíš z jedné hrncovité nádoby se žlábkovitě prohnutým hrdlem, které bylo ukončené náznakem lomu. Výduť byla zdobená rýhou (GALUŠKA – ŠMERDA 2010, 166-170).

Z objektu XXV/03 s mincí Ondřeje I. (1046-60) pocházel keramický soubor 26 fragmentů. Netuhová keramika se dělila na skupinu, která měla ve hmotě víc jemného písku. Druhá skupina byla vyráběna z hlíny se středně zrnitým pískem. Její povrch byl krupičkovitý. Výzdobu tvořily na výduti umístěné široké rýhy. Tuhová keramika čítala tři střepy, dvě těla nádob zdobená vlnovkou a jeden větší střep z hrncovité nádoby s dvojkonickým okrajem, který byl nahoru vytažený a přecházel vně v lištu s vývalkem. Hrdlo bylo žlábkovité. Výzdobu tvořily 3 mm široké rýhy (GALUŠKA – ŠMERDA 2010, 170-171).

Uherské mince bez nominálu nebo oboly byly raženy od poloviny vlády krále Štěpána do konce vlády Bély I. (†1063). Na základě velkého množství emisních značek umístěných v úhlech na líci mince vrchol výskytu spadl do vlády krále Ondřeje I. Mince byly používány hlavně na východní Moravě. Jejich výskyt na Moravě byl ukončen kolem poloviny 11. století s příchodem moravských denárů malého střížku, se kterými se společně neobjevují. Ražby v Modré patřily k mladším. Do výplně objektů se mohly dostat kolem roku 1060 (GALUŠKA – ŠMERDA 2010, 174).

11.4. Srovnání keramických souborů

Č. Staňa vymezil pro povelkomoravské období na hradišti čtyři následné sídelní fáze. (STAŇA 2000, 203). S nimi byly spojeny tři keramické horizonty (STAŇA 1994, 274–285).

První sídelní fázi tvořily hlavně zemnice SSJ. 1 - 4¹¹. SSJ. 3 a 4 byly v superpozici s velkomoravskou cestou (ulož. 131) a žlábkem (ulož. 128). Zemnice byly datovány do 1. třetiny 10. století. Kdy obydlí zanikla, není jisté (STAŇA 2000, 203–204). S touto fází se spojuje čtvrtý keramický horizont. Č. Staňa uvádí, že keramika měla šedou barvu a ve výzdobě převažovaly několikanásobné vlnice (hřebenové vlnice) a jednoduché rýhy. Nádoby se vyskytovaly ve dvou variantách. Esovitě profilované nádoby byly často zdobené vlnicí a rýhami. Spirálovité rýhy tvořily výzdobu na štíhlých hrncích s krátce klenutým válcovitě seříznutým okrajem. V horizontu se objevily tuhové střepy (STAŇA 1994, 274–276).

Kvantifikace keramického souboru prvního sídelního fáze ukázala, že soubor byl složen převážně z hrubého špatně páleného materiálu. Významně byl zastoupen materiál hrubý a jemný dobře pálený redukčně, který se makroskopicky projevuje šedou barvou. Tuhová keramika se nachází jen ve SSJ. 3 a 4. Celkově ji tvoří sedm kousků, což je v souboru 8 %, ale jen jeden měl index fragmentarizace v rozmezí 5–10. Ostatní byly více fragmentarizovány. Podle etnoarcheologické klasifikace D. Peacocka výroba keramiky splňovala kritéria spíš pro III. typ tzv. Individual Workshop než typ II. tzv. Household Industry (MACHÁČEK 2001, 219–220.). Výzdoba byla nejčastěji tvořená hřebenem. U ní převažovaly hřebenové vlnice. Jako nový prvek se objevují hřebenové vpichy, často v kombinaci s hřebenovou vlnicí. Výzdobu jednozubým nástrojem prezentovaly hlavně úzké rýhy. Oproti velkomoravskému SSJ. 6. chybí keramika tzv. blučinského typu a jeho varianty typu 1/54, kterou prezentovala kombinace vlnovek a rýh a dobrá úroveň vyhotovení. Variance na tuto keramiku byla objevena u dvou fragmentů. Výduť 105.0-s-658/53 měla na sobě motiv složený z hřebenové vlnice, pásu rýh, vlnovky a dalšího pásu rýh. Okraj s výdutí 105.0-653/53 byl vyzdoben rýhami nad hřebenovou vlnicí. Oba fragmenty by mohly dokazovat pokračující tradici výroby keramiky z 2. poloviny 9. století a tím možnou nepřerušenou kontinuitu sídelního vývoje. Okraj s výdutí inv. č. 105.0-s-417/53 měl na sobě výzdobu v podobě vlnovky mezi rýhami, která je spojována s pomoravským typem.

Nový byl výskyt výzdoby kombinující motivy tvořené hřebenem a jednozubým nástrojem. Nejčastěji měly podobu kombinace hřebenové vlnice nad rýhami. Podobný výzdobný motiv byl zaznamenán na nádobě v Přerově – Horním náměstí 8, 9 v subfázi 2.3, a také v Olomouci na Biskupském náměstí. Oba soubory byly datovány do konce 9. až 1. poloviny 10. století (BLÁHA 2001, 56, obr. 13/5; PROCHÁZKA 2009, 160–162, obr. 1/22.). Okraje převládaly

¹¹ Č. Staňa uvádí v horizontu ještě pec ve čtverci C-VIII. Podle mého názoru je velmi odvážné zařadit pec do velkomoravského období na základě nálezů tří malých střepů.

seříznuté kuželovitě či válcovitě. Hodnoty indexu W a w byly větší než 0,33. Na základě analogií, přítomnosti tuhé keramiky a nepřítomnosti typů keramiky, které dominovaly na hradisku v 2. polovině 9. století, lze horizont datovat do 1. poloviny 10. století. Celkový rozbor keramiky potvrzuje závěry Č. Stani. V souboru se významně objevují jím vyzdvížené charakteristiky keramiky. Na druhou stranu soubor je celkově nepočetný a určité části byly skartovány, a proto nelze odhadnout, jestli jsou závěry úplné.

Druhou sídelní fázi Č. Staňa definoval pomocí výrobků jedné dílny. Její rozmezí se pohybovalo od poloviny 10. století (respektive ještě v 1. polovině 10. století) do pokročilé 3. čtvrtiny 10. století. Keramika měla okrově šedou nebo žlutošedou barvu. Byla vyráběna z hlíny sprašového charakteru s pískem, ojediněle se zrnky biotitu. U tvarů nádob lze pozorovat vývoj od esovitých profilů k zřetelně odděleným až k profilovaným hrdlům. Typickou výzdobu 5. keramického horizontu tvořily vícenásobné (hřebenové) vrypy pod okrajem doplněné vícenásobnými (hřebenovými) vlnicemi a rýhami. Důležité nálezové celky měla představovat zemnice SSJ. 15, která zanikla požárem a SSJ. 18 ve čtverci S-VIII (STAŇA 1994, 277–278; Týž 2000, 204). Oba celky nemají stratigrafické ukotvení proto, aby byly datovány do poloviny 10. století. SSJ. 18 byl kruhová jamka bez dalších stratigrafických vztahů. Akcentovaná rekonstruovaná nádoba 105.0-s-405/55 má analogii v Olomouci - Dómském návrší v objektu 9, který je datovaný podle stříbrných nálezů do 11. století, a podobný výzdobný motiv se vyskytoval v Přerově - Horním náměstí 8, 9 ve fázi 3 datované na přelom 10. a 11. století (DOHNAL 2001, 44, 200, Tab. 22/7; PROCHÁZKA 2009, 162–163, Obr. 2/12, STAŇA 1994, 278, Abb. 12:6).

Zemnice SSJ. 15 tvořila prostřední prvek v druhé stratigrafické situaci. Byla starší než SSJ. 14 a mladší než SSJ. 13 datovaný do 9. století. V souboru byl nejpočetněji zastoupen hrubý špatně pálený materiál. Tuhové materiál měl zastoupení 16 % a ostatní druhy se pohybovaly kolem 10 %. Hřebenová výzdoba byla prezentována hřebenovými vlnicemi a vpichy. U výzdoby jednozubým nástrojem převažovaly úzké husté rýhy a úzké rýhy těsně u sebe. Objevují se také široké rýhy, vlnovky, záseky a dlouhé úzké vseky. V souboru se objevily plastické lišty a také dva vzhůru vytažené okraje skupiny 22. Sedm zlomků mělo na vnější straně odsazení hrdla. U dvou zlomků bylo možné měřit index w. Zlomky měly vysoko umístěnou maximální výduť. Keramika opět splňovala spíše kriteria pro III. typ tzv. Individual Workshop než typ II. tzv. Household Industry podle klasifikace D. Peacocka (MACHÁČEK 2001, 219–220.) Analogické soubory se nacházely v Brně - Modrý lev plocha 150-9 a 110-2, v Přerově - Horní náměstí 8, 9 subfáze 3.1 a 3.2 a v Olomouci - Dómském návrší objekt 4-5 a

objekt 9 (DOHNAL 2001, 37–39, 44; JORDÁNKOVÁ – LOSKOTOVÁ 2006, 125–126, obr. 8; PROCHÁZKA 2009, 162–166). Zařazení SSJ. 15 do pátého keramického horizontu je problematické. Vzhledem k úzké definici tohoto horizontu a přítomnosti prvků typických spíše pro 1. polovinu 11. století bych se přikláněl k pozdější dataci než období 2. poloviny 10. století.

Třetí sídelní fáze 10. století podle Č. Stani tvořily dva nálezové celky – materiál ze zásypu příkopu před zhroucením zdi a černý zásyp s kameny s tuhovou keramikou, který od 4. horizontu oddělila podlaha zemnice SSJ. 14. Závěrečnou čtvrtou fází střediskové funkce datovanou do konce 10. století prezentovala chata SSJ. 14. Ve výplni byl nalezen soubor složený z tuhového i netuhového materiálu. Nejpokročilejšími tvary byly hluboko odsazený okraj s výraznými šikmými vrypy na odsazení a s rýhami, velký ramenatý hrnek s lehce vytaženým okrajovým rtem a nádoba s válcovitým hrdlem. Pro synchronizaci souvrství v MM/NN-XI se situací v příčném příkopu Č. Staňa uvádí důkaz v podobě dvou střepů, jeden byl z nádoby se třemi lištami, která byla ve dvou kusech ve čtverci A-I, a ze čtverce D-IV pocházel kousek tzv. české lahve. Oba střepy jsou neobvyklé. Ve čtverci D-V se nacházela jáma se dnem pícky. Keramický soubor spojoval archaické tuhové nádoby a mimořádné tvary netuhové keramiky. Mohlo se jednat o výrobky dílny z konce 10. století. Důležitý je nález tzv. mince Boleslava II. Šestý keramický horizont neměl oporu v celých tvarech nádob. Tvořil ho soubor těžko spojitelných nádob od archaické tuhové až po typologicky vyspělé. Hlavním materiálem byla tuha. Charakteristické bylo výrazné odsazení okraje od plece, zvednutý horní ret okraje a rozšíření plastických prvků. Tento horizont měl zaniknout vpádem českého vojska. Zůstává otázkou, zda centrální funkce hradiska byla v 11. století obnovena (STAŇA 1994, 278; Týž 2000, 204–206).

Stratigraficky nad SSJ. 15 byla zemnice SSJ. 14. Její keramický materiál převažoval hrubý špatně pálený. Všechny kategorie jemného materiálu byly zastoupeny shodně kolem 11 % stejně jako tuhové střepy. Hřebenová výzdoba převažovala výrazně nad výzdobou jednozubým nástrojem. Téměř 50 % všech zdobených střepů tvořily hřebenový pás, hřebenová vlnice a jejich kombinace. Také hřebenové vpichy měly výrazné zastoupení. Výzdobu jednozubým nástrojem reprezentovaly rýhy, které byly úzké, husté nebo těsně u sebe. Na větším fragmentu nádoby se objevil vzácně kompletní motiv, který měl podobu čokovitých vrypů umístěných v místě odsazení pod hrdlem s rýhami. Plastická výzdoba byla tvořena hlavně trojúhelníkovitými lištami. Objevil se také jeden exemplář vývalkového hrdla. Netradiční výzdobou byl žlábek mezi hřebenovými vpichy. Okraje byly nejčastěji seříznuté

kuželovitě či válcovitě prostě. Výrazně se projeví zaoblené okraje. V souboru byl také jeden cylindrický okraj s válcovitým hrdlem. Opět bych řadil keramický soubor spíše k typu III. tzv. Individual Workshop než typu II. tzv. Household Industry podle klasifikace D. Peacocka (MACHÁČEK 2001, 219–220.) Analogické soubory byly nalezeny v Modré u Velehradu – Hrubém dílu, v Olomouci – Dómském návrší objekt 3 a 7, v Přerově – Horním Náměstí 8, 9 v subfázích 3.2 a 3.3 a na Kozlovské ulici – uložení 121 a 127, ve Starém městě – Na zahrádkách. Všechny soubory byly datovány vesměs do 1. poloviny 11. století. (DOHNAL 2005, 33–37, 41–43; GALUŠKA 2009, 614–616, 627–628; GALUŠKA – ŠMERDA 2010, 166–170; PARMA 2001, 180–184; PROCHÁZKA 2009, 166).

Soubor příkopu SSJ. 16 měl kategorie materiálu skupin hrubý, jemný a tuhový zastoupeny rovnoměrně. Nejpočetnější byl tuhový materiál, který tvořil 27 % souboru. Výzdoba jednozubým nástrojem prezentovaná širokými rýhami a kombinací vlnovek a rýh byla mírně početnější než hřebenové motivy. U hřebenové výzdoby převládala hřebenová vlnice. Dále byly zastoupeny hřebenové vpichy. V menší míře se objevuje výzdoba v podobě záseků, záseků s rýhami, dlouhých úzkých vseků, dlouhých úzkých vseků nad rýhami a také vpichů jednozubým nástrojem a jejich kombinace s rýhami či vlnicemi anebo s hřebenovými vlnicemi či pásy a plastickými lištami. Lišty byly trojúhelníkovité, obdélné a také jeden případ tzv. střešového převisu. Jeden okraj s výdutí měl výzdobu v podobě plastických žeber. Nejpočetněji byly zastoupeny okraje seříznuté kuželově či válcovitě. Početné byly také zaoblené okraje. Objevily se také okraj vzhůru vytažený, směrem nahoru se zužující, s oblou lištou, vykloněný skupiny 22. typ 02. a varianta 01, okraj kuželovitě seříznutý, lehce podříznutý (střešovitý) s ústím směrem vzhůru zesíleným (skupina 10), okraj vodorovně a svisle seříznutý (skupina 8?), okraj šikmě a svisle seříznutý; zaoblený a zesílený okraj a také jeden cylindrický okraj. Na třinácti fragmentech byl na okraji žlábek. Index W rekonstruované nádoby měl hodnotu 0,32. Index w byl ve třech případech větší než hranice 0,33. Ostatní hodnoty byly menší. V jednom případě se hodnota blížila k hranici 0,2. Keramický soubor stejně jako předchozí bych řadil spíše k typu III. podle etnoarcheologické klasifikace D. Peacocka (MACHÁČEK 2001, 219–220.). Analogické soubory jsou podobné jako u SSJ. 14. Pocházely z Modré u Velehradu – Hrubého dílu, z Olomouce - Dómského návrší objekt 7, 9 a 15, z Přerova - Horního náměstí 8, 9 subfáze 3.2, 3.3, z fáze 4 a z Kozlovské ulice - uložení 121 a 127, ze Starého města – Na zahrádkách (DOHNAL 2005, 41–53; 62–64; GALUŠKA 2009, 614–616, 627–628; GALUŠKA – ŠMERDA 2010, 166–170; PARMA 2001, 180–184; PROCHÁZKA 2009, 166).

Sedm kousků keramiky ze SSJ. 5 nelze příliš dobře uchopit jako ostatně celý tento svaz stratigrafických jednotek. Keramika byla většinou vyrobena z tuhového materiálu. Mezi motivy výzdoby se objevily hřebenové vpichy nad hřebenovou vlnicí, hřebenová vlnice nad rýhami, na mírně odsazeném hrdle umístěná vlnovka nad rýhami a pod odsazením umístěné rýhy. Okraje byly seříznuty kuželovitě či válcovitě prostě.

Šestý keramický horizont a čtvrtý sídelní fáze jsou podle mého názoru chybně datován jen do konce 10. století (STAŇA 1994, 278; Týž 2000, 205–206). Tzv. mince Boleslava II. dává horizontu nejstarší možnou dataci, ale rozhodně ne celý rámeček. Přítomnost mladohradištních vzhůru vytažený okrajů, cylindrických okrajů, plastické výzdoby a výzdoby čokovitých vrypů, dlouhých úzkých vrypů a srovnání s jinými lokalitami, kde je situace obdobná, podle mého názoru prodlužuje dataci SSJ. 5, 14, 16 i 15 do 1. poloviny 11. století.

12.0. Železné předměty

Hradiště bylo umístěno v blízkosti železářské oblasti Moravského krasu (STAŇA 2000, 200). Železné předměty byly druhými nejčastějšími druhy nálezů. Doklady intenzivního železářství dosvědčují také tři depoty předmětů, které byly všechny datovány do velkomoravského období. Také ve výkopu ve čtverci A-XI bylo množství zlomků železných předmětů, takže Č. Staňa o místě uvažoval jako o kovárně (STAŇA 1961, 110, 118). Domnívám se, že železářství hrálo významnou roli také v povelkomoravském období života na hradisku.

12.1. Válečná výbroj a výstroj

12.1.0. Kopí

Kopí patřilo v raném středověku k oblíbeným zbraním. Původně lovecká zbraň mohla být využívána při pěším i jízdním boji (RUTTKAY 1976, 297, 298). Kopí mělo také obřadní funkci a v mnoha zemích bylo symbolem panovnické moci (CHOC 1967, 159).

Jeden zlomek listu kopí se nacházel ve výplni příkopu SSJ. 16 - p502. List byl uprostřed zesílený. Jeho délka byla 13 cm a max. šířka 3 cm (Tab. LXXXI/12). Kopí mohlo patřit podle typologie A. Ruttkaye k typu IV - kopí s trojúhelníkovitým listem. Tvar předurčoval kopí spíše k loveckému využití. Tento typ byl oblíbený od 9. do 13. století po celé Evropě. (RUTTKAY 1976, 301).

12.1.1. Ostruha

Ostruhy byly důležitou součástí jezdecké výbavy. Jejich užívání bylo spojeno také s vyšším sociálním postavením jejich majitele, jak faktickým, tak symbolickým (DOSTÁL, B. 1966, 77). Nejstaršími raně středověkými ostruhami byly ostruhy s háčky, které se datují od přelomu 6. a 7. do počátku 9. století (KLANICA 1986, 95-97). Po nich následovaly ne moc frekventované ostruhy s očky (KAVÁNOVÁ 1976, 17). Ve velkomoravském období oba předešlé typy ostruh nahradily ostruhy s ploténkami, které vznikly nejspíše genezí ze starších druhů ostruh. Na přelomu 9. a 10. století se začaly objevovat ploténkové ostruhy s dlouhým bodcem, které byly typické pro situace od 10. století až do poloviny 11. století (DOHNAL 2005, 88-89; KAVÁNOVÁ 1976, 58; PROFANTOVÁ 1993, 72; PROCHÁZKA - WIHODA 2006, 638).

Zlomek ploténkové ostruhy byl nalezen ve výplni zemnice SSJ. 14 (Tab. LXXII/3). Z ostruhy se zachovala část ramene s ploténkou, která na sobě měla dvě dírky pro nýty, Tvar ploténky mohl být obdélný nebo lopatkovitý. Celý zlomek měřil 10,5 cm. Rameno mělo půlkruhový průřez s průměrem asi 0,9 cm. Ostruha mohla patřit k typu II. podle B. Dostála (DOSTÁL 1966, 75). Ve spodních vrstvách příkopu SSJ. 16_p510 byl nalezen kousek ostruhy s háčky. Z ostruhy se dochovalo rameno se zpětným háčkem. Rameno má trojúhelníkový průřez a je zdobené plastickým žebrem. Je otázkou, jak se tato stará ostruha dostala do příkopu, který existoval na konci 10. a 1. polovině 11. století. V dokumentaci není žádná opora pro jasné vysvětlení. Ostruha se mohla do výplně příkopu dostat při hloubení příkopu, kdy mohl být narušen nějaký starší výkop. Další možností by bylo uchovávání zlomku jako starožitnosti nebo suroviny a její následný transport do ještě nezaplněného příkopu (Tab. LXXXIII/26).

12.1.2. Šipky

Šipky patří k obvyklým archeologickým nálezům (LUTOVSKÝ 2001, 320). Ve výplni zemnice SSJ. 4 byla nalezena jedna tulejkovitá šipka s křídélky. Šipka měřila 8 cm s průměrem tulejky 0,7 cm. Křídélka měla délku 1,4 cm s rozpětím 2,6 cm. Šipka patří k typu A podtyp a podle A. Ruttkaye (RUTTKAY 1976, 327, Abb. 54) (Tab. LX/2).

12.1.3. Nákončí

Opasky nebyly v raném středověku jen praktickými oděvními doplňky, ale měly společenský a magický význam (UNGERMAN 2001, 236). Součástí opasků byla nákončí. Jedno železné nákončí pocházelo ze zemnice SSJ. 4. Mělo obdélný tvar o rozměrech 3,2 x 2,1 cm. Povrch nákončí byl zdoben dvěma žlábkami, které vytvářely dojem dělení na tři pásy (Tab. LX/3). Velmi podobné nákončí bylo nalezeno v hrobu 1 v Rajhradcích (STAŇA 2006, 165, obr. 50:1/3).

12.1.4. Průvlečka

Průvlečky sloužily k upevnění opasků, řemení a jiných součástí oděvu, výstroje nebo postroje koně. Jsou to předměty běžně rozšířené v západní i ve střední Evropě (DOSTÁL 1975, 194; UNGERMAN 2007, 125, 134). Jeden exemplář průvlečky s prodlouženým krčkem byl nalezen v části příkopu SSJ. 16 – p507. Předmět se skládal z obdélné plotýnky se třemi nýty, která byla spojena s očkem širokým krátkým páskem. Očko bylo zdobené žebrovaním.

Průvlečka byla dlouhá 7,1 cm (Tab. LXXXII/1). Podobné exempláře byly nalezeny v Mikulčicích (KLANICA 1984, 148, Abb. 8).

12.2. Stavební kování

12.2.0 Skoby

Skoby byly jednoduché kovářské výrobky podobné dnešním skobám. Byly vyráběny většinou z méně kvalitního železa. Skoby se používaly při budování a úpravě dřevěných konstrukcí (KLÍMA 1983, 172). V povelkomoravském horizontu na hradišti byly nalezeny dva zlomky a jedna celá skoba. Celý exemplář pocházel z výplně SSJ. 1 a zlomky z příkopu SSJ. 16 ve p507 a p510. Všechny byly dvojramenné (Tab. LVIII/8, LXXXI/10, LXXXII/13)

12.2.1 Hřeby

Ve výplni SSJ. 14 byl nalezen hřeb s délkou 6,6 cm (Tab. LXXII/6). Podle typologie B. Klímy se jedná o tzv. klíнец (KLÍMA 1975, 142). Další klíнец pocházel z SSJ. 16_p510. Byl ostře hraněný a směrem ke špičce se zužoval. Hřeb měřil 7,4 cm (Tab. LXXXIII/10).

12.3. Předměty denní potřeby

12.3.0. Kování věder

Kování věder se běžně nacházejí na slovanských hradištích a v hrobech. Vědra sloužila jako nádoby na přenášení, čerpání a uchovávání tekutiny a materiálů (DOSTÁL 1975, 229, LUTOVSKÝ 2001, 346). Na hradisku bylo nalezeno sedmnáct železných kování, která pocházela z věder. Zlomek závěsného kování byl objeven v zásypu zemnice SSJ. 3. Kování mělo podobu lichoběžníku s kruhovým otvorem s rozměry 5,8 cm x 4,6 cm a průměrem otvoru 0,9 cm (Tab. LVIII/12). Z řezu p500 v příkopu SSJ. 16 pocházel zlomek obroučky a železné poutko (Tab. LXXXI/2, 4). V části p510 stejného SSJ. byla nalezena rukojeť se zpětně zakončenými konci a neurčitý zlomek kování dlouhý 5,1 cm. Rukojeť měla maximální rozpětí mezi poutky 23,6 cm s průměrem tyčinky 0,9 cm (Tab. LXXXII/14). Ze stejné části příkopu pocházelo také lichoběžníkovité záchytné kování s háčkem. Výška kování byla zhruba 6,2 cm a šířka 3,9 cm (Tab. LXXXII/11). Celá deformovaná rukojeť z vědra byla také nalezena v SSJ. 14 (Tab. LXXII/1). Měla podobu tordované tyče se zahnutými konci. Rukojeť měřila 34,5 cm. Zlomky obrouček byly nalezeny také ve SSJ. 1, 14, p502, p507, p508, p510,

p513 – SSJ.16. Kování věder se nacházely na hradiscích Pohansko u Břeclavi, Mikulčice nebo Staré Město u Uherského Hradiště, ale také na mladohradištních sídlištích Mstěnice nebo Kuřimi (DOSTÁL 1966, 85; NEKUDA 2000, 255, obr. 312:1; PROCHÁZKA, 1992, 323, obr. 10:6).

12.3.1. Nože

Nože byly univerzálním a velmi užívaným nástrojem po celý raný středověk, v sídlištních situacích se nacházejí často (DOSTÁL 1975, 196; MAREŠOVÁ 1985, 77). V povelkomoravském horizontu bylo registrováno deset nožů. Většina nožů pocházela z řezů příčným příkopem (Tab. LXXXI/1, 5, 7, 15, Tab. LXXXII/5, Tab. LXXXIII/8, 17). Dva byly nalezeny v zemnici SSJ. 15 a jeden (Tab. LXXII/18, 19) v zemnici SSJ. 14 (Tab. LXXII/4). Šest exemplářů se dochovalo v celku, zbylé čtyři byly poškozené. Celková délka nožů se většinou pohybovala kolem 11 cm. Nejmenší nůž měřil 8,1 cm a největší 18,2 cm. U dvou nožů přesahovala celková délka 15 cm, proto se u nich dá uvažovat o použití jako zbraně (DOSTÁL 1966, 74). Šířka čepelí byla většinou kolem 1,5 cm a jejich tloušťky se pohybovaly v rozmezí 0,2-0,4 cm. Hřbety nožů byly buď vyklenuté nebo rovné. Ostří bylo v jenom případě esovitě prohnuté, jinak ostatní nože měly rovné ostří. Ostří bylo téměř ve všech případech k hrotu obloukovitě zvednuté. Hřbety byly k hrotu obloukovitě zahnuté, ve třech případech rovné a v jednom zkosené. Přechody čepele v trn byly většinou plynulé. Trny nožů měly většinou obdélníkový průřez a jejich délka se pohybovala od 2,5 - 4,8 cm.

12.3.2. Nůžky

Nůžky v raném středověku složili hlavně ke stříhání ovcí (LUTOVSKÝ 2001, 215). Pérové nůžky měly od laténského období podobu dvou typů. První obloukovitý měl péro nůžek uděláno prostým ohnutím do oblouku. U druhého prstencovitého typu bylo péro v ohbí prstencovitě vykováno a sevřeno (BERANOVÁ 1967, 572). V povelkomoravském nálezovém souboru se vyskytly jedny celé a pět zlomků jednodílných pérových nůžek. Celý exemplář obloukovitých nůžek se nacházel ve výplni zemnice SSJ. 4 (Tab. LX/1). Ramena měla kruhový průřez a přecházela na plochý 7,5 cm dlouhý břit, který byl široký 1,4 – 1,5 cm. Nůžky měly délku 17,4 cm. Půlka nůžek ve dvou zlomcích byla nalezena v části příkopu SSJ. 16 - p508 (Tab. LXXXII/5). Delší zlomek tvořil zužující se břit s částí ramene. Druhá část byla z přechodu do oblouku a navazuje na první zlomek. Rameno bylo naplocho roztepáno.

Břit měl maximální šířku 1,9 cm. Další část tyčinky s břitem nůžek byla nalezena v části příkopu SSJ. 16 – p510 (Tab. LXXXIII/4). Břit je poškozen zubem. Celý zlomek má délku 10,1 cm a břit šířku 1,5 cm. Ze stejného řezu příkopem pocházelo také rameno s kouskem břitu a špička břitu. Rameno bylo dlouhé 14,3 cm, šířka břitu měřila 1,5 cm. Zlomek břitu měl délku 5,5 a maximální šířku 1,7 cm. Poslední zlomek nůžek pocházel z SSJ. 14 (Tab. LXXII/2). Tvořil ho asi 1,9 cm široký břit s ramenem čtvercového průřezu. Zlomek měřil 15,7 cm.

12.3.3. Sekera

Sekera byla v raném středověku velmi užívaným nástrojem, specializovanou zbraní a také symbolem válečníka v hrobových celcích (BARTOŠKOVÁ 1986, 79; LUTOVSKÝ 2001, 293). Zlomky dvou seker byly nalezeny v příkopu p508. První exemplář byl kousek čtvercovitého průřezu o rozměrech asi 1,5 x 1,5 cm a délce 2,2 cm. Zlomek má dlouhý tyl (Tab. LXXXII/7). Druhý větší fragment měl krátký široký tyl obdélného průřezu 2 x 1,4 cm s podstatnou částí bočních stěn otvoru, které jsou v délce asi 2 cm přimáčknuty k sobě (Tab. LXXXII/6). Bližší zařazení obou zlomků není pro jejich stav dochování možné. Oba fragmenty mohly také pocházet z motyky.

12.3.4. Rybářský háček

Nálezy rybářských háčků nebývají příliš časté oproti ostatním železným předmětům. Jeden exemplář pochází z příkopu SSJ. 16 z části p500 (Tab. LXXXI/3). Háček měřil 5 cm. Analogické rybářské háčky byly nalezeny například ve Starém Městě na trati Na kostelíku nebo Na valách (HRUBÝ 1965, 80, obr. 34/28, 29, 277, obr. 80/4). Rybolov bylo možné provádět v nejbližším okolí hradiska na potoku Říčka a také na asi 4 kilometry vzdálené řece Svitavě.

12.3.5. Železná miska tzv. slezského typu (talíř)

Ve výplni příčného příkopu se nacházely dva exempláře misky slezského typu. Tento předmět je na našem území datován od 7. do 11. století. Použití předmětu se různí (BUBENÍK, J. 1972, 564; LUTOVSKÝ 2001, 187; RZEŽNIK 2006, 198-199). První miska se skládá ze tří zlomků. Pocházela z části příkopu p501 (Tab. LXXXI/6). Největší zlomek měl rozměry 7 x

4,5 cm se stěnou 0,2 cm. Druhý větší kus byl nalezen také v příkopu v části p513. Miska byla vysoká 1,7 cm s průměrem okraje asi 16 cm. Stěna misky byla silná 0,1 cm.

12.3.6. Klíč

Klíče dokládají nutnost chránit cennější předměty. V raném středověku existovaly klíče ve dvou typech. Hákovité klíče měly podobu pravoúhle zahnuté tyčinky s jedním nebo dvěma zuby. V některých případech byly na delším konci tyčinky kroužky. Otočné klíče byly podobné moderním klíčům (HRUBÝ 1958, 58-59, 61; LUTOVSKÝ 2001, 125) Jeden exemplář otočného klíče pocházel z výplně příkopu SSJ. 16 - p507 (1 Tab. LXXXI/3). Klíč byl dlouhý 11,7 cm s obdélným zubem o rozměrech 3,4 x 2,4 x 0,2-0,3 cm. Střední dutá tyčinka měla průměr 1,6 cm. Klíč byl zakončen nepravidelným plochým kroužkem, který měřil 4 x 3,7 x 0,5 cm. Šířka pásku kroužku byla 0,9-1 cm. Jeden exemplář hákovitého klíče se nacházel ve výplni zemnice SSJ. 14 (Tab. LXXII/5). Klíč měl podobu zahnuté tyčinky s dvěma kroužky na delším konci. Funkční část klíče byla odlomena. Klíče se na slovanských hradištích vyskytovaly často, jak dokládají nálezy z Přerova, Olomouce, Mikulči nebo Pohanska u Břeclavi (DOHNAL 2001, Tab. 37:8, 9; DOSTÁL 1988, 144; KLÍMA 1980, 62-64; KOHOUTEK – PEŠKA – PROCHÁZKA 2007, 51, obr. 30:1).

12.3.7. Kleště

Důležitým kovářským náčiním jsou kleště. Jejich tvar byl uzpůsoben k univerzálnímu užití při kovářské práci (PLEINER 1962, 172–173). Ve výplni příkopu p507 byla nalezena polovina kovářských kleští (Tab. LXXXI/11). Z kleští zbyla jen tyčka, která se směrem dolů z čelisti kleští rozšiřuje. Pod čelistí je díрка pro nýt. Kleště měly délku 26,4 cm.

12.3.8. Ocílka

Ocílky sloužily jako pomůcka k rozdělování ohně. Půlka ocílky se nacházela v SSJ. 16_p510. předmět měl protáhle trojúhelníkovitý tvar. Zlomek měřil 4,1 cm (Tab. LXXXIII/16). Ocílky se vyskytují od starší doby hradištní až do mladohradištního období (DOSTÁL 1966, 88; PLEINER 1962, 163).

12.3.9. Šídlo

Šídla sloužila k dírkování látek, kůže nebo kůry (LUTOVSKÝ 2001, 320). Jeden exemplář se nacházel ve výplni příčného příkopu SSJ. 16 - p509 (Tab. LXXXII/9). Šídlo mělo do poloviny čtvercový průřez a pak směrem ke špičce kruhový. Měřilo 12,8 cm s průměrem 0,5 cm.

12.4. Ostatní předměty

12.4.0. Kování

Ve výplni zemnice SSJ. 4 byly nalezeny dva zlomky lichoběžníkovitého kování. Předmět měl rozměry 7,3 x 4,8 x 3 cm. Je těžké určit, čeho bylo kování součástí. Trojúhelníkovitý zlomek byl zdoben vybíjením oválného tvaru. Další trojúhelníkovité kování zdobené vybíjením pocházelo z částí příčného příkopu p510. Strany trojúhelníku měly délky 8,2, 7 a 7 cm. Kování bylo silné 0,1 až 0,2 cm. Zlomek lichoběžníkovité destičky pocházel z příkopu SSJ. 16_p509. Destička měla rozměry 3 x 3 x 3,2 x 2,2 cm a byla proražena dvěma hřebíky. Nelze přesvědčivě říct, ze kterého předmětu kování pocházela. Mohlo se jedna o kování vědra nebo nějakého nábytku.

12.4.1. Háčky

Z p502 pocházel drobný háček. Jeho horní konec je zahnutý kolmo k háčku a roztepaný. Předmět měřil 3 cm. Háček mohl sloužit jako tzv. zabezpečovací kování, které se používalo k provizornímu zajištění dveří, vrat, okenic atd. proti samovolnému otevření nebo jako držadlo při jejich otvírání (DOSTÁL 1975, 211).

12.4.2. Tyčinky

Zlomky železných tyčinek se nacházely v povelkomoravském horizontu v zemnicích SSJ. 3, 4, 15 a také v příkopu SSJ. 16_p505, p510. Většinou se jednalo o malé kousky kruhového nebo hraněného průřezu. Celkem bylo nalezeno šest tyčinek.

12.4.3. Hřivny

Sekerovité hřivny byly polotovary, ze kterých se posléze vyráběly železné předměty. Jejich přítomnost dokládá kovářskou výrobu a také možný obchod s nimi. Hřivny někdy bývají

počítány mezi předmonetární platidla (DOSTÁL 1983, 194; PLEINER . 1961, 444; SOUCHOPOVÁ 1995, 71). V zemnici SSJ. 15 byl nalezen zlomek sekerovité hřivny. Hřivna měřila 7,2 cm. Další exemplář pocházel z příkopu SSJ. 16 – p508. Zlomek měl délku 8,5 cm. Otvor tvořila 0,5 x 0,1 cm velká štěrba. Zlomek masivní hřivny pocházel z části příkopu p510. Charakteristický obdélníkový otvor měř rozměry 2,6 x 1,6 cm. Hřivna byla dlouhá 7,7 cm. Poslední zlomek hřivny byl nalezen ve stejné části příkopu jako předešlý. Hřivna měřila 8,6 cm.

12.4.4. Zlomky želez

Dvanáct zlomků železných předmětů nemohlo být zařazeno do žádné kategorie. Jejich pozůstatky byly buď moc malé na bližší určení, nebo předmět působil neurčitě. Většina z nich byla nalezena opět v příkopu SSJ. 16. v částech p509, p510, p513 a také v zemnicích SSJ. 1, 14, 15. Jednalo se o železné pásky, zlomky drátu, zlomky kování, masivní železa připomínající části sekery a půlka kroužku.

12.4.5. Starožitnosti

Ve výplni zemnice SSJ. 14 byly nalezeny pravěké předměty, které by mohly být pokládány za starožitnosti. Je to bronzová jehlice a dva zlomky bronzové tyčinky. Bližší nálezové okolnosti v dokumentaci chybí, stejně tak jako popis a nákres předmětů. Může se jednat také o chybu ve výzkumu, kdy byly do celku zamíchány předměty ze starších vrstev osídlení.

12.5. Doklady zpracování kovů

12.5.0. Suroviny

Ve dvou případech máme doklad o přítomnosti barevných kovů, které mohly sloužit jako surovina pro další výrobu. V zemnici SSJ. 3 byla nalezena nepravidelně čtvercová olovněná destička s rozměry 4 x 4,6 x 0,1-0,3 cm. Kousek bronzoviny pocházel ze zemnice SSJ. 15. Olovněné předměty patří k vzácnějším neželezným nálezům na slovanských hradištích. Většinou olovo se zpracovávalo ve formě hřiven. Nachází se také ve formě plechu a použitých kousků (DOSTÁL 1980, 154-155; DOHNAL 2001, Tab. 37:11).

12.5.1. Struska

Struska byla nalezena v částech příkopu SSJ. 16 p500, p501 a p507 a také v zemnici SSJ. 15. Její nálezy dokládají kovářskou výrobu. Na hradisku se nepředpokládaly hutnické provozy, i když bez bližšího zkoumání nalezených strusek nelze vyloučit ani tento druh výroby.

12.6. Mince

Velmi významný byl objev stříbrné mince (Tab. LXI/5) ve výplni zemnice SSJ. 5 (případně příkopu SSJ. 16_p505). Mince měla na líci v kroužku ruku se třemi hřeby a v opisu zkomoleninu jména Boleslav. Na rubu pod lomenicí byl nápis ONO a ve zkomoleném opisu PRAGA CIVITA. Opisy byly kompletně zkorumpované. Mince měla hmotnost 0,695 g s průměrem 1,7 cm (PETRÁŇ 2007, 109; STAŇA 2000, 205). J. Hásková a Č. Staňa minci datovali do 90. let 10. století před rok 995 (HÁSKOVÁ – STAŇA 1995, 107–108). Tato interpretace byla zpochybněna J. Petráněm, který se domnívá, že mince nepatří k typu Cach 121 nebo 125, ale typům Cach 171 až 173 či 178, pro což podle něj svědčí obrazový typ, kompletně korumpované opisy místa nálezu a také nízká hmotnost mince (PETRÁŇ 2007, 109). Posledním pojednání o této minci napsali L. Polanský a J. Sláma. Domnívají se, že jde o jediný exemplář mince s unikátním provedení obrazové části. Velmi blízko má k denáru ze Staré Boleslavi. Mince má společné znaky s tzv. blíže nepřirazenými ražbami. Lze ji datovat do 80. let 10. až počátku 11. století (POLANSKÝ - SLÁMA 2008, 104-111). Mince svědčí o tom, že hradisko mělo kontakty s prostředím, kde kolovaly české mince (STAŇA 1960a, 109; Týž 2000, 205).

13.0. Kostěné nástroje

Kostářství a zpracování parohů bylo důležitým odvětvím výroby na raně středověkých sídlištích. Většinou šlo o podomáckou výrobu, která využívala dostupných surovin kostí a parohů domácích a lovených zvířat. O některých předmětech (například hřebeny nebo střenky nožů) lze uvažovat jako o dokladu specializované výroby. Ve Starém Městě byla archeologicky doložena kostářská dílna na severovýchodním předhradí Osady I „Na valách“. Tvořilo ji centrální obydlí a sedm menších objektů, ve kterých bylo uloženo velké množství parohového materiálu (KAVÁN 1958, 254; HRUBÝ 1965, 258-259; KAVÁNOVÁ 1995, 115-121; LUTOVSKÝ 2001, 376-377)

13.1. Proplétáčky

Proplétáčky byly zahrocené kostěnými předměty. Hrot vznikl šikmým seříznutím kosti. Předměty se mohly používat k pletení výrobků z lýka, slámy, rostlinných vláken nebo z proutí. (HRUBÝ 1957, 146; LUTOVSKÝ 2001, 268). V líšeňském povelkomoravském horizontu bylo nalezeno 14 proplétáčků. Většina z nich byla vyrobena z kostí kozy/ovce. U dvou exemplářů byla rozpoznána kost ze psa a v jednom případě kost z tura. Délka proplétáčků se pohybovala od 5,6 do 13,4 cm. Průměrná délka byla okolo 9 cm. Hroty většinou byly do poloviny délky proplétáčků.

13.2. Šídla

Šídla byla velmi častým nástrojem na slovanských sídlištích. Zpravidla jde o různé kosti a jejich zlomky, které byly na konci zahrocené. Jejich využití bylo multifunkční - od dírkování až po pletení sítí (HRUBÝ 1957, 140). Čtyři šídla byla nalezena na líšeňském hradišti v povelkomoravském horizontu. Pocházela ze zemnice SSJ, 4 a příkopu SSJ. 16_p504, p507, p512. Dvě šídla byla vyrobena z kostí tura, další dvě z jeleního parohu. Délka kostěných šídel se pohybovala okolo 12 cm. Parohová šídla byla menší.

13.3. Střenka nože

Dvojdílná střenka nože se zachovala i se zbytkem nože. Jedna polovina střenky byla nalezena téměř celá. Měřila na délku 11,4 cm. Druhá část byla zlomená v místě krajního nýtu a také nad dírkou po nýtu. Dochovaná délka činila 9 cm. Zbytek nože měl zahnutý trn. Konec trnu byl zaražen v dírce po nýtu a rozklepán jako nýt. Nýt v druhé části střenky byl zasazen vedle zahnutí trnu. Obě části střenky spojovaly ještě další dva nýty. Střenka byla vyrobena nejspíš z kosti koně (Tab. LX/7).

13.4. Zděř

Zděře byly válcovité předměty, které mohly sloužit jako náustek, objímka rukojetí, přeslen nebo korálek (HRUBÝ 1957, 146, 148; KAVÁNOVÁ 1995, 205). Jeden exemplář soudkovité zděře byl nalezen ve výplni zemnice SSJ. 4. Předmět měřil 2 cm s průměrem 1,7 - 1,9 cm. Otvory měly průměry 0,75 cm a 0,85 cm. Zděř byla vyrobena z jeleního parohu. Předmět není zdobený (Tab. LX/6).

13.5. Brusle

Brusle byly předměty, které mohly sloužit k různým účelům. Většinou se uvažuje, že byly používány při úpravě kůží nebo při hlazení čepele meče nehašeným vápnem (LUTOVSKÝ 2001, 38). Kostěná brusle byla nalezena v příkopu SSJ. 16_p510. Artefakt byl na spodní straně vyhlazený a na jenom konci seříznutý. Druhý konec brusle byl upraven do tupé nahoru zvednuté špičky - nosce. Délka předmětu byla 24 cm a maximální šířka 2,4 cm. Brusle byla vyrobena z koňské kosti.

13.6. Jehla

Jehly byly vyráběny z třísek dutých kostí. Sloužily hlavně k šití šatů (HRUBÝ 1957, 137). Z příkopu SSJ. 16_p513 pocházel jeden exemplář jehly. Ten byl vyroben z tenké kosti. Konec jehly byl ukončen plochým kloubem. V kloubu se nacházela malá 0,3 cm velká dírka. Jehla byla dlouhá 10,3 cm.

13.7. Opracovaný paroh

V příčném příkopu SSJ. 16_p508 byl nalezen fragment hlazeného jeleního parohu. Artefakt měl na sobě stopy po řezání. Nejspíš se jednalo o zbytek suroviny. Zlomek parohu byl dlouhý 6,4 cm s maximální šířkou 2,6 cm. Další opracovaný paroh byl nalezen v zemnici SSJ. 1. Jelení výsada měla na vnitřní straně zářez hluboký 0,4 cm a dlouhý 4 cm. Mohlo se jedna o polotovar pro výrobu píšťaly (Tab. LVII/4). Analogický předmět pochází ze Znojma (HRUBÝ 1957, 180-181). Paroh je dlouhý 23 cm.

13.8. Opracované kosti

Dvě opracované kosti byly nalezeny v částech příčného příkopu p510 a p512. Úzká ohlazená kost z prasete byla 6,3 cm dlouhá a široká 0,7 cm. Druhá kost měla na sobě stopy po odříznutí. Nejspíš byla použita jen jako surovina.

14.0. Přesleny

Textilní výroba byla provozována v raném středověku většinou podomáckou formou. Nejčastějším dokladem této činnosti jsou nálezy přeslenů. Tyto kotouče s otvorem uprostřed sloužily jako setrvačnický a závaží, pomocí kterého docházelo k delšímu otáčení vřeten. Ve slovanském prostředí nabývají různých tvarů, velikostí (BŘEZINOVÁ 1997, 130, 144).

Vyráběny byly většinou z hlíny, ale objevují se také přesleny z měkkých kamenů a ze skla (LUTOVSKÝ 2001, 273). V povelkomoravském horizontu se nacházelo sedmnáct celých a čtyři zlomky přeslenů. Přesleny pocházely z SSJ. 4, 14, 15, 16_p505, p507, p508, p512, p513 a p514. Z SSJ. 15 pocházelo jedno kuželovité závažíčko. Výška předmětu byla stejně jako maximální šířka 2 cm. Drobná díra, která byla skrz závažíčko, měla průměr 0,2 cm.

15.0. Kamenné artefakty

15.1. Brousky

Brousky sloužily k ostření kovových nástrojů a můžou sloužit jako důkaz pro jejich používání na lokalitě. Dva deskovité brousky pocházely ze zemnice SSJ. 4. První byl zbroušený jen po jedné straně. V průřezu měl brousek trojúhelníkovitý tvar. Brousek byl vyroben z šedé břidlice. Rozměry brousku byly 10,2 x 6,2 x 1,1. Druhý plochý brousek byl broušen po obou stranách. Byl vyroben z břidlice. Tvar z profilu byl obdélný. Brousek měřil 18,2 x 8,5 x 1,1 cm. Další brousek byl nalezen ve výplni příkopu SSJ. 16_p513. Jeho obrázek ani informace o jeho velikosti nebyly nalezeny.

15.2. Křesací kameny

Ve SSJ. 2 a v příkopu SSJ. 16_p510 byly nalezeny štípané kameny. Podle dokumentace mělo jít o pazourek a rohovec. Bohužel bližší informace dokumentace neposkytl. Přesto se domnívám, že mohlo jít o křesací kameny, které se používaly při rozdělávání ohně ocílkou (LUTOVSKÝ 2001, 219).

16.0. Ostatní nálezy

16.1. Lidské pozůstatky

Pozůstatky lidských lebek se vyskytly ve výplni jámy SSJ. 13 a SSJ. 14. Podle dokumentace nelze přesněji interpretovat, jak se lidské pozůstatky do výplně dostaly. Č: Staňa u SSJ. 13 píše, že se jáma dostala do superpozice s jamkou s lidskými kostmi (srovnání STAŇA 1958, 71-72). Fotografická dokumentace mluví proti tomuto názoru, protože dotyčná jamka není nijak spojena s SSJ. 13. Nelze se než domnívat, že kosti se dostaly do výplně s kulturní vrstvou a dokládají tragický konec osídlení na hradišti. Podobné situace, kdy se lidské ostatky objeví v areálu sídlišť, nejsou výjimečné. Objevují se například v Mikulčicích nebo na jižním

předhradí na Pohansku u Břeclavi (KOUŘIL 2008 131; MAZUCH 2012, 143-144; VIGNATIOVÁ 1995, 109-114).

16.2. Chlebec

Ve výplni zemnice SSJ. 15 byl nalezen zlomek tzv. chlebec (Tab. LXXII/17). Artefakt měl průměr asi 2,7 cm s maximální tloušťkou 0,7 cm. Na horní straně byl zdoben vpichy. Hliněné kotoučovitě nebo bochánkovitě předměty, které se nazývají slovem podle ruských analogií chlebce, hrály určitou roli v magických praktikách. Jistá podobnost těchto předmětů s chlebem vede k myšlence, že předměty měly zajistit dostatek jídla pro majitele. Analogický předmět líšeňskému chlepci pocházel například z českého hradiště Libušín (LUTOVSKÝ 2001, 100; VÁŇA 1990, 179-180).

16.3. Nepovedená nádoba

V zásypu zemnice SSJ. 15 se podařilo objevit unikátní nález (Tab. LXX/5). Bylo zde nalezeno 16 zlomků z nádoby, která se při výpalu pokroutila a zdeformovala. Povrch nádoby je silně popraskaný a přepálený. Domnívám se, že zlomky nádoby, které bylo možné rekonstruovat, jsou dokladem hrnčířské výroby přímo v areálu hradiště.

16.4. Pražnice

Pražnice byly hrubé čtvercové nebo obdélné nádoby s nízkým okrajem. Sloužily k dosoušení zrna před mletím nebo pražením, k pečení chleba a placek. Mohly také sloužit k pečení placek (KUDRNÁČ 1981, 211; LUTOVSKÝ 2001, 267). Jeden kousek, který pravděpodobně pocházel z pražnice, byl nalezen v zemnici SSJ. 14.

16.5. Skleněný korál

Součástí raně středověkých náhrdelníků bývají různě provedené skleněné korály. Výskyt těchto šperků bývá nejčastěji zachycen na pohřebištích (UNGERMAN 2007a, 109). Ve výplni SSJ. 15 byl nalezen zlomek příčně členěného korálku. Artefakt byl dlouhý 3,9 cm s průměrem 0,9 cm. Barva korálku nebyla zjištěna, protože chybí barevný obrázek a i slovní popis (Tab. LXXI/21).

16.6. Surovina grafitové hlíny

Hrudka grafitové hlíny (inv. č. 105.0-s-750/58) byla nalezena v SSJ. 15. Hlína obsahovala 38 % ostřiva, 7% porosita, 49% grafitu s uhlíkovou substancí, 4 % limonitu a pestrá směs metamorfovaných, sedimentárních a magmatických hornin. Hrudka je šedočerné barvy, s nerovným povrchem a střední zrnitostí (GREGEROVÁ. - VÁVRA 1997¹²). Měla hmotnost 245 g. Její výchoz byl indikován do okolí Tišnova¹³. Hrudka grafitové hlíny je důkazem, že na hradisku probíhala výroba tuhové keramiky.

¹² Ve zprávě je jmenovaný jen Václav Vávra, ale nejspíš se na ní podílela i Miroslava Gregerová

¹³ Za informaci děkuji R. Procházkovi

17.0. Sídlní struktury

17.1. Obydlí

Čtvercová jednoprostorová zemnice s otopným zařízením byla nejčastějším obydlím u středoevropských Slovanů po celý raný středověk (DOSTÁL 1987, 13-14). Tato skutečnost může být lehce zkeslena metodou většiny výzkumů, kdy je terén skryt na podloží a tím jsou většinou ztraceny informace o nadzemních konstrukcích (VAŘEKA 2004, 229-230). Plošný průměr raně středověkých obydlí se pohyboval od 9 - 12 m², ale byly možné i menší rozměry. Stěny obydlí mohly být drážkové, pletené nebo roubené (DOSTÁL 1987, 14). Jedním z kritérií obydlí byla přítomnost otopného zařízení. V raně středověkých příbytcích byly různé umístěny kamenné nebo hliněné pece a ohniště (SKRUŽNÝ 1963, 235, 237). Jak vypadaly nadzemní části obydlí, se dnes můžeme jen domýšlet. Podle etnografických analogií lze říct, že pokud byly kůly uprostřed protilehlých stěn, mohlo se jednat o sochovou konstrukci s hřebenovou vaznicí. Když se kůlové (sloupové) jamky kryly se štítovými stěnami obydlí nebo stály na jejich vnější straně, mohlo se jednat o sedlovou střechu, a pokud byly umístěny do prostoru chaty, šlo o valbový typ střechy (DOSTÁL 1987, 17).

Obydlí na centrálních hradištích, jako byly například Mikulčice nebo Pohansko u Břeclavi, měla odlišný charakter. V Mikulčicích na centrálním hradišti nebyly klasické zemnice nalezeny. Nejbližší nálezy tohoto typu obydlí byly zkoumány až v zemědělském zázemí hradiště na trati Mikulčice-Trapíkov a Mikulčice-Pobřežníky. Pro samotný areál hradiště se uvažuje o nadzemních domech snad roubené konstrukce, které byly stavěny na podlahových navážkách. Přítomnost domů indikují početné sídlištní jámy, movité předměty a otopná zařízení (BARTOŠKOVÁ – HLADÍK – MAZUCH - POLÁČEK, 135). Na hradišti Pohansko u Břeclavi se zahloubené zemnice vyskytovaly, ale bylo zde doloženo také velké množství nadzemních staveb (MACHÁČEK 2005, 54). Většinou se z těchto nadzemních obydlí zachovala podlahová úprava nebo kameny, které podkládaly spodní věnec srubů (DOSTÁL 1975, 59).

V povelkomoravském horizontu na Starých zámcích u Líšně bylo identifikováno sedm SSJ., které lze interpretovat jako obydlí. Všechny byly zemnice. Nadzemní stavby nebyly výzkumem potvrzeny. Chaty měly až na jednu výjimku obdélný tvar - SSJ. 4 měla čtvercový tvar. Jejich podlahy zaujímaly plochu od 9,3 do 14,3 m². Z tohoto rozmezí se vyděluje jen velikost podlahy SSJ. 5 - 5,2 m², která souvisí s celkovou situací SSJ., o které jsem psal výše (viz. Seznam katalog a Stratigrafická situace). Nejčastěji se plocha pohybovala kolem 10 m².

Zemnice SSJ. 1, 3 14 a 15 byly orientované východ-západ. U zemnic 2, 5 delší stěny směřovaly na světové strany sever-jih. Stěny čtvercové zemnice SSJ.4 byly orientované SSZ – JJV směrem.

Ve všech zemnicích bylo otopné zařízení. U čtyř to byla kamenná pec v jihovýchodním rohu, ve dvou případech to byla hliněná pec v severovýchodním a jihozápadním rohu a v jednom případě se jednalo jen o vypálené místo v jihozápadním rohu, kde mohlo stát ohniště nebo pec.

Nadzemní konstrukce většiny obydlí nelze nijak ověřit a blíže specifikovat. Výjimky tvoří SSJ. 1 a SSJ. 15, které díky šťastným okolnostem měly zachované dřevěné konstrukce. V případě SSJ. 1 se jednalo o části spadených stěn. Podle fotografií se dá usuzovat, že zemnice měla roubené stěny (400), které byly na východní straně v rozích svázané kůly (k502, k522). Na západní straně stály v jedné třetině stěny blíž k severní stěně dva kůly (k520, k521). Snad se jednalo o kůly z konstrukce dveří. Uvnitř zemnice se nachází několik menších kůlových jamek (k523-k525, k527 a k528), které byly pozůstatkem vnitřního vybavení zemnice. Unikátní doklad dřevěné konstrukce byl nalezen v SSJ. 15. Podařilo se zkoumat pozůstatky 85 cm vysoké stojící dřevěné srubové konstrukce (408). Srub byl postaven do větší jámy. Konstrukce se skládala z jedlových kuláčů, které byly v rozích spojeny bez nárožní vazby. U ostatních zemnic si podobu konstrukce obydlí můžeme jen domýšlet. S velkou pravděpodobností se jednalo o sruby. SSJ. 2 měl v západní stěně jednu větší kůlovou (sloupovou) jamku (k529), takže se dá uvažovat o sochové konstrukci střechy s hřebenovou vaznicí. Zemnice SSJ. 3 měla u západní stěny dvě kůlové (sloupové) jamky (k536, k529), které mohly být součástí nárožní vazby srubové konstrukce. Součást SSJ. 14 - výkop 514 měl podobu žlábků, který mohl sloužit jako základ pro srubovou konstrukci. V severovýchodním rohu stejného SSJ. se nacházel výklenek zahlubující se do severní stěny. Mohlo se jednat o vstupní prostor do obydlí. Bohužel nelze přesně říct, jestli patřil k SSJ. 14 nebo SSJ. 15.

Zbytky podlahy se dochovaly ve dvou zemnicích. Pod názvem „žlutková“ podlaha se snad skrývá jílová úprava podlahy, která byla objevena v zemnici SSJ. 14. Na dně SSJ. 15 byl nalezen černý uhlíkový povlak (010), který byl pozůstatkem dřevěné podlahy.

17.2. Sídlištní jámy

Sídlištní jámy měly nejrůznější velikosti a hloubky převážně nepravidelného tvaru. Nelze jim jednoznačně přiřadit nějakou funkci (VAREKA 2004, 230). V rámci povelkomoravského

osídlení byly identifikovány tři sídlištní jamy – SSJ. 7, 8, 9. Jednalo se o různě velké jámy oválných nebo kruhových tvarů.

17.3. Příkop

Podle Encyklopedie hradišť od M. Čižmáře příkop je: „*Uměle vyhloubená překážka sloužící obraně proti postupu nepřítele. Zlepšuje výškový rozdíl mezi útočníky a obránci na hradbách a znesnadňuje přiblížení k vertikálním obraným stavbám.*“ (ČIŽMÁŘ 2004, 278).

Příkop mohl mít ryze obrannou funkci, ale také symbolicky vymezovat prostor, který byl něčím výjimečný. Například na hradišti Hradec u Nemětic to byl dvorec, v Mikulčicích byl příkop mezi palácem a III. kostelem (bazilikou) (LUTOVSKÝ – MICHÁLEK 2002, 164; MAREK – POLÁČEK 2005, 69, 77, 271, 273, Abb. 51, 274; POLÁČEK 1999, 754). K vymezení významného prostoru sloužila také „kultovní“ ohrada kolem pohanského areálu a následně křesťanského kostela ve velmožském dvorci na Pohansku u Břeclavi (DOSTÁL 1969, 195).

Velmi významnou součástí sídelního areálu povelkomoravských Starých zámků byl příčný příkop, který odděloval výše položenou část ostrohu. Výzkum v letech 1953-1959 odkryl plošně velkou část (viz Seznam uloženin – SSJ. 16). Část příkopu se bude ještě skrývat v neprokopané ploše, protože výzkum nezkoumal nejjižnější část pásů A, B.

Jak už bylo nastíněno v kapitole stratigrafická situace, za příkopem nebyly nalezeny žádné přímé doklady hradby. Č. Staňa sice uvádí, že ve čtverci A-O byly masivnější vápencové kameny, ale tento shluk nelze interpretovat jako doklad hradby (srovnání STAŇA 1972, 156; Tab. XXVIII/1, 2, 3). Přítomnost kamenů v příkopu nemusí svědčit, že kameny pocházely z destrukce hradby. Dalším důkazem měla být situace ve čtverci A-VIII, kde měly být nalezeny zbytky zuhelnatělých dřev z konstrukce hradby. Publikovaný jižní profil čtverce A-VIII (srovnání STAŇA 1972, obr. 33 a Tab. XXXVIII/3, XXXIX/2) se neshoduje s obrázkem jižního profilu v dokumentaci, takže nejde určit, která z možností je správná. Jiný shluk uhlíků byl zakreslen na jižním profilu čtverce A-X (Tab. XLII/6). Uhlíky je možné interpretovat jako pozůstatek většího dřeva, ale jestli šlo o konstrukční prvek hradby nelze jednoznačně říct. Na druhou stranu prostor za hradbou byl dostatečný, aby zde stála hradba. Je možné, že všechny pozůstatky hradby byly zničeny například při zemědělské činnosti, která na hradišti probíhala a dnes opět probíhá (STAŇA 1972, 111).

Příkop mohl tedy sloužit jako obranný prostředek zmenšeného hradiště, také jako symbolické vymezení centrálního prostoru, jen hypoteticky se můžeme domnívat, že mohl sloužit jako

zásobárna vody. V samotném areálu hradiště vodní zdroj chybí, i když v okolí zdroj vody jsou, nezdá se mi pravděpodobné, že by si obyvatelé hradiska opomněli zajistit pitnou vodu pro případ obležení.

17.4. Kontinuita a diskontinuita sídelního vývoje

Podle slovníku cizích slov kontinuita znamená: „*Nepřetržité trvání nebo vzájemné navazování.*“ (KLIMEŠ 1981, 368). Staré Zámky u Líšně jsou v literatuře známé jako příklad kontinuity sídelního vývoje od 8. do počátku 11. století (STAŇA 1994, 267). Starším obdobím se vzhledem k tématu práce zabývat nebudeme. Na přelomu 9. a 10. století mělo dojít ke zničení velkomoravského osídlení hradiska. Poté bylo osídlení obnoveno v podobě zemnic SSJ. 1 - 4. Vzhledem k tomu, že dvě z těchto zemnic narušují cestu (ulož 131) a žlábek palisádového ohrazení (ulož. 128) se domnívám, že je namístě mluvit o sídelní diskontinuitě mezi oběma obdobími, i když asi jen krátké. Další možnosti se nabízí v přehodnocení celkové situace. Zemnicemi SSJ. 3 a 4 narušené velkomoravské prvky nemusely být současné s osídlením 2. poloviny 9. století. Na přelomu 9. a 10. století by mohlo dojít k reorganizaci osídlení, při kterém by vznikly zemnice SSJ. 1 - 4. Jak už bylo výše poznamenáno, několik fragmentů keramiky bylo podobných keramice SSJ. 6 datovaného do 2. poloviny 9. století. Zničení hradiska mohlo dojít až po této reorganizaci. Analogický případ lze najít na Pohansku u Břeclavi – Lesní školce. Keramika 4. fáze nekoresponduje s předešlým velkomoravským vývojem, přesto zde neuvažují o diskontinuitě sídelního vývoje na konci 9. a v 1. polovině 10. století (MACHÁČEK 2001, 209–210). Jasnější odpověď na otázku kontinuity nebo diskontinuity na přelomu 9. a 10. století by mělo přinést kompletní vyhodnocení středohradištních památek ze Starých Zámků.

Kontinuitu sídelního vývoje v 10. století podle mého názoru doložit nelze. Nález mincí Oty Švábského dokládá nové osídlení nejpozději v 80. letech 10. století. Podle keramiky osídlení pokračovalo v 1. polovině 11. století, což potvrzuje také nález denáru uherského krále Štěpána I., tři mince uherského krále Ondřeje I., kupeckého závaží sférického typu se zploštělými konci a skupina mladohradištních střepů z ornice v místě profilu MO-VI dává tušit, že zde i v 2. polovině 11. století mohlo být funkční osídlení s nadregionálními obchodními kontakty.

18.0. Funkce a postavení hradiska v povelkomoravském období

Obecně hradiska jsou spojována s přítomností elit. K elitním vrstvám raného středověku bezesporu patřili válečníci. Jejich přítomnost v povelkomoravském období na Starých zámcích dokládá zlomek kopí, ostruha s ploténkami, železné šipky a průvlečka koňského postroje. S movitějšími obyvateli můžeme také spojit nákončí opasku a skleněný korálek snad zbytek nějakého náhrdelníku.

Běžně se vyskytovaly předměty každodenní potřeby, jako byly ocílka, křesací kameny, pražnice, železné nože, kostěná střenka nože, železné šídlo, proplétáčky, kostěná šídla, jehla, sekera, nůžky, kovové součásti vědra, přesleny a klíč. Stavební činnost s použitím spojovacích prvků dokazují nálezy železných dvouramenných skob a hřebů. Obyvatelé se také mohli věnovat rybaření, jak dokládá jeden rybářský háček. Zajímavý byl nález chlebece, jenž je spojován s magickými praktikami, které měly zajistit hojnost potravy. Předmět je dokladem lidové víry.

Hradiska byla centry řemeslné výroby. Pro Staré zámky bylo díky poloze významné zpracování železa, což dokládají železné hřivny, kamenné brousky, ale i kleště a pro samotnou kovářskou nebo železářskou výrobu na hradisku nebo v jeho blízkosti mluví přítomnost strusky. Na hradisku byly zpracovávány také olovo a bronz. Dalším odvětvím řemeslné výroby bylo košářství, které dokládají nálezy kostěných předmětů například brusle, zděře nebo polotovaru píšťaly. V neposlední řadě na hradisku musela fungovat hrnčířská dílna (y), jejíž činnost dokládá zajímavá nepovedená nádoba a hruška tuhové suroviny. Obchodní aktivity na hradisku dokládají nálezy výše zmiňovaných mincí.

19.0. Závěr

Cílem předložené diplomové práce bylo představit celkově povelkomoravský horizont na hradišti Staré zámky u Líšně a validovat závěry, které byly o něm už publikovány. Z literatury je známé, že osídlení bylo oproti velkomoravskému období redukováno (STAŇA 2000, 202). Po analýze literatury a její konfrontaci s originální dokumentací povelkomoravský horizont představovaly dvě stratigrafické situace. Ostatní místa, která figurují v literatuře jako povelkomoravská, jsou sporná. Výzkumy řezů valem ve čtvercích A-O, I; B-O, I; C-O, I a M-II, O-II, M-III, O-III, MO-III, M-IV, O-IV postrádají dobrou dokumentaci. U obou nebylo možné jasně definovat průběh destrukce ani sled jednotlivých vrstev s nálezy. Při severovýchodním okraji hradiska ve čtvercích MM, NN, OO, PP, RR-II, III se nacházely

splachové vrstvy s povelkomoravskými keramickými nálezy. Vyhodnocení těchto vrstev by bylo problematické a nepřineslo by relevantní informace, protože vrstvy byly silně promíšené s dalšími fázemi osídlení hradiska. U dalších situací bylo možné podle dokumentace zrekonstruovat nálezové okolnosti, ale jednalo se většinou o solitérní nálezy bez stratigrafických okolností, jejichž zařazení do povelkomoravského horizontu na základě keramických analogií bylo obtížné (např. ve čtvercích C-I, II, L-VIII, S-VIII, R-VIII).

První stratigrafickou situaci tvořily SSJ. 1–4, ze kterých se SSJ. 3, 4 nacházely v superpozici nad uloženinou 131 – cestou s kostí a kamenů. SSJ. 1 a 2 byly do situace zařazeny na základě analogického složení náplně keramického souboru. Zemnice měly ve třech případech obdélný a v jednom čtvercový tvar s orientací V–Z a SSZ–JJV. Jejich podlahy zaujímaly plochu od 9,3 do 12,2 m². U SSJ. 1 se zachovala část spadených dřevěných roubených stěn, které byly na východní straně v rozích svázané kůly (k502, k522). Na západní straně stály v jedné třetině stěny blíž k severní stěně dva kůly (k520, k521). Snad se jednalo o kůly z konstrukce dveří. Uvnitř zemnice se nachází několik menších kůlových jamek (k523–k525, k527 a k528), které byly pozůstatkem vnitřního vybavení zemnice. Ostatní SSJ. byly s velkou pravděpodobností srubové konstrukce. V západní stěně SSJ. 2 byla jedna větší kůlová (sloupová) jamka (k529), takže by se zde dalo uvažovat o sochové konstrukci střechy s hřebenovou vaznicí. Zemnice SSJ. 3 měla u západní stěny dvě kůlové (sloupové) jamky (k536, k529), které mohly být součástí nárožní vazby srubové konstrukce. Kamenné pece se nacházely ve všech zemnicích v jihovýchodním rohu.

Keramický soubor ze zemnic SSJ.1–4 byl převážně z hrubého špatně páleného materiálu. Významně byl zastoupen materiál dobře pálený redukčně. Soubor tuhová keramika se nacházel jen ve SSJ. 3 a 4. Tvořilo ho sedm kousků a jen jeden měl index fragmentarizace v rozmezí 5–10. Výzdoba byla nejčastěji tvořená hřebenem, převažovaly hřebenové vlnice a také se objevily hřebenové vpichy, často v kombinaci s hřebenovou vlnicí. Výzdobu jednozubým nástrojem prezentovaly hlavně úzké rýhy. Oproti velkomoravskému SSJ. 6. chybí keramika tzv. blučinského typu a jeho varianty typu 1/54. Variance na tuto keramiku byla objevena u dvou fragmentů, které by mohly dokazovat pokračující tradici výroby keramiky z 2. poloviny 9. století a tím možnou nepřerušenou kontinuitu sídelního vývoje. Okraj s výdutí inv. č. 105.0-s-417/53 měl na sobě výzdobu spojenou s pomoravským typem. Nový byl výskyt výzdoby kombinující motivy tvořené hřebenem a jednozubým nástrojem v podobě kombinace hřebenové vlnice nad rýhami. Podobný výzdobný motiv byl zaznamenán na nádobě v Přerově – Horním náměstí 8, 9 v subfázi 2.3, a také v Olomouci na

Biskupském náměstí. Oba soubory byly datovány do konce 9. až 1. poloviny 10. století (BLÁHA 2001, 56, obr. 13/5; PROCHÁZKA 2009, 160–162, obr. 1/22.). Okraje převládaly seříznuté kuželovitě či válcovitě. Hodnoty indexu W a w byly větší než 0,33. Na základě analogií, přítomnosti tuhové keramiky a nepřítomnosti typů keramiky, které dominovaly na hradisku v 2. polovině 9. století, lze horizont datovat do 1. poloviny 10. století, což potvrzuje časové zařazení Č. Stani. Je třeba zdůraznit, že tento keramický soubor je nepočetný a určité části byly skartovány, a proto nelze odhadnout, jestli tyto jsou závěry úplné. Nekeramické nálezy většinou patřily k předmětům denní potřeby. Z této kategorie mírně vybočují nálezy olovněné destičky, polotovaru na píšťalu, střenky nože a tulejové šipky. Obydlí zanikla nejspíš náhle. Požár byl doložen jen na zbytku stěny SSJ. 1 (Tab. V/2, 3, 4).

Další součástí první stratigrafické situace byly SSJ. 7, 8, 9, které byly stratigraficky mladší než cesta s kamenů a kostí - uložení 131. Jednalo se o nevelké sídelní jámy, které dokládají sídelní činnost po zániku funkce cesty. Keramický soubor těchto SSJ. je velmi malý a fragmentarizovaný, takže není možné s ním víc pracovat.

Důležitou součástí první stratigrafické situace byl příkop SSJ. 16. Svým vznikem a také výzkumem ve dvou sezónách, které na sobě nenavazovaly, je specifickým SSJ. Příkop nebyl zkoumán celý, ale jen v délce asi 71 m. S příkopem je v literatuře spojovaná také kamenná zeď, kterou nelze pozitivně doložit. Keramický soubor tvořil 31 % keramiky, která byla řazena k povolkomoravskému horizontu. Žádný materiál ze skupin hrubý, jemný a tuhový výrazně nepřevyšoval ostatní. Tuhový materiál tvořil 27 %, což je největší procentuální zastoupení u reprezentativního souboru. Keramika byla většinou slabě obtáčena. Výzdoba jednozubým nástrojem prezentovaná širokými rýhami a kombinací vlnovek a rýh byla mírně početnější než hřebenové motivy. U hřebenové výzdoby převládala hřebenová vlnice. Také byly zastoupeny hřebenové vpichy. V menší míře se objevuje výzdoba v podobě záseků, záseků s rýhami, dlouhých úzkých vseků, dlouhých a také vpichů jednozubým nástrojem a jejich kombinace s rýhami či vlnicemi anebo s hřebenovými vlnicemi či pásy a plastickými lištami. Lišty byly trojúhelníkovité, obdélné a také jeden případ tzv. střechového převisu. Jeden okraj s výdutí měl výzdobu v podobě plastických žeber. Nejpočetněji byly zastoupeny okraje seříznuté kuželově či válcovitě. Početné byly také zaoblené okraje. Objevily se také okraj vzhůru vytažený, směrem nahoru se zužující, s oblou lištou, vykloněný skupiny 22. typ 02. a varianta 01, okraj kuželovitě seříznutý, lehce podříznutý (střechovitý) s ústím směrem vzhůru zesíleným (skupina 10), okraj vodorovně a svisle seříznutý (skupina 8?), okraj šikmě a svisle seříznutý; zaoblený a zesílený okraj a také jeden cylindrický okraj. Na třinácti fragmentech

byl na okraji žlábků. Index W a w odpovídaly vysoko umístěným maximálním výdutím. Analogické soubory jsou podobné jako u SSJ. 14. Pocházely z Modré u Velehradu – Hrubého dílu, z Olomouce - Dómského návrší objekt 7, 9 a 15, z Přerova - Horního náměstí 8, 9 subfáze 3.2, 3.3, z fáze 4 a z Kozlovské ulice - uložení 121 a 127, ze Starého města – Na zahrádkách (DOHNAL 2005, 41–53; 62–64; GALUŠKA 2009, 614–616, 627–628; GALUŠKA – ŠMERDA 2010, 166–170; PARMA 2001, 180–184; PROCHÁZKA 2009, 166). Z příkopu pochází také kolekce zlomků železných předmětů denní potřeby, například rybářský háček, klíč, šídlo, misky tzv. slezského typu, nůžky a také část ostruhy a list kopí. Pro datování SSJ. 16 je hlavní otázka existence SSJ. 5 a jeho možný zásah do příkopu ve čtverci D-V, kterou z dochované dokumentace nelze rozřešit. První možností je, že SSJ. 5 - zemnice s pecí a plochou dna 5,2 m² byla součástí příkopu, tudíž by příkop byl rámcově datován podle mince, které poslední bádání považuje tzv. blíže nezařazenou ražbu s datací od 80. let do počátku 11. století. Druhou možností je SSJ. 5 byl vyklouben v příkopu. Mince by datovala SSJ. 5 a SSJ. 16 by byl relativně starší.

Druhá stratigrafická situace se skládala ze dvou zemnic a jedné sídlištní jámy. Nejmladším prvkem byla zemnice SSJ. 14, která zničila východní stranu jámy SSJ. 13. Dále byla stratigraficky nad SSJ. 15. Sídlištní jáma SSJ. 13 měla obdélný tvar s obdélným vyvýšeným výklenkem. Ve výkopu 513 bylo možno odlišené dvě výplně. Keramický soubor lze řadit do velkomoravského období, snad do 2. poloviny 9. století.

Prostředním prvkem druhé stratigrafické situace byla obdélná zemnice SSJ. 15 s hliněnou pecí v jihozápadním rohu. Zemnice byla zahloubena asi 290 cm od povrchu. Plocha podlahy byla 22,8 m². Ze zemnice se dochovaly až 85 cm vysoké stěny jedlové konstrukce. S výplně výkopu 516 pocházel významný soubor keramiky. V něm byl nejpočetněji zastoupen hrubý špatně pálený materiál. Tuhové keramiky se zde nacházelo 16 % a ostatní druhy se pohybovaly kolem 10 %. Hřebenová výzdoba byla prezentována hřebenovými vlnicemi a vpichy. U výzdoby jednozubým nástrojem převažovaly úzké husté rýhy a úzké rýhy těsně u sebe. Objevují se také široké rýhy, vlnovky, záseky a dlouhé úzké vsky. V souboru se nacházela keramika s plastickými lištami a také dva vzhůru vytažené okraje skupiny 22. Sedm zlomků mělo na vnější straně odsazení hrdla. U dvou zlomků bylo možné měřit index w. Zlomky měly vysoko umístěnou maximální výduť. Analogické soubory se nacházely v Brně - Modrý lev plocha 150-9 a 110-2, v Přerově - Horní náměstí 8, 9 subfáze 3.1 a 3.2 a v Olomouci – Dómském návrší objekt 4-5 a objekt 9 (DOHNAL 2001, 37–39, 44;

JORDÁNKOVÁ – LOSKOTOVÁ 2006, 125–126, obr. 8; PROCHÁZKA 2009, 162–166). Zemnice zanikla nejspíš požárem.

SSJ. 14 byl nejmladší součástí stratigrafické situace. Zemnice měla obdélný tvar s hliněnou pecí v severovýchodním rohu. Podlaha zabírala plochu 12,8 m². V keramickém souboru převažoval hrubý špatně pálený. Všechny kategorie jemného materiálu byly zastoupeny shodně kolem 11 % stejně jako tuhové střepy. Hřebenová výzdoba byla početnější než výzdoba jednozubým nástrojem. Téměř 50 % všech zdobených střepů tvořily hřebenový pás, hřebenová vlnice a jejich kombinace. Také hřebenové vpichy měly výrazné zastoupení. Výzdobu jednozubým nástrojem reprezentovaly rýhy, které byly úzké, husté nebo těsně u sebe. Na větším fragmentu nádoby se objevil vzácně kompletní motiv, který měl podobu čokovitých vrypů umístěných v místě odsazení pod hrdlem s rýhami. Plastická výzdoba byla tvořena hlavně trojúhelníkovitými lištami. Objevil se také jeden exemplář vývalkového hrdla. Netradiční výzdobou byl žlábek mezi hřebenovými vpichy. Okraje byly nejčastěji seříznuté kuželovitě či válcovitě prostě. Výrazně se projeví zaoblené okraje. V souboru byl také jeden cylindrický okraj s válcovitým hrdlem. Analogické soubory byly nalezeny v Modré u Velehradu – Hrubém dílu, v Olomouci – Dómském návrší objekt 3 a 7, v Přerově – Horním Náměstí 8, 9 v subfázích 3.2 a 3.3 a na Kozlovské ulici – uloženy 121 a 127, ve Starém městě – Na zahrádkách, které byly datovány do 1. poloviny 11. století. (DOHNAL 2005, 33–37, 41–43; GALUŠKA 2009, 614–616, 627–628; GALUŠKA – ŠMERDA 2010, 166–170; PARMA 2001, 180–184; PROCHÁZKA 2009, 166).

Doklady osídlení z druhé poloviny 11. století byly nalezeny jen mimo SSJ. Při rozebírání profilu mezi čtverci M a O- VI byl nalezen soubor 17 střepů, mezi nimiž byl jeden střep s cylindrickým okrajem a keramika s okraji vzhůru vytaženými. S ornice na předhradí hradišti pocházel také soubor mincí uherských panovníka Ondřeje I.

Řemeslná výroba byla výzkumem zjištěna jen nepřímo. Kromě podomácké výroby předmětů z kosti, výroby látek a snad také určité části keramické produkce se zde musela nacházet keramická dílna(y), která vytvářela profesionálně provedené keramické zboží pro uspokojení potřeby náročnějších zákazníků. Dále nálezy strusky, železných hřiven a kleští dokládají práci s železem přímo na hradišti. Olověná destička a kousek bronzoviny indikují, že zde mohlo docházet také k zpracovávání barevných kovů. Na hradišti je významně doložen styk s oblastmi, kde obíhali mince. Také několik nálezů zbraní a bojovnícké výstroje dává tušit přítomnost vyšších společenských vrstev.

Povelkomoravské osídlení je v literatuře prezentováno jako příklad kontinuity. Domnívám se, že předložená práce nám představuje jiný obrázek. V první polovině 10. století fungovaly zemnice SSJ. 1 až 4. Po jejich zániku do nejspíš 80. let 10. století nastává hiát v osídlení hradiska. Potom se objevila druhá fáze povelkomoravského osídlení prezentovaná zemnicemi SSJ. 14 a 15 a také příkopem SSJ. 16 a s ním spojenou zemnicí SSJ. 5. Indicie v podobě mincí a malého souboru keramiky dávají tušit, že osídlení hradiska mohlo pokračovat i v 2. polovině 11. století.

Archeologický výzkum hradiska Staré zámky u Líšně v letech 1948–1965 jistě nepostihl celý povelkomoravský horizont. Zkoumána byla jen nepatrná plocha hradiska, proto představené části ukazují jen malý segment celkového možného osídlení. Získané poznatky by měly být dále ověřeny například vyhodnocením dalších částí raně středověkého osídlení na ostrohu a také na předhradí, hledáním nejbližšího zázemí hradiska a pokusy rekonstruovat ekonomické, kulturní a společenské vztahy hradiska a jeho zázemí. Také revizní výzkum by mohl ověřit sporné situace například stáří a konstrukce hradby, osídlení předhradí a rozsahu pohřebiště. Staré zámky u Líšně by tak mohly poskytnout další cenné poznatky o vývoji na raně středověkém Brněnsku.

20.0. Seznam pramenů

- GREGEROVÁ, M. - VÁVRA, V. 1997 : Zpráva o mikropetrografickém rozboru. Uloženo v archivu ARÚ AV ČR v pozůstalosti Č. Stani.
- POULÍK, J. 1949c: Slovanské kostrové nálezy. Výzkumy na Starých Zámkách 1948 (okr. Brno-město). Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR v Brně, č.j. 17/49.
- POULÍK, J. 1950b: Výzkum 1949. Staré Zámky u Líšně (okr. Brno-město). Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR v Brně, č.j. 266/50.
- STAŇA, Č. 1963a: Staré Zámky u Líšně. Výšinné hradiště velkomoravské. Díl I (kandidátská práce). Praha.
- STAŇA, Č. 1963b: Staré Zámky u Líšně. Výšinné hradiště velkomoravské. Díl II (kandidátská práce). Praha.
- STAŇA, Č. 2004a: Brno-Líšeň, Staré Zámky (okr. Brno-město), Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR v Brně, č.j. 400/04.
- STAŇA, Č. 2004b: Brno-Líšeň, Staré Zámky (okr. Brno-město), Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR v Brně, č.j. 401/04.
- STAŇA, Č. 2010: Staré Zámky u Líšně. Velkomoravské centrum Brněnska. Archeologické a historické vyhodnocení dosavadních výzkumů. Rkp. uložen v archivu ARÚ AV ČR, č.j. 2437/10.
- STAŇA, Č. 2010a: Brno-Líšeň, Staré Zámky. Kresby drobných nálezů v měřítku 1:1. Rkp. uložen v archivu ARÚ AV ČR, č.j. 2438/10.

20.1. Seznam použité literatury

- 1864a: Pohřebiště u Líšně. Moravská Orlice II/145, s. 1.
- 1864b: Jest pohřebiště pohanské u Líšně keltské nebo německé? Moravská Orlice II/180, s. 1.
- BAJEROVÁ, A. 2009: Člověk jako budovatel a obhájce hradeb 9. a ž 12. století ve střední Evropě, rkp. magisterské diplomové práce, Brno.
- BALCÁRKOVÁ, A. 2009: Raně středověké osídlení na lokalitě Olomouc - Slavonín - "Horní Lán", rkp. magisterské práce na ÚAM FF MU, Brno.
- BANASZAK, D. – TABAKA. A. 2008: Der Siedlungskomplex des mittelalterlichen Zentrums auf der Insel Ostrów Lednicki. In: Boháčova, I. - Polaček, L. (Hrsg.), Burg – Vorburg – Suburbium. Zur Problematik der Nebenareale frühmittelalterlicher Zentren Internationale Tagungen in Mikulčice VII, Brno 2008, s. 79-90.

- BARTOŠKOVÁ, A. 1986: Slovanské depoty železných předmětů v Československu. In: Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně, 13/2, Praha.
- BARTOŠKOVÁ, A. 2007: Výpověď keramiky z polohy Žabník k vývoji pohřbívání a sídlení v mikulčickém podhradí, AR 59, s. 675-712.
- BARTOŠKOVÁ, A. - ŠTEFAN, I. 2006: Raně středověká Budeč : pramenná základna a bilance poznatků (K problematice funkcí centrální lokality), AR 58/4, s. 724-757.
- BEDNÁR, P. – SAMUEL, M. 2002: Nitriansky hrad na prelome tisícročí. In: Ruttkay, A. – Ruttkay, M. – Šalkovsky, P. (eds.), Slovensko vo včasnóm stredoveku, s. 149-155.
- BELCREDI, E. 1875: Archeologické poznámky v okolí Brna, PA 10, s. 365-367.
- BENEŠOVÁ, A. – STAŇA, Č. 1959: Cesta z mladší doby bronzové na Starých Zámcích u Líšně, AR 11/2, s. 166-174.
- BENEŠOVÁ -MEDUNOVÁ, A. 1960: Dokončení první etapy výzkumu eneolitické výšinné osady na Starých Zámcích v Brně-Líšni. PV 1959, s. 146.
- BERANOVÁ, M. 1967: Hradištní nůžky v Československu, PA 59, s. 571-579.
- BERANOVÁ, M. 1988: Slované. Praha.
- BERANOVÁ, M. -LUTOVSKÝ, M- 2009: Slované v Čechách. Archeologie 6. -12. století. Praha.
- BLÁHA, J. 2001: Archeologické poznatky k vývoji a významu Olomouce v období Velké Moravy, in: Galuška, L. - Kouřil, P. - Měřinský, Z. (eds.): Velká Morava mezi Východem a Západem, Brno, s. 41-68.
- BOLINA, P. - DOLEŽEL, J. 1988: Hrady na Drahanské vrchovině do 13. století, AH 13, s. 321-352.
- BŘEZINOVÁ, H. 1997: Doklady textilní výroby v 6. - 12. století na území Čech, Moravy a Slovenska, PA 88/2, s. 124-179.
- BUBENÍK, J. 1972: K problematice železných misek, tzv. slezského typu, AR 24, s. 542-567.
- CACH, F. 1970: Nejstarší české mince I. Praha.
- ČECH, P. 2000: Mocenský vývoj v severozápadních Čechách do počátku 11. století. In: Přemyslovský stát kolem roku 1000. Na paměť knížete Boleslava II. (+ 7. února 999). Praha, s. 155-173.
- ČERVINKA, I. L. 1928: Slované na Moravě a říše velkomoravská. Brno.
- ČÍHAŘOVÁ, J. - DRAGOUN, Z. - PODLIŠKA, J. 2000: Pražská aglomerace v 10. a 11. století. In: Přemyslovský stát kolem roku 1000. Na paměť knížete Boleslava II. (+ 7. února 999). Praha, s. 197-208.

- ČIŽMÁŘ, M. 2004: Encyklopedie hradišť na Moravě a ve Slezsku. Praha.
- COLLINS, R. 2005: Evropa raného středověku, 300-1000. Praha.
- DEMEK, J. – MACKOVČIN, P. 2006: Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny. Brno.
- DOHNAL, V. 2005: Olomoucký hrad v raném středověku II. Olomouc.
- DOSTÁL, B. 1966: Slovanská pohřebiště ze střední doby hradištní na Moravě. Praha.
- DOSTÁL, B. 1969: Opevnění velmožského dvorce na Pohansku u Břeclavi, Sborník prací filosofické fakulty brněnské univerzity E 14, s. 181-218.
- DOSTÁL, B. 1975: Břeclav - Pohansko. Velmožský dvorec, Brno.
- DOSTÁL, B. 1976: Mladohradištní keramická skupina z Břeclavi-Pohanska, Sborník prací filosofické fakulty brněnské univerzity E 18/19, s. 181-193
- DOSTÁL, B. 1980: Olověné hřivny z Pohanska, Sborník prací filosofické fakulty brněnské univerzity E 25, s. 143-159.
- DOSTÁL, B. 1983: Železné sekerovité hřivny z Břeclavi – Pohanska, Sborník prací filosofické fakulty brněnské univerzity E 28, s. 171-199.
- DOSTÁL, B. 1988: Klíče a součásti zámků z Břeclavi-Pohanska, Sborník prací filosofické fakulty brněnské univerzity E 33, s. 141-153.
- DRESLER, P. – MACHÁČEK, J. – MILO, P. 2011: Kostice - Zadní hrúd v roce 2010. Jižní Morava 47, s. 293-296.
- FALTÝNEK, K. – ŠLÉZAR, P. 2001: Olomouc (okr. Olomouc). Václavské náměstí 3-5. PV 42(2000), s. 229-232.
- FELGENHAUER-SCHMIEDT, S. 2001: Die Burg auf der Flur Sand bei Raabs an der Thaya. In: Galuška, L. – Kouřil, P. – Měřínský, Z. (eds.), Velká Morava mezi východem a západem, Brno, s. 84-105.
- FELGENHAUER-SCHMIEDT, S. 2006: Archäologische Forschungen in der Burg Raabs an der Thaya. In: Beiträge zur Mittelalterarchäologie in Österreich 22, s. 15-49.
- FOJTÍK, P. – MALEČEK, M. – MALEČEK, R. 2007: Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město). „Staré Zámky“, PV 48, Brno 2007, s. 462-463.
- GALUŠKA, L. 1991: Velká Morava. Brno.
- GALUŠKA, L. 1996: Uherské Hradiště - Sady :křesťanské centrum říše velkomoravské. Brno.
- GALUŠKA, L. 2009: K otázce osídlení Starého Města – Veligradu v době po zániku Velké Moravy. Mladohradištní keramika z lokality „Na Zahrádkách“, AH 34, s. 606-638.

- GALUŠKA, L. - ŠMERDA, J. 2010: Raně středověké objekty z Modré u Velehradu s nálezy mincí. In: Belcredi, L. - Ungerman, Š. et al. Zaměřeno na středověk : Zdeňkovi Měřinskému k 60. narozeninám, s. 163-183.
- GERICS, J. 2002: Střediska a organizace vlády. In: Hinz. H-M – Wiczorek, A. (eds.), Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě. Praha, s. 202-203.
- GOŠ, V. 1977: Slovanská keramika 10.-13. stol. na severní Moravě, VVM XXIX/3, s. 291-303.
- GREGEROVÁ, M. a kol. 2010: Petroarcheologie keramiky. V historické minulosti Moravy a Slezska. Brno.
- GYÖRFFY, G. 2002: Štěpán I. a jeho dílo. In: Hinz. H-M – Wiczorek, A. (eds.), Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě. Praha, s. 203-204.
- HAGEN, K. 2004: Otoni. Mnichov.
- HÁSKOVÁ, J. – STAŇA, Č. 1 HEROLD, H. 2007: Die Besiedlung Niederösterreichs im Frühmittelalter. In: Zehetmayer, R. Schicksalsjahr 907. Die Schlacht bei Pressburg und das frühmittelalterliche Niederösterreich, St. Pölten, s. 77-91.
- HEROLD, H. 2011: The fortified hilltop site of Gars-Thunau and the settlements of 9th and 10th centuries AD Lower Austria. In: Macháček, J. - Ungerman, Š. (Hrsg.), Frühgeschichtliche Zentralorte in Mitteleuropa: Internationale Konferenz und Kolleg der Alexander von Humboldt-Stiftung zum 50. Jahrestag des Beginns archäologischer Ausgrabungen in Pohansko bei Břeclav, 5.-9.10.2009, Bonn, s. 519-528.
- 993 (vydáno 1995): Půldenár Boleslava II. z hradiště "Staré Zámky" v Brně-Líšni. Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica 1. Z pomocných věd historických 11. Numismatica. s. 107-108.
- HAVRDA, J. – PODLIŠKA, J. 2011: Hutnictví kovů v podhradí Pražského hradu. In: FUMA VI, Brno, s. 68-97.
- HRUBÝ, V. 1957: Slovanské kostěné předměty a jejich výroba na Moravě, PA 48, s. 118-217.
- HRUBÝ, V. 1958: Klíče z doby hradištní na Moravě, ČMM XLIII – vědy společenské, s. 49-66.
- HRUBÝ, V. 1962: Zlatá náušnice z doby velkomoravské z Brna-Líšně, Almanach vlastivědné práce moravského muzea 62, Brno, s. 95.
- HRUBÝ, V. 1965: Staré Město. Velkomoravský Velehrad, Praha.

- CHUDZIAK, W. – POLIŃSKI, D. - MOSZCZYŃSKI, A. 1997: Schemat analizy opisowej wczesnośredniowiecznej ceramiki naczyniowej. In: Urbańczyk, P., Wczesnośredniowieczny szlak lądowy z Kujaw do Prus (XI wiek). *Studia i materiały*, Toruń, s. 231-243.
- JORDÁNKOVÁ, H. - LOSKOTOVÁ, I. 2006: K předlokačnímu osídlení Brna, *AH* 31, s. 119-130.
- KARA, M. 2002: Poznań. In: Hinz. H-M – Wiczorek, A. (eds.), *Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě*. Praha, s. 167-168.
- KARA, M. 2009: Najstarsze państwo Piastów. Rezultat przełomu czy kontynuacji? Poznań.
- KAVÁN, J. 1958: O zpracování a výrobě kosti u západních Slovanů v době hradištní, *Vznik a počátky Slovanů II*, s. 253-285.
- KAVÁNOVÁ, B. 1976: Slovanské ostruhy na území Československa, *Studie archeologického ústavu československé akademie věd v Brně IV*, sv. 3, Praha.
- KAVÁNOVÁ, B. 1995: Knochen- und Geweihindustrie in Mikulčice. In: Falko, D. – Poláček, L. (Hrsg.), *Studien zum Burgwall von Mikulčice. Band I* Brno, s. 113-378.
- KLANICA, Z. 1984: Die südmährischen Slawen und anderen Ethnika im archäologischen Material des 6. - 8. Jahrhunderts: In: *Interaktionen der mitteleuropäischen Slawen und anderen Ethnika im 6. - 10. Jahrhunderts*, Nitra, s. 139-150:
- KLANICA, Z. 1986: *Počátky slovanského osídlení*. Praha.
- KLÁPŠTĚ, J. 2005: *Proměna českých zemí ve středověku*. Praha.
- KLÍMA, B. 1975: Rozbor hřebů z velkomoravského hradiště v Mikulčicích, *AR* 27/2, s. 140-150.
- KLÍMA, B. 1980: Zámečnické práce staromoravských kovářů v Mikulčicích, *Studie Archeologického ústavu Československé akademie věd v Brně*; roč. 8, sv. 3, Praha.
- KLÍMA, B. 1983: Železné skoby z Mikulčic, *AR* 35/2, s. 172-188.
- KLIMEŠ, L. 1981: *Slovník cizích slov*. Praha.
- KOHOUTEK, J. – PEŠKA, J. – PROCHÁZKA, R. 2007: Přerov. Horní náměstí. Od pravěkého hradiska ke středověkému městu. Olomouc.
- KONTREL, L. 2002: *Dějiny Maďarska*. Praha.
- KÖRNTGEN, L. 2002: Vladaři a dynastie. Aktéři doby kolem roku 1000. In: Hinz. H-M – Wiczorek, A. (eds.), *Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě*. Praha, s. 262-263.
- KOUŘIL, P. 1994: Slovanské osídlení českého Slezska. Brno - Český Těšín.

- KOUŘIL, P. 2003: Staří Maďaři a Morava z pohledu archeologie. In: Klápště, J. – Plešková, E. – Žemlička, J. (eds.) *Dějiny ve věku nejistoty. Sborník k příležitosti 70. narozenin Dušana Třeštíka*, Praha, s. 110-146.
- KOUŘIL, P. 2008: Archeologické doklady nomádského vlivu a zásahu na Moravě v závěru 9. a v 10. století. In: Štefanovičová, T. – Hulínek, J. (eds.), *Bitka při Bratislavě v roce 907 a jej význam pro vývoj stredného Podunajska*, s. 113-135.
- KNIES, J. 1894: Předhistorické nálezy z pozdní doby slovanské na Moravě, *Český lid* 3, s. 449-468, 545-549.
- KRAFL, P. a kol. 2009: *Ves Lešno za městečko vysazovati ráčíme*, Brno.
- KRZEMIŇSKA, B. 1986: *Břetislav I.* Praha.
- KŘÍŽ, M. 1891: Kůlna a Kostelík: Dvě jeskyně v útvaru devonského vápence na Moravě: bádání a rozjímání o pravěkém a předvěkém člověku, *Musejní spolek brněnský*, Brno, s. 257-474.
- KŘÍŽ, M. 1893: Kritické úvahy o národnosti předhistorických obyvatelů střední Evropy, *ČVMSO X/37*, s. 72-76.
- KUDRNÁČ, J. 1981: Několik upozornění k tzv. pražnicích, *AR* 33, s. 209-212.
- KUNA, M. – PROFANTOVÁ, N. 2005: *Počátky raného středověku v Čechách*. Praha.
- KURNATOWSKA, Z. 2002: Centra a organizace vlády. In: Hinz, H-M – Wiczorek, A. (eds.), *Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě*. Praha, s. 161-163.
- LUTOVSKÝ, M. 2001: *Encyklopedie slovanské archeologie v Čechách na Moravě a ve Slezsku*. Praha.
- LÜBKE, CH. 2002: Polabští a Pobaltští Slované. In: Hinz, H-M – Wiczorek, A. (eds.), *Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě*. Praha, s. 233-234.
- MACHÁČEK, J. 2001: *Studie k velkomoravské keramice : metody, analýzy a syntézy, modely*. Brno.
- MACHÁČEK, J. 2002: *Břeclav - Pohansko. V., Sídlištní aglomerace v lesní školce*. Brno.
- MACHÁČEK, J. 2005: *Pohansko u Břeclavi. Raně středověké centrum jako socioekonomický systém. Význam, smysl a funkce. Habilitační práce*. Brno.
- MAKK, F. 2002: Tažení Maďarů. In: Hinz, H-M – Wiczorek, A. (eds.), *Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě*. Praha, s. 80-81.
- MAREK, O. – POLÁČEK, L. 2005: Grundlagen der Topographie des Burgwalls von Mikulčice. Die Grabungsflächen 1954 – 1992. In: Poláček, L. (Hrsg.), *Studien zum Burgwall von Mikulčice. Band 7*. Brno.

- MAREŠOVÁ, K. 1985: Uherské Hradiště – Sady. Staroslovanské sídliště na Dolních Kotvicích. Uherské Hradiště.
- MARSINA, R. 2002: Nitranské vojvodstvo a Uhersko (Od pádu Velké Moravy do konce 11. století). In: Hinz, H-M – Wiczorek, A. (eds.), Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě. Praha, s. 206-207.
- MAŘÍK, J. 2009: Libická sídelní aglomerace a její zázemí v raném středověku. Praha.
- MAŘÍK, J. - PRINCOVÁ, J. 2006: Libice nad Cidlinou - stav a perspektivy výzkumu, AR 58/4, s. 643-665.
- MAZUCH, M. 2009: Tzv. mladší velkomoravský horizont v Mikulčicích a otázka jeho poznání prostřednictvím studia keramických okruhů. Rkp. disertační práce na Ústavu pro pravěk a ranou dobu dějinnou UK v Praze. Praha.
- MAZUCH, M. 2012: Výzkum severního podhradí hradiště Valy u Mikulčic: K otázce násilného zániku velkomoravských mocenských center na počátku 10. věku. In: Doležel, J. – Wihoda, M., Mezi raným a vrcholným středověkem. Brno, s. 137-159.
- MEDUNOVÁ-BENEŠOVÁ, A. 1960: Dokončení první etapy výzkumu eneolitické výšinné osady na Starých Zámcích v Brně -Lišni, PV 1959, s. 146.
- MĚŘÍNSKÝ, Z. 1986 : Morava v 10. století ve světle archeologických nálezů, PA 77, s. 18-80.
- NEKUDA, R. 2000: Mstěnice: zaniklá středověká ves u Hrotovic 3. Raně středověké sídliště. Brno.
- NEUHÄSLOVÁ, Z. a kol. 2001: Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky. Praha.
- NEUSTUPNÝ, E. 2007: Metoda archeologie. Plzeň.
- PARMA, D. 2001: K problematice zázemí přerovského hradu v mladohradištním období, SPFFBU M6, s. 177-195.
- PEŠKA, M. – PROCHÁZKA, R. 2007: Základní rysy vývoje brněnské keramiky ve 12 - 14. století, PV 48, s. 143-299.
- PETRÁŇ, Z. 2007: Co vypovídají mince o Slavníkovcích. In: Kroupa, J. K. – Vaněk, V. Slavníkovci v českých dějinách, Praha s. 107-121,
- PIANOWSKI, Z. 2002 Krakov. In: Hinz, H-M – Wiczorek, A. (eds.), Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě. Praha, s. 168-169.
- PLEINER, R. 1961: Slovanské sekerovité hřivny, Slovenská archeológia 9/1-2, s. 403-450.
- PLEINER, R. 1962: Staré evropské kovářství. Praha.

- PODBORSKÝ, V. 1993: *Pravěké dějiny Moravy*. Brno;
- POKORNÁ, L. 2011: Die frühmittelalterliche Keramik von Břeclav-Pohansko. In: Macháček, J. - Ungerman, Š. (hrsg.), *Frühgeschichtliche Zentralorte in Mitteleuropa : internationale Konferenz und Kolleg der Alexander von Humboldt-Stiftung zum 50. Jahrestag des Beginns archäologischer Ausgrabungen in Pohansko bei Břeclav, Břeclav - Bonn*, s. 89-103.
- POLÁČEK, L. 1999: Raně grafitová keramika a otázka osídlení Mikulčic v 10. století, *AR* 51/4, s. 740-773.
- POLANSKÝ, L. – SLÁMA, J. 2008: Denárové ražby z hradiště Staré zámky v Brně-Líšni a nedalekých Velatic. *Numismatické listy* 63, s. 103–116.
- POLESKI, J. 2000: Malopolsko v 10. století. In: *Přemyslovský stát kolem roku 1000. Na paměť knížete Boleslava II. (+ 7. února 999)*. Praha, s. 225-235.
- POULÍK, J. 1948: *Staroslovanská Morava*. Praha.
- POULÍK, J. 1949a: Průvodce po výzkumech na staroslovanském hradišti Staré Zámky u Líšně. Praha.
- POULÍK, J. 1949b: Velkomoravské středisko Staré Zámky u Brna, *AR* 1, s. 40-51.
- POULÍK, J. 1950a: *Jižní Morava - země dávných Slovanů*. Brno
- POULÍK, J. 1956: Nové slovanské výzkumy na Moravě. Vznik a počátky Slovanů I, s. 239-258.
- POULÍK, J. 1960: Staří Moravané budují svůj stát. Gottwaldov.
- POULÍK, J. 1963: Dvě velkomoravské rotundy v Mikulčicích. Praha.
- PRINCOVÁ, J. 2002: Libice. In: Hinz, H-M – Wiczorek, A. (eds.), *Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě*. Praha, s. 136.
- PROFANTOVÁ, N. 1992: Awarische Funde aus den Gebieten nördlich der awarischen Siedlungsgrenzen. In: Falko Daim (ed.): *Awarenforschungen II*. Wien, s. 605–801.
- PROFANTOVÁ, N. 1993: K nálezům ostruh z konce 7 - 9. století v Čechách. In: *Mediaevalia Archaeologica Bohemica. Památky archeologické – Supplementum* 2, s. 60-85.
- PROCHÁZKA, R. 1992: Záchranný výzkum slovanského sídliště v Kuřimi, okr. Brno – venkov. *Pravěk NŘ* 2, s. 317-342.
- PROCHÁZKA, R. 2009: Moravská keramika kolem r. 1000- otázka kontinuity a změny. In: *Stare i nowe w sredniowieczu. Pomiedzy innowacja i tradycja*. Wroclaw, Instytut archeologii i etnologii PAN, s. 151-186.

- PROCHÁZKA, R. 2009a: Vývoj opevňovací techniky na Moravě a v českém Slezsku v raném středověku. Brno
- PROCHÁZKA, R. 2011: Zur Funktion der mährischen Burgen des 10.-12. Jahrhunderts. In: Macháček, J. - Ungerman, Š. (Hrsg.), Frühgeschichtliche Zentralorte in Mitteleuropa. Internationale Konferenz und Kolleg der Alexander von Humboldt-Stiftung zum 50. Jahrestag des Beginns archäologischer Ausgrabungen in Pohansko bei Břeclav, 5.-9.10.2009, Břeclav, Tscheschische Republic, Bonn, s.611-621.
- PROCHÁZKA, R. v tisku: Hrad Přerov kolem r. 1000.
- PROCHÁZKA, R. – VAŘEKA, P. 2005: Manuál terénního archeologického výzkumu odkryvem. Popis stratigrafických jednotek. Plzeň.
- PROCHÁZKA, R. - WIHODA, M. 2006: Polský průnik na Moravu a hrad Přerov v kontextu dějin 10. století. In: Świat słowian wczesnego średniowiecza szczecin, s. 623-645.
- PROCHÁZKA, R – WIHODA, M. – ZAPLETALOVÁ, D. 2011: V raném středověku. In Procházka, R. (ed.), Dějiny Brna I. Brno, s. 447–560.
- RAJLICOVÁ, A. - VACHŮT, P. – VIDEMAN, J. v tisku: Řezenský obol Oty Švábského a další nové doklady obchodních aktivit z hradiště Staré Zámky v Brně-Líšni. Numismatické listy.
- ROMANOVSKÝ, A. 1982: Povrchové sběry na hradišti Staré Zámky v Brně-Líšni v letech 1972-1980 (okr. Brno-město), PV 1980, s. 62.
- ROMANOVSKÝ, A. 1983: Povrchové sběry na hradišti Staré Zámky v Brně – Líšně v roce 1981, PV 1981, s. 80.
- ROMANOVSKÝ, A. 1989: Povrchové sběry na hradišti Staré Zámky v Brně – Líšně v letech 1984-1986, PV 1986, s. 108.
- ROMANOVSKÝ, A. 1991: Povrchové sběry na hradišti Staré Zámky v Brně – Líšně, PV 1988, s. 78-79.
- RUTTKAY 2002: O interetnických vzťahoch po rozpade Veľkej Moravy. In: Ruttkay, A. – Ruttkay, M. – Šalkovsky, P. (Eds.), Slovensko vo včasnóm stredoveku, s.179-188.
- RZEŹNIK, P. 2006: Problem tezauryzacji mis żelaznych typu śląskiego w świetle studiów źródłoznawczych tzw. skarbów jednorodnych, Fontes Archeologici Posnanienses Vol. 42, s. 175-225.
- SAWICKI, T. 2002, Hnězdno. In: Hinz, H-M – Wiczorek, A. (eds.), Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě. Praha, s. 166-167.

- SCHNEIDMÜLLER, B. 2002: Otonové – Jindřichovci – Liudolfovci, panovnický rod ze Saska. In: Hinz. H-M – Wiczorek, A. (eds.), Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě. Praha, s. 240-244.
- SKLENÁŘ, K. 2005: Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů. Praha.
- SLÁMA, J. 1986: Střední Čechy v raném středověku. II. Hradiště, příspěvky k jejich dějinám a významu. Praehistorica XI. Praha.
- SLÁMA, J. 2000: Český kníže Boleslav II. In: Polanská, L. – Sláma, J. – Třeštík, D. 2000 (eds.): Přemyslovský stát kolem roku 1000. Praha, s. 9-26.
- SLÁMA, J. 2002: Tři Boleslavové. In: Hinz. H-M – Wiczorek, A. (eds.), Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě. Praha, s. 153-155.
- SLÁMA, J. 2002a: Přemyslovci a Slavníkovci. In: Hinz. H-M – Wiczorek, A. (eds.), Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě. Praha, s. 155-156.
- SOUCHOPOVÁ, V. 1995: Počátky západoslovanského hutnictví železa ve světle pramenů z Moravy. In: Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně, 15/1, Brno.
- STAŇA, Č. 1957: Slovanský výzkum na Starých Zámcích u Líšně. PV 1957, s. 74-75.
- STAŇA, Č. 1958: Slovanský výzkum na Starých Zámcích u Líšně. PV 1958, s. 70-73.
- STAŇA, Č. 1959 : Slovanský výzkum na Starých Zámcích u Líšně v roce 1956. PV 1956, s. 55-58.
- STAŇA, Č. 1960a : Slovanské obytné objekty na hradišti Staré Zámky u Líšně. PA 51/1 s. 240-293.
- STAŇA, Č. 1960b : Výzkum na Starých Zámcích u Líšně v roce 1959. PV 1959, s. 108-111.
- STAŇA, Č. 1961: Depot želez a žernovů na slovanském hradišti Staré Zámky u Líšně. In : Sborník Československé společnosti archeologické při ČSAV 1, s. 110-119.
- STAŇA, Č. 1962: Staré Zámky bei Líšeň, großmähroscher Höhenburgwall (These der Kandidatenarbeit). PV 1961, s. 3-16.
- STAŇA, Č. 1966a Slovanský výzkum na Starých Zámcích u Líšně v roce 1963. PV 1963, s. 59-60.
- STAŇA, Č. 1966b : Slovanský výzkum na Starých Zámcích u Líšně v roce 1965. PV 1965, Brno, s. 67-69.
- STAŇA, Č. 1972: Velkomoravské hradiště Staré Zámky u Líšně. In: Monumenta Tutoli. Ochrana pamníetok 8, s. 100-159.

- STAŇA, Č. 1978: Brno-Líšeň – Staré Zámky (okr. Brno-město). Slovanské hradiště. Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR v Brně, č.j. 1893/78
- STAŇA, Č. 1985: Mährische Burgwälle im 9. Jahrhundert. In: H. Friesinger – F. Daim (Hrsg.) Die Bayern und ihre Nachbarn 2. Berichte des Symposions der Kommission für Frühmittelalter-Forschung 1982, Stift Zwettl, Niederösterreich. Wien, 157–200.
- STAŇA, Č. 1993: Pustiměřský hrad, AH 18, s. 181-197.
- STAŇA, Č. 1994: Die Entwicklung der Keramik vom 8. bis zur Mitte des 11. Jahrhunderts in Mittelmähren. In: Staňa, Č.: Slawische Keramik in Mitteleuropa vom 8. bis zum 11. Jahrhundert, 287-294, Brno.
- STAŇA, Č. 1998a: Die frühmittelalterliche Graphittonkeramik in Mittelmähren. In: Frühmittelalterliche Graphittonkeramik in Mitteleuropa – Naturwissenschaftliche Keramikuntersuchungen, s. 87-125.
- STAŇA, Č. 1998b: Polské prvky v raně středověké keramice na Moravě, In: Kóčka-Krenz, H. – Łosiński, W. (eds.), Kraje słowiańskie w wiekach średnich. Profanum i sacrum, Poznań, s. 272-287.
- STAŇA, Č. 2000: Pronikání Boleslava II. na Brněnsko ve světle archeologických objevů. In: Přemyslovský stát kolem roku 1000. Na paměť knížete Boleslava II. (+ 7. února 999). Praha, s. 197-208.
- STAŇA, Č. 2006: Velkomoravské pohřebiště v Rajhradě a Rajhradcích. Brno.
- STRZELCZYK, J. 2002a: Polsko v 10. století. In: Hinz. H-M – Wiczorek, A. (eds.), Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě. Praha, s. 157-161.
- STRZELCZYK, J. 2002b: Piastovci a Polsko. In: Hinz. H-M – Wiczorek, A. (eds.), Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě. Praha, s. 186-187.
- STEINHÜBEL, J. 2004: Nitrianske kniežatstvo. Počiatky stredovekého Slovenska. Rozprávanie o dejinách nášho územia a okolitých krajín od sťahovania národov do začiatku 12.storočia. Bratislava.
- ŠEDIVÝ, J. a kol. 2012: Dejiny Bratislavy 1. Brezalauspurc - na križovatke kultúr. Bratislava.
- ŠTEFANOVIČOVÁ, T. 1975: Bratislavský hrad v 9. - 12. storočí. Bratislava.
- ŠTEFANOVIČOVÁ, T. - HENNING, J. - RUTTKAY, M. 2006: Možnosti prezentácie velkomoravských archeologických pamiatok na bratislavskom hrade. In: Pieta K. - Ruttkay A., Ruttkay M. (eds.)Bojná, Hospodárske a politické centrum Nitrianskeho kniežactva, Nitra, s. 237-246.

- TOMKOVÁ, K. 1995: Levý Hradec – předhradí. Průvodce výzkumu I. Borkovského. Praha.
- TOMKOVÁ, K. 2002: Levý Hradec. In: Hinz, H-M – Wiczorek, A. (Eds.), Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě. Praha, s. 134-135.
- TRAPP, M. 1864: Einige neuere Funde in Mähren. In: Ritter von Perger, A. (red.), Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale IX, s. LV-LVI.
- TŘEŠTÍK, D. 1997: Počátky Přemyslovců. Vstup Čechů do dějin (530-935). Praha.
- TŘEŠTÍK, D. 2000: „Veliké město Slovanů jménem Praha“. Stát a otroci ve střední Evropě. In: Polanská, L. – Sláma, J. – Třeštík, D. 2000 (eds.): Přemyslovský stát kolem roku 1000. Praha, s. 49-70.
- TŘEŠTÍK, D. 2002: Čechové. In: Hinz, H-M – Wiczorek, A. (eds.) 2002: Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě. Praha, s. 126-130.
- UNGERSMAN, Š. 2001: Ikonografie velkomoravských nákončí a symbolika opasku v raném středověku. In: Listy filologické CXXIV, 3-4, 223-258.
- UNGERSMAN, Š. 2007: Průvlečka s prodlouženým krčkem z Dolních Věstonic „Na pískách“, SPFFBU M 10/11, s. 117-141.
- UNGERSMAN, Š. 2007a: Raně středověké pohřebiště v Dolních Věstonicích – Na pískách. Rkp. dizertační práce. Brno.
- VALÁŠKOVÁ, L. 2010: Raně středověká keramická produkce staroměstsko-uherskohradišťské aglomerace a její územní rozšíření. Rkp. magisterské diplomové práce. Brno.
- VÁŇA, Z. 1990: Svět slovanských bohů a démonů. Praha.
- VAŘEKA, P. 2004: Archeologie-středověkého-domu I. Plzeň.
- VESZPRÉMY, L. 2002: Uhry - historický přehled. In: Hinz, H-M – Wiczorek, A. (eds.), Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě. Praha, s. 190-194.
- VIGNATIOVÁ, J. 1995: Marginálie k pohřebnímu ritu na jižním předhradí Pohanska. In: Sborník prací filosofické fakulty brněnské univerzity E 40, s. 109-117.
- WEINFURTER, S. 2002: Nové války: Jindřich II. a východní politika. In: Hinz, H-M – Wiczorek, A. (eds.), Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě. Praha, s. 289-291.
- WIHODA, M. 2006: Morava v 10. století. In: Sommer, P. (ed.) České země v raném středověku, s. 53-73.
- WIHODA, M. 2008: Úvod. Předmluva. In: Děttmar z Merseburgu, Kronika, s. 5-30, Praha.

- WIHODA, M. 2010: Morava v době knížecí 906-1197. Praha.
- ZAPLETALOVÁ, D. 2006: Staré Brno a brněnská předlokační aglomerace, AR 58/4, s. 758-771
- ZATLOUKAL, R. 2002: Olomouc (okr. Olomouc). Václavské náměstí č.o. 5 PV 43(2001), s. 280-283.
- ZATLOUKAL, R. 2004: Olomouc (okr. Olomouc). Václavské náměstí č.o. 5 PV 45, s. 223-226.
- ZATLOUKAL, R. – ŽIVNÝ, M. 2005: Olomouc (okr. Olomouc). Václavské náměstí č.o 5, PV 46, s. 298-300
- ŽEMLIČKA, J. 1997: Čechy v době knížecí (1034-1198). Praha.
- ŽEMLIČKA, J. 2002: Přemyslovci a Čechy. In: Hinz. H-M – Wiczorek, A. (eds.), Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě. Praha, s. 151-152.
- ŽEMLIČKA, J. 2002a: Centra a organizace. In: Hinz. H-M – Wiczorek, A. (eds.), Střed Evropy kolem roku 1000: Příručka a katalog k výstavě. Praha, s. 130-132.

22.0. Obrazové přílohy